MIZRAKLI
İLMİHÂL

MİFTÂHULCENNE

MUHAMMED BİN KUTBÜDDÎNİ İZNİKÎ
(rahmetullahi aleyh)

ÇOK MÜHİM!

İnsan için üç türlü hayat vardır. Bunlar; dünya, kabir ve âhiret hayatıdır. Dünyada, beden ruh ile birliktedir. İnsana hayat, canlılık veren ruhtur. Ruh bedenden ayrılınca, insan ölür. Beden mezarda çürüyüp, toprak olunca veya yanıp kül olunca, yahut yırtıcı hayvan yiyip yok olunca ruh yok olmaz, kabir hayatı başlar. Kabir hayatında his vardır, hareket yoktur. Kıyâmette yeni bir beden yaratılıp, ruh ile bu beden birlikte Cennette veya Cehennemde sonsuz yaşarlar. İnsanın dünyada ve âhirette mesut olması için, Müslüman olması lazımdır. Dünyada mesut olmak, rahat yaşamak demektir. Âhirette mesut olmak, Cennete gitmek demektir. Allahü teâlâ, kullarına çok acıdığı için, mesut olmanın yolunu, Peygamberleri vasıtası ile kullarına bildirmiştir. Çünkü insanlar bu saadet yolunu, kendi akılları ile bulamazlar. Hiçbir Peygamber kendi aklından bir şey söylememiş, hepsi, Allahü teâlânın bildirdiği şeyleri söylemişlerdir. Peygamberlerin söyledikleri saadet yoluna **Din** denir. Muhammed aleyhisselâmın bildirdiği dine **İslâmiyet** denir. Âdem aleyhisselâmdan beri binlerle Peygamber gelmiştir. Peygamberlerin sonuncusu Muhammed aleyhisselâmdır. Diğer Peygamberlerin bildirdikleri dinler, zamanla bozulmuştur. Şimdi saadete kavuşmak için İslâmiyeti öğrenmekten başka çare yoktur. İslâmiyet, kalp ile inanılacak olan İmân bilgileri ve bedenle yapılacak Ahkâm-ı islâmiyye bilgileridir.

İmân ve Ahkâm-ı islâmiyye ilimleri, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitaplarından öğrenilir. Cahillerin, sapıkların bozuk kitaplarından öğrenilmez. Hicri bin senesinden evvel, İslâm memleketlerinde çok Ehl-i sünnet âlimi vardı. Şimdi yok gibidir. Bu âlimlerin yazdıkları Arabi ve Farisi kitaplar ve bunların tercümeleri, dünyanın her yerinde, kütüphanelerde çok vardır.

Dört hak mezhepten herhangi birisinin âlimlerine (**Ehl-i sünnet âlimi**) denir. Ehl-i sünnet âlimlerinin reîsi, **İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe**'dir

Mezhep imamlarımız, (**Âlimlerden sorup öğrenin**) meâlindeki âyet-i kerîme mucibince, Kur'ân-ı kerîmin mânâsını, Tâbiinden ve Eshâb-ı kirâmdan öğrenerek, kitaplarına yazmışlardır. Diğer âlimlerimiz de, bunların kitaplarından, tefsirden ve hadîsten aldıkları bilgileri, bizim gibilere açık, kolay öğretmek için, binlerce fıkıh ve ilmihâl kitabı hazırlamışlardır. O hâlde, biz de dinimizi doğru olarak Ehl-i sünnet âlimlerinin söz birliği ile kabul ettikleri bu fıkıh ve ilmihâl kitaplarından öğrenmemiz gerekmektedir.

MIZRAKLI
İLMİHÂL

MİFTÂHULCENNE

MÜELLİF

MUHAMMED BİN KUTBÜDDÎNİ İZNİKÎ

(Rahmetullahi aleyh)

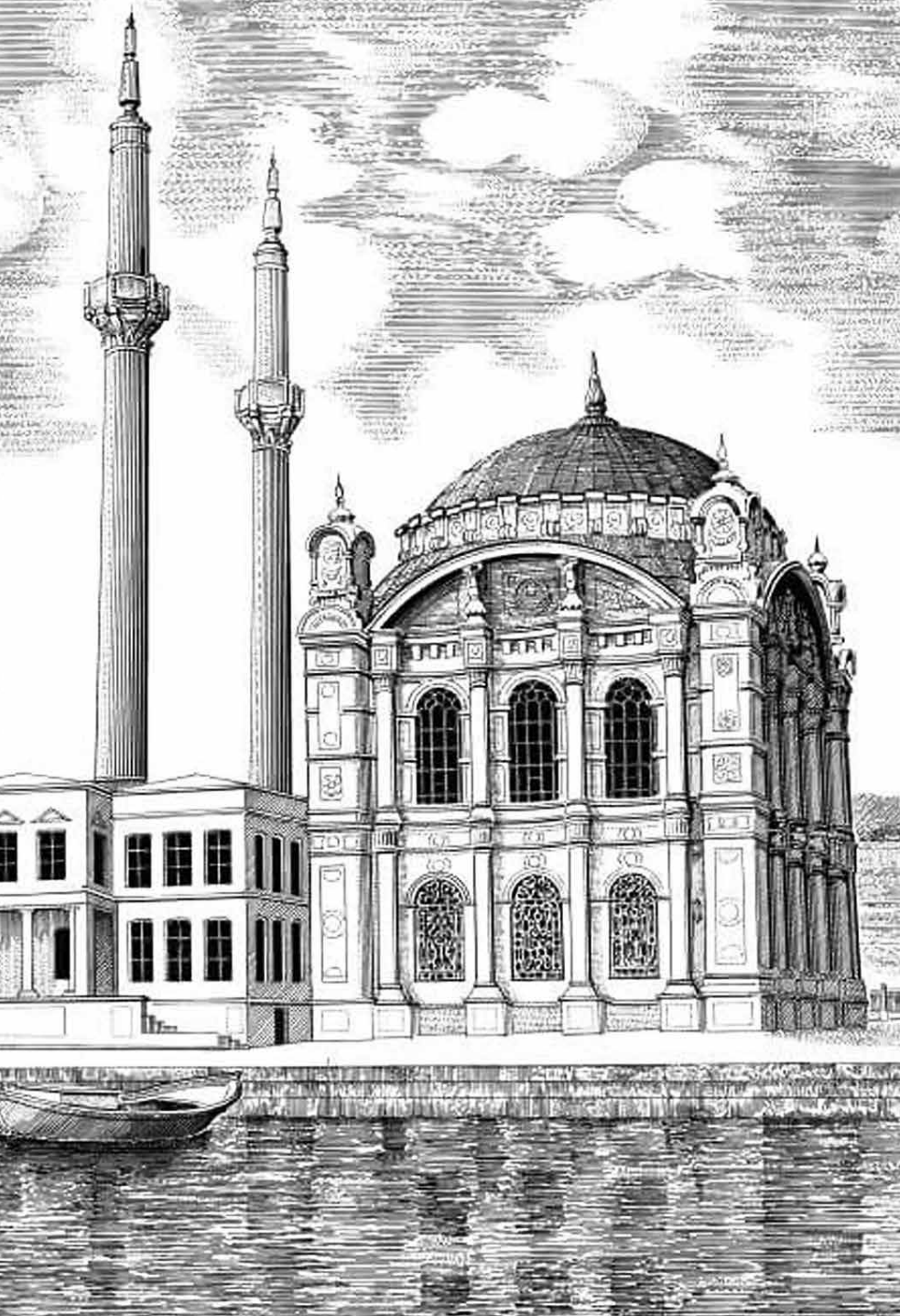

MİFTÂHULCENNE

MIZRAKLI İLMİHÂL

HAZIRLAYAN

HÜSEYN HİLMİ BİN SA'ÎD
(rahmetullahi aleyh)

Editör - Musahhih
Ercan Bozoğlu

Sayfa Düzeni - Grafik Tasarım
Ahmet Düzelten

1. Baskı : Nisan 2020

Baskı ve Cilt
Çınar Matbaacılık
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Atahan No: 34 Kat: 5
Bağcılar / İSTANBUL

Sertifika No : 45103
Tel: (0212) 628 96 00

ISBN : 978 - 605 - 69372 - 9 - 3

Kitap İsteme :
Tel: 0212 **876 09 67** Gsm: 0536 **399 95 31**

ISBN 978-605-69372-9-3
9 786056 937293

Matba'i Osmânîde tab' edilen
Mızraklı İlmihâl kitabının baskı yazısı:

Mefhari sülâle;
âl-i Osman, es-Sultân, ibnüs-Sultân, ibnüs-Sultân, Es-Sultân-ül-aziz Abdülhamid Hân efendimiz hazretlerinin sâye-i terakkiyât vâye-i şehinşâhilerinde:
Bu kerre işbu Mızraklı İlmihâl tâbîr olunan Miftâh-ül-Cenne nâm kitâbın kenârında Şurût-üs-Salât ve Risâle-i sofiyye ve abdest duâları ve üstüvânî derc olunarak üçüncü def'a olarak nüshas-ı asliyesinden kemâl-i dikkat ile mükâbele tashîh olunub ve ba'del hitâm işbuyun üçyüzaltı senesi Zilkâde-i şerîfin evâsıtında matba'i Osmânîde tab' ve neşr olunmuşdur.
Me'arif nezâreti celîlesinin 255 numaralı ve fî 20 Zilhicce 1321 senesi 23 Şubat 1319 tarihli ruhsatnâmesi hâizdir.

ÇOK MÜHİM!
(HUBB-İ FİLLÂH, BUĞD-I FİLLÂH)

Dinimizin temeli; Hubb-i fillâh, buğd-ı fillâhtır. Allahü teâlânın dostlarına dost, düşmanlarına düşman olmaktır ki, îmânın asıl şartıdır. Başta bütün Eshâb-ı kirâm hazretleri olmak üzere müslümanları sevmek, Ehl-i sünnet itikadının en mühim vasfıdır.

Allahü teâlâ, kendisine karşı işlenen suçları, günahları affeder. Ama Habîbini "sallallahü aleyhi ve sellem" incitene, saygısızlık yapana cezasını verir. O bakımdan, "Hubb-i fillâh ve bugd-ı fillâh" bu dinin esası olmuştur. Bir kalbde, Sevgili Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" sevgisi ile Onun düşmanlarının sevgisi bir arada bulunamaz. Âşıklar, sevgililerinin dîvânesi olup, onlara aykırı birşey yapamaz. Aykırı gidenlerle uyuşamaz. İki zıd şeyin muhabbeti bir kalbde, bir arada yerleşemez. İki zıddan birini sevmek, diğerine düşmanlığı gerektirir. Çünkü dostluğun şartı; senin sevdiklerini severim, sevmediklerini sevmem. Seni sevenleri severim, seni sevmeyenleri sevmem. Ben Allah'ımı çok seviyorum ama Allah'ın düşmanlarıyla dostum diyorsan bu nasıl sevgidir?

Cenâb-ı Hak bakınız Îsâ aleyhisselâma, "Eğer yerlerde ve göklerde bulunan bütün mahlûkların ibâdetlerini yapsan, dostlarımı sevmedikce ve düşmanlarıma düşmanlık etmedikce, hiç fâidesi olmaz" buyuruyor.

Allahü teâlânın rızâsına, sevgisine buğz-u adâvet kadar yaklaştıran bir amel, bir ibâdet yoktur. Dolayısıyla buğd-ı fillâh, hubb-i fillâhdan önce gelir. En büyük düşman, herkesin kendi nefsidir. Bir kimsenin kalbinde nefsine, müşriklere ve dine karşı olanlara duyduğu nefret hissi ne kadar çok ise, Cenâb-ı Hakka o kadar yakın olunur. İnsan, Cenâb-ı Hakkın beğenmediği, kötü dediği şeylere ne kadar yaklaşırsa, o kadar Cenâb-ı Hak'tan uzaklaşır.

Mektûbât'ta İmâm-ı Rabbânî hazretleri buyuruyor ki:

"Allahü teâlânın rızâsına kavuşturan binlerce yol var. Bunların içerisinde Allahü teâlânın rızâsına, sevgisine kavuşturan en kestirme, en kıymetli yol, buğd-ı fillâhtır. Hubb-i fillâh değil, buğd-ı fillâhtır." Evvelâ düşmana düşmanca davranmak, onu sevmemek Cenâb-ı Hakkın rızasına daha çabuk sebebiyet verir. Düşmanca davranmak demek, kalbinden sevmemek, fakat herkese güler yüzlü davranmak demektir.

Nitekim Seyyid Abdülhakîm Efendi hazretleri, "Yâ Rabbî! Sana lâyık bir ibâdet yapamadım. Afv et beni! Ama şâhid ol ki, ben senin sevmediklerini hiç sevmedim. Ben senin sevdiklerini sevdim. Beni buna bağışla" buyurdular.

Hilmi bin Sa'id hazretleri buyuruyorlar ki, "Ehl-i sünnet Müslimânların yüzüne bakmak, onları sevmek hubb-i fillahtır. Allah için hizmete koşanları sevmek hubb-i fillahtır. Peki, buğd-ı fillah ne? Allahü teâlâya düşman olanları, Peygamber efendimizi inkâr edenleri, bid'at ehli olanları sevmemektir. Fakat bu hubb-i fillah, buğd-ı fillah, kavga etmek, münâkaşa etmek anlamında değildir. Sevgi gizlidir. Münâkaşa etmek harâmdır. Dostla da harâmdır, düşmanla da harâmdır. Kalb kırmak harâmdır." Yani buğd-ı fillah edeceğim diye kalb kırmak yasaktır. Güler yüzlü tatlı sözlü olmak, her Müslümanın şiarıdır. Müslüman böyle olmalıdır.

İmâm ı Rabbânî müceddîd-i elf-i sâni "rahmetullahi aleyh" buyuruyor ki:

Kalbde îman bulunduğuna alâmet, küfürden teberrî etmek, kaçınmaktır ve kâfirlikten, kâfirlere mahsûs olan şeylerden, meselâ beline zünnâr bağlamak ve bunun gibi, kâfirlik alâmeti olan şeyleri kullanmaktan sakınmaktır. Küfürden teberrî demek, Allahü teâlânın düşmanlarını sevmemektir. Kâfirler, kuvvetli, hâkim olup da, zararlarından korkulduğu zaman, kalbi ile sevmemek, korku olmadığı zaman, hem kalb, hem de her vâsıta ile karşı koymak lâzımdır. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde sevgili Peygamberine kâfirleri ve münâfıkları sevmemeği, çalışıp, onlardan üstün olmağı emr ediyor. Çünki, Allahü teâlânın ve Peygamberinin düşmanlarından uzak olmadıkça, O ve Resûlü sevilmiş olmaz ve seviyorum demek doğru olmaz.

Bir kimse, îmanım var dese, fakat küfürden teberrî etmese, hem müslümanlığa, hem de dinsizliğe inanmış, iki dinli olmuş olur ki, bunlara (Mürted) denir. Bunlara münâfık gözü ile bakmak lâzımdır. Kalbde îman bulunması için, küfürden teberrî, elbette lâzımdır. Bu teberrînin en aşağı derecesi kalb ile teberrîdir. En yüksek, en iyi derecesi de, hem kalb ile, hem kalıp ile olmaktır. Yâni, kalbdeki ayrılığı söz ile, hareket ile belli etmektir. Fârisî mısra' tercemesi:

***Düşmânlık etmedikce, dostluk olamaz*!**

İbrâhîm aleyhisselâmın bu kadar büyük olması ve bütün insanlar arasında, ikinciliği kazanması ve Peygamberler babası olmakla şereflenmesi, hep Allahü teâlânın düşmanlarından teberrî etmesi sebebi ile idi. Allahü teâlâ, (Mümtehine) sûresinde meâlen, **(Ey müminler! İbrâhîm aleyhisselâmın gösterdiği güzel yolda yürüyünüz! Yâni siz de, onun gibi ve onunla berâber bulunan müminler gibi olunuz! Onlar, kâfirlere dedi ki: Bizden sevgi beklemeyiniz! Çünki siz, Allahü teâlâyı dinlemeyip başkalarına tapıyorsunuz. O taptıklarınızı da sevmiyoruz. Sizin uydurma dîninize inanmıyoruz. Bu ayrılık, aramızda düşmanlığa sebeb oldu. Siz, Allahü teâlânın, bir olduğuna inanmadıkca ve emrlerini kabûl etmedikce bu ayrılık, kalbimizden silinmeyecek, her şekilde kendini gösterecektir)** buyuruyor.

Bu fakire göre, Allahü teâlânın rızasını ve sevgisini kazanmak için küfürden teberrî gibi, hiçbir amel ve ibâdet yoktur. Kâfirlere ve küfre, Allahü teâlânın zâtı, kendisi düşmandır. İnsanların tapındıkları bütün mâbutlar ve bunlara tapanlar, Allahü teâlânın zâtının düşmanlarıdır. Cehennemde sonsuz yanmak, bu alçak işin cezâsıdır.

İmâm-ı Rabbânî hazretleri Mektûbât'ın yüzaltmışüçüncü mektûbunda da şöyle buyuruyorlar:

Bu mektûb, esseyyid ve nakîb şeyh Ferî'de "rahmetullahi teâlâ aleyh" yazılmışdır. İslâm ile küfrün birbirinin zıddı, tersi olduğunu, İslâm düşmânlarını sevmemeği bildirmekdedir:

Bize çeşidli ni'metleri veren ve müslimân yapmakla şereflendiren ve Muhammed aleyhisselâmın ümmetinden eylemekle kıymetlendiren Allahü teâlâ'ya hamd olsun! Dünyâ ve âhıret se'âdetlerine, râhatlıklarına kavuşmak ancak ve yalnız, dünyâ ve âhıretin efendisi, mahlûkların en üstünü, en kıymetlisi olan Muhammed aleyhisselâma uymakla, onun izinden gitmekle ele geçebilir. O yüce Peygambere ve Onun temiz Ehl-i beytine ve Eshâbının hepsine en iyi düâlar ve en üstün selâmlar olsun!

Muhammed aleyhisselâma uymak demek, ahkâm-ı islâmiyyeye ya'nî islâmiyyete uymak ve küfrü ve kâfirliği yok etmeğe çalışmakdır. Çünki islâm ile küfr birbirinin zıddıdır, tersidir. Birinin bulunduğu yerde, öteki bulunamaz, gider. Bu iki zıd şey bir arada bulunamaz. Birisine kıymet vermek, ötekini aşağılamak olur. Kur'ân-ı kerîmde, Tevbe sûresinin yetmişüçüncü âyetinde meâlen, **(Ey yüce Peygamber!**

Kâfirlere ve münâfıklara karşı cihâd et! Onlara sert davran!) buyuruldu. Hulk-i azîm sâhibi olan, çok merhametli olan Peygamberine, [İslâm dînine ve müslimânlara saldıran] kâfirlerle cihâd etmeği, onlara karşı sert davranmağı emr ediyor.

Bundan anlaşılıyor ki, islâma saldıranlara sert davranmak da, hulk-ı azîmdir. İslâma izzet vermek, kıymetini artdırmak için, küfrü ve kâfirleri ya'nî İslâm dînine ve müslimânlara saldıranları kötülemek, onları aşağı tutmak lâzımdır. Böyle kâfirlere kıymet vermek, onları yüksek tutmak, İslâmiyyeti ve müslimânları kötülemek, aşağılamak olur. Kâfirlere kıymet vermek demek, onları üstün tutmak, karşılarında eğilmek olmakla berâber, onlarla birlikde bulunmak, konuşmak, görüşmek de, onlara kıymet vermek olur. İslâm düşmanlarından, İslâmiyyete saldıranlardan, köpekden kaçar gibi kaçmak, onların pis ve alçak olduklarını bilmek lâzımdır. İslâm dînine saldıran, bir mevkı', makâm sâhibi ise ve bir müslimânın bu kimseye bir işi düşerse ve bu işi muhakkak onun yapması îcâb ederse, abdesthâneye gider gibi, işi bitirinciye kadar yanına gidilir. Fekat, yine o alçağa kıymet verecek birşey söylenmez ve böyle bir hareket yapılmaz. Olgun bir müslimân, onun yüzünü görmemek için, o işinden bile vaz geçer. Onun zehirli, zararlı sözlerini işitmekden, Cehennemlik yüzünü görmekden kurtulur. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde böyle kâfirlerin kendisine ve sevgili Peygamberine düşmân olduklarını bildiriyor.

Allahü teâlânın ve Onun Resûlünün düşmânları ile [Müslimânlara gerici diyenler ile] düşüp kalkmak, o alçaklarla arkadaşlık etmek büyük cinâyet, çok çirkin bir suç olur. Bu kimselerle görüşmek, arkadaşlık etmek, çeşidli zararlara sebeb olur. Bu zararların en küçüğü, insan onların arasında Allah'ın emrlerini yapamaz. Küfre sebeb olan şeylerden kaçınamaz. Bu vazîfeleri yapmağa sıkılır. Arkadaşlarından utanır, çok küçük görünen bu zarar, dikkat edilirse, pek büyükdür. Allahü teâlânın dînine saldıranlar ile arkadaşlık etmek, onlarla görüşmek, insanı Allahü teâlâya ve Onun Peygamberine "aleyhissalâtü vesselâm" düşman olmağa kadar sürükler.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 11
İslâmiyyet, Allah vardır ve birdir 15
Îmânın sıfatları 23
Sıfât-ı zâtiyye 24
Sıfât-ı sübûtiyye 25
Îmânın gitmesine sebeb olan şeyler 32
Resûlullahın zevceleri ve gazveleri 46
Îmânın tafsîline dâir 48
Küfre sebeb olan şeyler 52
Ahkâm-ı islâmiyye 60
İslâmın binâsı 65
Nemâz bâbı 67
Gusl bâbı 69
Tevhîd düâsı 79
Hayz ve nifâs bahsi 79
Abdest bahsi 92
Sulara dâir 93
Abdestin sünnetleri 94
Misvâk kullanma bahsi 95
Abdestin müstehabları 96
Abdestin mekrûhları 97
Abdesti bozan şeyler 97
Abdest düâları 99
Teyemmüm bâbı 101
İstincâ, istibrâ, istinkâ 106
Nemâz nasıl kılınır? 108
Ezân-ı Muhammedî 111
Nemâzın vâcibleri 117
Nemâzın sünnetleri 118
Nemâzın müstehabları 119
Nemâzın âdâbı 120
Nemâzdan sonra düâ 121
Nemâzın mekrûhları 122
Nemâzı bozan şeyler 125
Cemâ'at ile nemâzın fazîleti 130

Nemâzda imâmet, ...130
Nemâzda ta'dîl-i erkân.....131
Yolculukda nemâz.....133
İftitâh tekbîrinin fezâili 135
Cennât-i âliyyât hakkında 138
Kazâ nemâzları.....140
Meyyit için nemâz iskâtı 147
Cum'aya dâir 151
Nemâz kılmak 157
Özr sâhibi olmak 158
Hastalıkda nemâz 160
Nemâzın ehemmiyyeti 164
Zekât vermek 174
Oruc bâbı 185
Kurbanın şartı üçdür 192
Haccın rüknü üçdür.....193
Ellidört farz 195
Günâh-ı kebâir hakkında 199
Avret mahalli ve kadınların örtünmesi 204
Mü'minin evsâfı 213
Ahlâk-ı hamîdenin beyânı.....215
Fezâil-i eshâb bahsi 217
Ta'âm bahsi 220
Evlenmeğe dâir 225
Cenâzenin techiz, tekfîn ve defnine dâir.....233
Ölüm hâllerine dâir 235
Ma'sûmların ölümüne dâir.....240
Müslimân kadınların ölümüne dâir.....242
Mazlûm, sabrlı ve garîb olanların ölümüne dâir, şehîdler 245
Kâfirlerin ölümüne dâir.....247
Kabr ziyâreti ve Kur'ân-ı kerîm okumak.....253
Üçüncü cild, 9. cu mektûb 257
Üçüncü cild, 84. cü mektûb 258
Abdüllah-ı Dehlevînin (Mekâtib-i şerîfe) kitâbının 114. mektûbu 260
Cennet Yolu İlmihâli kitâbının son sözü.....263

ÖNSÖZ

Besmeleyle başlıyalım kitâba!
Allah adı, en iyi bir sığnakdır.
Ni'metleri sığmaz ölçü, hisâba,
Çok acıyan, afvı seven bir Rabdır!

Allahü teâlâ, insanların dünyâda ve âhıretde mes'ûd olmaları, râhat ve huzûr içinde bulunmaları ve gönüllerini birleşdirip, kardeşçe yaşamaları ve kendine kulluk vazîfelerini nasıl yapacaklarını bildirmek için, onlara Peygamberler gönderdi "aleyhimüsselâm". İnsanların, her bakımdan en üstünleri olan bu seçilmiş zâtlar vâsıtası ile kullarına en iyi yaşama yollarını bildirdi. Peygamberlerinin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" en üstünü ve sonuncusu olan Muhammed aleyhisselâmın, dünyânın her yerinde, kıyâmete kadar gelecek olan bütün insanların Peygamberi olduğunu bildirdi. Allahü teâlâ, çok sevdiği bu Peygamberine melek ile, yirmiüç senede gönderdiği **(Kur'ân-ı kerîm)** adındaki büyük kitâbında, emrlerini ve yasaklarını bildirdi. Kur'ân-ı kerîm, arabca olduğu için ve çok ince bilgileri ve aklın eremiyeceği şeyleri anlatdığı için, Muhammed aleyhisselâm, bu kitâbın hepsini, başından sonuna kadar, Eshâbına "aleyhimürrıdvân" açıkladı. **(Kur'ân-ı kerîmi benim anlatdığımdan başka dürlü açıklayan kâfir olur)** dedi. İslâm âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ" , Peygamberimizin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yapdığı açıklamaları, Eshâb-ı kirâmdan işitip, herkesin anlıyabileceği gibi genişletdiler ve Tefsîr kitâblarına yazdılar. Bu âlimlere, Ehl-i sünnet âlimleri denir. Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ", Kur'ân-ı kerîmin açıklamalarından ve ayrıca Peygamberimizin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" **(Hadîs-i şerîf)** denilen sözlerinden derliyerek yazdıkları din kitâblarına **(ilm-i hâl)** kitâbları denir. Allahü teâlânın, Kur'ân-ı kerîmde bildirdiği **(İslâm dîni)**ni doğru, sağlam öğrenmek istiyenlerin, bu ilmihâl kitâblarını okumaları lâzımdır.

Şimdi sunduğumuz **(Cennet Yolu)** ilmihâlinin asl ismi **(Miftâh-ul Cennet),** ya'nî, Cennet kapısının anahtarıdır. Hicrî kamerî 885 [m. 1480] senesinde Edirnede vefât etmiş olan Muhammed bin Kutbüddîn-i İznikî "rahime-hullahü teâlâ" yazmışdır.

Derin İslâm âlimi, seyyid Abdülhakîm Efendi "rahime-hullahü teâlâ", (**(Miftâh-ul Cennet)** ilm-i hâlinin yazarı sâlih bir zât imiş. Okuyanlara fâideli olur) buyurmuşdur. Bunun için, bu kitâbı neşr ediyoruz. Birkaç yerine yapılan açıklamalar bir köşeli parantez [ ] içine konuldu. Bu açıklamalar, başka kitâblardan seçerek eklenmişdir. Bunların hiçbiri şahsî düşünceler değildir. Allahü teâlâ, hepimizi, pusuda bekliyen islâm düşmanlarının ve müslimân ismini taşıyan, hattâ din adamı geçinen sapıkların, mezhebsizlerin, dinde reformcuların tuzaklarına düşerek, bölünmekden, parçalanmakdan korusun! Hepimizi, sevgili Peygamberinin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yolunda, izinde bulunan **(Ehl-i sünnet)** mezhebinde birleşdirsin! Birbirlerimiz ile sevişmemizi, yardımlaşmamızı nasîb eylesin! Âmîn.

[İnsan, bir iş yapacağı zemân, evvelâ kalbine bir hatara [fikr, düşünce] gelir. Bunu yapmak ister. Bu isteğine **(Niyyet)** denir. Bu işi yapmaları için uzvlarına [organlarına] emr eder. Emr vermesine **(Kasd, teşebbüs)** denir. Uzvların iş yapmalarına **(Kesb)** denir. Kalbin yapdığı işlere **(ahlâk)** [huy] denir. Kalbe hatara altı yerden gelir: Allahü teâlâdan gelen hataralara **(Vahy)** denir. Vahy, yalnız Peygamberlerin kalblerine gelir. Meleklerin getirdikleri hataralara **(İlhâm)** denir. İlhâm Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" ve sâlih müslimânların kalblerine gelir. Sâlih müslimânların verdikleri hataralara **(Nasîhat)** denir. Vahy, ilhâm ve nasîhat, dâimâ iyi ve fâidelidir. Şeytândan gelen hataralara **(Vesvese),** insanın kendi nefsinden gelen hataralara **(Hevâ),** kötü arkadaşın telkîn etdiği [aşıladığı] hataralara **(İgfâl)** denir. Nasîhat her insana verilir. Vesvese ve hevâ, kâfirlerin ve fâsık müslimânların kalblerine gelir. İkisi de, fenâ [kötü] ve zararlıdır. Allahü teâlânın râzı olduğu, beğendiği şey-

lere **(İyi)** denir. Beğenmediklerine **(Fenâ)** denir. Allahü teâlâ, çok merhametli olduğu için, iyi ve fenâ şeyleri **(Kur'ân-ı kerîm)**de bildirmişdir. İyileri yapmağı emr etmiş, fenâları yasaklamışdır. Bu emr ve yasaklara **(Ahkâm-ı islâmiyye)** denir. Bir kalb, iyi arkadaşların nasîhatlarına ve akla tâbi' olup, ahkâm-ı islâmiyyeye uyarsa, nûrlanır, temiz olur. Dünyâda ve âhıretde se'âdete, huzûra kavuşur. Fenâ kimselerin, zındıkların igfâl edici, aldatıcı sözlerine, yazılarına ve nefse, şeytâna uyup, ahkâm-ı islâmiyyeye uymayan kalb, kararır, bozulur. Nûrlu, temiz kalb, ahkâm-ı islâmiyyeye uymağı sever. Kararmış kalb, kötü arkadaşa, nefse, şeytâna uymağı sever. Allahü teâlâ, çok merhametli olduğu için, dünyânın her yerinde yeni doğan çocukların kalblerini temiz olarak yaratmakdadır. Bunları, sonra anaları, babaları ve fenâ arkadaşları karartmakda, kendileri gibi yapmakdadır.]

Derin İslâm âlimi Esseyyid Abdülhakîm Arvâsî
hazretleri (rahmetullahi aleyh) Mızraklı İlmihal için;

**“Miftâh-ul Cennet ilm-i hâlinin yazarı sâlih bir zât imiş.
Okuyanlara fâideli olur”**

buyurmuşdur.

CENNET YOLU İLMİHÂLİ

El-hamdü lillâhillezî cealenâ minet-tâlibîne ve lil-ilmi minerrâgıbîne ves-salâtü ves-selâmü alâ Muhammedinil lezî erselehü rahmeten lil-âlemîne ve alâ Âlihi ve Eshâbihi ecma'în.

İSLÂMİYYET

ALLAH VARDIR VE BİRDİR

[Allahü teâlâ, bütün varlıkları yaratdı. Herşey yok idi. Yalnız Allahü teâlâ var idi. O hep vardır. Sonradan var olmuş değildir. Önceden yok olsaydı, Onu var eden bir kuvvetin bulunması lâzım olurdu. Çünki, var olmayan bir şeyi yaratacak kuvvet olmazsa, o şey hep yok olur, var olamaz. Onu yaratan kuvvet sâhibi hep var idi ise, işte Allahü teâlâ bu kuvvet sâhibi olan sonsuz varlıkdır. Yok eğer, bu yaratıcı kuvvet sâhibi de, sonradan var olmuşdur denirse, bunu da var edenin bulunması lâzım olur. Böylece, sonsuz sayıda var edicilerin bulunması lâzım olur. Bu ise, var edicilerin bir başlangıcının bulunmaması demekdir. İlk var edicinin bulunmaması, bunun var edeceklerinin de bulunmaması demek olur. Var edici var olmayınca, yokdan var edilmiş olan bu gördüğümüz veyâ işitdiğimiz madde ve rûh âleminin de bulunmaması lâzım olur. Maddeler ve rûhlar var oldukları için, bunların yalnız bir yaratıcılarının da bulunması ve hep var olması lâzımdır.

Allahü teâlâ, herşeyin yapı maddesi olan basît cismleri ve rûhları ve melekleri önce yaratdı. Basît cismlere şimdi element deniyor. Bugün, yüzbeş çeşid elementin var olduğu biliniyor. Allahü teâlâ, her maddeyi, her cismi bu yüzbeş elementden yaratmış ve hep yarat-

makdadır. Demir, kükürt, karbon, oksigen gazı, klor gazı birer elementdir. Allahü teâlâ bu elementleri kaç milyon sene önce yaratmış olduğunu bildirmedi. Bunlardan meydâna gelen, yerleri, gökleri ve canlıları da, ne zemân yaratmağa başladığını bildirmedi. Canlı, cansız herşeyin belli bir ömrü vardır. Zemânı gelince yaratmakda, ömrü bitince yok etmekdedir. Birşeyi yokdan var etdiği gibi, birşeyden, yavaş yavaş veyâ birden bire başka birşeyi yapmakda, birincisi yok olmakda, yenisi var olmakdadır.

Allahü teâlâ, ilk insanı, cansız maddelerden ve rûhdan meydâna getirdi. Bundan önce, hiç insan yokdu. Hayvânlar, otlar, cin ve melekler, bu ilk insandan dahâ önce yaratıldı. Bu ilk insanın ismi, Âdem "aleyhissalâtü vesselâm" idi. Bundan, Havvâ isminde bir kadın da yaratdı. Bütün insanlar, bu ikisinden üredi. Her hayvândan da kendi cinsleri türedi. Canlı ve cansız herşeyin her zemân değişdiğini görüyoruz. Kadîm olan şey ise, hiç değişmez. Fizik olaylarında, maddelerin hâlleri, şeklleri değişiyor. Kimyâ reaksiyonlarında özü, yapıları değişiyor. Cismler yok olup, başka cismler hâsıl oluyor. Çekirdek olaylarında, element de yok oluyor, enerjiye dönüyor. Herşeyin birbirinden hâsıl olmaları, sonsuzdan gelemez. Yokdan var edilmiş olan ilk maddelerden hâsıl olmaları lâzımdır. Çünki sonsuz, başlangıcı yok demekdir.

İslâm düşmanları, müslimânların çocuklarını aldatmak için, fen adamı şekline giriyorlar. İnsanlar maymundan yaratıldı diyorlar. Darwin ismindeki İngiliz doktoru böyle söyledi diyorlar. Bunlar yalan söylüyorlar. Darwin böyle birşey söylemedi. Canlılar arasında hayât mücâdelesini anlatdı. **(Nev'lerin menşei)** ismindeki kitâbında, canlıların muhîte uyduklarını, bunun için, ufak değişikliklere uğradıklarını yazdı. Bir cins, başka cinse döner demedi. İngiliz ilm birliğinin 1980 senesinde Salfordda düzenlediği toplantıda Swansea Üniversitesi öğretim üyesi Prof. John Durant: "Darwinin insanın menşei ile ilgili görüşleri, modern bir efsâne oldu. Bu efsâne ilmî ve içtimâî gelişmemize zarardan başka birşey vermedi. Tekâmül masalları, ilmî

araştırmalar üzerinde tahrîb edici te'sîr yapdı. Tahrîfâta, lüzûmsuz münâkaşalara ve ilmin büyük ölçüde sûistimâllerine yol açdı. Şimdi Darwinin teorisi, dikiş yerlerinden patlamış, geriye perîşân ve bozuk bir düşünce yığını bırakmışdır" dedi. Prof. Durantın vatandaşı hakkında söylediği bu sözler, Darwincilere ilm adına verilen en enteresan cevâblardan biridir. Günümüzde tekâmül teorisinin değişik kültür seviyesindeki insanlara anlatılmak istenmesinin asıl sebebi ideolojikdir. İlmî değildir. Bu teori materyalist felsefenin telkîni için bir vâsıta olarak kullanılmakdadır. İnsan, maymundan oldu sözü, ilmî bir söz değildir. Fennî bir söz de hiç değildir. Darwinin sözü de değildir. İlmden, fenden haberi olmıyan câhil islâm düşmanlarının yalanlarıdır. İlm adamı, fen adamı, böyle câhilce, saçma söz söyliyemez. Üniversiteden diploma alan bir kimse, sefâhete ya'nî zevk ve eğlenceye başlayıp, bulunduğu ilm dalında çalışmaz, okuduklarını da unutursa, bu kimse ilm adamı, fen adamı olamaz. İslâm düşmanlığı da yaparak, yalan ve yanlış sözlerini, yazılarını, ilm ve fen olarak saçmağa kalkışırsa, cem'ıyyet için zararlı, alçak, hâin bir mikrop olur. Onun diploması, etiketi, mevkı'i, bir gösteriş, gençleri avlıyan bir tuzak olur. Yalanlarını, iftirâlarını, ilm ve fen olarak saçan fen taklîdcilerine, **(Fen yobazı)** denir. Bu fen yobazlarına aldanmamalıdır.

Allahü teâlâ, insanların dünyâda râhat, huzûr içinde yaşamalarını, âhıretde de sonsuz se'âdete kavuşmalarını istiyor. Bunun için, se'âdete sebeb olan fâideli şeyleri emr etdi. Felâkete sebeb olan, zararlı şeyleri yasak etdi. Dinli olsun, dinsiz olsun, inansın, inanmasın, herhangi bir kimse, bilerek veyâ bilmiyerek, ahkâm-ı islâmiyyeye, ya'nî Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına uyduğu kadar, dünyâda râhat ve huzûr içinde yaşar. Fâideli ilâcı kullanan herkesin, derdden, sıkıntıdan kurtulması gibidir. Şimdi, dinsiz, îmânsız, çok kimsenin ve milletlerin, birçok işlerinde muvaffak olmaları, Kur'ân-ı kerîmin ahkâmına uygun olarak çalışdıkları içindir. Kur'ân-ı kerîme uyarak, âhıretde sonsuz se'âdete kavuşabilmek için

ise, buna, inanarak, uymak lâzımdır.

Allahü teâlânın birinci emri **(Îmân)** etmekdir. Birinci yasak etdiği şey de **(Küfr)**dür. Îmân demek, Muhammed aleyhisselâmın, Allahü teâlânın son Peygamberi olduğuna inanmakdır. Allahü teâlâ, Ona emrlerini ve yasaklarını arabî olarak **(Vahy)** etmişdir. Ya'nî bir melek vâsıtası ile bildirmiş, O da bunların hepsini insanlara anlatmışdır. Allahü teâlânın arabî olarak, bir melek ile bildirdiklerine **(Kur'ân-ı kerîm)** denir. Kur'ân-ı kerîmin hepsi yazılı kitâba **(Mıshaf)** denir. Kur'ân-ı kerîm, Muhammed aleyhisselâmın sözü değildir. Allah kelâmıdır. Hiç bir insan öyle düzgün söyliyemez. Kur'ân-ı kerîmde bildirilenlerin hepsine **(İslâmiyyet)** denir. Hepsine kalb ile inanan insana **(Mü'min)** ve **(Müslimân)** denir. Birini bile beğenmemeğe, îmânsızlık, ya'nî **(Küfr)** [Allaha düşman olmak] denir. Kıyâmete, cinnin, meleklerin var olduklarına, Âdem Peygamberin "aleyhissalâtü vesselâm", bütün insanların babası olduğuna ve ilk Peygamber olduğuna inanmak, yalnız kalb ile olur. Bunlara, **(Îmân)**, **(İ'tikâd)** ve **(Akâid)** bilgileri denir. Beden ile ve kalb ile yapılacak ve sakınılacak şeylere ise, hem inanmak, hem de yapmak veyâ sakınmak lâzımdır. Bunlara **(Ahkâm-ı islâmiyye)** bilgileri denir. Bunlara inanmak da, îmân olur. Bunları yapmak ve sakınmak, **(İbâdet)** olur. Niyyet ederek ahkâm-ı islâmiyyeye uymağa **(İbâdet)** yapmak denir. Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına **(Ahkâm-ı islâmiyye)** ve **(Ahkâm-ı ilâhiyye)** denir. Emr edilenlere **(Farz)**, yasak edilenlere **(Harâm)** denir. Görülüyor ki, ibâdetlerin, vazîfe olduğuna inanmıyan, ehemmiyyet vermiyen **(Kâfir)** [Allaha düşman] olur. Bunlara inanıp da, yapmıyan kâfir olmaz. Buna **(Fâsık)** denir. İslâm bilgilerine îmân edip de, elinden geldiği kadar yapan mü'mine, **(Sâlih müslimân)** [iyi insan] denir. Allahü teâlânın rızâsını, sevgisini kazanmak için, islâmiyyete uyan ve bir mürşidi seven müslimâna **(Sâlih)** [iyi insan] denir. Allahü teâlânın rızâsını, sevgisini kazanmış olana **(Ârif)** veyâ **(Velî)** denir. Başkalarının da, bu sevgiyi kazanmalarına vâsıta olan Velîye **(Mürşid)** denir. Bu

mubârek, seçilmiş insanların hepsine **(Sâdık)** denir. Bunların hepsi sâlihdir. Sâlih mü'min Cehenneme hiç gitmiyecekdir. Kâfir, muhakkak Cehenneme gidecekdir. Cehennemden hiç çıkmıyacak, sonsuz azâb görecekdir. Kâfir îmân ederse, bütün günâhları hemen afv olur. Fâsık, tevbe edip, ibâdetleri yapmağa başlarsa, Cehenneme girmiyecek, sâlih mü'min gibi, doğru Cennete gidecekdir. Tevbe etmezse, yâ şefâ'at ile veyâ sebebsiz afv olup, doğru Cennete gidecek, yâhud Cehennemde günâhları kadar yandıkdan sonra, Cennete girecekdir.

Kur'ân-ı kerîm, o zemânki insanların konuşduğu arabî gramere uygun olarak gelmişdir ve nazm hâlindedir. Ya'nî, şi'r gibi, düzgündür. Arabî lisânının incelikleri ile doludur. Bedi', Beyân, Me'ânî ve Belâgat ilmlerinin bütün inceliklerine uygundur. Bunun için anlaması çok güçdür. Arabî lisânının inceliklerini bilmiyen kimse, arabî okuyup yazsa bile, Kur'ân-ı kerîmi iyi anlıyamaz. Bu incelikleri bilenler bile anlıyamamış, çok yerlerini, Peygamber efendimiz açıklamışdır. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" bu açıklamalarına **(Hadîs-i şerîf)** denir. Eshâb-ı kirâm "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în, Peygamberimizden "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" işitip öğrendiklerini, gençlere bildirmişlerdir. Zemân geçdikce kalbler kararmış, hele yeni müslimân olanlar, Kur'ân-ı kerîmden, kendi noksan aklları ve kısa görüşleri ile ma'nâ çıkarmağa kalkışmışlar, Peygamber efendimizin bildirdiklerine uymıyan şeyler anlamışlardır. İslâm düşmanları da, bu bölünmeyi, parçalanmağı körüklemiş, böylece, yetmişiki dürlü bozuk, sapık inanış meydâna gelmişdir. Böyle sapık inanan müslimânlara **(Bid'at ehli)** veyâ **(Dalâlet ehli)** denir. Yetmişiki bid'at fırkasından olanların hepsi, muhakkak Cehenneme girecek, fekat mü'min oldukları için, Cehennemde sonsuz kalmıyacaklar, çıkıp Cennete gireceklerdir. İnanışı, Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açık olarak bildirilmiş bir bilgiye uymaz ise, bunun îmânı gider. Buna **(Mülhid)** denir. Mülhid, kendini müslimân sanır.

İ'tikâd bilgilerini, ya'nî inanılması lâzım olan din bilgilerini, Eshâb-ı kirâmdan "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" doğru olarak öğrenip, kitâblara yazan islâm âlimlerine, **(Ehl-i sünnet)** âlimleri denir "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în". Bunlar, dört mezhebin birinde ictihâd derecesine yükselmiş olan âlimlerdir. Bu âlimler, Kur'ân-ı kerîmin ma'nâsını, kendi aklları ile, kendi görüşleri ile anlamağa kalkışmamış, yalnız Eshâb-ı kirâmdan öğrendiklerine inanmışlardır. Kendi anladıklarına uymamışlar, Peygamberimizin bildirdiği doğru yolu yaymışlardır. Osmânlı devleti müslimân idi ve Ehl-i sünnet i'tikâdında idi.

Yukarıda bildirilenlerden anlaşılıyor ve birçok kıymetli kitâblar yazıyor ki, dünyâda ve âhıretde felâketlerden kurtulmak ve râhat, mes'ûd yaşamak için önce Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în" bildirdikleri gibi îmân etmek, ya'nî öğrenmek ve hepsine inanmak lâzımdır. Ehl-i sünnet i'tikâdında olmıyan kimse, yâ **(Bid'at ehli),** ya'nî sapık müslimân olur. Yâhud **(Mülhid),** ya'nî kâfir olur. Îmânı, ya'nî i'tikâdı doğru olan mü'minin ikinci vazîfesi, sâlih olmakdır. Ya'nî, Allahü teâlânın rızâsını, sevgisini kazanmakdır. Bunun için, kalb ile ve beden ile yapılması ve sakınılması emr olunan islâm bilgilerini öğrenip, bunlara uygun yaşamak lâzımdır. Ya'nî ibâdet yapmakdır. Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", ibâdet bilgilerini anlatırken dörde ayrıldılar. Dört **(Mezheb)** meydâna geldi. Ayrılıkları az ve mühim olmıyan işlerde olduğu için ve îmânlarında birleşdikleri için, birbirlerini sever ve sayarlar. Her müslimânın bu dört mezhebden birine göre ibâdet yapması lâzımdır. Bu dört mezhebden birine uymıyan kimsenin Ehl-i sünnetden ayrılmış olacağı Tahtâvînin **(Dürr-ül-muhtâr)** hâşiyesi Zebâyıh kısmında yazılıdır.

Harbde esîr alınan herhangi bir kâfir veyâ sulh zemânında, bir kâfir, ben müslimân oldum deyince, buna inanılır. Fekat, bunun **(Îmânın altı şartı)**nı hemen öğrenmesi ve inanması lâzımdır. Sonra farzları ve harâmları, sırası gelince ve imkân bulunca, hemen öğ-

renmesi ve öğrendiklerine uyması lâzımdır. Öğrenmezse veyâ öğrendiklerinden birine dahî ehemmiyyet vermeyip, yapmazsa, Allahü teâlânın dînine ehemmiyyet vermemiş olur. Îmânı yok olur. Böyle îmânı giden kimseye **(Mürted)** denir. Mürtedlerden din adamı şekline girip, müslimânları aldatanlara **(Zındık)** denir. Zındıklara, bunların yalanlarına aldanmamalıdır. Bir kimse, dünyâ çıkarlarında aldanmayıp, lâkin islâmı vasf ve te'akkul etmiyerek, müslimânlığı bilmiyerek bâliğ olmuş ise, bunun mürted hükmünde olacağı, **(Siyer-i Kebîr şerhi)** tercemesinin yüzonaltıncı sahîfesinde ve **(Dürr-ül-muhtâr)**da, kâfirin nikâhı sonunda yazılıdır. **(Dürr-ül-muhtâr)**da, kâfirin nikâhı sonunda diyor ki, nikâhlı müslimân bir kız, bâliga olduğu zemân, müslimânlığı bilmezse, nikâhı bozulur. [Ya'nî mürted olur.] Allahü teâlânın sıfatlarını ona bildirmelidir. O da, tekrâr etmeli ve bunlara inandım demelidir. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", bunu açıklarken diyor ki, (Kız küçük iken, anasına babasına tâbi' olarak müslimândır. Bâliga olunca, anasının babasının dînine tâbi' olması devâm etmez. İslâmiyyeti bilmeyerek bâliga olunca, mürted olur. Îmân edilecek şeyleri işitip de, inanmamış kimse, kelime-i tevhîd söylese, ya'nî **(Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah)** dese, müslimân olmaz. (Âmentü billâhi...) de bulunan altı şeye inanan ve Allahü teâlânın emrlerini ve yasaklarını kabûl etdim diyen kimse, müslimân olur). Buradan anlaşılıyor ki, her müslimânın, çocuklarına (Âmentü billâhi ve Melâiketihi ve Kütübihi ve Rüsülihi vel Yevmil-âhiri ve bil Kaderi hayrihi ve şerrihi minallâhi teâlâ vel-bâ'sü ba'delmevti hakkun Eşhedü en Lâ ilâhe illallah ve Eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlühu) ezberletmeli, ma'nâsını iyice öğretmelidir. Çocuk bu altı şeyi ve islâmiyyetin emrlerinden ve yasaklarından birisini öğrenmez ve inandığını söylemezse, bâlig olduğu zemân müslimân olmaz, mürted olur. Bu altı şey üzerinde, **(Herkese Lâzım Olan Îmân)** kitâbında geniş bilgi vardır. Her müslimânın bu kitâbı okuyup ve çocuklarına okutup, îmânlarını kuvvetlendirmeleri ve bütün tanıdıklarının okumaları için çok gay-

ret etmesi lâzımdır. Bunun için, çocuklarımızın mürted yetişmemesi için çok dikkat etmeliyiz. Onlara, dahâ küçük yaşda, îmânı, islâmı, abdesti, guslü, nemâzı öğretmeliyiz! Ananın babanın birinci vazîfesi, evlâdını müslimân olarak yetişdirmekdir.

(Dürer ve Gurer)de diyor ki, (Mürted olan erkeğe müslimân ol denir. Şübhe etdiği şey anlatılır. Zemân isterse, üç gün habs olunur. Tevbe ederse kabûl edilir. Tevbe etmezse, hâkim tarafından öldürülür. Mürted olan kadın öldürülmez. Müslimân oluncaya kadar habs olunur. Dâr-ül-harbe kaçarsa, Dâr-ül-harbde câriye olmaz. Esîr alınırsa câriye olur. Mürted olunca, nikâh fesh olur. Bütün malları mülkünden çıkar. Tekrâr müslimân olursa, tekrâr mülkü olurlar. Ölünce veyâ Dar-ül-harbe kaçınca [veyâ Dâr-ül-harbde mürted olunca] müslimân vârisine kalır. [Vârisi yoksa, Beyt-ül-mâldan hakkı olanların olur.] Mürted mürtede vâris olamaz. Mürted iken kazandıkları mülkü olmaz. Müslimânlara fey olur. Alış veriş ve kirâ sözleşmeleri ve hediyye vermesi bâtıl olur. Tekrâr müslimân olursa, sahîh hâle dönerler. Evvelki ibâdetlerini kazâ etmez. Yalnız, tekrâr hac yapması lâzım olur).Îmândan sonra, ilk öğrenilecek şey, abdest almak, gusl abdesti ve nemâzdır.

Îmânın altı şartı: Allahü teâlânın var olduğuna ve bir olduğuna ve sıfatlarına inanmak, Meleklere, Peygamberlere, Kitâblara,Âhıretde olan şeylere, Kazâ ve Kadere îmândır. İleride bunları ayrı ayrı açıklıyacağız.

Sözün kısası, kalb ile ve beden ile, islâmiyyetin emrlerine ve yasaklarına uymalı ve kalb, gafletden uyanık olmalıdır. Kalbi uyanık olmayan [ya'nî Allahü teâlânın varlığını, büyüklüğünü ve Cennet ni'metlerini ve Cehennem ateşinin şiddetini hâtırlamayan, düşünmiyen] kimsenin bedeninin islâmiyyete uyması güç olur. Fıkh âlimleri fetvâları bildirirler. Bunların yapılmasını kolaylaşdırmak, Allah adamlarının işidir. Bedenin islâmiyyete severek ve kolay uyması için, kalbin temiz olması lâzımdır. Fekat yalnız kalbin temiz olması-

na, ahlâkın güzel olmasına ehemmiyyet verip, bedenin islâmiyyete uymasına ehemmiyyet vermiyen kimse, **(Mülhid)**dir. Bunun nefsinin parlaması ile hâsıl olan [gaybdan haber vermek, hastaları okuyup üfleyip iyi etmek] gibi âdet dışı başarıları **(İstidrâc)** olup, kendisini ve buna uyanları Cehenneme sürükler. Kalbin temiz ve nefsin mutmainne [uysal] olduğunun alâmeti, bedenin islâmiyyete seve seve uymasıdır. His organlarını ve bedenini islâmiyyete uydurmıyanların (Kalbim temizdir. Sen kalbe bak!) demeleri boş lâfdır. Böyle söylemekle kendilerini ve etrâfındakileri aldatmakdadırlar.]

ÎMÂNIN SIFATLARI

Ehl-i sünnet âlimleri diyor ki, îmânın sıfatları altıdır:

ÂMENTÜ BİLLÂHİ: Ben Allahü azîm-üş-şânın varlığına ve birliğine inandım, îmân etdim.

Allahü azîm-üş-şân, vardır ve birdir.

Şerîki ve nazîri yokdur. (Ortağı ve benzeri yokdur).

Mekândan münezzehdir. (Bir yerde değildir).

Kemâl sıfatlariyle muttasıfdır. Kemâl sıfatları vardır.

Ve noksan sıfatlardan berîdir. Onda bulunmaz.

Kemâl sıfatlar, Allahü azîm-üş-şânda bulunur. Noksan sıfatlar, bizlerde bulunur.

Bizlerde bulunan noksan sıfatlar, elsizlik ve ayaksızlık ve gözsüzlük ve hastalık ve sağlık, yimek ve içmek ve bunlara benzeyen bir çok şeylerdir.

Allahü azîm-üş-şânda bulunan sıfatlar, yer ve gökleri ve -havada, sularda, yer yüzünde ve toprak altında yaşamakda olan- dürlü mahlûkatı yaratması ve aklımızın erdiği ve -aczimiz sebebiyle-birçoklarına ermediği, pek çok mahlûkları [yaratıkları] her an varlıkda durdurması ve cümle mahlûkatın rızkını vermesi ve diğer kemâl sı-

fatlardır. Kâdir-i mutlakdır. Her varlık, Allahü azîmüş-şânın kemâl sıfatlarından bir eserdir.

Allahü azîm-üş-şân hakkında, bizlere bilmesi vâcib olan sıfatlar, yirmiikidir. Ve yirmiiki de, muhâl sıfatları vardır.

Vâcib, lâzım demekdir. Bu sıfatlar, Allahü azîm-üş-şânda bulunur. Muhâl olanlar bulunmaz. Muhâl, vâcibin zıddıdır. Var olamaz demekdir.

Allahü azîm-üş-şân hakkında bizlere bilmesi vâcib olan sıfât-ı nefsiyye birdir: **Vücûd,** ya'nî var olmakdır.

Allahü azîm-üş-şânın var olmasının, naklen delîli, Allahü teâlânın, **(İnnenî enellâhü)** kavl-i şerîfidir. Aklen delîl ise, bu âlemleri halk eden [yokdan var eden], bir hâlık [yaratıcı], elbet mevcûddur, elbette vardır. Mevcûd olmamak muhâldir.

Sıfât-ı nefsiyye demek; zât, Onsuz ve O, zâtsız tasavvur olunmaz, düşünülemez demekdir.

SIFÂT-I ZÂTİYYE

Allahü azîm-üş-şân hakkında, bizlere bilmesi vâcib olan sıfâtı zâtiyye beşdir: Bunlara **(Ülûhiyyet sıfatları)** denir.

1- **Kıdem,** Allahü azîm-üş-şânın varlığının evveli olmamak.

2- **Bekâ,** Allahü azîm-üş-şânın varlığının âhırı olmamak, buna vâcib-ül-vücûd derler. Naklen delîl, Allahü teâlânın Hadîd sûresinde, üçüncü âyet-i kerîmesidir. Aklen delîl varlığının evveli ve âhırı olsa, sonradan var olmuş olup, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olan, başkasını yaratamaz. Allahü azîm-üş-şân hakkında muhâldir.

3- **Kıyâm bi-nefsihi,** Allahü azîm-üş-şân, zâtında ve sıfatlarında ve ef'âlinde, kimseye muhtâc olmamak. Naklen delîl, Muhammed "aleyhisselâm" sûresinin son âyet-i kerîmesidir. Aklen delîl, bu sıfatlar, Onda olmamış olsa, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak, Allahü azîm-üş-şân hakkında muhâldir.

4- **Muhâlefetün lil-havâdis,** Allahü azîm-üş-şân zâtında ve sıfâtında, kimseye benzememek. Naklen delîl, Allahü teâlânın Şûrâ sûresindeki onbirinci âyet-i kerîmesidir. Aklen delîl bu sıfatlar, Onda olmamış olsa, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak, Allahü azîm-üş-şân hakkında muhâldir.

5- **Vahdâniyyet,** Allahü azîm-üş-şânın, zâtında ve sıfatında ve ef'âlinde şerîki ve nazîri yokdur. Naklen delîl, Allahü teâlânın İhlâs sûresindeki birinci âyet-i kerîmesidir. Aklen delîl, eğer ortağı olsa, âlem fenâ bulur, yok olurdu. Biri, birşeyin yaratmasını ve diğeri yaratmamasını dilerdi.

[Âlimlerin çoğuna göre, **(Vücûd)** ya'nî var olmak da, ayrıca bir sıfatdır. Böylece, **(Sıfât-ı zâtiyye)** altı olmakdadır].

SIFÂT-I SÜBÛTİYYE

Allahü azîm-üş-şân hakkında bizlere bilmesi vâcib olan sıfât-ı sübûtiyye sekizdir: Hayât, ilm, sem', basar, irâde, kudret, kelâm, tekvîn.

Bu sıfatların ma'nâları budur ki:

1- **Hayât,** Allahü azîm-üş-şân, diri olmak. Naklen delîl, Allahü teâlânın Bekara sûresindeki ikiyüzellibeşinci âyet-i kerîmesinin baş kısmıdır. Aklen delîl, Allahü azîm-üş-şân, diri olmasa, bu mahlûkat vücûda gelmezdi.

2- **İlm,** Allahü azîm-üş-şânın bilmesi olmak. Naklen delîl, Allahü teâlânın Haşr sûresindeki yirmiikinci âyet-i kerîmesidir. Aklen delîl, Allahü azîm-üş-şânın bilmesi olmasa, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak, Onun hakkında muhâldir.

3- **Sem',** Allahü azîm-üş-şânın işitmesi olmak. Naklen delîl, Allahü teâlânın İsrâ sûresindeki birinci âyet-i kerîmesidir. Aklen delîl, işitmesi olmasa, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak, Allahü azîm-üş-şân hakkında muhâldir.

4- **Basar,** Allahü azîm-üş-şânın görmesi olmak. Naklen delîl, Allahü teâlânın yine İsrâ sûresindeki birinci âyet-i kerîmesidir. Aklen delîl, görmesi olmasa, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak, Allahü azîm-üş-şân hakkında muhâldir.

5- **İrâde,** Allahü azîm-üş-şânın dilemesi olmak. Onun dilediği olur. O dilemezse, hiçbir şey olmaz. Varlıkları dilemiş, yaratmışdır. Naklen delîl, Allahü teâlânın İbrâhîm sûresindeki yirmiyedinci âyet-i kerîmesidir. Aklen delîl, eğer dilemesi olmasa, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak, Allahü azîm-üş-şân hakkında muhâldir.

6- **Kudret,** Allahü azîm-üş-şânın herşeye gücünün yetmesi olmak. Naklen delîl, Allahü teâlânın Âl-i İmrân sûresindeki yüzaltmışbeşinci âyet-i kerîmesidir. Aklen delîl, eğer gücü yetmese, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak, Allahü azîm-üş-şân hakkında muhâldir.

7- **Kelâm,** Allahü azîm-üş-şânın söylemesi olmak. Naklen delîl, Allahü teâlânın Nisâ sûresindeki yüzaltmışdördüncü âyet-i kerîmesidir. Aklen delîl, eğer söylemesi olmasa âciz ve nâkıs olurdu.Âciz ve nâkıs olmak, Allahü azîm-üş-şân hakkında muhâldir.

8- **Tekvîn,** Allahü azîm-üş-şân hâlıkdır, yaratıcıdır. Her şeyi yaratan, yokdan var eden Odur. Ondan gayri yaratıcı yokdur.

Naklen delîl, Allahü teâlânın Zümer sûresindeki altmışikinci âyet-i kerîmesidir. Aklen delîl, yerlerde ve göklerde acâib-i mahlûkatı vardır ve cümlesini yaratan Odur. Ondan başkası için (yaratdı) demek küfr olur. İnsan birşey yaratamaz.

Allahü azîm-üş-şân hakkında bize bilmesi vâcib olan sıfât-ı ma'neviyye, sekizdir. Hayyün, Alîmün, Semî'un, Basîrün, Mürîdün, Kadîrün, Mütekellimün, Mükevvinün.

Bu sıfât-ı şerîflerin ma'nâları budur ki:

1- **Hayyün,** Allahü azîm-üş-şân, diri olucudur.

2- **Semî'un,** Allahü azîm-üş-şân, sem'ı kadîmi ile işiticidir.

3- **Basîrün,** Allahü azîm-üş-şân, görücüdür.

4- **Mürîdün,** Allahü azîm-üş-şân, irâde-i kadîmi ile dileyicidir.

5- **Alîmün,** Allahü azîm-üş-şân, ilm-i kadîmi ile bilicidir.

6- **Kadîrün,** Allahü azîm-üş-şân, kudret-i kadîmesi ile gücü yeticidir.

7- **Mütekellimün,** Allahü azîm-üş-şân, kelâm-ı kadîmi ile söyleyicidir.

8- **Mükevvinün,** Allahü teâlâ, herşeyi halk edicidir.

Allahü teâlâ hakkında, muhâl olan sıfatlar, bunların zıddıdır.

VE MELÂİKETİHİ: Dahî ben, Allahü azîm-üş-şânın meleklerine inandım, îmân eyledim. Allahü azîm-üş-şânın melekleri vardır. Onları nûrdan halk etmişdir. Cismdirler. [Burada cism demek, fizik kitâblarında bildirilen cism değildir.] Yimezler ve içmezler. Onlarda erkeklik, dişilik olmaz. Gökden yere inerler ve yerden göğe çıkarlar. Ve bir hâlden bir hâle girerler. Göz açıp yumacak kadar, Allahü azîm-üş-şâna âsî olmazlar ve bizim gibi günâh işlemezler. Onların içinde mukarrebler ve Peygamberler vardır.

Ve cümlesinin efdali, Cebrâîl, Mikâîl, İsrâfîl, Azrâîl "aleyhimüsselâm"dır. Bu dördü cümle meleklerin Peygamberleridir. Ve onların her birisini, Allahü azîm-üş-şân, bir hizmete koymuşdur. Kıyâmete kadar, başka bir hizmete nevbet gelmez.

VE KÜTÜBİHİ: Dahî, Allahü azîm-üş-şânın kitâblarına inandım, îmân eyledim.

Allahü azîm-üş-şânın kitâbları vardır. Kur'ân-ı kerîmde bildirilen, yüzdört kitâbdır. Yüzü küçük kitâbdır. Bunlara (suhuf) denir. Ve dördü büyük kitâbdır. **Tevrât,** hazret-i Mûsâ "aleyhisselâm"a, **Zebûr,** hazret-i Dâvüd "aleyhisselâm"a, **İncîl,** hazret-i Îsâ "aleyhisselâm"a, **Kur'ân-ı kerîm,** bizim Peygamberimiz Muhammed "aleyhisselâm"a nâzil olmuşdur. Bugün yehûdîlerin ve hıristi-

yanların okudukları **(Tevrât)** ve **(İncîl)** hakkında **(Cevâb Veremedi)** kitâbımızda geniş bilgi vardır.

Yüz suhufdan, on suhufu, hazret-i Âdem "aleyhisselâm"a, elli suhufu, Şit "aleyhisselâm"a, otuz suhufu, İdrîs "aleyhisselâm"a, on suhufu, İbrâhîm "aleyhisselâm"a inmişdir. Bunların cümlesini, Cebrâîl "aleyhisselâm" indirmişdir. Cümlesinden sonra, Kur'ân-ı azîm-üş-şân nâzil olmuşdur. Kur'ân-ı azîm-üş-şânın nüzûlü -az az, âyet âyet- yirmiüç senede temâm olmuşdur. Ve hükmü, kıyâmete değin bâkîdir. Nesh olmakdan [geçersiz olmakdan] ve tebdîl ile tahrîfden [insanların değişdirmelerinden] mahfûzdur.

VE RÜSÜLİHİ: Dahî ben, Allahü azîm-üş-şânın Peygamberlerine "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" îmân eyledim.

Allahü teâlânın Peygamberleri "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" vardır. Peygamberlerin hepsi insandır. Evveli Âdem "aleyhisselâm" ve âhırı, bizim Peygamberimiz hazret-i Muhammed Mustafâ "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem"dir. Bu ikisinin arasında, çok Peygamber "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" gelmiş ve geçmişdir. Onların sayısını Allahü azîm-üş-şân bilir.

Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" hakkında bizlere bilmesi vâcib olan sıfatlar beşdir: Sıdk, Emânet, Teblîg, İsmet, Fetânet.

1- **Sıdk,** cümle Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât", sözlerinde sâdık olurlar. Her sözleri doğrudur.

2- **Emânet,** Onlar emânete hıyânet etmezler.

3- **Teblîg,** Onlar, Allahü azîm-üş-şânın emrinin ve nehyinin hepsini bilip, ümmetlerine bildirir ve ulaşdırırlar.

4- **İsmet,** büyük ve küçük bütün günâhlardan berî olmakdır. Hiç günâh işlemezler. İnsanlardan ma'sûm olan, yalnız Peygamberlerdir "aleyhimüsselâm" [Bunlardan başkasına ma'sûm diyenler, Şî'îlerdir].

5- **Fetânet,** Cümle Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât", sâir insanlardan dahâ akllı olmakdır.

Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" için câiz olan sıfatlar beşdir: Onlar, yirler, içerler, hasta olurlar, ölür, dünyâlarını değişdirirler. Dünyâya muhabbet etmezler.

Kur'ân-ı azîm-üş-şânda, ism-i şerîfleri bildirilen yirmisekiz Peygamberdir. Bunları bilmek, herkese vâcibdir dediler.

Peygamberlerin ismleri "aleyhimüssalâtü vesselâm":

Âdem, İdrîs, Nûh, Şis [Şit], Hûd, Sâlih, Lût, İbrâhîm, İsmâ'îl, İshak, Ya'kûb, Yûsüf, Şuayb, Mûsâ, Hârûn, Dâvüd, Süleymân, Yûnüs, İlyâs, Elyesa', Zül-kifl, Eyyûb, Zekeriyyâ, Yahyâ, Îsâ, Muhammed "salevâtullahi alâ nebiyyinâ ve aleyhim"dir. Üzeyr ve Lokmân ve Zülkarneyn için, ihtilâf olundu. Bunlara ve Hıdır aleyhisselâma âlimlerden kimisi nebîdir, kimisi velîdir, dediler. Mektûbât-ı Ma'sûmiyye C.2, 36.cı mektûbda, Hıdırın Peygamber olduğunu bildiren haberin kuvvetli olduğu yazılıdır. 182.ci mektûbda, Hıdır aleyhisselâmın, insan şeklinde görülmesi ve ba'zı işler yapması, Onun hayâtda olduğunu göstermez. Allahü teâlâ, Onun ve birçok peygamberin ve velînin rûhlarının insan şeklinde görülmesine izin vermişdir. Onları görmek hayâtda olduklarını göstermez demekdedir.

Ve dahî, sana gereken, ilk Peygamber olan hazret-i Âdem "aleyhisselâm" zürriyyetindenim ve âhır zemân Peygamberi Muhammed "aleyhissalâtü vesselâm" dîninden ve ümmetindenim, elhamdülillah, demekdir. Vehhâbîler, Âdem aleyhisselâmın peygamber olduğuna inanmıyorlar. Bunun için ve müslimânlara müşrik dedikleri için, kâfir oluyorlar.

VEL-YEVMİL-ÂHIRI: Dahî ben, kıyâmet gününe inandım. Îmân etdim. Çünki, Allahü teâlâ haber vermişdir. Kıyâmet günü, kabrden kalkınca başlar. Cennete veyâ Cehenneme gidinceye kadar devâm eder. Cümlemiz ölüp yine dirilsek gerekdir. Cennet ve Cehennem ve mîzân [Terâzî] ve sırât köprüsü, haşr [toplanmak] ve neşr

[Cennete ve Cehenneme dağılmak], kabr azâbı, münker ve nekîr adındaki iki meleğin kabrde süâli hakdır. Ve olacakdır.

VE BİL-KADER-İ HAYRİHİ VE ŞERRİHİ MİNALLAHİ TEÂLÂ: Dahî hayr ve şer, olmuş ve olacak şeylerin cümlesi, Allahü azîm-üş-şânın takdîriyle, ya'nî ezelde bilmesi ve dilemesi ve vaktleri gelince yaratması ile ve levh-il mahfûza yazmasiyle olduğuna inandım, îmân eyledim. Kalbimde, aslâ şek ve şübhe yokdur.

Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlüh.

Ve dahî, i'tikâdda [ya'nî inanılacak şeylerde] mezhebim, **(Ehl-i sünnet ve cemâ'at)** mezhebidir. Ben bu mezhebdenim. Diğer yetmişiki fırkanın inançları yanlışdır, bozukdur. Cehenneme gideceklerdir.

[Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" hepsini sevenlere **(Ehl-i sünnet)** denir. Eshâb-ı kirâmın hepsi âlim ve âdil idi. İnsanların efendisinin "sallallahü aleyhi ve sellem" sohbetinde, hizmetinde bulunmuşlar ve Ona yardımcı olmuşlardır. En az sohbetde bulunanı bile, Eshâb-ı kirâmdan olmıyan en yüksek Velîden dahâ yüksekdir. O islâm güneşinin, O Allahü teâlânın habîbinin bir sohbetinde, bir teveccühünde hâsıl olan hâller, o mubârek nefesleri ve nazarları te'sîri ile zuhûr eden kemâller, o huzûra, o yakınlık se'âdetine kavuşamıyanlara nasîb olmamışdır. Eshâb-ı kirâmın hepsi "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" dahâ ilk sohbetde, nefslerine uymakdan kurtulmuşlardır. Hepsini sevmekle emr olunduk. **(Şir'atül İslâm)** şerhinin ilk sahîfelerinde: (Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" hepsinin hakkında, mümkin olduğu kadar, iyi söyleyiniz, onların hiç birine sakın dil uzatmayınız) diye yazıyor. Yetmişiki fırkaya gelince: Kimi ifrâta vararak, taşkınlık yapdı, kimi tefrîte düşerek haklarını vermedi, kimi akla güvendi, kimi felsefeye ve eski yunan felsefecilerine aldandı. Böylece dîn-i islâmda olmıyan, hattâ yasak olan şeyleri yapdılar. Bid'ate sarıldılar. Sünneti, ya'nî islâmiyyeti bırak-

dılar. Ebû Bekr-i Sıddîk, Hazret-i Ömer "radıyallahü anhümâ" gibi, Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" icmâ' ile en üstünü olanlarını, hattâ Peygamber efendimizi "aleyhisselâm" çekemiyenler zuhûr etdi. Peygamber efendimizin mi'râca, cesedi ve rûhu birlikde olarak götürüldüğünü inkâr edenler türedi.

Çok şaşılır ki, zemânımızda da islâm âlimi olarak tanınan, fekat yetmişiki fırkanın en zararlısı **(İsmâ'îliyye)** ağzı ile konuşan zevallılar görülmekdedir. Peygamber efendimizin "aleyhisselâm" annelerinin ve babalarının kâfir olduğunu ve Peygamber efendimizin "aleyhisselâm" nübüvveti teblîgden önce putlara kurban kesdiğini söyleyerek, vesîka olarak da ba'zı şî'î kitâblarını göstererek ve bunlar gibi nice yıkıcı yazılarla temiz gençleri aldatmağa, zehrlemeğe çalışmakdadırlar. Böylece bozguncuların maksadı; islâm dînini baltalamak, gençlerin îmânını çalmak, onlara küfrü bulaşdırmak olduğu açıkça anlaşılmakdadır. Hadîs-i şerîfde: **(Kur'ân-ı kerîme kendi aklı ile ma'nâ veren kâfir olur),** buyuruldu. Din âlimleri edebli idi. Dikkatli konuşurlardı ve yazarlardı. Yanlış bir şey söylemiyeyim diye, çok düşünürlerdi. Ulu orta konuşmak, islâmiyyeti **(Edille-i şer'ıyye)**den, ya'nî dört ana kaynakdan alarak değil de, kendi yanlış görüşleri ile ve bozuk düşünceleri ile anlatmağa kalkışmak, değil bir islâm âliminin, herhangi bir müslimânın bile yapacağı şey değildir. Peygamberimizin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" ve Eshâb-ı kirâmın "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" büyüklüğünü anlamayan câhillerin, i'tikâdı zedeliyen yıkıcı sözlerini ve yazılarını öldürücü zehr bilmeliyiz.

Fârisî mısra' tercemesi:

Îmânıma saldıracaklarından söğüt yaprağı gibi titriyorum.

Allahü teâlâ, kalblerimizde, sevdiklerinin sevgisini artdırsın. Düşmanlarını sevmek felâketine düşürmesin! Bir kalbde îmân bulunduğuna alâmet, Allahü teâlânın sevdiklerini sevmek, sevmediklerini sevmemekdir.]

Amelde mezheb dörtdür: İmâm-ı a'zam, imâm-ı Şâfi'î, imâm-ı Mâlik, imâm-ı Ahmed bin Hanbelin "rahmetullahi aleyhim" mezhebleri.

Bu dört mezhebden, her hangi birini taklîd etmek lâzımdır. Dördünün mezhebi de hakdır, doğrudur. Dördü de Ehl-i sünnetdir. Biz, İmâm-ı a'zam mezhebindeniz. Bu mezhebde olanlara **(Hanefî)** denir. İmâm-ı a'zam mezhebi savâbdır, doğrudur. Hatâ olmak ihtimâli de vardır. Diğer üç mezheb hatâdır. Savâb olmak ihtimâli de vardır deriz.

Ve dahî, îmânın, bizde bâkî kalıp çıkmamasının şartı ve sebebi altıdır:

1- Biz gâibe îmân eyledik. Bizim îmânımız gâibedir, zâhire değildir. Zîrâ biz, Allahü azîm-üş-şânı, gözümüzle göremedik. Lâkin görmüş gibi inandık, îmân etdik. Bundan aslâ şübhemiz yokdur.

2- Yerde ve gökde, insanda ve cinde ve meleklerde ve Peygamberlerde "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât", gâibi bilen yokdur. Gâibi ancak Allahü azîm-üş-şân bilir ve dilediklerini dilediklerine bildirir. [Gâib demek, duygu organları ile veyâ hesâb, tecribe ile anlaşılmıyan demekdir. Gâibi ancak Onun bildirdikleri bilir.]

3- Harâmı harâm bilip, i'tikâd etmek.

4- Halâlı halâl bilip, böyle i'tikâd etmek.

5- Allahü azîm-üş-şânın azâbından emîn olmayıp, dâimâ korkmak.

6- Her ne kadar günâhkâr olsa da, Allahü azîm-üş-şânın rahmetinden ümmîd kesmemek.

Bu altı şeyden birisi, bir kimsede bulunmasa da, beşi bulunsa, yâhud birisi bulunsa da, beşi bulunmasa, o kimsenin îmânı ve islâmı sahîh değildir.

Şimdi îmânı olduğu hâlde, ileride îmânının gitmesine sebeb olan şeyler kırk [40] kadardır:

1- Bid'at sâhibi olmak. Ya'nî i'tikâdı bozuk olmak. [Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiği doğru i'tikâddan çok az da olsa ayrılan, sapık veyâ kâfir olur. İnanması zarûrî olan şeye inanmazsa, hemen kâfir olur. İnanması zarûrî olmayan şeyi inkâr etmek **(Bid'at)** veyâ **(Dalâlet)** olur. Son nefesde îmânsız gitmeğe sebeb olur.]

2- Za'îf îmân, ya'nî amelsiz îmân.

3- Dokuz a'zâsını doğru yoldan çıkarmak.

4- Büyük günâh işlemeğe devâm etmek. [Bunun için, içki içmemeli, müslimân hanımları ve kızları, baş, saç, baldır ve bileklerini

yabancı erkeklere göstermemelidir.]

5- Ni'met-i islâma şükrünü kesmek.

6- Âhırete îmânsız gitmekden korkmamak.

7- Zulm etmek.

8- Sünnet üzere okunan ezân-ı Muhammedîyi dinlememek. [Böyle okunan ezâna kıymet vermezse hemen kâfir olur.]

9- Anaya babaya âsî olmak. Onların islâmiyyete uygun olan, mubâh olan emrlerini sert sözle red etmek.

10- Doğru olsa bile, çok yemîn etmek.

11- Nemâzda, rükû'da, kavmede, iki secdede ve celsede, ta'dîl-i erkânı terk etmek. Ta'dîl-i erkân, tumânînet ile, ya'nî hiç hareket etmeden sübhânallah diyecek kadar durmakdır.

12- Nemâzı ehemmiyyetsiz sanıp, öğrenmesine ve çoluk çocuğuna öğretmeğe ehemmiyyet [önem] vermemek ve nemâz kılanlara mâni' olmak.

13- Hamr [şerâb] ve fazlası serhoş eden her içkiyi, az da olsa, içmek. [Bira içmek de harâmdır.]

14- Mü'minlere eziyyet etmek.

15- Yalan yere evliyâlık ve din bilgisi satmak. Ehl-i sünnet bilgi-

lerini öğrenmeyip, kendini din adamı, vâiz olarak tanıtmak. [Böyle yalancıların yazdıkları uydurma din kitâblarını okumamalıdır. Va'z ve nutklarını dinlememelidir.]

16- Günâhını unutmak, küçük görmek.

17- Kibrli olmak, ya'nî kendisini beğenmek.

18- Ucb, ya'nî ilm ve amelim çokdur demek.

19- Münâfıklık, iki yüzlülük.

20- Hased etmek, din kardeşini çekememek.

21- Hükûmetin ve üstâdının islâmiyyete muhâlif olmayan sözünü yapmamak. Muhâlif olan emrlerine karşı gelmek.

22- Bir kimseyi tecribe etmeden, iyi demek.

23- Yalanda ısrâr etmek.

24- Ulemâdan kaçmak. [Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarını okumamak.]

25- Bıyıklarını sünnet mikdârından ziyâde fazla uzatmak.

26- Erkekler ipek giymek. Sun'î ipek ve atkısı ipek, çözgüsü pamuk olan câizdir.

27- Gîbet etmekde ısrâr etmek.

28- Kâfir de olsa, komşusuna eziyyet etmek.

29- Dünyâ umûru için, çok gazaba gelmek, sinirlenmek.

30- Ribâ, fâiz almak ve vermek.

31- Öğünmek için elbisesinin kollarını ve eteklerini fazla uzatmak.

32- Sihrbazlık, büyü yapmak.

33- Müslimân ve sâlih olan mahrem akrabâyı ziyâreti terk etmek.

34- Allahü teâlânın sevdiği kimseyi sevmemek ve islâmiyyeti

bozmak için uğraşanları sevmek.

35- Mü'min kardeşine üç günden fazla kin tutmak.

36- Zinâya devâm etmek.

37- Livâtada bulunup, tevbe etmemek. Livâta, zekeri başkasının dübürüne sokmakdır. Erkeklerin idrâr çıkan yerine zeker, kadınların yerine ferc denir.

38- Ezânı fıkh kitâblarının bildirdikleri vaktlerde ve sünnete uygun okumamak ve sünnete uygun okunan ezânı işitince saygı göstermemek.

39- Münkeri (harâm) işliyeni görüp de, gücü yetdiği hâlde, tatlı dil ile nehy [ya'nî men'] etmemek.

40- Karısının, kızının ve nasîhat vermek hakkına sâhib olduğu kadınların başı, kolları, bacakları açık, süslü, kokulu sokağa çıkmasına ve kötülerle görüşmesine râzı olmak.

Peygamberlerin Allahü azîm-üş-şândan getirdiği şeyleri, dil ile ikrâr ve kalb ile tasdîk etmeğe **(îmân)** denir. Muhammed aleyhisselâma îmân etmeğe ve bildirdikleri ile amel etmeğe **(İslâmiyyet)** denir.

Ve dahî, **Din** ve **Millet,** ikisi birdir. Peygamberlerin Allahü azîm-üş-şândan i'tikâda, ya'nî inanmağa müteallik getirdiği şeylere **din** ve **millet** denir.

Peygamberimizin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" Hak teâlâdan amele, işe müteallik getirdiği şeylere, **(İslâmiyyet)** veyâ **(ahkâm-ı islâmiyye)** denir.

Ve dahî, îmân-ı icmâlî, ya'nî kısaca inanmak kâfîdir. Tafsîl etmek, îmânı uzun bilmek lâzım değildir. Mukallidin, anlamadan inananın îmânı sahîhdir. Ve ba'zı yerlerde, tafsîl dahî gereklidir.

Îmân üç kısmdır: Îmân-ı taklîdi, îmân-ı istidlâlî, îmân-ı hakîkî.

Îmân-ı taklîdî, farzı, vâcibi, sünneti, müstehabı bilmez. Anasın-

dan, babasından işitdiği gibi, inanır ve gördüğü gibi ibâdet yapar. Bu gibilerin îmânından korkulur.

Îmân-ı istidlâlî, farzı, vâcibi, sünneti, müstehabı ve harâmı hem bilir ve hem islâmiyyete uyar. İnanılacak şeyleri hem bilir, hem bildirir. Üstaddan, ilmihâl kitâbından öğrenmiş, bu gibilerin îmânı kuvvetlidir.

Îmân-ı hakîkî, cümle âlem bir yere gelse, hepsi Rabbi inkâr etseler, o etmez. Ve kalbine aslâ şek ve şübhe gelmez. Onun îmânı, enbiyâ îmânı gibidir. Böyle îmân, diğer iki îmândan a'lâdır.

Ve dahî, islâmiyyet ahkâmı, amele müteallikdir. Îmâna müteallik değildir. Yalnız îmân ile Cennete girilir. Fekat, yalnız amel ile, Cennete girilmez. Amelsiz îmân makbûldür. Ammâ, îmânsız amel makbûl değildir. Îmânı olmıyanların yapdıkları ibâdetler, hayrlı işler, sadakalar, kıyâmetde hiç bir işe yaramaz. Îmân başkasına hediyye verilmez, ammâ amelin sevâbı verilir. Îmân vasiyyet edilmez. Ammâ, kendi için amel yapılması, vasıyyet edilir. Ameli terk eden, kâfir olmaz, lâkin îmânı terk eden ve amele kıymet vermiyen kâfir olur. Özrü olandan, âciz olandan amel afv olunur. Îmân, kimseden afv olunmaz.

Cemî' Nebîlerin ümmetlerine bildirdikleri îmân birdir. Ancak, ahkâmlarında, dinlerinde, amellerinde ihtilâf, ayrılık vardır.

Ve dahî, îmân iki nev'dir. Biri, îmân-ı hılkî ve biri de, îmân-ı kesbî.

Îmân-ı hılkî, ahd-i mîsâk vaktinde, kulların **BELÂ (Evet)** demeleridir.

Îmân-ı kesbî, bulûğdan sonra edilen îmândır. Cemî' mü'minlerin îmânı birdir. Amelleri bir değildir.

Îmân, farz-ı dâimdir. Amel, vakti gelince farz olur.

Îmân, kâfire ve müslime farzdır. Amel yalnız müslime farzdır.

Ve dahî, îmân sekiz nev'dir:

Îmân-ı metbû, melekler îmânıdır.

Îmân-ı ma'sûm, Nebîler îmânıdır.

Îmân-ı makbûl, mü'minler îmânıdır.

Îmân-ı mevkûf, ehl-i bid'atin bozuk îmânıdır.

Îmân-ı merdûd, münâfıkların izhâr etdikleri yalan îmândır.

Îmân-ı taklîdî, anasından ve babasından işitip, üstâddan öğrenmemiş olan kimsenin îmânıdır. Bu gibilerin îmânından korkulur.

Îmân-ı istidlâlî, Mevlâ-ı müteâliyi, delîl ile anlayarak bilendir. Onun îmânı kuvvetlidir.

Îmân-ı hakîkî, cümle âlem bir yere gelse ve Rabbini inkâr etseler, o inkâr etmez ve kalbine aslâ şek ve şübhe gelmez. İşte bunun, cümleden a'lâ olduğunu yukarıda bildirmişdik.

Îmânın hükmü üçdür:

Evvelkisi, boynu kılıncdan kurtulur.

İkincisi, malı cizyeden ve harâcdan kurtulur.

Üçüncüsü, cesedi Cehennemde -muhalled- (devâmlı olarak) yanmakdan kurtulur.

(Âmentü billâhi...) buna, sıfât-ı îmân ve mü'menün bih ve zât-i îmân ve asl-ı îmân da denilir. Ululuğuna binâen ve şerefine binâen.

Ve dahî, îmânın medârı, ya'nî îmân etmenin lâzım olduğu zemân ikidir: Âkıl olmak ve bâliğ olmak.

Ve îmânın sebebi ikidir: Âlemin yaratılması ve Kur'ân-ı azîmüşşânın inmesi.

Ve dahî, **delîl ikidir:** Delîl-i aklî ve delîl-i naklî.

Ve dahî, **îmânın rüknü, aslı ikidir:** İkrârün bil-lisân ve tasdîkun

bil-cenândır. Bunların da şartı ikidir:

Kalbin şartı, şek olmamak, dilin şartı, ne söylediğini bilmekdir.

Ve dahî, îmân mahlûk mudur? Allahü azîm-üş-şânın hidâyeti olması haysiyyetinden, gayr-ı mahlûkdur. Ammâ, kulun tasdîk ve ikrâr etmesi ciheti ile mahlûkdur.

Îmân; cemî' midir, bir bütün müdür, tefrîk, dağınık mıdır?

Kalbde cemî'dir ve a'zâda tefrîkdir.

Yakîn, Allahü azîm-üş-şânın zâtını, kemâliyle bilmekdir.

Havf, Allahü azîm-üş-şândan korkmakdır.

Recâ, Allahü azîm-üş-şânın rahmetinden ümmîdini kesmemekdir.

Muhabbetullah, Allaha ve Resûlüne "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" ve dîn-i islâma ve mü'minlere muhabbet etmekdir.

Hayâ, Allahdan ve Resûlünden "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" utanmakdır.

Tevekkül, cemî' işlerini Allahü teâlâya ısmarlamakdır. Bir işe başlarken Ona güvenmekdir.

Ve dahî, îmân ve islâm ve ihsân neye derler?

Îmân, Muhammed aleyhisselâmın bildirdiklerine inanmağa derler.

İslâm, Allahü azîm-üş-şânın emrlerini tutmağa ve nehyinden ictinâb etmeğe, sakınmağa derler.

İhsân, Allahü azîm-üş-şânı görür gibi, ibâdet etmeğe derler.

Îmân, lügatda mutlak tasdîk etmeğe derler. İslâmiyyetde altı şeyi tasdîk etmeğe, inanmağa derler.

Ma'rifet, Allahü azîm-üş-şânı, kemâl sıfatlariyle muttasıf ve noksan sıfatlardan berî bilmekdir.

Tevhîd, Allahü azîm-üş-şânı birlemekdir. Ona kimseyi ortak etmemekdir.

İslâmiyyet, (Ahkâm-ı islâmiyye), ya'nî Allahü azîm-üş-şânın emrleri ve nehyleri [yasakları] demekdir.

Din ve millet, inanılması lâzım olan şeylerde ölünceye kadar sebât etmekdir.

Ve dahî, îmân beş kal'anın içinde hıfz olunur.

1- Yakîn.

2- İhlâs.

3- Farzları edâ ve harâmlardan ictinâb.

4- Sünnete yapışmak.

5- Edebi hıfz etmek, gözetmekdir.

Her kim, bu beş şeyi hıfz ederse, îmânını hıfz etmiş olur. Bunlardan, velev birini terk ederse, düşman gâlib olur. Îmânın düşmanı dörtdür: Sağda kötü arkadaş, solda nefsin hevâsı [istekleri], önde dünyâya düşkün olmak ve arkada şeytân, îmânı almak dilerler. Kötü arkadaş, yalnız insanın malını, parasını çalmak, dünyâsını almak için aldatanlar değildir. Arkadaşların en kötüsü, en zararlısı insanın dînini, îmânını, edebini, hayâsını, ahlâkını bozmağa uğraşanlar, böylece dünyâsına ve âhıretine, ebedî se'âdetine saldıranlardır. Îmânımızı, Allahü teâlâ bu düşmanların şerrinden ve islâm düşmanlarının aldatmalarından emîn eyleye.

(Kelime-i Tevhîd)in, ya'nî **Lâ ilâhe illallah** demenin ma'nây-ı şerîfi, ibâdete lâyık ve müstehak, Allahü azîm-üş-şândan gayri, bir zât yokdur. Ancak, Allahü azîm-üş-şândır. O, hep vardır ve birdir. Şerîki [ortağı] ve nazîri [benzeri] yokdur. Zemânsız ve mekânsızdır.

Muhammedün resûlullah, demenin ma'nâsı, hazret-i Muhammed Mustafâ "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" Allahü azîm-üş-şânın kulu ve hak resûlüdür. Biz dahî Onun ümmetiyiz, elhamdülillah.

Ve dahî, kelime-i tevhîdin sekiz ismi vardır.

1- Kelime-i şehâdetdir.

2- Kelime-i tevhîd.

3- Kelime-i ihlâsdır.

4- Kelime-i takvâ.

5- Kelime-i tayyibe.

6- Da'vetül-hak.

7- Urvetülvüskâ.

8- Kelime-i semeret-ül-Cennetdir.

Ve dahî, ihlâsın şartı, niyyet etmek ve ma'nâsını bilmek ve ta'zîm ile okumakdır.

Ve zikr eden kimsenin dört şeye ihtiyâcı vardır: Tasdîk, ta'zîm, halâvet, hurmet.

Tasdîki terk eden, münâfıkdır. Ta'zîmi terk eden, bid'at sâhibidir. Halâveti terk eden, mürâîdir, gösteriş yapar. Hurmeti terk eden fâsıkdır. Eğer, inkâr ederse, kâfir olur.

Ve dahî, zikr üç nev'dir:

1- Zikr-i avâm.

2- Zikr-i havâs.

3- Zikr-i ehasdır.

Zikr-i avâm, câhillerin zikri. Zikr-i havâs âlimlerin zikri ve zikr-i ehas, enbiyâ zikridir.

Ve dahî, zikr edecek a'zâ üçdür:

1- Lisan ile zikr ki, kelime-i şehâdet söylemekdir.

2- Tevhîd ve tesbîh ve Kur'ân-ı kerîm okumakdır.

3- Kalb ile zikrdir.

Kalbin zikri üç nev'dir:

1- Allahü azîm-üş-şânın sıfatlarına delâlet eden delîlleri, alâmetleri tefekkür etmek.

2- Ahkâm-ı islâmiyyenin delîllerini tefekkür etmek.

3- Mahlûkların sırrını tefekkür etmek.

Tefsîr âlimleri, Bekara sûresinin yüzelliikinci âyet-i kerîmesini tefsîr ederek, Allahü azîm-üş-şân, **(Kullarım! Siz beni tâ'at ile zikr ederseniz, ben de sizi rahmet ile zikr ederim. Ve eğer siz beni düâ ile zikr ederseniz, ben de sizi icâbet ile zikr ederim. Ve eğer siz beni tâ'at ile zikr ederseniz, ben de sizi na'îmim** [Cennetim] **ile zikr ederim. Ve eğer siz beni, tenhâlarda zikr ederseniz, ben de sizi Cem'ıyyet-i kübrâda** [mahşerde] **zikr ederim. Ve eğer siz beni, yoklukda zikr ederseniz, ben de sizi yardımım ile zikr ederim. Ve eğer siz beni icâbetle zikr ederseniz, ben de sizi hidâyetle zikr ederim. Ve eğer siz beni, sıdk ve ihlâs ile zikr ederseniz, ben de sizi halâs ve necât** [kurtulmak] **ile zikr ederim. Ve eğer siz beni, fâtiha-i şerîfe ile ve fâtiha-i şerîfenin içindeki rübûbiyyet ile zikr ederseniz, ben de sizi rahmetim ile zikr ederim)** buyurur dediler.

Ve dahî, zikr etmenin yüz kadar fâidesini, ulemâ beyân etmişdir. Biz ba'zısını bildirelim:

Zikr edenden, Allahü azîm-üş-şân râzı olur. Melekler râzı olur. Şeytân, gamlanır. Kalbi rakîk ve yumuşak olur. İbâdete istekli ve gayretli olur. Kalbinden gamı giderir. Kalbini ferahlandırır. Yüzünü nûrlandırır. Şecâ'at sâhibi olur. Muhabbetullaha vâsıl olur. Ona ma'rifetullahdan bir kapı açılır. Evliyâdan feyz alır. Seksen kadar ahlâk-ı hamîdeyi cem' etmiş olur.

(Eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Resûlüh) demenin ma'nây-ı şerîfi dahî budur ki, âhır zemân Peygamberi Muhammed Mustafâ "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" hazretleri Allahü azîmüş-şânın hem kulu, hem Resûlüdür.

Yidi ve içdi ve hâtunları nikâhladı. Oğulları ve kızları oldu. Cümlesi hazret-i Hadîceden "radıyallahü anhâ" olmuşdur. Yalnız İbrâhîm, Mâriye adlı câriyeden olmuşdur. Ve memeden kesilmeden

vefât etmişdir. Fâtıma "radıyallahü anhâ"dan gayri cümle evlâdları kendinden evvel vefât etmişdir. Onu hazret-i Alîye "kerremallahü vecheh" tezvîc etmişdir. Hazret-i Hasen ve hazret-i Hüseyn, hazret-i Alînin ve hazret-i Fâtımanın "radıyallahü anhüm" çocuklarıdır. Ve cümle kızlarının içinde, hazret-i Fâtıma efdaldir. Ve Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" hazretlerinin sevgilisidir.

Resûl-i ekremin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" onbir hâtunu vardır: Hazret-i Hadîce, Sevde, Âişe, Hafsa, Ümm-i Seleme, Ümm-ı Habîbe, Zeyneb bint-i Cahş, Zeyneb bint-i Huzeyme, Meymûne, Cüveyriyye, Safiyye "radıyallahü anhünne".

İnsanla cinne, hak ile bâtılı ve harâm ile halâli, dünyânın fânî ve âhıretin bâkî olduğunu, dînin ilmihâlini ta'lîm için gelmiş, hak Peygamberdir "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem".

(Edille-i şer'ıyye) dörtdür: Kitâb, Sünnet, İcmâ-i ümmet, Kıyâs-ı müctehid. Âlimler din bilgilerini bu dört kaynakdan almışdır. Kitâb, Allahü azîm-üş-şânın kelâmına denir. Sünnet, kavl-i Resûl, fi'l-i Resûl, takrîr-i Resûldür. İcmâ-i Ümmet, bir asrda bulunan müctehidlerin, meselâ Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm" veyâ dört mezhebin bir konuda sözbirliği yapmasıdır. Kıyâs, Müctehidlerin, bir şeyi, başka bir şeye benzetmesine denir.

Ve dahî, mezheb, lügatda yola derler. Bizim iki yolumuz vardır: Biri, i'tikâd yolu ve biri de, amel (iş) yolu.

İ'tikâd yolunda imâmımız, ya'nî kılavuzumuz, Ebû Mansûr Mâtürîdîdir "rahime-hullahü teâlâ". Bunun yoluna **(Ehl-i sünnet)** denir. Amel yolunda, kılavuzumuz, imâm-ı a'zam Ebû Hanîfedir "rahime-hullahü teâlâ". Bunun yoluna **(Hanefî Mezhebi)** denir.

Ebû Mansûr-i Mâtürîdînin adı, Muhammed ve babasının adı, Muhammed ve dedesinin adı Muhammed ve hocasının adı, Ebû Nasr-ı İyâdîdir "rahime-hümullahü teâlâ".

Ebû Nasr-ı İyâdînin hocasının ismi, Ebû Bekr-i Cürcânî ve onun

hocasının ismi, Ebû Süleymân Cürcânî ve Ebû Süleymân Cürcânînin hocasının ismi, Ebû Yûsüf ve imâm-ı Muhammed Şeybânîdir. Bu ikisinin hocası da imâm-ı a'zam Ebû Hanîfedir "rahime-hümullahü teâlâ". Görülüyor ki, i'tikâdda mezhebimizin başı da, amelde mezhebimizin başı da, hep İmâm-ı a'zamdır.

Cümle nâsın, üç imâmı vardır ki, bunları bilmek farzdır. Emrleri ve nehyleri veren imâmımız, Kur'ân-ı azîm-üş-şândır. Bunları, ya'nî islâmiyyeti bildiren imâmımız, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hazretleridir. Bunları zor ile yapdıran imâmımız, Resûlullahı temsil etmekde olan, müslimân devlet reîsidir.

İmâm-ı a'zamın hocasının ismi, Hammâd ve Hammâdın hocasının ismi, İbrâhîm-i Neha'î ve onun hocasının ismi Alkama bin Kaysdir ve dayısıdır. Onun hocasının ismi, Abdüllah ibni Mes'ûddur "rahime-hümullahü teâlâ". Bu dahî, Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" ahz eylemişdir, almışdır.

Resûlullah "aleyhisselâm" dahî, Cebrâîl "aleyhisselâm"dan ahz etmişdir. Ve Cebrâîl "aleyhisselâm"a, Allahü sübhânehü ve teâlâ hazretleri emr eylemişdir.

Allahü azîm-üş-şân, Âdem oğluna dört cevher vermişdir: Akl, Îmân, Hayâ ve fi'l, ya'nî amel-i sâlih.

Ve dahî, düâların ve herhangi bir amelin kabûl olunmasının şartı ve sebebi beşdir: Îmân, İlm, Niyyet, Hulûs ya'nî ihlâs ve Kul hakkı bulunmamakdır. Önce, Ehl-i sünnet i'tikâdında olmak, sonra yapılacak ibâdetin sıhhatinin şartlarını bilmek lâzımdır.

[Bir amelin, ibâdetin sahîh olması başkadır, kabûl olması başkadır. İbâdetlerin sahîh olmaları için, kendilerine mahsûs şartları, farzları vardır. Bunlardan biri noksan olursa, o ibâdet sahîh olmaz. O ibâdet yapılmamış olur. Cezâsından, azâbından kurtulamaz. Sahîh olup da, kabûl olmıyan ibâdet için azâb yapılmaz ise de, o ibâdetin sevâbına kavuşamaz. İbâdetin kabûl olması için, önce sahîh olması, sonra yukarıda yazılı beş şartın bulunması da lâzımdır. Kul hakkı da

bu şartlara dâhildir]. İmâm-ı Rabbânî "rahime-hullahü teâlâ", ikinci cildin seksenyedinci mektûbunda diyor ki, (Bir kimse, Peygamberin ameli gibi amel yapsa, fekat üzerinde yarım dank [ya'nî çok az] kul borcu olsa, bunu ödemedikce Cennete giremez). [Düâları da kabûl olmaz.]

İbni Hacer-i Mekkî "rahime-hullahü teâlâ", **(Zevâcir)** kitâbında, yüzseksenyedinci günâhı anlatırken diyor ki: Bekara sûresi yüzseksensekizinci âyetinde meâlen, **(Ey mü'minler! Birbirinizin mallarını bâtıl yoldan yimeyiniz!)** buyuruldu. Bâtıl yol, fâiz, kumar, gasb, sirkat, hîle, hiyânet, yalancı şahidlik, yalan yemîn ederek aldatmakdır. Hadîs-i şerîflerde, **(Halâl yiyen, farzları yapıp, harâmlardan sakınan ve insanlara zarar vermiyen bir müslimân Cennete gidecekdir)** ve **(Harâm ile beslenen beden, ateşde yanar)** ve **(Şerrinden, zararından emîn olunmayan kimsenin, dîni, nemâzları, zekâtları, kendisine fâide vermez)** ve **(Üzerindeki cilbâbı harâmdan gelmiş olan adamın nemâzları kabûl olmaz)** buyuruldu. [Cilbâb, kadınların geniş baş örtüsü demekdir. Erkeklerin uzun gömleğine de denir. Cilbâb, kadınların iki parçadan giydikleri çarşaf demekdir diyenlere göre, hadîs-i şerîfde, erkeklerin de bu çarşafı giydikleri bildirilmiş oluyor. Böyle söylemenin doğru olmadığı, câhilce ve gülünç bir inanış olduğu meydândadır.] İkiyüzüncü günâhı anlatırken bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Hîleli mal satan, bizden değildir. Gideceği yer Cehennemdir)** buyuruldu. İkiyüzonuncu günâhdaki hadîsde, **(Çok nemâz kılan, oruc tutan, sadaka veren, fekat dili ile komşularını incitenin gideceği yer Cehennemdir)** buyuruldu. Kâfir olan komşuyu da incitmemek, ona da iyilik yapmak, ihsân etmek lâzımdır. Üçyüzonüçüncü günâhdaki hadîsde, **(Sulh zemânında bir kâfiri haksız öldüren, Cennete girmiyecekdir)** ve **(İki müslimân, dünyâ çıkarları için döğüşünce, ölen de öldüren de Cehenneme gidecekdir)** ve üçyüzonyedinci günâhdaki hadîsde, **(İnsanlara zulm eden, Kıyâmetde bunun azâbını çekecekdir)** buyuruldu. Gayr-ı müslimlere zulm yapmak da böyledir.

Üçyüzellinci günâhdaki hadîsde, **(Üç kimsenin düâsı muhakkak kabûl olur: Mazlûmun, müsâfirin ve ana babanın)** ve **(Kâfir olsa da, mazlûmun bed düâsı red edilmez)** ve dörtyüzikinci günâhdaki hadîsde, **(Kâfir olan arkadaşını öldüren de bizden değildir)** ve dörtyüzdokuzuncu günâhdaki hadîsde, **(Günâhlar içinde, azâbı en çabuk verilecek olanı, hükûmetine isyân etmekdir)** buyuruldu. **(Zevâcir)**den terceme temâm oldu. Ey müslimân! Allahü teâlânın rızâsına kavuşmağı ve amellerinin kabûl olmasını istiyorsan, yukarıda bildirilen hadîs-i şerîfleri kalbine yaz! Müslimân olsun, kâfir olsun, kimsenin malına, canına, ırzına saldırma! Kimseyi incitme! Herkesin hakkını öde! Boşadığı kadına mehr parasını ödemesi de kul hakkıdır. Ödemezse, dünyâda ve âhıretde cezâsı çok şiddetlidir. Kul hakkının en mühimmi ve azâbı en çok olanı akrabâsına ve emri altında olanlara din bilgisi öğretmeği terk etmekdir. Onların ve bütün insanların din bilgisi öğrenmelerine ve ibâdetlerini yapmalarına, işkence ederek veyâ aldatarak mâni' olanın kâfir olduğu, islâm düşmanı olduğu anlaşılır. Bid'at sâhiblerinin, mezhebsizlerin, sözleri ile, yazıları ile Ehl-i sünnet bilgilerini değişdirmeleri, dîni, îmânı bozmaları da böyledir. Hükûmete, kanûnlara karşı gelme. Vergilerini öde. Hükûmet zâlim, fâsık olsa bile, hükûmete isyân etmenin günâh olduğu, **(Berîka)**da yazılıdır. Dâr-ül-harbde, ya'nî kâfir memleketlerinde de, kanûnlara, emrlere karşı gelme! Fitne çıkarma! İslâma saldıranlarla ve bid'at sâhibleri ile ve mezhebsizlerle arkadaşlık etme! Onların kitâblarını, gazetelerini okuma! Radyolarını, televizyonlarını evine sokma! Sözünü dinleyenlere, **(Emr-i ma'rûf)** yap! Ya'nî, güler yüzle, tatlı dil ile nasîhat eyle! Kimse ile münâkaşa etme! Güzel ahlâkın ile, islâm dîninin şânını, şerefini herkese göster!

İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", birinci cildde diyor ki, (Sev'eteyn, ya'nî kubul ve dübür, dört mezhebde de galîz ya'nî kaba avretdir. Bunları örtmek sözbirliği ile farzdır. Örtmeğe ehemmiyyet vermiyen kâfir olur. Dizi açık olan erkeğe, bunu örtmesi için, Emr-i ma'rûf yapılır. Ya'nî, tatlı sözle nasîhat edilir. İnâd ederse, susulur.

Uylukları açık olan inâd ederse, sert söylenir. Sev'eteyni açık olan, inâd ederse, hâkime söyleyerek, zor ile [döğerek, habs ederek] örtdürülür. Başka erkeğin avret yerine bakmanın günâhı da bu sıra ile artar.) Kadınların, ellerinden ve yüzlerinden başka, bütün vücûdlarını, bacaklarını, kollarını, saçlarını yabancı erkeklere ve kâfir kadınlara göstermemeleri dört mezhebde de farzdır. Şâfi'îde, yüzlerini de göstermemeleri farzdır. Kendileri ve babaları veyâ kocaları buna ehemmiyyet vermezse, kâfir olurlar. Oğlanların, baldırları, bacakları açık, kızların da, başları, kolları açık oyun oynamaları ve bunları seyr etmek, büyük günâhdır. Müslimân, serbest zemânlarını oyun ile, fâidesiz şeylerle ziyân etmemeli, ilm öğrenmekle, nemâz kılmakla kıymetlendirmelidir. **(Kimyâ-i se'âdet)**de diyor ki, (Kadınların, kızların, başı, saçı, kolları, bacakları açık sokağa çıkmaları harâm olduğu gibi, ince, süslü, dar, hoş kokulu elbise ile örtülü çıkmaları da harâmdır. Böyle çıkmalarına izn veren, râzı olan, beğenen anası, babası, zevci ve kardeşi de, onun günâhına ve azâbına ortak olurlar.) Ya'nî, Cehennemde birlikde yanacaklardır. Eğer tevbe ederlerse, afv olunur, yakılmazlar. Allahü teâlâ tevbe edenleri sever. Kadınların örtünmeleri, **(Fâideli Bilgiler)**de 284 de uzun yazılıdır.

ZEVCÂT VE GAZEVÂT-İ PEYGAMBERÎ

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" kırk yaşında iken Cebrâîl ismindeki melek gelerek, Peygamber olduğunu kendisine bildirdi. Bu da, Peygamber olduğunu, üç sene sonra, Mekke şehrinde i'lân eyledi. Bu seneye **(Bi'set)** senesi denir. Yirmiyedi kerre cihâd yapdı. Dokuzunda er olarak hücûm etdi. Onsekizinde başkumandan oldu. Dört erkek, dört kız evlâdı, onbir zevcesi, oniki amcası, altı halası vardı. Yirmibeş yaşında Hadîcetül-kübrâyı nikâh eyledi. Elli yaşında iken, Hadîcetül-kübrânın vefâtından bir sene sonra, Allahü teâlânın emri ile, Ebû Bekrin "radıyallahü anh" kızı Âişeyi nikâh etdi. 63 yaşında iken, Medînede, onun, mescide bitişik olan odasında vefât etdi. Bu odaya defn edildi. Ebû Bekr ile Ömer "radıyalla-

hü anhümâ" de bu odadadır. Mescid genişletilirken, oda mescidin içine alındı. Mekkedeki Kureyş kâfirlerinin reîsi olan Ebû Süfyân bin Harbin kızı Ümm-i Habîbeyi, yedinci senede nikâh etdi. Ebû Süfyân, Mu'âviyenin "radıyallahü anh" babasıdır. Mekkenin fethinde îmân etdi. Üçüncü senede Ömerin "radıyallahü anh" kızı Hafsayı nikâh etdi. Hicretin beşinci senesinde Benî Mustalak kabîlesinden esîrler arasındaki ve reîslerinin kızı Cüveyriyeyi satın alıp, âzâd ederek, nikâh etdi. Ümm-i Seleme, Sevde, Zeyneb bint-i Huzeyme, Meymûne ve Safiyyeyi "radıyallahü teâlâ anhünne" dînî sebebler ile nikâh etdi. Halasının kızı Zeyneb ile nikâhını Allahü teâlâ yapdı.

Cebrâîl aleyhisselâm yirmidörtbin kerre gelmişdir. Elliiki yaşında mi'râca çıkarıldı. Elliüç yaşında, Mekkeden Medîneye hicret eyledi. Sevr dağındaki mağarada Ebû Bekrle üç gece kalıp, pazartesi gecesi yola çıkdılar. Bir hafta yolculukla, Eylülün yirminci pazartesi günü Medînenin Kubâ köyüne geldiler. Cum'a günü Medîneye girdiler.

Hicretin ikinci senesinde, Ramezân ayında Cum'a günü Bedr gazâsı oldu. İslâm ordusu üçyüzonüç nefer olup, bunlardan sekizi başka yerlerde vazîfeli idi. Kureyşliler bin kişi idi. Onüç sahâbî şehîd oldu. Ebû Cehl ve yetmiş kâfir öldürüldü.

Hicretin üçüncü senesinde, şevvâl ayında Uhud gazâsı oldu. İslâm askeri yediyüz kişi, kâfir ordusu üçbin kişi idi. Eshâb-ı kirâmdan yetmiş kişi şehîd oldu. Uhud gazâsından dört ay sonra, Necd halkına, islâma da'vet için yetmiş genç gönderildi. **(Bi'ri Me'ûne)** denilen yerde hücûm edip, iki sahâbî hâriç hepsini şehîd etdiler.

Hicretin beşinci senesinde Hendek gazâsı oldu. Kâfirler onbin kişi, müslimânlar üçbin kişi idi. Medîneyi muhâsara etdiler. Müslimânlar Medîne çevresine hendek kazmış idi. Yedinci senedeki Hayber gazâsından bir sene evvel Hudeybiyede **(Bî'at-ürrıdvân)** yapıldı. **(Mûte gazâsı)** Rûm kayseri Herakliyüs ile yapılan cihâddır. Müslimânlar üçbin kişi idi. Rûm ordusu yüz bin kişi idi. Ca'fer

Tayyâr "radıyallahü anh" bu muhârebede şehîd oldu. Hâlid bin Velîd muhârebeyi kazandı. Sekizinci senede Mekke feth edildi. **Huneyn**, meşhûr büyük gazâdır. Zafer ile netîcelendi. **Hayber**, yehûdîlerin meşhûr kal'asıdır. Resûlullah, hazret-i Alîyi göndererek feth olundu. Resûlullaha, burada zehrli yemek ikrâm etdiler, yimedi. Bir gazâdan dönüşde hazret-i Âişeye çirkin iftirâ yapıldı. Resûlullah çok üzüldü. Âyet-i kerîme gelerek, iftirânın yalan olduğu anlaşıldı. Tâif zaferi de meşhûrdur.

Se'âdet istersen eğer, ey civân,
sarıl islâmiyyete, yavrum her zemân.

Farz ve vâcib, sünnetü mendûbunu,
emr-i bilma'rûfunu, mecmû'unu.

Dâimâ icrâ edip, terk eyleme,
bu küçükdür, bu büyükdür söyleme.

Hem mekrûh ve harâmdan kaçınmak gerek,
hele kul hakkına çok dikkat gerek.

Ehl-i sünnet olandan öğren hemân,
âmil ol ilminle, fevtetme zemân.

ÎMÂNIN TAFSÎLİNE DÂİR

Îmânın tafsîli onikidir: Rabbim, Allahü teâlâdır. Delîlim Bekara sûresindeki yüzaltmışüçüncü âyet-i kerîmedir. Nebîm, hazret-i Muhammed "aleyhisselâm"dır. Delîlim, Feth sûresindeki yirmisekiz ve yirmidokuzuncu âyet-i kerîmelerdir. Dînim, dîn-i islâmdır. Delîlim, Allahü teâlânın Âl-i İmrân sûresindeki ondokuzuncu âyet-i kerîmesidir. Kitâbım, Kur'ân-ı azîm-üş-şândır. Delîlim, Bekara sûresinin ikinci âyet-i kerîmesidir. Kıblem, Kâbe-i şerîfdir. Delîlim, Bekara sûresinin yüzkırkdördüncü âyetidir.

İ'tikâdda mezhebim, **(Ehl-i sünnet vel-cemâ'at)**dır. Delîlim,

En'am sûresinin yüzelliüçüncü âyet-i kerîmesidir.

Zürriyyetim, hazret-i Âdem zürriyyetindenim. Delîlim A'râf sûresindeki yüzyetmişikinci âyet-i kerîmesidir.

Milletim, millet-i islâmdır. Delîlim, Allahü teâlânın Hac sûresindeki yetmişsekizinci âyet-i kerîmesidir.

Ümmet-i Muhammeddenim. Delîlim, Allahü teâlânın Âl-i imrân sûresindeki yüzonuncu âyet-i kerîmesidir.

Mü'minim hakkan. Delîlim, Enfâl sûresindeki dördüncü âyet-i kerîmesidir. El-hamdülillahi alet-tevfîkıhi vestağfirullahe min külli taksîrin.

Beş sebeb ile, ilm amelden efdaldir. Zîrâ ilm metbûdur, amel ise ona tâbîdir. İlm, lâzımdır, amel ise, melzûmdur. İlm, yalnız olduğu hâlde nef' verebilir, amel ise, ilmsiz nef' veremez.

İlm akldan efdaldir. Zîrâ, kadîmdir, akl ise hâdisdir.

İnsanın zîneti, ihlâs iledir. İhlâsın zîneti, îmân iledir. Îmânın zîneti, Cennet iledir. Cennetin zîneti, hûrîler ve gılmanlar iledir. Ve cemâlullahı müşâhede iledir.

Ve dahî, amel îmândan cüz' olsaydı, âdetli kadınlara vakt nemâzı bağışlanmazdı. Zîrâ, îmân bağışlanmaz.

Ömründe bir kerre şehâdet getirmek, farzdır. Bunun delîli, Muhammed sûresindeki ondokuzuncu âyet-i kerîmedir.

Kelime-i şehâdet getirmenin dört şartı vardır: Dil ile söylerken, kalb hâzır olmak. Ma'nâsını bilmek. Hulûs-i kalb ile söylemek. Ta'zîm ile söylemek.

Şehâdet getirmenin yüzotuz kadar fâidesi vardır. Ammâ dört şeyden biri bulunursa, fâidesi yokdur. O dört şey: Şirk, şek, teşbîh, ta'tildir. Şirk, Allahü azîm-üş-şânın zâtında birşeyi ortak koşmağa denir. Şek, dinde meks etmeğe (durmağa, tevakkuf etmeğe), teşbîh -vehmen- Allahü teâlâyı bir mahlûka benzetmeğe, ta'til, (Allah

âleme karışmaz, her şey vakti geldikde, kendi tabîatiyle olur) demeğe denir.

Ve dahî, yüzotuz fâidenin, otuzu bu mahalde zikr olunmuşdur: Otuzdan beşi, dünyâda ve beşi, ölürken ve beşi, kabrde ve beşi, arasâtda ve beşi, Cehennemde ve beşi, Cennetdedir. Ammâ dünyâda olan beş fâide:

1- Adı güzel çağrılır.

2- Ahkâm-ı islâmiyye kendisine farz olur.

3- Boynu kılıncdan kurtulur.

4- Allahü azîm-üş-şân, ondan râzı olur.

5- Cümle mü'minler, ona muhabbet eder.

Ölürken olan beş fâide:

1- Azrâîl "aleyhisselâm" ona güzel sûretde gelir.

2- Yağdan kıl çeker gibi, rûhunu alır.

3- Cennet kokuları gelir.

4- İlliyyîne çıkar, müjdeci melekler gelir.

5- Merhabâ yâ mü'min! Sen Cennetliksin denir.

Kabrde olan beş fâide:

1- Kabri geniş olur.

2- Münker ve nekir güzel sûretde gelir.

3- Bir melek ona bilmediğini ta'lîm eder.

4- Allahü azîm-üş-şân bilmediğini hâtırına getirir.

5- Cennetdeki makâmını görür.

Arasâtda olan beş fâide:

1- Süâl ve hisâbı âsân olur.

2- Kitâbı sağından verilir.

3- Mizânda sevâbı ağır gelir.

4- Arş-ı rahmân altında gölgelenir.

5- Sırâtı yıldırım gibi geçer.

Cehennemde olan beş fâide:

1- Cehenneme girerse, Cehennem ehli gibi, gözleri gök olmaz.

2- Şeytânı ile çatışmaz.

3- Ellerine ateşden kelepçe, boğazına zincir vurulmaz.

4- Hamîm suyundan içirilmez.

5- Ebedî Cehennemde kalmaz.

Cennetde olan beş fâide:

1- Cümle melekler ona selâm verir.

2- Sıddîklar ile refik olur.

3- Ebedî Cennetde kalır.

4- Allahü teâlâ ondan râzı olur.

5- Allahü teâlânın didârını görür.

[Kâdî-zâde Ahmed efendi **(Ferâid-ül-fevâid)** ismindeki **(Âmentü şerhı)** kitâbında diyor ki: Cehennem yedi tabakadır. Birbirinin altındadırlar. Her tabakanın ateşi, üstündekilerden dahâ şiddetlidir. Günâhı afv edilmemiş olan mü'minler birinci tabakada, günâhları mikdârı yanıp, sonra Cehennemden çıkarılarak, Cennete götürüleceklerdir. Diğer altı tabakada çeşidli kâfirler sonsuz yanacaklardır. Azâbı en şiddetli olan yedinci tabakasında münâfıklar yanacakdır. Bunlar, dilleri ile islâmiyyeti medh edip, övüp, kalbleri ile inanmıyan iki yüzlü kâfirlerdir. Kâfirler yanıp kül olunca, tekrâr yaratılarak, tekrâr yanacaklar, sonsuz olarak böyle yanacaklardır. Cennet ve Cehennem şimdi mevcûddur. Ba'zı âlimlere göre, Cehennemin nerde olduğu ma'lûm değildir. Ba'zılarına göre, yedi kat yerin altındadır. Bu sözleri, Erd küresinin içinde olmadığını göster-

mekdedir. Erd küresi, güneş ve bütün yıldızlar birinci semâ [gök] içinde olduklarına göre, yeryüzünün neresinde olursak olalım, yedi kat yerin altında semâ vardır. Cehennemin, yedi kat semâdan birisinde bulunduğu anlaşılmakdadır.]

KÜFRE SEBEB OLAN ŞEYLER

Küfr [Allaha düşman olmak] üç nev'dir: Küfr-i inâdî, küfr-i cehlî, küfr-i hükmî.

Küfr-i inâdî, Ebû Cehl ve Fir'avn ve Nemrûd ve Şeddâd küfrü gibi, dîni, îmânı bilerek, inanmamak olup, bunlar Cehennemlikdir demek câizdir.

Küfr-i cehlî, kâfirlerin avâmına, bu dînin hak olduğunu bilir ve ezân-ı Muhammedî okunur iken, işitirler de, gel müslimân ol, desen, biz atamızdan ve anamızdan böyle bulduk, böyle gideriz, derler.

Küfr-i hükmî, ta'zîm olunacak yerde tahkîr ve tahkîr olunacak yerde, ta'zîm etmekdir.

Allahü azîm-üş-şânın Evliyâsını ve Enbiyâsını ve Ulemâsını, bunların sözlerini ve fıkh kitâblarını ve fetvâları ta'zîm edecek iken tahkîr ederse, o dahî küfrdür. Kâfirlerin dînî âyinlerini beğenmek ve zarûret yok iken zünnâr kuşanmak ve papaslara mahsûs olan başlık, salib [birbirine dik çakılmış iki çubuk, haç] gibi küfr alâmetlerini kullanmak. Ve bunlara, muhabbet, küfrdür.

Küfrün yedi zararı vardır: Dîni ve nikâhı giderir. O kimsenin boğazladığı yinmez. Halâli ile etdiği, zinâ olur. O kimseyi öldürmek vâcib olur. Cennet ondan uzaklaşır. Cehennem ona yakındır. O hâlinde ölürse nemâzı kılınmaz.

Rızâsı ile, filân şey, filân kimsededir, yâhud yokdur, kâfir olayım, cühûd [ya'nî yehûdî] olayım diye, yemîn eylemiş olsa, o şey, o kimsede olsun veyâ olmasın, o kimse, kendi rızâsı ile küfre varmışdır. Îmânının ve nikâhının tecdîdi lâzımdır.

Zinâ, fâiz, yalan gibi her dinde harâm olan bir şey için, halâl olaydı da, ben dahî, işleseydim, diye temennî eder ise, bu dahî küfrdür.

Peygamberlere "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" inandım, ammâ Âdem "aleyhisselâm" Peygamber midir, bilmiyorum dese, kâfir olur. Hazret-i Muhammed "aleyhisselâm"ın âhır zemân Peygamberi olduğunu bilmeyen kâfir olur.

Bir kimse, Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" dediği doğru ise, biz kurtulduk demiş olsa, kâfir olur, demişlerdir.

Birgivî merhûm buyurur ki: (Bu sözü şübhe yolu ile söylerse küfrdür. Eğer ilzâm tarîkiyle söylerse küfr değildir.)

Bir kimseye, gel nemâz kıl deseler, o dahî, kılmam dese, kâfir olur, demişler. Ammâ murâdı, senin sözünle kılmam, Allah emri ile kılarım dese kâfir olmaz.

Bir kimseye, sakalını bir tutamdan kısa yapma veyâ bir tutamdan fazlasını kes ve tırnaklarını kes, zîrâ, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" sünnetidir deseler, o da kesmem dese, kâfir olur. Sâir sünnetler dahî böyledir. Husûsiyle, sünnet olduğu ma'rûf ve sübûtü, tevâtür ile sâbit ola. Misvâk gibi. Birgivî merhûm buyurur ki: Bu sözü, sünnetliğini inkâr tarîkiyle dese, küfrdür. Murâdı, senin emrinle işlemem, Resûlullahın sünneti olduğu için işlerim dese, küfr değildir.

[Yûsüf Kardâvî **(El-halâl-ü vel-harâm-ü fil-İslâm)** kitâbının, dördüncü baskısının, seksenbirinci sahîfesinde diyor ki: **(Buhârî)** deki hadîs-i şerîfde, **(Müşriklere muhâlefet ediniz! Sakalınızı uzatınız! Bıyığınızı kısaltınız!)** buyuruldu. Bu hadîs-i şerîf, sakalı kazımağı ve bir tutamdan kısa yapmağı men' etmekdedir. Ateşe tapanlar, sakallarını kesiyor. Kazıyanları da oluyordu. Hadîs-i şerîfde, bunlara muhâlefet etmemiz emr olundu. Fıkh âlimlerinin ba'zısı bu hadîs-i şerîf, sakal uzatmanın vâcib olduğunu, sakal kazımanın harâm olduğunu gösteriyor dedi. Bunlar arasında İbni Teymiyye, sakalı kesme-

ğe karşı pek şiddetli yazmakdadır. Ba'zı âlimler ise, sakal uzatmanın âdet olduğunu, ibâdet olmadığını bildirdi. Feth kitâbı, Iyâddan alarak, [özrsüz] sakal kazımanın mekrûh olduğunu yazmakdadır. Doğrusu da budur. Bu hadîs-i şerîf, sakal uzatmanın vâcib olduğunu gösteriyor denilemez. Çünki, **(Buhârî)**de yazılı hadîs-i şerîfde, **(Yehûdîler ve hıristiyanlar** [saçlarını, sakallarını] **boyamıyorlar. Siz onlara muhâlefet ediniz!).** Ya'nî, siz boyayınız buyuruldu. Bu hadîs-i şerîf, saç sakal boyamanın vâcib olduğunu göstermiyor. Müstehab olduğunu gösteriyor. Çünki, Eshâb-ı kirâmın bir kısmı boyadı. Çoğu boyamadı. Vâcib olsaydı hepsi boyardı. Sakal uzatmağı emr eden hadîs-i şerîf de böyle olup, sakal uzatmanın vâcib olduğunu değil, müstehab olduğunu bildirmekdedir. İslâm âlimlerinden hiç birinin sakalını kazıdığı haber verilmedi. Çünki, onların zemânlarında sakal bırakmak âdet idi. [Müslimânların âdetine uymamak, şöhret olur. Mekrûh olur. Fitneye sebeb olursa, harâm olur.] Kardâvîden terceme temâm oldu. Kardâvî, kitâbının önsözünde, dört mezhebin fıkh bilgilerini birbirlerine karışdırdığını, tek bir mezhebi taklîd etmenin uygun olmadığını yazıyor. Böylece, Ehl-i sünnet âlimlerinin yolundan ayrılıyor. Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", her müslimânın dört mezhebden birini taklîd etmesi lâzım olduğunu, mezhebleri karışdıranın mezhebsiz hattâ zındık olacağını bildiriyorlar. Bununla berâber, Kardâvînin sakal hakkındaki yazısı, hanefî mezhebinin reyini açıkladığı için, vesîka olarak alınması uygun görüldü. Abdülhak-ı Dehlevî hazretleri, **(Eşi'at-ül-leme'ât)**ın üçüncü cildinde diyor ki: (İslâm âlimleri, saç, sakal boyamakda, bulundukları yerin âdetine uymuşlardır. Çünki, [câiz olan, mubâh olan işlerde], bulunduğu yerin âdetine uymamak, şöhrete sebeb olur. Bu ise, mekrûhdur). Muhammed Hâdimî "rahime-hullahü teâlâ" **(Berîka)** kitâbında diyor ki, (Hadîs-i şerîfde, **(Bıyığı kısa, sakalı uzun yapınız!)** buyuruldu. Bunun için, sakalı kazımak, kesmek ve sünnet mikdârından kısa yapmak men' olundu. Sakalı bir kabza, bir tutam uzatmak sünnetdir. Sakalı bir kabzadan kısa yapmak câiz değil-

dir. Bir kabzadan fazlasını kesmek de sünnetdir). Bir kabza, dudak kenârından, dört parmak eni kadar uzun olmak demekdir. Sünnet olan, hattâ mubâh olan şeyi sultân emr edince, bunu yapmak vâcib olur. Sultânın ve bütün müslimânların yapması, emr demekdir. Böyle yerlerde sakalı bir tutam uzatmak vâcib olur. Bir tutamdan kısa yapmak veyâ kazımak, vâcibi terk etmek olur. Tahrîmen mekrûh olur. Bunun, câmi'de imâm olması câiz olmaz. Fekat, Dâr-ül-harbde bulunan veyâ zulm görmemek, nafakadan olmamak yâhud emr-i ma'rûf yapabilmek, müslimânlara ve islâmiyyete hizmet edebilmek, dînini, nâmûsunu koruyabilmek için sakalını kazımak câiz hattâ lâzım olur. Özrsüz olarak kısaltmak ve kazımak mekrûh olur. Bir tutamdan kısa sakal bırakarak, böylece sünneti yapdığına inanmak, bid'at olur. Sünneti değişdirmek olur. Böyle bid'at işlemek, adam öldürmekden dahâ büyük günâh olur.]

Bir kız ile bir oğlan, âkıl ve bâliğ olsalar ve onları nikâh etseler ve onlara, îmânın sıfatlarını sorduklarında, bilmeseler, onlar müslimân değildir. Onlara îmân edilecek şeyleri öğretip, sonra nikâhlarını yeniden kıyarlar ise, nikâhları sahîh olur. Ellidört farz bölümüne bakınız!

Bir kimse bıyıklarını kırkdıkda, yanındaki, bir şeye yaramadı dese, o diyenin küfründen korkulur. Zîrâ, bıyıkları kısaltmak sünnetdir. Sünneti hafîf görmüş olur.

Bir kimse, -başdan ayağa- harîr giyinse, başka birisi bu hâline, mubârek olsun dese, küfründen korkulur.

Bir kimse, kıbleye karşı ayağını uzatıp yatmak veyâ tükürmek veyâ kıbleye karşı bevl etmek gibi bir mekrûhu işlese, o kimseye bu yapdıkların mekrûhdur, işleme deseler, o âdem, ona, her günâhımız bu kadar olsa dese, küfründen korkulur. Ya'nî, mekrûhu önemsiz bir şey saydığı için.

Ve dahî, bir kimsenin hizmetkârı, kapıdan içeriye girse, efendisine selâm verse, efendisinin yanında bir kimse olsa da, sus edebsiz,

efendisine selâm vermek olur mu? dese, o diyen kimse, kâfir olur. Ammâ murâdı, müâşeret âdâbını öğretmek ise ve selâmı kalben vermek gerekdi, demek ise, küfr olmaması zâhirdir.

Bir kimse, birinin gıyâbında bir şey söylese, yanındaki de, gîbet etme dese, buna karşı o kimse de, bu bir şey midir dese, kâfir olur demişler. Bu hareketiyle, harâmı istihsân etdiği, kötülemediği için.

Bir kimse, Allahü teâlâ, bana Cennet verirse sensiz Cennete girmem dese, yâhud filân ile Cennete girmeğe emr olunsam, girmem, yâhud Allahü teâlâ bana, Cennet verse, istemem, lâkin didârını görmek dilerim dese, bu sözler, küfrdür demişler. Bir kimse, îmân artar ve eksilir dese, küfrdür, demişler. Birgivî buyuruyor ki: **(Mü'menün bih)** i'tibâriyle, artar ve eksilir dese, küfrdür. Ammâ, yakîn ve kuvvet-i sıdk i'tibâriyle olursa, küfr değildir. Zîrâ müctehidlerden bir çok kimseler, îmânın ziyâde ve noksanına kâillerdir.

Bir kimse, kıble ikidir, biri Kâ'be ve biri Kudüsdür, dese, küfrdür, demişler. Birgivî buyurur ki: Şimdiki hâlde ikidir dese küfrdür. Ammâ Beyt-i mukaddes kıble idi. Sonra, kıble Kâ'be oldu dese, küfr değildir.

Bir kimse, bir âlime buğz etse veyâ söğse, bu yapdığı sebebsiz ise, o kimsenin küfründen korkulur.

Bir kimse, kâfirlerin ibâdetleri, islâmiyyete uymıyan işleri güzeldir dese ve böyle i'tikâd etse küfrdür.

Bir kimse, ta'âm yirken konuşmamak mecûsîlerin iyi âdetlerindendir dese, yâhud âdetli ve lohusa hâlinde, avretle yatmamak, mecûsîlerin iyi şeylerindendir, dese, o kişi kâfir olur, demişler.

Bir kimse, bir kişiye, sen mü'min misin? dese, o dahî, inşâallah dese ve te'vîle kâdir olmasa, küfrdür.

Bir kimse, evlâdı ölen kimseye, Allahü teâlâya senin oğlun gerek idi, dese, kâfir olur, demişler.

Bir avret, beline bir kara ip bağlasa, bu nedir? deseler, zünnârdır dese, kâfir olur, erine harâm olur.

Bir kişi, harâm ta'âm yidikde, Bismillah dese, kâfir olur demişler. Birgivî hazretleri buyurur ki: (Bu fakîrin anladığı, harâm liaynihî olursa [hamr gibi, murdâr, ölmüş hayvân eti gibi ve o hayvânın yağı gibi] kâfir olur. Ammâ harâm li-aynihî olduğunu bilmek gerekdir. Böylece, ismullahı hafîfletmiş olur. Zîrâ, bunların kendileri harâmdır. İmâmlarımızdan mervîdir ki, bir kimse, ta'âm gasbedip yirken; Bismillah dese, kâfir olmaz. Çünki, ta'âmın kendisi harâm değildir. Gasb harâmdır). Bir kişi, bir gayriye, beddüâ ederek, Allahü teâlâ, senin canını küfrle alsın dese, kâfir olmasında ulemâ ihtilâf etdiler. Aslı budur ki, kendinin küfrüne râzı olmak, -ittifakla- küfrdür. Ammâ, gayrin küfrüne rızâ, ba'zıları indinde, o dahî küfr ise de, ba'zılar indinde, -istihsânen rızâ ise- küfrdür. Ammâ, zulm ve fıskdan ötürü, -azâbı dâim ve şedîd olsun- diye, rızâ ise, küfr değildir. Birgivî "rahime-hullahü teâlâ" buyurur ki: (Bu kavli esah anlarız. Zîrâ, Kur'ân-ı azîmde, hazret-i Mûsâ "aleyhisselâm"ın kıssasında, buna delîl vardır).

Bir kimse, -Allahü teâlâ bilir- filân işi işlemedim dese, hâlbuki, o işi işlediğini bilse, kâfir olur. Hak teâlâ hazretlerine cehl-i mürekkeb isnâd etmiş olur.

Bir kimse, bir avreti [şâhidsiz] nikâh etse, o er ile avret, Allahü teâlâ ve Peygamber şâhidimizdir deseler, her ikisi kâfir olur. Zîrâ, Peygamberimiz "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" diri iken gaybı bilmezdi. Gaybı bilir demek, küfr olur.

Ben çalınanları ve gayb olanları bilirim dese, söyleyen ve inanan kâfir olur. Bana cin haber veriyor dese, yine kâfir olur. Peygamberler ve cinnîler dahî gaybı bilmezler. Gaybı, ancak Allahü teâlâ bilir ve Onun bildirdikleri bilir.

Bir kimse, Allahü teâlâya and içmek dilese, bir âhar kimse dahî, ben senin, Allahü teâlâya and içdiğini istemem. Talâka ve itâka veyâ

şerefe, nâmûsa and etmeni dilerim dese, kâfir olur, demişlerdir.

Bir kimse, bir kişiye, senin dîdârın bana can alıcı gibidir dese, kâfir olur demişler. Zîrâ, can alıcı, bir ulu melekdir.

Bir kimse, nemâz kılmamak hoş işdir dese, kâfir olur. Bir kimse, bir kişiye gel nemâz kıl dese, o dahî bana nemâz kılmak zor işdir dese, kâfir olur demişler.

Allahü teâlâ, gökde benim şâhidimdir dese, kâfir olur. Zîrâ Allahü teâlâya, mekân isnâd etmiş olur. Allahü teâlâ, mekândan berîdir. [Allah baba diyen de kâfir olur.]

Bir kimse; Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yemek yidikden sonra mubârek parmağını yalardı dese, bir başkası, bu iş terbiyesizlikdir dese, kâfir olur.

Rızk Allahdandır. Lâkin kuldan da hareket gerekdir dese, bu söz şirkdir. Zîrâ kulun hareketi de Allahdandır.

Nasrânî olmak, yehûdî olmakdan, [Amerikan kâfiri olmak, komünist olmakdan] hayrlıdır dese, kâfir olur. Yehûdî, nasrânîden [komünist] hıristiyandan şerlidir, dahâ fenâdır demelidir.

Kâfir olmak, hıyânet etmekden yeğdir dese, kâfir olur.

Harâmdan sadaka verse ve sevâb umsa, alan fakîr dahî, harâmdan olduğunu bilerek, Allah kabûl etsin dese ve veren dahî, âmîn dese, ikisi de kâfir olur.

İlm meclisinde ne işim var, yâhud âlimlerin dediğini işlemeğe kim kâdir olur dese veyâ fetvâyı, yere atsa ve din adamlarının sözü neye yarar dese, kâfir olur.

Hasmına şer'a gidelim dese, polis götürmeyince gitmem yâhud islâmiyyeti ben ne bileyim dese, kâfir olur.

Bir kimse, küfr söylese, bir kişi dahî gülse, gülen dahî kâfir olur. Gülmesi, zarûrî olursa, küfr değildir.

Bir kimse Allahdan hâli [boş] yer yok dese veyâ Allahü teâlâ

gökdedir dese, kâfir olur demişler.

Bir kimse, meşâyıhin ervâhı hep hâzırdır, bilirler dese kâfir olur. Hâzır olur dese, küfr olmaz.

İslâmiyyeti bilmem veyâ istemem dese, kâfir olur.

Bir kimse, Âdem "aleyhisselâm" buğday yimese idi, biz şakî olmazdık dese, kâfir olur. Ammâ biz dünyâda olmazdık dese, küfründe ihtilâf etmişlerdir.

Âdem "aleyhisselâm" bez dokurdu dese, birisi dahî, öyle ise, biz, çulhacı oğlanları imişiz dese, kâfir olur.

Bir kişi, küçük günâh işlese, birisi ona tevbe et dese, o dahî, ne işledim ki tevbe edeyim dese, kâfir olur.

Biri diğerine, gel islâm âlimine gidelim veyâ fıkh, ilmihâl kitâbını okuyup öğrenelim dese, o dahî, ben ilmi ne yapayım dese, kâfir olur. Zîrâ, ilmi istihfâfdır. Tefsîr ve fıkh kitâblarına hakâret eden, bunları beğenmiyen, kötüliyen kimse kâfir olur. Dört mezhebden birinin âlimlerinin yazmış oldukları bu kıymetli kitâblara saldıran azgın kâfirlere (fen yobazı) ve (zındık) denir.

Bir kimseye, kimin zürriyyetindensin? Kimin milletindensin? İ'tikâdda mezhebinin imâmı kimdir? Amelde mezhebinin imâmı kimdir diye süâl etseler, bilmese, kâfir olur.

Bir harâm-ı kat'iyye -hamr, hınzır eti gibi- halâldir dese veyâ halâl-i kat'iyye, harâmdır dese, kâfir olur demişler. [Tütüne harâm demek tehlükelidir.]

Cemî' edyânda harâm olan, halâl edilmesi hikmete muhâlif olan birşeyin halâl olmasını arzû etmek küfrdür. Zinâ ve livâta ve karnı doydukdan sonra ta'âm yimek ve fâiz almak veyâ fâiz vermek gibi. Şerâbın halâl olmasını temennî küfr değildir. Çünki şerâb her dinde harâm değildi. Kur'ân-ı azîm-üş-şânı, lâf ve latîfe arasında isti'mâl etmek küfrdür. Yahyâ adlı kimseye, **(Yâ Yahyâ! huz-il-kitâbe)** dese kâfir olur. Kur'ân-ı kerîmle alay etmiş olur. Çalgı, oyun, şarkı ara-

sında Kur'ân okumak da böyledir.

Şimdi geldim Bismillâhi dese, âfâtdır. Birşeyi çok görse **(Mâ halakallah)** dese, ma'nâsını bilmese kâfir olur.

Bir kimse, şimdi sana sövmem, sövmenin adını günâh koymuşlar, dese, âfâtdır.

Bir kimse, Cebrâîl buzağısı gibi çırılçıplak olmuşsun dese, âfâtdır. Melekle alay etmek olur.

Bir kimse, Allahü tebâreke ve teâlâdan gayri eşyâya yemîn etse, harâmdır. Harâmı işliyen, mürted ve kâfir olmaz. Meğer (Mansûsun aleyh) olan harâma halâl dese, kâfir olur.

Ve dahî, oğlunun başı için veyâ başım için kelimelerine, yemîn billahi atf etse, meselâ, vallahî oğlumun başı için dese, küfr olmasından korkulur.

AHKÂM-I İSLÂMİYYE

İslâm dîninin bildirdiği emrlere ve yasaklara **(Ahkâm-ı islâmiyye)** veyâ **(İslâmiyyet)** denir. Ahkâm-ı islâmiyye sekizdir: **Farz, vâcib, sünnet, müstehab, mubâh, harâm, mekrûh, müfsid.**

Farz odur ki, onu Allahü azîm-üş-şân buyurmuş ola. Ve buyurduğu şübhesiz delîl ile, belli olmuş ola. Ya'nî âyet-i kerîmeden açıkça anlaşılmış ola. İnanmıyan, ehemmiyyet vermiyen kâfir ola.Îmân, Kur'ân, abdest almak, nemâz kılmak, oruc tutmak, zekât vermek, hacca gitmek, cünüblükden gusl etmek [ya'nî boy abdesti almak] gibi.

Farz dahî üç nev'dir: Farz-ı dâim, farz-ı muvakkat, farz-ı alelkifâye. Farz-ı dâim **(âmentü billâhi)**yi sonuna kadar ezberleyip ve ma'nâsını bilip ve inanıp, dâimî i'tikâd etmeğe derler. Farz-ı muvakkat, amelin vakti geldikde, işlediğimiz farz olan amellere derler. Beş vakt nemâz kılmak ve Ramezân-ı şerîf ayında oruc tutmak ve

san'atine ve ticâretine lâzım olan din ve fen bilgilerini öğrenmek gibi. Farz-ı alel-kifâye, onu, elli kişiden veyâ yüz kişiden biri işlese, sâirlerden sâkıt olur. Verilen selâmın cevâbını söylemek gibi. Ve cenâze nemâzı kılmak ve cenâzeyi gasl etmek gibi, sarf ve nahv okumak ve hâfız olmak ve vücuh ilmini öğrenmek ve san'atine, ticâretine lâzım olandan ziyâde din ve fen bilgilerini öğrenmek gibi.

Ve dahî, bir farz içinde, beş farz vardır. Bu farzlar, ilm-i farz, amel-i farz, mikdâr-ı farz, i'tikâd-ı farz, ihlâs-ı farz, inkâr-ı farzdır. İnkâr-ı farz küfrdür.

Vâcib odur ki, onu Allahü azîm-üş-şân buyurmuş ola. Buyurduğu, şübheli delîl ile belli olmuş ola. Vâcib olduğuna inanmayan, kâfir olmaz. Lâkin, işlemeyen, Cehennem azâbına lâyık olur. Meselâ, vitr nemâzında, kunût düâsını okumak ve hâcı bayramında kurban kesmek ve Ramezân-ı şerîf bayramında fıtra vermek ve secde âyeti okununca, **(Secde-i tilâvet)** yapmak gibi. Vâcib içinde, dört vâcib ve bir farz vardır. İlmi vâcib, ameli vâcib, mikdârı vâcib, i'tikâdı vâcib, ihlâsı farz. Farzın ve vâcibin riyâsı harâmdır.

Ve dahî sünnet, onu, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hazretleri, bir kerre veyâ iki kerre terk etmiş ola. Terk edene, azâb olmaz. Lâkin, özrsüz ve devâmlı terk eden, itâba ve sevâbından mahrûm olmağa lâyık olur. Meselâ, misvâk isti'mâl etmek ve ezân ve ikâmet ve cemâ'at ile nemâz kılmak ve evlendiği gece ta'âm yidirmek ve çocuğunu sünnet etdirmek gibi. Sünnet dahî üç nev'dir: Sünnet-i müekkede, sünnet-i gayr-ı müekkede, sünnet-i alel-kifâye.

Sünnet-i müekkede olanlar, sabâh nemâzının sünneti ve öğle nemâzının evvel ve son sünnetleri ve akşam nemâzının sünneti ve yatsı nemâzının son sünneti gibi. Bunlar, sünnet-i müekkededir. Sabâh nemâzının sünnetine vâcib diyen âlimler de vardır. Bu sünnetler aslâ özrsüz terk olunmaz. Beğenmiyen kâfir olur.

Sünnet-i gayr-ı müekkede olanlar, ikindinin sünneti ve yat-

sı nemâzının evvel sünneti. Bunlar çok kerre terk olunursa, bir şey lâzım gelmez. Özrsüz olarak büsbütün terk olunursa, itâba ve şefâ'atden mahrûm olmağa sebeb olur.

[**(Halebî)**de ve **(Kudûrî)**de diyor ki, ibâdetler, **(Ferâiz)** ve **(Fedâil)** olmak üzere ikiye ayrılır. Farz ve vâcib olmayan ibâdetlere **(Fedâil)** veyâ **(Nâfile ibâdet)** denir. Beş vakt nemâzın sünnetleri, nâfile ibâdetdir ve farzlardaki noksanları temâmlar. Ya'nî yapılan farzdaki kusûrları temâmlar. Yoksa, kılınmayan farz nemâz yerine sünnet geçmez. Sünnet kılmak, farzı terk edeni Cehennemden kurtarmaz. Farzı özrsüz terk edenin, kıldığı sünnet sahîh olmaz. Sahîh olan [kusûrsuz kılınan] sünnete niyyet etmek lâzımdır. Niyyet edilmezse sünnet sevâbına kavuşmaz. Bunun için, senelerce nemâz kılmamış olanlar, dört vakt nemâzın sünnetlerini kılarken, hem, o vaktin ilk kazâya kalmış farzını kazâ etmeğe, hem de, o vaktin sünnetini edâ etmeğe niyyet etmelidir. Böyle niyyet edince, hem kazâ, hem de sünnet kılmış olur. Sünneti terk etmiş olmaz.]

Sünnet-i alel kifâye, beş on kimseden birisi işlese, sâirlerinden sâkıt olur. Selâm vermek ve i'tikâfa girmek ve meşrû' olan işlerinin evvelinde Besmele-i şerîfeyi söylemek gibi.

Eğer, ta'âmın evvelinde, Besmele-i şerîfeyi demezse, üç zararı vardır: 1- Şeytân kendisiyle birlikde, ta'âm yir. 2- Yidiği ta'âm bedenine maraz olur. 3- Ta'âmda bereket olmaz.

Besmele söylerse, üç fâidesi vardır: 1- Şeytân ta'âma ortak olmaz. 2- Ta'âm bedenine şifâ olur. 3- Ta'âmda bereket olur. [Yimeğe başlarken Besmele söylemeği unutursa, hâtırladığı zemân söylemelidir.]

Müstehab demek, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ömründe bir iki kerre işlemiş ola. İşlemeyene azâb ve itâb olmaz. Şefâ'atden mahrûm kalmak dahî yokdur. Lâkin, işleyene sevâb çokdur. Meselâ, nâfile nemâz kılmak ve nâfile oruc tutmak ve ömreye, nâfile hacca gitmek ve nâfile sadaka vermek gibi.

Ve dahî, mubâh odur ki, onun iyi niyyetle işlenmesinde sevâb, kötü niyyetle işlenmesinde azâb vardır. Terkinde azâb olmaz. Yürümek, oturmak, ev almak, halâlinden dürlü ta'âm yimek, halâl olmak şartiyle, dürlü elbise giymek gibi.

Harâm odur ki, onu Allahü azîm-üş-şân, Kur'ân-ı kerîmde açık nehy etmiş ola. Ya'nî, işlemeyiniz, demiş ola. Harâma, ehemmiyyet vermiyen, inanmıyan kâfir olur. İnandığı hâlde işliyen kâfir olmaz, fâsık olur. [İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" imâmlığı anlatırken buyuruyor ki, (Fâsık imâmın arkasında nemâz kılmamalıdır. Fâsık demek, şerâb içmek, zinâ etmek, fâiz yimek gibi büyük günâh işliyen demekdir. [Küçük günâha devâm etmek de büyük günâh olur.] Birden çok câmi'de Cum'a nemâzı kılınan yerlerde, fâsık hatîbin arkasında Cum'a nemâzı kılmamalı, imâmı sâlih olan câmi'de kılmalıdır. Fâsıka ihânet etmek, hakâret etmek vâcibdir. Çok âlim olsa da, onu imâm yapmamalıdır. İmâm yapmak, ona ta'zîm etmek, saygı göstermek olur. Fâsıkın da, mezhebsizin de, imâm yapılmaları, her zemân tahrîmen mekrûhdur. Harâmlardan sakınmağa **(Takvâ)** denir. Halâl veyâ harâm olduğu şübheli olan şeylerden de sakınmağa **(Vera')** denir. Şübheli şey işlememek için bir halâlı terk etmeğe **(Zühd)** denir. Dâr-ül-harbde îmâna gelenin, Dâr-ül-islâma hicret etmesi vâcib olur)].

Harâm iki nev'dir: Biri, **(Harâm li-aynihî)** ve biri, (**Harâm ligayrihî).** Evvelkisi, kendisi harâm olup, her zemân harâmdır. Adam öldürmek, zinâ ve livâta etmek, hamr ve alkollü içkiler içmek, kumar oynamak, hınzır eti yimek ve kadınların, kızların başı, kolları, bacakları açık sokağa çıkmaları böyledir. Bir kimse bu günâhları işlerken, Besmele-i şerîfe dese veyâ halâl i'tikâd etse, ya'nî Allahü teâlânın harâm etmesine ehemmiyyet vermese, kâfir olur. Ammâ, bunların harâm olduğuna inanıp, Allahdan, azâbından korkarak yapsa, kâfir olmaz. Fekat, Cehennem azâbına lâyık olur.

Harâm li-gayrihî, kendisi harâm değil ise de, harâm yoldan elde

edildiği için, harâm olur. Bir kimse, bir kişinin bağına girip, sâhibinin izni yokken, meyvesini koparıp yimek, ev eşyâsını ve akçasını çalıp harcamak gibi. Bunları yapan kimse, yaparken Besmele dese yâhud halâldir söylese, kâfir olmaz. Bir kimsede, bir arpa ağırlığında haksız olan mal varsa, yarın kıyâmet gününde, cemâ'at ile kılınmış yediyüz rek'at, -kabûl olunmuş- nemâzının sevâbını, hazret-i Mevlâ bu kimseden alıverse gerekdir. Harâmın her iki kısmından kaçınmak, ibâdet yapmakdan dahâ çok sevâbdır.

Ve dahî mekrûh, amelin sevâbını gideren şeye derler. Mekrûh dahî, iki nev'dir: Kerâhet-i tahrîmiyye ve kerâhet-i tenzîhiyye.

Kerâhet-i tahrîmiyye, vâcibin terkidir. Harâma karîbdir [yakındır]. Kerâhet-i tenzîhiyye, sünnetin terkidir. Halâla karîbdir. Kerâhet-i tahrîmiyye işleyen, eğer kasd ile işlerse, âsî ve günâhkâr olur. Cehennem azâbına lâyık olur. Nemâzda ise, o nemâzın iâdesi vâcib olur. Eğer sehv ile işlerse secde-i sehv yapar. İâdesi sâkıt olur. Kerâhet-i tenzîhiyyeyi işleyene azâb olmaz. Lâkin, ısrâr ederse, itâba ve sevâbdan mahrûm kalmağa müstehak olur. At etini ve kedi ve fâre artığını yimek, şerâb yapana üzüm satmak gibi.

Müfsid, amelleri, temelinden giderene denir. Îmânı ve nemâzı, nikâhı ve haccı ve zekâtı, alış ve satışı bozmak gibi.

[Farzları, vâcibleri ve sünnetleri yapan ve harâmdan, mekrûhdan sakınan müslimâna, âhıretde **(Ecr)** ya'nî **(Sevâb)** ya'nî karşılık verilir. Harâmları, mekrûhları yapana ve farzları, vâcibleri yapmıyan müslimâna **(Günâh)** yazılır. Harâmdan sakınmanın sevâbı, farzı yapmanın sevâbından katkat çokdur. Bir farzın sevâbı, bir mekrûhdan sakınmanın sevâbından, bu da, bir sünnetin sevâbından çokdur. Mubâhlar içinde, Allahü teâlânın sevdiklerine **(Hayrât)** ve **(Hasenât)** denir. Bunları yapana da sevâb verilir ise de, bu sevâb, sünnet sevâbından azdır. Sevâb verileceğini bilerek yapmağa **(Kurbet)** denir.

Allahü teâlâ, kullarına çok acıdığı için, râhat ve se'âdet

menba'ı olan, dinleri gönderdi. Dinlerin sonuncusu, Muhammed aleyhisselâmın dînidir. Diğer dinler, kötü insanlar tarafından, değişdirildi. Müslimân olsun, kâfir olsun, herhangi bir insan, bilerek veyâ bilmiyerek, bu dîne uygun yaşarsa, dünyâda hiç sıkıntı çekmez. Râhat ve neş'e içinde yaşar. Şimdi, Avrupada ve Amerikada, bu dîne uygun çalışan kâfirler, böyledir. Fekat, kâfirlere âhıretde hiç sevâb ve mükâfât verilmez. Böyle çalışan, eğer müslimân ise ve islâmiyyete uymağa niyyet ederse, âhıretde de, sonsuz se'âdete kavuşacakdır.]

İSLÂMIN BİNÂSI

İslâmın binâsı beşdir. Ya'nî, islâm beş şey üzerine binâ kılınmışdır. Evvelkisi, kelime-i şehâdet getirmek ve ma'nâsını öğrenip inanmak. İkincisi, hergün beş vakt nemâzı vakti geçmeden kılmak. Üçüncüsü, Ramezân-ı şerîfde her gün oruc tutmak. Dördüncüsü, eğer farz olduysa, yılda bir kerre, zekât ve uşr vermek. Beşincisi, kudreti var ise, ömründe bir kerre, hacca gitmek. [Allahü teâlânın bu beş emrini yapmağa ve harâmlardan sakınmağa **(İbâdet etmek)** denir. Vücûb ve edâ şartlarına mâlik olmıyanın ve hacca gitmiş olanın tekrâr gitmesi, nâfile ibâdet olur. Bid'at ve harâm işlemeğe sebeb olan nâfile ibâdeti yapmak câiz değildir. İmâm-ı Rabbânî "kuddise sirruh", 29 ve 123 ve 124. cü mektûblarında ve **(Makâmât-ı Mazheriyye)** 26. cı mektûbunda, nâfile hacca ve ömreye gitmeğe izn vermemişlerdir. **(Neşr-ül-mehâsin)**de, makâmât-ı aşereden zühd makâmını bildirirken diyor ki, (Büyük âlim ve Velî, imâm-ı Nevevîye, her sünnete ri'âyet ediyorsun. Fekat, büyük sünnet olan nikâhı terk ediyorsun dediklerinde, bir sünneti yaparken, birçok harâm işlemekden korkuyorum buyurdu). İmâm-ı Yahyâ Nevevî 676 da Şâmda vefât etdi. Pâkistânda **(Câmi'a-i habîbiyye)** üniversitesi dekanı, müderris Habîb-ür-rahmân, 1401 [m. 1981] de hacca gidince, vehhâbî imâmın ho-parlör ile nemâz kıldığını görüp, nemâzlarını ayrı kıldığı için, ellerine kelepçe takılarak habs edilmiş, sebebi soruldukda, imâmın ho-parlör ile kıldırması câiz değildir demişdir. Hac yapmasına mâni'

olunarak, geri gönderilmişdir.

Dünyânın neresinde olursa olsun, her insana önce lâzım olan şey, dînini, îmânını öğrenmekdir. Din, eskiden islâm âlimlerinden kolayca öğrenilirdi. Şimdi, âhir zemân olduğu için, hiç bir yerde hakîkî din âlimi kalmadı. Câhiller, ingilizlere satılmış olan ahmaklar, din adamı olarak her tarafa yayıldı. Şimdi dîni, îmânı doğru olarak öğrenmek için tek çâre, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarını okumakdır. Bu kitâbları bulmak, Allahü teâlânın büyük bir ihsânıdır. İslâm düşmanları, gençleri aldatmak için, bozuk din kitâbları yayıyorlar. Hakîkî din kitâbı bulup okumak, çok güç oldu. Gençler, muhtelîf oyunlara bağlanıp, hakîkî kitâb bulmakdan ve okumakdan mahrûm edilmekdedir. Birçok gencin, oyundan başka birşey düşünmediklerini görüyoruz. Bu hastalık, gençler arasında yayılmakdadır. Müslimân ana-babaların, çocuklarını bu hastalıkdan korumaları çok lâzımdır. Bunun için, çocuklarına dînini haber vermeleri ve din kitâbı okumağa alışdırmaları lâzımdır. Bunun için, çocuklarının zararlı oyunlara dadanmalarını önlemelidirler. Ba'zı ahbâblarımızın çocuklarının zararlı oyunları oynamakdan yemek yimeyi bile unutduklarını görmekdeyiz. Böyle çocukların, mekteb kitâblarını bile okuyup sınıf geçmeleri imkânsız olmakdadır. Anaların, babaların çocuklarına hâkim olmaları, kitâb okumağa alışdırmaları lâzımdır. Bunun için, **(İslâm Ahlâkı)** kitâbını okumalıdır. Bu kitâbı okuyan, dînini, îmânını öğreneceği gibi, islâm düşmanlarının nasıl çalışdıklarını da anlıyacakdır. Analar, babalar bu vazîfelerini yapmazlarsa, dinsiz, îmânsız bir gençlik hâsıl olacak, vatanımıza, milletimize çok zarar verecekdir.

Müslimân anaların, babaların dikkat edecekleri çok mühim bir mes'ele de (Setr-i avret) mes'elesidir. Zararlı oyunları oynayanlar arasında dizlerinden kasıklarına kadar açık gençleri görüyoruz. İslâm dîninde avret mahallini örtmek mühim farzdır. Buna ehemmiyyet vermiyen îmânını kaybedebilir. Müslimânlar, nemâzlarına çok sevâb kazanmaları için ve vâ'z dinlemek için, câmi'lere gider. Câmi'e git-

mek bu sebeble olmasa dahî çok sevâbdır. Avret mahalli açık olanların gitdiği yer, câmi' olmaz, fısk meclisi olur. Fısk meclisine gitmenin harâm olduğu bütün kitâblarda yazılıdır. Böyle câmi'lere giden fısk meclisine gitmiş olur, günâha girer. Sevâb kazanmak ve vâ'z dinlemek için, böyle câmi'lere giden kimse, sevâb değil, günâh kazanmakdadır. Avret mahalli açık olanlar câmi'e gidince, müslimânların günâha girmelerine sebeb oluyorlar. Avret mahallini açmak, büyük günâh olduğu gibi, böyle açıklara bakmak da büyük günâhdır. Bunun için, böyle câmi'lere giden müslimânlar sevâb değil, günâh kazanmakda, gadab-ı ilâhiye sebeb olmakdadırlar.]

NEMÂZ BÂBI

Nemâzın farzları onikidir: Yedisi dışında, beşi içinde.

Dışında olanlar: Hadesden tahâret, necâsetden tahâret, setr-i avret, istikbâl-i kıble, vakt, niyyet, iftitâh tekbîri. İçinde olanlar: Kıyâm; kırâet, her rek'atde bir rükû', iki sücûd, ka'de-i ahîrede teşehhüd mikdârı oturmak. Nemâzın içindeki farzlara **(Rükn)** denir. Secdede alnı ve ayak parmaklarını yere koymak farzdır.

Hadesden tahâret, abdesti yok ise, abdest almağa, cünüb ise gusl etmeğe ve abdest ve gusl iktizâ etdikde, su bulunmazsa, teyemmüm etmeğe derler. Hadesden tahâret, üç şey ile temâm olur:

İstincâsına ve istibrâsına dikkat etmekle ve yıkamada ve başına meshde farz olan yerlerde, bir yer bırakmamakla.

Necâsetden tahâret, üç şeyle temâm olur: Nemâz kılarken giydiği esvâbını, necâsetden pâk etmekle. Nemâz kılarken bedenini pâk etmekle. Nemâz kıldığı mekânı pâk etmekle. [İspirtolu sıvılar için, ellidört farzın sonuna bakınız!]

Setr-i avret, üç şeyle temâm olur: Hanefî mezhebinde, erkekler göbeği altından dizi altına varıncaya dek olan a'zâlarını örtmekle. Erkeklerin nemâzda ayaklarını örtmesinin sünnet olduğu sahîfe 419 da yazılıdır.

Hurre olan hâtunlar, yüz ve el ve bir rivâyete göre ayakdan başka, cümle bedenlerini örtmek ve göstermemekle.

Câriye olan kadınlar, sırt ve göğüsden diz altına kadar örtmekle. [Başı, kolları, bacakları açık gezen veyâ dar, ince şeyle örtünen kadınlar ve bunlara bakan erkekler, harâm işlemiş olurlar. Harâm olduğuna aldırış etmiyen îmânsız olur, mürted olur.]

İstikbâl-i kıble üç şeyle temâm olur: Kıbleye dönmekle.

Nemâzın tekmiline kadar, kıbleden göğsünü ayırmamakla.

Allahü azîm-üş-şânın dîvân-ı ma'nevîsinde, zelîl olmakla.

Vakt üç şeyle temâm olur: Nemâzın evvel ve âhır vaktini bilmekle. Nemâzı mekrûh olan vakte vardırmamakla.

Niyyet, kıldığı nemâz farz mıdır, vâcib midir, sünnet midir, müstehab mıdır, bilmekle ve kalbinden geçirmekle ve dünyâ umûrunu, kalbinden çıkarmakla temâm olur. Salât-ı vitr kılmak, İmâm-ı a'zama göre vâcib, iki imâma göre ve mâlikî ve şâfi'î mezheblerinde sünnetdir. [Mâlikîyi taklîd edenin, harac olunca, vitr nemâzını terk etmesi câiz olur.]

İftitâh tekbîri, erkekler ellerini kulağına kaldırmakla ve kalben uyanık ve hâzır olmakla temâm olur.

Kıyâm, üç şeyle temâm olur: Kıbleye karşı, ayakda durmakla, secde yerine bakmakla, kıyâmda iken, iki tarafına sallanmamakla.

Kırâet üç şeyle temâm olur: Cehren okunursa, sadâsını çıkarmak, gizli okunursa kendi işitecek kadar, hürûfâtı sıhhatli olarak okumakla. Kur'ân-ı kerîmin ma'nâsını düşünmekle. Tecvîd üzere okumakla. [Nemâza dururken söylenen tekbîri ve nemâz içinde okunan herşeyi ve ezânı arabca okumak lâzımdır. Bunların arabcasını, dînini bilen ve mezhebinin ilmihâl kitâbına uyan hâfızdan öğrenmelidir. Latin harfleri ile yazılı Kur'ân-ı kerîm doğru okunamaz. Noksan ve yanlış olur. Kur'ân-ı kerîmin tefsîri yapılır. Tercümesi yapılamaz. Dinsizlerin, mezhebsizlerin türkçe Kur'ân dedikleri kitâblar, doğru

değildir. Yanlış ve bozukdurlar. Her müslimân, Kur'ân-ı kerîm kursuna gidip, islâm harflerini öğrenerek, Kur'ân-ı kerîmi ve düâları doğru okumalıdır. Böyle doğru okuyarak kılınan nemâz kabûl olur. **(Tergîb-üs-salât)**da diyor ki, (Bir kimsenin nemâzda okuduğu, dokuz âlime göre yanlış olsa, bir âlime göre doğru olsa, bunun nemâzı fâsid oldu dememelidir.)]

Rükû' üç şeyle temâm olur: Rükû'a kıbleye karşı tam eğilmekle. Beli ile başı berâber olmakla. Tumânînet üzere [kalben emîn olarak] durmakla.

Secde üç şeyle temâm olur: Secdeye sünnet üzere varmakla. Alnı ile burnu, bir hizâda kıbleye karşı yere konmuş olmakla. Tumânînet üzere olmakla. [Sağlam kimsenin yirmibeş santimetreye kadar yükseğe secde etmesi câiz ise de mekrûhdur. Çünki Peygamberimiz ve Eshâb-ı kirâmdan hiçbiri, yüksek yere secde etmedi. Dahâ yükseğe secde ederse, nemâzı fâsid olur.]

Ka'de-i ahîre üç şeyle temâm olur: 1- Erkekler sağ ayağını dikip sol ayağı üzerine oturmakla, kadınlar, teverrük etmekle ya'nî kaba etlerini yere koyup, ayaklarını sağ tarafından çıkarmakla. 2- Tehiyyâtı ta'zîm üzere okumakla. 3- Ka'de-i ahîrede, salevât ve düâ okumakla. Nemâzdan sonra okunacak şeyler 251. ci sahîfede yazılıdır.

GUSL BÂBI

Guslün farzları hanefîde üç, mâlikîde beş, şâfi'îde iki, hanbelîde birdir. Hanefîde:

1- Bir kerre ağzına su vermek. Dişlerin arasını ve diş çukurunun içini ıslatmak farzdır. [Hanefî mezhebinde olan kimse, zarûret olmadan diş dolduramaz ve kaplatamaz. Takma diş yapdırır ve gusl abdesti alırken, bunları çıkarıp altını yıkar. Zarûret olursa, dolgu veyâ kaplama yapdırması câiz olur. Fekat, gusl ve abdest alırken ve nemâza dururken (Şâfi'î veyâ mâlikî mezhebini taklîd ediyorum) diye niyyet etmesi lâzımdır.]

2- Bir kerre burnuna su vermek.

3- Bir kerre cemî'i bedenini yıkamakdır. Bedenin, ıslatmasında harac olmıyan yerlerini yıkamak farzdır. Bedenin bir yeri, zarûrî olan, ya'nî insanın yapmadığı, yaratılışda bulunan bir sebeb ile ıslatılmazsa afv olur, gusl sahîh olur.

(Dürr-ül-muhtâr)da diyor ki, dişler arasında veyâ diş çukurunda kalan yemek, guslün sahîh olmasına mâni' olmaz. Fetvâ böyledir. Çünki, bunların altı ıslanır. Kalan şey, katı ise, mâni' olur denildi. Doğrusu da budur. **(İbni Âbidîn)** "rahime-hullahü teâlâ", bunu açıklarken buyuruyor ki, **(Hülâsa)** kitâbında da, mâni' olmaz. Çünki su, akıcı olduğu için, yemeğin altına sızar demekdedir. Suyun sızmadığı anlaşılırsa, bu âlimlere göre de, gusl sahîh olmamakdadır. **(Hilye)** kitâbı bunu açık bildirmekdedir. Kalan şey, ağızda ezilerek katılaşmış ise, suyu sızdırmıyacağı için, gusl sahîh olmaz. Çünki, burada zarûret yokdur. [Ya'nî, kendiliğinden hâsıl olan birşey değildir. Bunları temizlemekde] harac, ya'nî güçlük de yokdur.

(Halebî-i sagîr)de diyor ki, bir kimsenin dişleri arasında ekmek ve yemek ve başka şey artıkları varken gusl abdesti alsa, fetvâlara göre, altına su geçmediğini zan etse bile, guslü sahîh olur. Çünki su, akıcı olduğu için, altına geçer. Böyle fetvâ verildiği **(Hulâsa)**da yazılıdır. Ba'zı âlimlere göre, kalan şey katı ise, guslü câiz olmaz. **(Zahîre)** kitâbında da böyle yazılıdır. Esah olan da budur. Çünki, altına su geçmez. Zarûret ve harac da yokdur.

(Dürr-ül-müntekâ)da diyor ki, diş çukurunda yemek artığı varken, gusl eden kimsenin guslü sahîh olur ve olmaz diyenler vardır. İhtiyât olarak, yemek artıklarını önceden çıkarmalıdır. **(Merâkılfelâh)**ın **(Tahtâvî)** hâşiyesinde diyor ki, diş çukurunda veyâ dişleri arasında yemek artığı kalmış ise, gusl sahîh olur. Çünki su, akıcı olduğu için, her yere sızar. Artıklar çiğnenerek sertleşmiş ise, gusle mâni' olur. **(Feth-ül-kadîr)**de de böyle yazılıdır.

(Bahr-ür-râık)da diyor ki, diş çukurunda veyâ dişlerin arasında

yemek kalmış ise, gusl sahîh olur. Çünki su latîf olduğu için, her yere sızar. **(Tecnis)**de de böyle yazılıdır. Sadr-üş-şehîd Hüsâmeddîn, guslü sahîh olmaz. Bunu çıkarıp dişin içinden suyu akıtması lâzımdır dedi. Çıkarıp altını yıkamak ihtiyâtlı olur.

(Fetâvâ-i Hindiyye)de diyor ki, diş çukurunda veyâ dişleri arasında yemek artığı kalanın guslü sahîh olur sözü dahâ doğrudur. **(Zâhidî)**de de böyle yazılıdır. Fekat, artığı çıkarıp, çukura su akıtmak ihtiyâtlı olur. **(Kâdihân)**da diyor ki, dişlerinde yemek artığı kalanın guslü temâm olmıyacağı **(Nâtifî)**de yazılıdır, bunu çıkarıp, altını yıkaması lâzımdır.

(El-mecmû'at-üz-zühdiyye)de diyor ki, gerek kalîl, gerek kesîr olsun dişlerin arasında kalan ta'âm kırıntısı, katı hamur gibi olup da, suyun nüfûzuna mâni' olursa, gusle dahî mâni'dir. **(Halebî)**de de böyle yazılıdır. (Yemek artıklarını çıkarmakda harac, zorluk yokdur. Dolgu ve kaplama ise, çıkarılamaz. Çıkarılmasında harac vardır) denilemez. Evet harac vardır. Fekat, insanın yapdığı birşey haraca sebeb olunca, başka mezhebi taklîd etmek için özr olur. Farzı terk etmek için özr olmaz. Farzın sâkıt olması için, başka mezhebin taklîd edilememesi ve bu hâlde, zarûret ile haracın birlikde bulunmaları lâzımdır. (Diş doldurması veyâ kaplatması, diş ağrısını önlemek ve dişi telef olmakdan kurtarmak içindir. Bunun için zarûret olmaz mı?) denilirse, cevâbında deriz ki, zarûret olmak için, başka mezheb taklîd edememek şartdır.

(Gusl abdesti alırken, dişlerin yıkanması hükmü, kaplamanın ve dolgunun zâhirine intikal eder) demek, islâmiyyete uygun bir söz değildir. Tahtâvî, **(İmdâd)** hâşiyesinde diyor ki, (Abdest aldıkdan sonra mestlerini giymiş olanın abdesti bozulunca, abdestin bozulması ayaklara değil, mestlere intikâl eder). Fıkh kitâblarının, yalnız abdest almakda ve yalnız mest için söylemiş oldukları bu sözü, diş kaplatmak için, hem de gusl abdesti için söylemek, kendi tarafından uydurma fetvâ vermek olur. Dolgu veyâ kaplama olan dişi, sık olan

sakala benzetmek de doğru değildir. Çünki, abdest alırken, sık olan sakalın dibini yıkamak mecbûrî değil ise de, guslde bunun altındaki deriyi de yıkamak farzdır. (Abdest alırken sık sakal altındaki deriyi yıkamak farz olmadığı için, guslde de sık sakalın altını yıkamak farz olmaz) diyen kimse, gusl abdesti alırken, sık sakalın altını yıkamaz. Böylece bunun ve buna inananların gusl abdestleri ve dolayısıyle nemâzları sahîh olmaz.

Kaplamayı ve dolguyu, ayakdaki yarık içine konan merheme yâhud yara ve kırık üzerine konan cebîre denen tahtalara, alçıdan kalıplara ve sargılara benzetmek de, fıkh kitâblarına uygun değildir. Çünki, bunları yara ve kırık üzerinden çıkarmakda harac veyâ zarar olunca, başka mezhebi taklîd imkânı yokdur. Bu üç sebebden dolayı, altlarını yıkamak sâkıt oluyor.

Şiddetli ağrı yapan çürük dişi çıkarmak, bunun yerine, çıkarılabilen müteharrik sun'î diş, yâhud yarım veyâ bütün damaklı dişler yapdırmak istemeyip de, dolgu veyâ kron denilen kaplama yapdırmakda insan serbest olduğu için, dolgu, kaplama veyâ köprü denilen sâbit diş yapdırmak, zarûret olmaz. Zarûret olduğunu söylemek, zâten altlarının ıslanmasının sâkıt olmasına sebeb olamaz. Çünki, başka mezhebi taklîd etmeleri mümkindir. Zarûret var diyerek, fıkh kitâblarına uyup, Şâfi'îyi veyâ Mâlikîyi taklîd edenlere dil uzatmağa kimsenin hakkı yokdur.

İnsanı birşey yapmağa zorlıyan semâvî sebebe, ya'nî insanın elinde olmıyan sebebe **(Zarûret)** denir. İslâmiyyetin emr ve yasak etmesi ve şiddetli ağrı ve bir uzvun yâhud hayâtın telef olmak tehlükesi ve başka birşey yapamamak mecbûriyyeti, hep zarûretdir. Yapılan birşeyin, bir farza mâni' olmasını veyâ harâm işlemeğe sebeb olmasını önlemenin meşakkatli, güç olmasına **(Harac)** denir. Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına, **(Ahkâm-ı islâmiyye)** denir. Ahkâm-ı islâmiyyeden bir hükm yapılacağı zemân, ya'nî bir emri yaparken veyâ bir yasak işi yapmakdan sakınırken, kendi mezhe-

binin âlimlerinin meşhûr olan, seçilmiş olan sözlerine uyulur. İnsanın yapdığı birşeyden dolayı, âlimlerin bu sözlerine uymakda harac olursa, seçilmemiş, za'îf sözlerine uyulur. Buna uymakda da harac olursa, bu hükm, başka mezhebi taklîd ederek yapılır. Başka mezhebi taklîd etmekde de harac olursa, haraca sebeb olan şeyin yapılmasında zarûret bulunup bulunmadığına bakılır:

1- Haraca sebeb olan şeyin yapılmasında zarûret bulunduğu zemân, o farzı yapmak sâkıt olur.

2- Haraca sebeb olan şeyin yapılmasında zarûret yoksa [oje gibi] veyâ zarûret olduğu zemân, birkaç şey yapılabilir ve bunlardan harac bulunan şeyi yapmak isterse, o ibâdeti sahîh olmaz. Harac bulunmıyan şeyi yaparak, o farzı îfâ etmesi lâzım olur. Zarûret olsa da, olmasa da, yalnız harac, meşakkat bulunduğu için, başka mezhebin taklîd edileceği, **(Fetâvel-hadîsiyye)**de ve **(Hulâsat-üt-tahkîk)**de ve Tahtâvînin "rahime-hullahü teâlâ" **(Merâk-ılfelâh)** hâşiyesinde ve molla Halîl Es'irdînin "rahime-hullahü teâlâ" **(Ma'füvât)** kitâbında yazılıdır. Molla Halîl, 1259 [m. 1843] da vefât etdi. Ağrıyan, çürüyen dişini çıkararak, takma protez veyâ damaklı diş yapdırmak istemeyip de, dolgu veyâ kaplama ya'nî kron yapdıran bir hanefî, gusl abdesti alırken, Şâfi'î veyâ Mâlikî mezhebini taklîd eder. Çünki, bu iki mezhebde, gusl abdesti alırken, ağız ve burnu yıkamak farz değildir. Şâfi'î veyâ Mâlikî mezhebini taklîd etmek de pek kolaydır. Guslde ve abdestde ve nemâza başlarken veyâ unutursa, nemâzdan sonra, hâtırladığı zemân, Şâfi'î veyâ Mâlikî mezhebini taklîd etdiğine niyyet etmeli, ya'nî kalbinden geçirmelidir. Bu kimsenin abdestinin, guslünün ve nemâzının Şâfi'î veyâ Mâlikî mezhebine göre sahîh olmaları lâzımdır. Şâfi'î mezhebine göre sahîh olması için, nikâh etmesi ebedî harâm olan onsekiz kadından başka bir kadının derisine kendi derisi ve kendi kaba avret yerine elinin içi değince, abdest almalı ve imâm arkasında, içinden Fâtiha okumalıdır. Mâlikî mezhebini taklîd etmek için 525. ci sahîfeye bakınız! Başka mezhebi taklîd etmek, mezheb değişdirmek demek değildir. Taklîd eden bir hanefî,

hanefî mezhebinden çıkmış değildir. Yalnız, o ibâdetin, o mezhebdeki farzlarına ve müfsidlerine tâbi' olur. Vâciblerde, mekrûhlarında ve sünnetlerinde kendi mezhebine tâbi' olur.

Fıkh âlimlerinin, gusl abdesti hakkındaki beyânları ortada dururken, diş mes'elesini, salâhiyyetsiz, hattâ mezhebsiz kimselerin yazıları ile halletmeğe kalkışanlar işitilmekdedir. Diş doldurtmanın câiz olduğu, Sebil-ür-reşâd mecmû'asının 1332 [m. 1913] senesindeki nüshasında yazılı olan fetvâda bildirilmişdir diyorlar. Evvelâ şunu bildirelim ki, bu mecmû'a, reformcuların, mezhebsizlerin yazıları ile doludur. Muharrirlerinden Manastırlı İsmâ'îl Hakkı, sinsi bir masondur. Bunlardan İzmirli İsmâ'îl Hakkı ise, mason olan Kâhire müftisi, reformcu, Mehmed Abduha aldananların başında gelmekdedir. Lise tahsilini İzmirde yapmış, İstanbulda öğretmen okulunu bitirmişdir. Din tahsili, din kültürü za'îfdir. İttihâdcıların gözlerine girerek medreselerde hoca olmuş, derslerinde ve kitâblarında, Abduhun reformcu, bölücü fikrlerini yaymağa çalışmışdır. Zehrlediği, sapdırdığı talebesinden Ahmed Hamdi Aksekinin **(Telfîk-ı mezâhib)** ismindeki, mezhebsiz Mısrlı Reşîd Rızâdan terceme kitâbına yazdığı medhiyyesi, İsmâ'îl Hakkının iç yüzünü ortaya sermekdedir.

İşte bu İsmâ'îl Hakkı, adı geçen mecmû'ada, dişleri altın tel ile bağlamanın câiz olup olmaması hakkında, fıkh âlimlerinin ihtilâflarını uzun uzun yazmış, dişlerin gümüş yerine, altın tel ile bağlanmasının zarûret olduğundaki âlimlerin sözbirliğini bildiren kitâbları, meselâ **(Siyer-i kebîr)** şerhini ileri sürerek, diş mes'elesi bir zarûretdir demişdir. Hâlbuki, kendisine sorulan şey; dişlerin altın ile mi, gümüş ile mi bağlanması mes'elesi değil, dolgu veyâ kaplaması olan kimsenin gusl abdesti sahîh olur mu? süâlidir. İzmirli İsmâ'îl Hakkı, kendisine sorulmıyan, herkesce bilinen şeyi uzun uzun yazıp, bunun netîcesini, soruya cevâb olarak bildirmişdir. Bu hareketi, ilmde sahtekârlıkdır. Kendi görüşlerini, islâm âlimlerinin fetvâsı olarak yazmağa yeltenmişdir. Bu kadarı yetmiyormuş gibi, fıkh âlimlerinin gusl abdestindeki yazılarını yazarak, kendi görü-

şünü bunlara benzetmekdedir. Meselâ, (Bahrde açıklandığına göre, ulaşdırmak güç olan yere suyu temâs etdirmek şart değildir) diyor. Hâlbuki, **(Bahr)** kitâbında, (Bedenin, suyu ulaşdırmak güç olan yerlerine) yazılıdır. İnsanın zarûrî olarak yapdığı şeyi, insanda zarûrî bulunan şeye benzetmekdir. **(Dürrül-muhtâr)**ın, (Kadına başını yıkamak zarar verir ise, yıkamaz) yazısını, diş dolgusu olanın guslünün câiz olacağına delîl göstermesinde de haklı değildir. Su değmesinin başa zarar vermesi, bedende bulunan bir hastalıkdır. Dişdeki kaplama, dolgu ise, insanın yapdığı bir şeydir. Bunun içindir ki, **(Dürr-ül-muhtâr)**da, diş çukurunda yemek artığı kalanın guslünün câiz olup olmaması, ayrıca yazılmışdır.

İzmirli İsmâ'îl Hakkı, bu hiyle ve hatâları ile de iktifâ etmemiş, islâm âlimlerini kendine yalancı şâhidi göstermekden çekinmiyerek, (Suyu, altın veyâ gümüş kaplamanın, dolgunun altına ulaşdırmak, buraları yıkamak şart değildir. Diş mes'elesinde zarûret bulunduğu ve zarûret bulunan yerlere suyun ulaşdırılmasının şart olmadığı, fıkh âlimleri tarafından ittifakla bildiriliyor) demişdir. Diş kaplatmanın ve doldurtmanın zarûret olduğunu, Hanefî fıkh âlimlerinden hiçbiri bildirmedi. Zâten fıkh âlimleri zemânında diş kaplatmak, dolgu yapdırmak yokdu. Vesîka olarak ileri sürdüğü **(Siyer-i kebîr şerhi)** tercemesinin altmışdördüncü sahîfesinde, imâm-ı Muhammed Şeybânînin "rahime-hullahü teâlâ", dişi düşen kimsenin, bunun yerine altından diş koymasına yâhud altından tel ile dişleri bağlamasına câiz dediği yazılıdır.

Diş kaplatmak yazılı değildir. Bunu, İzmirli İsmâ'îl Hakkı eklemişdir. Sonradan ortaya çıkan mason din adamları, mezhebsizler, sapıklar, müslimânları aldatmak, bölücülük yapmak için, her hîleye başvurdular. Yanlış, bozuk şeyler yazdılar.

İmâm-ı Muhammed "rahime-hullahü teâlâ", sallanan dişin gümüşle bağlanacağı gibi, altın tel ile de bağlanabileceğini bildirmişdir. Altın ile kaplamak, doldurmak câiz olur dememişdir. Bunları

İsmâ'îl Hakkı gibiler, kendileri eklemişlerdir.

İzmirli İsmâ'îl Hakkının yukarıdaki yanlış ve hiyleli yazısına, o zemânki müftiler ve kıymetli din adamları cevâb vermişler, hakîkati ortaya koymuşlardır. Bu değerli âlimlerden birisi, Bolvadinli müderris Yûnüs-zâde Ahmed Vehbî efendidir "rahime-hullahü teâlâ". Geniş din bilgisi olan bu zât, diş oyuğunu doldurtmuş olanın gusl abdestinin sahîh olmıyacağında, âlimlerin sözbirliği olduğunu isbât etmişdir.

(Sebîl-ür-reşâd) mecmû'ası, İzmirlinin yazısının derme-çatma, hiyleli olduğunu anlamış olacak ki, **(Mecmû'a-i Cedîde)** ismindeki fetvâ kitâbının 1329 [m. 1911] târîhli ikinci baskısındaki (Gusl câiz olur) fetvâsını da vesîka olarak eklemeği lüzûm görmüşdür. Hâlbuki, bu fetvâ, bu kitâbın 1299 târîhli birinci baskısında yokdur. İkinci baskıya, ittihâdcıların şeyh-ül-islâmı Mûsâ Kâzım tarafından sokulmuşdur. Sebîl-ür-reşâd mecmû'ası, bir reformcunun yazısını bir masonun yazısı ile isbâta kalkışmışdır. Hiçbir fıkh âlimi, diş kaplatmağa, dolgu yapdırmağa zarûret dememişdir. Bunu yalnız mason olan din adamları ve dinde reformcular, mezhebsizler ve vehhâbî sapıklarına satılmış veyâ aldanmış olan din câhilleri söylemekde ve yazmakdadırlar.

Ahmed Tahtâvî "rahime-hullahü teâlâ", **(Merâk-ıl-felâh)** hâşiyesinde diyor ki, (Başka mezheblerdeki bir imâma uymanın sahîh olması için, uyanın mezhebine göre, nemâzı bozan birşeyin imâmda bulunmaması, eğer varsa, uyanın bunu bilmemesi lâzımdır. Güvenilen kavl budur. İkinci kavle göre, imâmın kendi mezhebine göre, nemâzı sahîh olursa, uyanın mezhebine göre sahîh olmadığı görülse bile, buna uyması sahîh olur). İbni Âbidînde de böyle yazılıdır. Tahtâvînin ve İbni Âbidînin "rahime-hümullahü teâlâ" bu sözlerinden anlaşılıyor ki, kaplaması veyâ dolgusu olmıyan hanefînin, kaplaması veyâ dolgusu olan imâma uymasının sahîh olup olmaması üzerinde, âlimlerin iki ayrı kavlleri vardır: Birinci kavle göre,

kaplaması, dolgusu olmıyan hanefînin, kaplaması, dolgusu olan imâma uyması sahîh olmaz. Çünki, bu imâmın nemâzı Hanefî mezhebine göre sahîh değildir. İkinci kavle göre, bu imâm, Şâfi'î veyâ Mâlikî mezhebini taklîd ediyorsa, kaplaması veyâ dolgusu olmayan hanefînin, buna uyması sahîh olur. İmâm-ı Hindûvânî "rahmetullahi aleyh" böyle ictihâd etmişdir. Mâlikî mezhebi de böyledir. Kaplaması veyâ dolgusu olan sâlih bir imâmın mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd etmediği bilinmedikce, kaplaması, dolgusu olmıyan hanefîler de, bu imâma uymalıdır. Buna, mâlikî veyâ şâfi'îyi taklîd edip etmediğini sormak, tecessüs etmek câiz değildir. Bu ikinci kavl, her ne kadar za'îf ise de, harac olduğu zemân, za'îf kavl ile amel etmek lâzım olduğu, yukarda bildirilmişdi. Fitneye mâni' olmak için de, za'îf kavl ile amel edileceği, **(Hadîka)**da da yazılıdır. Mezheblere kıymet vermeyip, fıkh kitâblarına uygun ibâdet etmiyen kimsenin, Ehl-i sünnet olmadığı anlaşılır. Ehl-i sünnet olmıyan da, yâ bid'at sâhibi, sapıkdır, yâhud, îmânı gitmiş, mürted olmuşdur. Biz, dolgu, kaplama yapmayınız demiyoruz. Yapdırmış olan kardeşlerimizin ibâdetlerinin kabûl olması için yol gösteriyoruz. Bunlara kolaylık gösteriyoruz.

Gusl abdesti, onbeş nev'dir: Beşi farz, beşi vâcib, dördü sünnet, biri müstehab. Farz olan gusl, hâtunun hayz ve nifâsdan kesildikde, erkeğin cimâ' yapınca, ya'nî avrete mukârenetinde, şehvetle menî akdıkda, ihtilâm olup, döşeğinde veyâ donunda meni görünce, kılmadığı nemâzın vakti çıkmadan evvel, gusl farzdır.

Vâcib olanlar: Meyyiti yıkamak, bir sabî bâliğ olunca gusl etmek ve bir arada yatan er ve avretin arasında bulunmuş olan menînin hangisinden olduğu bilinmese, ikisi dahî gusl etmek ve bir kimsenin üzerine bulaşmış olup da, bunun ne zemândan olduğunu bilmese, gusl etmek. Ve bir hâtun çocuk getirdiğinde, kan gelmemiş olsa bile, gusl etmek. (Kan gelmişse, gusl farz olur).

Sünnet olanlar: Cum'a günü için ve bayram günleri için ve ihrâm

vaktinde -ne niyyetle olursa olsun- ve Arafata çıkmadan evvel gusl etmek. Müstehab olan gusl, bir kâfir îmâna geldiğinde -küfr hâlinde iken, cünüb ise, gusl farz olur- ve cünüb değil ise, müstehab olur.

Guslün harâmı üçdür:

1- Erlerin erlere ve avretlerin avretlere, gusl vaktinde, göbeği altından dizinin altına kadar olan yerlerini birbirine göstermek.

2- Alâ kavlin- müslimân hâtunlar, kâfir avretlerine, gusl ederken, görünmek (sâir vaktlerde dahî hükm yine böyledir).

3- Suyu isrâf eylemek.

Guslün sünnetleri, hanefîde onüçdür:

1- Su ile istincâ etmek. Ya'nî mak'adı ve zekeri yıkamak.

2- Ellerini bileklerine kadar yıkamak.

3- Bedeninde hakîkî necâset var ise gidermek.

4- Mazmaza ve istinşâkda mübâlağa etmek. Ağızda ve burunda ıslanmadık iğne ucu kadar kuru yer kalsa, gusl sahîh olmaz. Evvelinde nemâz abdesti almak.

5- Gusl abdesti için, niyyet etmekdir.

6- Her a'zâsını, suyu dökünürken oğuşdurmak.

7- Evvelâ başına, sonra sağ, sonra sol omuzlarına üçer kerre su dökmek.

8- El ve ayak parmaklarını hilâllamak. Ya'nî parmak aralarını ıslatmak.

9- Ardını ve önünü kıbleye döndürmemek.

10- Gusl ederken, dünyâ kelâmı söylememek.

11- Mazmaza ve istinşâkı üçer kerre etmek.

12- Her a'zâda, sağdan başlamak.

13- Gusl etdiği yerde bevl birikiyorsa, bevl etmemek. Bu saydık-

larımızdan başka sünnetler de vardır.

(El-fıkh-ü alel-mezâhib-il-erbe'a)da diyor ki, (Cünüb olan erkeğin ve kadının, gusl abdesti almadan evvel, abdestsiz yapılması câiz olmıyan, a'mâl-i şer'ıyyeden birini yapması, dört mezhebde de harâmdır. Meselâ, cünüb iken, farz veyâ nâfile nemâz kılması halâl değildir. Su bulamaz ise veyâ hastalık gibi bir sebeb ile, suyu kullanamaz ise, teyemmüm etmesi lâzım olur. Cünüb iken, farz veyâ nâfile oruc tutması sahîh olur. Kur'ân-ı kerîmi tutması ve okuması harâmdır. Kur'ân-ı kerîmi abdestsiz tutmak da halâl değildir. Mescide girmesi de harâmdır. Düşmandan korunmak için veyâ bir hükm çıkarmak için, bir-iki kısa âyet okuması, mescidden koğa, ip, su almak için veyâ başka yol bulamadığı için, girip hemen çıkması câiz olur. Düâ niyyeti ile bir kısa âyet, meselâ Besmele okuyabilir. Mescide girmeden teyemmüm eder.)

TEVHÎD DÜÂSI

Yâ Allah, yâ Allah. Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah. Yâ Rahmân, yâ Rahîm, yâ afüvvü yâ Kerîm, fa'fü annî verhamnî yâ erhamerrâhimîn! Teveffenî müslimen ve elhıknî bissâlihîn. Allahümmagfirlî ve li-âbâî ve ümmehâtî ve li âbâ-i ve ümmehât-i zevcetî ve li-ecdâdî ve ceddâtî ve li-ebnâî ve benâtî ve li-ihvetî ve ehavâtî ve li-a'mâmî ve ammâtî ve li-ahvâlî ve hâlâtî ve li-üstâzî Abdülhakîm-i Arvâsî ve li kâffetil mü'minîne vel-mü'minât. "Rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în."

HAYZ VE NİFÂS BAHSİ

Hayz müddetinin en azı üç gündür, en çoğu on gündür. Nifâsın ekalline hudûd yokdur, ne vakt kesilirse, gusl edip, nemâz kılmak gerek ve oruc tutmak gerek. En çoğu kırk gündür. Eğer, hayz kanı üç günden eksikde kesilse, hayz sanıp, nemâzını kılmadıysa, kazâ eder. Gusl lâzım değildir. Ve eğer üç gün temâm oldukda kesilse, gusl edip, vakt nemâzını kılar. On gün temâm oldukda, kesilse de kesilmese de

gusl edip nemâzını kılar. Nifâsın kırk günü temâm olunca, gusl etdikde, kesilse de, kesilmese de, kılar. Hayz ve nifâs günlerinde, her dürlü akıntı, kan hükmündedir. (Sarı olsun, bulanık olsun).

Hayzın on günü içinde veyâ nifâsın kırk günü içinde, bir iki gün kan gelmese, kesildi sanıp, gusl ederek oruc tutsa, sonra yine müddeti içinde kan gelse, o orucları kazâ etmek gerekdir. Kesildikde yine gusl etmek gerekir. Eğer âdetinden evvel kesilse, lâkin üç günden sonra olsa, gusl edip nemâzını kıla. Lâkin âdeti geçmeyince eri ile cimâ' etmeye. Nifâs dahî böyledir. Eğer âdetden ziyâde kesilse, lâkin on günde veyâ dahâ eksikde kesilse, hep hayzdır. Eğer, on gün temâm oldukda kesilmeyip aksa, âdetinden ilerisi hayz olmaz, o günlerin nemâzlarını kazâ eder. Nifâsın kırk günü dahî hayzın on günü gibidir.

Ramezânda tan yeri ağardıkdan sonra, hayz ve nifâs kesilse, o günü yimeyip ve içmeyip imsâk ede. Lâkin, oruc olmaz. Kazâsı lâzımdır. Ve eğer, tan yeri ağardıkdan sonra kan gelse, ikindiden sonra görürse de, o günü, gizli yiye ve içe. Umûmiyyetle, bir avret kan görse, nemâzdan ve orucdan vaz geçe. Ve eğer, üç gün olmadan kesilse, nemâzın son vaktine dek, sabr ede, kan görülse, nemâz kılmaya ve eğer gelmezse, abdest alıp nemâzını kıla, eğer yine kan gelse, yine nemâzdan fâriğ ola. Eğer ki, yine kesilse, nemâzın son vaktine dek eğlene, gelmezse, abdest ala ve nemâzını kıla. Üç güne dek böyle eyleye, gusl lâzım değildir. Yalnız abdest kifâyet eder. Üç günden sonra kesilse, yine nemâzın âhırına dek bekliye, gelmezse gusl ede ve nemâzını kıla, gelirse, nemâzdan vaz geçe. Kıyas üzere on güne varınca, ondan sonra gusl ede ve nemâzını kıla, kan akarsa da. Nifâsda dahî, böyledir. Lâkin, her kesildikçe gusl lâzımdır. Bir günde kesilir ise de. Ramezânda, eğer tan yeri ağarmadan kesilse niyyet edip, orucunu tuta. Eğer kuşluk vakti veyâ ikindiden sonra, yine kan gelse, o oruc oruc olmaz. O günü dahî, sonra kazâ eder.

Eğer düşük düşerse, parmağı, yâ saçı, yâ ağzı veyâ burnu belli

olursa, bütün çocuk doğurmuş gibi olur. Eğer hiç bir yeri belli değilse, nifâs olmaz. Lâkin, üç gün yâ dahâ ziyâde akarsa, hayz olur. Eğer hayzdan kesileli onbeş gün veyâ dahâ ziyâde olup da düşmüş, eğer üç günden eksik kesilir ise veyâ dahâ hayz kesileli onbeş gün olmamış ise, hayz değildir. Burun kanı gibidir. Nemâzını kılması lâzımdır. Ve orucunu dahî tuta. Eri ile yatmadan önce gusl lâzım değildir.

[Büyük islâm âlimi Muhammed Birgivî "rahmetullahi aleyh", kadınların hayz ve nifâs hâllerini hanefî mezhebine göre bildiren **(Zuhr-ül-müteehhilîn)** isminde çok kıymetli bir kitâb yazmışdır. Kitâb arabîdir. Allâme-i Şâmî seyyid Muhammed Emîn ibni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", bu kitâbı genişleterek, **(Menhel-ülvâridîn)** ismini vermişdir. İmâm-ı Birgivî, 981 [m. 1573] de tâ'ûndan vefât etdi. Anadoluda, Ödemişin Birgi kasabasındadır. İbni Âbidîn, 1252 [m. 1836] de Şâmda vefât etdi. **(Menhel)**de diyor ki, her müslimân erkeğin ve kadının ilmihâl öğrenmesi farz olduğunu fıkh âlimleri sözbirliği ile bildirdi. Bunun için, kadınların ve zevclerinin hayz ve nifâs bilgilerini öğrenmeleri lâzımdır. Zevcleri, kadınlara öğretmeli, kendileri bilmiyorsa, bilen kadınlardan öğrenmesi için izn vermelidir. Zevci izn vermiyen kadının, zevcinden iznsiz gidip öğrenmesi lâzımdır. Kadınlara mahsûs olan bu bilgi, şimdi unutulmuş, bilen din adamı kalmamış gibidir. Zemânın din adamları, hayz, nifâs ve istihâza kanlarını ayıramıyorlar. Bunları uzun bildiren kitâbları yokdur. Kitâbı olan da, okumakdan ve anlamakdan âcizdir. Çünki, bu bilgiyi anlamak güçdür. Hâlbuki, abdest, nemâz, Kur'ân-ı kerîm, oruc, i'tikâf, hac, bâlig olmak, evlenmek, boşanmak, kadının iddet zemânı ve istibrâ ve dahâ nice din işleri için, kan bilgilerini öğrenmek lâzımdır. Bu bilgiyi iyi anlıyabilmek için, ömrümün yarısını harc etdim. Öğrendiklerimi, din kardeşlerime kısa ve açık olarak anlatmağa çalışacağım:

(Hayz), sekiz yaşını doldurmuş sıhhatli bir kızın veyâ âdet zemânı son dakîkasından tam temizlik geçmiş olan kadının önünden

çıkan ve en az üç gün devâm eden kana denir. Buna **(Sahîh kan)** da denir. Âdet zemânından sonra başlıyan onbeş veyâ dahâ ziyâde gün içinde hiç kan görülmezse ve öncesi ve sonrası hayz günleri olursa, bu temiz günlere **(Sahîh temizlik)** denir. Onbeş veyâ dahâ ziyâde temiz günden önce veyâ sonra veyâ iki sahîh temizlik arasında fâsid kan günleri bulunursa, bu günlerin hepsine **(Hükmî temizlik)** veyâ **(Fâsid temizlik)** denir. Kan görülmiyen onbeş günden az günlere de **(Fâsid temizlik)** denir. Sahîh temizliğe ve hükmî temizliğe **(Tam temizlik)** denir. Tam temizlikden önce ve sonra görülüp üç gün devâm eden kanlar iki ayrı hayz olurlar. Beyâzdan başka her renge ve bulanık olana hayz kanı denir.

Bir kız, hayz görmeye başlayınca **(bâliga)** olur. Ya'nî kadın olur. Kan görüldüğü andan, kesildiği güne kadar olan günlerin sayısına **(Âdet zemânı)** denir. Âdet zemânı en çok on gündür. En az üç gündür. Şâfi'î ve Hanbelî mezheblerinde, en çoğu onbeş, en azı bir gündür.

Hayz kanının durmadan hep akması lâzım değildir. İlk görülen kan kesilip, birkaç gün sonra tekrâr görülürse, aradaki üç günden az olan temizlik, sözbirliği ile hep akdı kabûl edilir. Üç gün ve dahâ çok süren temizlik, hayzın onuncu gününden önce biterse, imâm-ı Muhammedin "rahime-hullahü teâlâ" imâm-ı a'zam Ebû Hanîfeden "rahime-hullahü teâlâ" rivâyet etdiğine göre, on gün içinde hep akdı kabûl edilir. İmâm-ı Muhammedin bildirdiği başka bir rivâyet de vardır. İmâm-ı Ebû Yûsüfe "rahime-hullahü teâlâ" göre ise, onbeşinci günden önce biten bütün temizlik günlerinde hep akdı kabûl edilir. Bir kız, bir gün kan, sonra ondört gün temizlik, sonra bir gün kan görse ve bir kadın, bir gün kan, on gün temizlik ve bir gün kan görse, veyâ üç gün kan, beş gün temizlik ve bir gün kan görse, imâm-ı Ebû Yûsüfe göre, kızın ilk on günü hayz olur. Birinci kadının âdet günü kadarı hayz olup sonraki günlerin hepsi istihâza olur. İkinci kadında, dokuz günün hepsi hayz olur. İmâm-ı Muhammedin "rahime-hullahü teâlâ" birinci rivâyetine göre, yalnız ikinci kadının

dokuz günü hayz olur. İmâm-ı Muhammedin ikinci rivâyetine göre, yalnız ikinci kadının ilk üç günü hayz olup, diğerleri hayz olmazlar. Biz, kitâbımızı **(Mülteka)**dan terceme ederek, aşağıdaki bilgilerin hepsini, imâm-ı Muhammedin birinci rivâyetine göre yazdık. Bir gün, tam yirmidört sâat demekdir. Evlenmemiş (Bâkire) kadınların, yalnız hayz zemânında, evli olanların ise her zemân, fercin ağzına (Kürsüf) denilen bez veyâ pamuk koymaları ve buna koku sürmeleri müstehabdır. Kürsüfün hepsini fercin içine sokmaları mekrûhdur. Kürsüf üzerinde, aylarca, hergün kan lekesi gören kız, ilk on gün hayzlı, sonra yirmi gün istihâzalı kabûl edilir. **(İstimrâr)** denilen bu kan kesilinceye kadar, hep böyle devâm eder. Bir kız, üç gün kan görüp, bir gün görmese, sonra bir gün görse, iki gün görmese, bir gün dahâ görüp bir gün görmese, yine bir gün görse, bu on günün hepsi hayz olur. Her ay, bir gün kan görse, bir gün görmese, böyle on gün birer gün görüp görmese, gördüğü günlerde nemâzı ve orucu terk eder. Ertesi günlerde gusl abdesti alıp nemâzlarını kılar **[Mesâil-i şerh-i vikâye].** Üç günden, ya'nî yetmişiki sâatden, beş dakîka bile az olan ve yeni başlıyan için on günden çok sürünce, onuncu günden sonra ve yeni olmıyanlarda âdetden çok olup, on günü de aşınca, âdetden sonraki günlerde gelmiş olan ve hâmile ve âyise [ihtiyâr] kadınlardan ve dokuz yaşından küçük kızlardan gelen kanlar, hayz olmaz. Buna **(İstihâza)** veyâ (Fâsid kan) denir. Kadın ellibeş yaşlarında**(Âyise)** olur. Âdeti beş gün olan, güneşin yarısı doğunca kan görüp, onbirinci sabâhı güneşin üçde ikisi doğarken kan kesilse, ya'nî on günü birkaç dakîka aşmış olsa, âdet zemânı olan beş günden sonra gelenler, istihâza olur. Çünki, güneşin doğma zemânının altıda biri kadar, on günü ve on geceyi aşmışdır. On gün temâm olunca gusl edip, âdetden sonraki günlerde kılmadığı nemâzları kazâ eder.

İstihâza günlerindeki kadın, idrârını tutamıyan veyâ devâmlı burnu kanayan kimse gibi, özr sâhibi olur. Nemâz kılması ve oruc tutması lâzım olur ve kan gelirken dahî vaty câiz olur.

İmâm-ı Muhammedin bir kavline göre, bir kız, ömründe ilk olarak, bir gün kan görse, sonra sekiz gün görmese ve onuncu gün yine görse, on günün hepsi hayz olur. Fekat, birgün görse, dokuz gün görmese, onbirinci günü yine görse, hiçbiri hayz olmaz. Kan görülen iki gün istihâza olur. Çünki, onuncu günden sonra görülen kandan önce temizlik günlerinin, hayz sayılmıyacağı yukarıda bildirilmişdi. Onuncu ve onbirinci günleri kan görürse, aradaki temizlikler de hayz sayılarak, on günü hayz, onbirinci günü istihâza olur.

İstihâza kanı hastalık alâmetidir. Uzun zemân akması, tehlükeli olur. Tabîbe mürâceat etmek lâzım olur. Kardeş kanı (Sangdragon) denilen kırmızı sakızı top edip sabâh, akşam birer gram su ile yutulursa, kanı keser. Günde beş gram alınabilir. Bir kadının hayz ve temizlik zemânı çok def'a, her ay aynı gün sayısında olur. Burada bir ay demek, bir hayz başından, ikinci hayz başına kadar geçen zemân demekdir. Her kadının kendi hayz ve temizlik gün sayılarını ve sâatlerini, ya'nî âdetlerini ezberlemesi lâzımdır. Âdetleri çok sene değişmez. Değişirse, yeni âdetlerini, ya'nî yeni hayz ve temizlik günlerini ezberlemelidir.

Âdetin değişmesini **(Menhel)** kitâbı şöyle bildirmekdedir: Kadın bir önceki âdetinin zemânına ve sayısına uygun kan görürse, hayzın değişmediği anlaşılır. Uygun olmazsa âdetin değişdiği anlaşılır ki, bunun çeşidleri, aşağıda bildirilmişdir. Bir kerre uygun olmayınca, âdet değişdi kabûl edilir. Fetvâ da böyledir. Âdeti beş gün olan, sahîh temizlikden sonra altı gün kan görürse, bu altı gün yeni hayz olur ve yeni âdeti olur. Temizlik gün sayısı da bir def'ada değişir. Bu değişince, âdetin zemânı değişmiş olur.

Âdeti beş gün kan ve yirmibeş gün temizlik iken, zemânında üç gün kan ve yirmibeş gün temizlik olsa yâhud beş gün kan ve yirmiüç gün temizlik olsa, birincisinde kan, ikincisinde temizlik sayısı değişmiş olur. Bunun gibi, on günü aşarak fâsid olan kan olursa ve bunun sondan üç veyâ dahâ çok günü önceki âdeti olan günlerine rastlar

ve önceki âdetinin kalan son kısmı yeni sahîh temizliğe rastlarsa, âdeti olan günlere rastlıyan günler, yeni âdeti olur. Âdeti değişmiş olur. Âdeti beş gün iken temizlik sayısı bitmeden yedi gün önce kan başlasa ve onbir gün devâm etse, bu kan, on günü aşdığı için, fâsid kandır. Bunun üç günden fazlası, ya'nî dört günü, önceki âdet günleri içinde bulunmakda, önceki âdetin artan bir günü, yeni sahîh temizlik içinde bulunmakdadır. Âdet zemânı değişmemiş, sayısı dört olmuşdur. Bu iki şeklde âdetin değişmesini dahâ açıklıyalım:

Evvelki sayısından farklı olan sonraki kan günleri, on günden fazla olur ve bunun üç veyâ dahâ fazla günü, önceki âdet günleri içinde bulunmazsa, âdetin zemânı değişir. Sayısı değişmeyip ilk görüldüğü günden başlar. Âdeti beş gün olan kadın, sonraki ayda bu beş günde hiç kan görmeyip veyâ başdan üç gününde görmeyip, sonra onbir gün görse, ilk görülen günden başlıyarak hayzı beş gün olup, zemânı değişmiş olur. Üç veyâ dahâ fazla kan günleri, önceki âdet günleri içinde bulunursa, yalnız bu günleri hayz olup, kalanı istihâza olur. Âdetinden beş gün önce kan görse, âdeti zemânında görmese ve âdetinden sonra bir gün görse, aradaki beş temiz gün, imâm-ı Ebû Yûsüfe göre, hayz olup âdeti değişmez. Âdetinin son üç günü ve sonra sekiz gün kan görse, bunun ilk üç günü hayz olup, sayısı değişmiş olur. Sonraki kan günleri on günü geçmezse ve sonra sahîh temizlik olursa hepsi hayz olur. Sonraki temizlik fâsid ise, âdeti değişmez. Âdeti beş gün iken, altı gün kan, sonra ondört gün temizlik ve bir gün kan görse, âdeti değişmez. Yukarıda bildirilenlerin iyi anlaşılması için, âdeti beş gün hayz ve ellibeş gün temizlik olan kadın üzerinde onbir misâl verelim:

1- Bu kadın beş gün hayz ve onbeş gün temizlik ve onbir gün kan görürse, âdet kanı ellibeş gün sonra olduğu için, önceki âdeti içine kan rastlamaz. Âdetin zemânı değişip, sayısı değişmez. Onbir günün ilk beşi de hayz olur.

2- Beş kan, kırkaltı temizlik ve onbir kan olursa, onbir günün son

ikisi, önceki âdet zemânı içinde ise de, üçden az olduğundan, âdetin sayısı değişmez. Yalnız zemânı değişir.

3- Beş kan, kırksekiz temizlik, oniki kan olsa, oniki günün yedisi temizlik ve beşi âdet içinde olup, hiç değişiklik olmaz.

4- Beş kan, ellidört temizlik, bir kan, ondört temizlik, bir kan olsa, ortadaki bir kan günü, temizliğin son günü olur. Ondört gün, nâkıs temizlik olduğundan, kan günleri olur, bunun başdan beş günü hayz olur. Âdetin zemânı ve sayısı değişmez.

5- Beş kan, elliyedi temizlik, üç kan, ondört temizlik, bir kan olsa, üç kan, âdet zemânındadır. Bundan sonraki ondört gün, kan sayılıp onbir günü aşdığı için, âdetin yalnız sayısı değişir.

6- Beş kan, ellibeş temizlik, dokuz kan olsa, dokuz günden sonra sahîh temizlik olursa, dokuz gün hayz olur. Yalnız sayı değişir.Âdet zemânında da, sonra da üç günden fazla vardır.

7- Beş kan, elli temizlik, on kan olsa, on gün hayzdır. Temizlik âdeti elli olmuşdur. Kan günleri, âdeti zemânında ve sayısındadır.

8- Beş kan, ellidört temizlik, sekiz kan olsa, sekiz gün hayz olup, üç günden fazlası âdet içindedir. Hayz ve temizlik sayıları bir gün değişmişdir.

9- Beş kan, elli temizlik, yedi kan olsa, yedi gün hayz olup, bundan nisâb mikdârı âdetden önce, üç günden azı âdetin içindedir. Hayzın zemânı ve adedi, temizliğin yalnız adedi değişmişdir.

10- Beş kan, ellisekiz temizlik, üç kan olsa, üç gün yine hayz olup, bundan iki gün, âdet günleri içinde, birisi ise sonradır. Hayzın adedi ve zemânı, temizliğin adedi değişmişdir.

11- Beş kan, altmışdört temizlik, yedi veyâ onbir kan olsa, birincisinde yedi gün hayz olup, aded ve zemân değişmişdir. İkinci hâlde, onbir günün başından beş günü hayz olup, altı günü istihâza olur. Âdetin yalnız zemânı değişir. Adedi, on günü aşdığı için değişmez. Temizlik âdetinin sayısı değişir.

İmâm-ı Fahruddîn Osmân Zeyla'î "rahime-hullahü teâlâ" **(Tebyîn-ül-hakâık)** kitâbında ve Ahmed Şilbînin "rahime-hullahü teâlâ" hâşiyesinde diyor ki, (Âdetinden bir gün önce kan, on gün temizlik, bir gün kan görse, imâm-ı Ebû Yûsüfe göre "rahime-hullahü teâlâ", kan görmediği on gün ile hayz başlayıp âdeti kadar devâm eder. Yeni hayzın ilk ve son günleri kansız olmakdadır. Çünki âdetden önce ve on günden sonra kan görülmüş olup, aradaki fâsid temizlik kan sayılmakdadır. İmâm-ı Muhammede göre "rahime-hullahü teâlâ", bunun hiçbir günü hayz olmaz. Âdeti beş gün kan ve yirmibeş gün temizlik olan kadın:

1- Bir gün evvel kanlı, bir gün temiz olsa, sonra kan istimrâr etse ve on günü aşsa, Ebû Yûsüfe göre, beş gün âdeti hayz olur. Önceki ve sonraki günler istihâza olur. İmâm-ı Muhammede göre, âdetine rastlıyan üç kanlı gün hayz olur. Bunlar da, âdetinin ikinci, üçüncü ve dördüncü günleridir. Çünki, âdetinin birinci günü kan görmemişdir. Gördüğü günlerin beşinci günü ise, âdetin dışındadır.

2- Âdetinin birinci günü kan görse, sonra bir gün temizlik, sonra kan istimrâr ederek on günü aşsa, sözbirliği ile, beş gün âdeti hayz olur. Çünki ilk ve son günleri kanlıdır.

3- Âdetinin ilk üç günü kan görse, diğer iki günü temiz olsa, sonra istimrâr ederek on günü aşsa, Ebû Yûsüfe göre, âdeti olan beş gün hayzdır. İmâm-ı Muhammede göre, âdetinin ilk üç günü hayzdır. Çünki, imâm-ı Muhammede göre, hayzın ilk ve son günlerinin kanlı olması lâzımdır).

(Bahr)de ve **(Dürr-ül-müntekâ)**da diyor ki, (Kan, âdet zemânını aşıp, on günden önce kesilince, kesildikden sonra, onbeş gün içinde hiç gelmezse, aşırı geldiği günlerin hayz olacağı sözbirliği ile bildirildi. Bu takdîrde âdet günü değişmiş olur. Onbeş gün ve gece içinde bir kerre kan gelirse, âdetini aşmış olanlar hayz olmaz, istihâza olur. İstihâza oldukları anlaşılınca, o günlerde kılmadığı nemâzları kazâ eder). Âdetden sonra ve on günden önce kesildiği nemâz vaktinin

sonu yaklaşıncaya kadar beklemesi müstehab olur. Sonra gusl edip, o vaktin nemâzını kılar. Sonra vaty câiz olur. Beklerken, guslü ve nemâzı kaçırırsa, nemâz vakti çıkınca, guslsüz vaty câiz olur.

Kızda ilk olarak ve kadında âdetinden onbeş gün sonra görülen kan üç günden önce kesilince, nemâz vaktinin sonu yaklaşıncıya kadar bekler. Sonra, gusl etmeden yalnız abdest alıp, o nemâzı kılar ve önce kılmadıklarını kazâ eder. O nemâzı kıldıkdan sonra kan yine gelirse, nemâz kılmaz. Yine kesilirse, vakt sonuna doğru yalnız abdest alıp, o nemâzı kılar ve kılmadıkları varsa kazâ eder. Üç gün temâm oluncıya kadar böyle yapar. Fekat gusl etse bile, vaty halâl olmaz.

Kan gelmesi üç günü geçdi ise, âdetden önce kesilince, âdet zemânı geçinciye kadar, gusl etse bile, vaty halâl olmaz. Fekat nemâz vakti sonuna kadar kan lekesi görmezse, gusl edip o nemâzı kılar. Kılmadıklarını kazâ etmez. Oruc tutar. Kan kesildiği günden sonra, onbeş gün hiç gelmezse, kesildiği gün, yeni âdetinin sonu olur. Fekat, kan yine başlarsa, nemâzı bırakır. Tutmuş olduğu orucu Ramezândan sonra kazâ eder. Kan dururs a yine nemâz vaktinin sonuna yakın gusl edip, nemâzını kılar. Oruc tutar. On güne kadar böyle devâm eder. On günden sonra, kan görse de tekrâr gusl etmeden kılar ve guslden önce vaty halâl olur. Fekat vatyden önce gusl abdesti almak müstehab olur. Fecr doğmadan önce kan kesilse, fecrin doğmasına, yalnız gusl abdesti alıp elbisesini giyecek kadar zemân olur da, Allahü ekber diyecek kadar fazla zemân kalmazsa, o günün orucunu tutar. Fekat, yatsıyı kazâ etmesi lâzım olmaz. Tekbîri söyliyecek kadar da zemân olursa, yatsıyı kazâ etmesi de lâzım olur. İftârdan önce hayz başlarsa, orucu bozulur. Ramezândan sonra kazâ eder. Nemâz içinde hayz başlarsa, nemâzı bozulur. Temizlenince farz nemâzı kazâ etmez. Nâfileyi kazâ eder. Fecr doğdukdan sonra, uyanınca kürsüfünde kan görse, o anda hayzlı olur. Uyanınca kürsüfünü temiz gören, yatarken hayzdan kurtulmuşdur. İkisine de yatsıyı kılmak farzdır. Çünki, nemâzın farz olması, vaktinin son

dakîkasında temiz olmağa bağlıdır. Vakt nemâzını kılmadan önce hayz gören, bu nemâzı kazâ etmez.

İki hayz arasında **(Tam temizlik)** bulunması lâzımdır. Bu tam temizlik, **(Sahîh temizlik)** ise, önceki ve sonraki kanların başka iki hayz olacakları, sözbirliği ile bildirildi. On günlük hayz müddeti içinde, kan görülen günler arasında bulunan temizlik günleri hayz kabûl edilmekde, on günden sonraki istihâzalı günler ise, temiz kabûl edilmekdedir. Bir kız üç gün kan görüp, sonra onbeş gün kesilse, sonra bir gün kan, sonra bir gün temizlik, sonra üç gün kan görse, kan görülen ilk ve son üç günler, iki ayrı hayz olurlar. Çünki, âdeti üç gün olacağından, ikinci hayz, aradaki bir günlük kandan başlıyamaz. Bu bir gün, önündeki tam temizliği fâsid yapar. Molla Husrev "rahime-hullahü teâlâ", **(Gurer)**inin şerhinde diyor ki, (Bir kız, bir gün kan, ondört gün temizlik, bir gün kan, sekiz gün temizlik, bir gün kan, yedi gün temizlik, iki gün kan, üç gün temizlik, bir gün kan, üç gün temizlik, bir gün kan, iki gün temizlik, bir gün kan görse, imâm-ı Muhammede göre "rahime-hullahü teâlâ", bu kırkbeş günden yalnız, ondört günden sonra olan, on gün hayz olup, diğerleri istihâza olur). Çünki, bu on günden sonra tam temizlik olmadığı için, yeni hayz başlamaz. Sonraki temiz günler, hayz zemânında olmadıkları için, hep akdı kabûl edilmez. (İmâm-ı Ebû Yûsüfe göre "rahime-hullahü teâlâ" ise, ilk on gün ve iki tarafı temizlik olan dördüncü on gün hayz olurlar). Çünki, sonraki fâsid temizlik günleri, imâm-ı Ebû Yûsüfe göre, hep akdı kabûl edilir. Aşağıdaki birinci maddeye göre, on gün hayzdan sonra, yirmi gün temizlik, sonra on gün [dördüncü on gün] hayz olur.

Onbeş gün içinde hiç temiz gün olmadan, kan **(İstimrâr)** ederse, âdetine göre hesâb olunur. Ya'nî, âdetinden sonra başlıyarak bir evvelki ay içindeki temizlik günü kadar temizlik ve sonra âdeti kadar hayz kabûl edilir.

İstimrâr kızda olursa **(Menhel-ül-vâridîn)** risâlesinde, bunun

dört dürlü olduğu bildirilmekdedir:

1- Görülen kan istimrâr ederse, ilk on gün hayz, sonra yirmi gün temiz kabûl edilir.

2- Kız, sahîh kan ve sahîh temizlik gördükden sonra istimrâr ederse, bu kız, âdeti belli olan kadın olur. Meselâ beş gün kan görse, sonra kırk gün temiz olsa, istimrâr başından beş gün hayz, sonra kırk gün temiz kabûl edilir. Kan kesilinceye kadar böyle devâm eder.

3- Fâsid kan ve fâsid temizlik görürse, ikisi de âdet kabûl edilmez. Temizlik, onbeş günden az olduğu için fâsid ise, ilk görülen kan istimrâr etmiş gibi kabûl edilir. Onbir gün kan ve ondört gün temiz olsa, sonra istimrâr etse, birinci kan, on günü aşdığı için fâsiddir. Onbirinci ve istimrârın ilk beş kan günleri temizlik günleri olup, bu beşinci günden sonra, on gün hayz, yirmi gün temizlik olmak üzere devâm eder. Temizlik tam olup, kanlı gün karışdığı için fâsid ise, böyle fâsid temizlik ile kan günleri toplamı otuzu geçmezse, yine ilk kan istimrâr etmiş gibi kabûl edilir. Onbir gün kan ve onbeş gün temizlikden sonra istimrâr etmesi böyledir. Onaltı günün ilk günü kanlı olduğu için, fâsid temizlikdir. İstimrârın ilk dört günleri temizlik olur. Toplamları otuzu aşar ise, ilk on gün hayz olup, sonra istimrâra kadar olan günlerin hepsi temiz kabûl edilip, istimrârdan sonra on gün hayz, yirmi gün temiz olarak devâm eder. Onbir gün kan, sonra yirmi gün temizlikden sonra istimrâr etmek böyledir.

4- Sahîh kan ve fâsid temizlik görürse, sahîh kan günleri âdet olur. Sonra otuz güne kadar temizlik kabûl edilir. Meselâ, beş gün kan ve ondört gün temizlikden sonra istimrâr etse, ilk beş gün kan ve bundan sonra yirmibeş gün temiz olur. Bu yirmibeş günü temâmlamak için, istimrârın ilk onbir günü temiz kabûl edilir. Bundan sonra, beş günü hayz, yirmibeş günü temiz olarak devâm edilir. Bunun gibi, üç gün kan, onbeş gün temizlik, bir gün kan ve sonra onbeş gün temizlikden sonra istimrâr etse, ilk üç gün sahîh kan ve sonra istimrâra kadar olan günlerin hepsi fâsid temizlik olup, üç gün

hayz, sonra otuzbir gün temiz olur. İstimrâr zemânında ise; üç gün hayz, sonra yirmiyedi gün temiz olarak devâm eder. İkinci temizlik ondört gün olsaydı, imâm-ı Ebû Yûsüfe göre hep akdı kabûl edileceğinden, bunun ilk iki günü de hayz, sonra onbeş gün temizlik olmak üzere devâm edilir. Çünki ilk üç gün kan ve onbeş gün temizlik sahîh olduklarından âdet kabûl olunurlar.

Âdet zemânını unutan kadına **(Muhayyire)** veyâ **(Dâlle)** denir.

(Nifâs), lohusa demekdir. Elleri, ayakları, başı belli olan düşükde gelen kan da nifâsdır. Nifâs zemânının azı yokdur. Kan kesildiği zemân, gusl edip nemâza başlar. Fekat, âdeti kadar gün geçmeden, cimâ' edemez. En çok zemânı kırk gündür. Kırk gün temâm olunca, kan kesilmese de, gusl edip, nemâza başlar. Kırk günden sonra gelen kan, istihâza olur. Birinci çocuğunda, yirmibeş günde temizlenen kadının âdeti, yirmibeş gün olur. Bu kadının ikinci çocuğunda kan, kırkbeş gün gelse, nifâsı yirmibeş gün sayılıp, yirmi günü istihâza olur. Yirmi günlük nemâzlarını kazâ eder. O hâlde nifâs gününü de ezberlemek lâzımdır. İkinci çocukda kan, kırk günden önce, meselâ otuzbeş günde kesilirse, bunun hepsi nifâs olur ve âdeti yirmibeş günden, otuzbeş güne değişmiş olur.

Ramezânda, sahûrdan [ya'nî fecrden] sonra, hayzdan veyâ nifâsdan kesilen o gün yimez, içmez. Fekat, o günü kazâ eder. Hayz ve nifâs sahûrdan sonra başlarsa ikindiden sonra da olsa, o gün yiyip, içer.

Hayz ve nifâs günlerinde nemâz, oruc, câmi' içine girmek, Kur'ân-ı kerîmi okumak ve tutmak, tavâf, cimâ', dört mezhebde de harâm olur. Orucları kazâ eder. Nemâzları kazâ etmez. Nemâzları afv olur. Her nemâz vaktinde abdest alıp, seccâdesi üzerinde, o nemâzı kılacak kadar zemân oturup zikr, tesbîh ederse, en iyi kılmış olduğu bir nemâzın sevâbını kazanır.

(Cevhere) kitâbında buyuruyor ki, (Kadının, hayz başladığını kocasına bildirmesi lâzımdır. Kocası sorunca bildirmezse, büyük

günâh olur. Temiz iken, hayz başladı demesi de, büyük günâhdır. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Hayzın başladığını ve bitdiğini kocasından saklayan kadın mel'ûndur)** buyurdu. Hayz hâlinde de, temiz iken de kadına dübüründen yaklaşmak harâmdır. Büyük günâhdır). Zevcesine böyle yapan, mel'ûndur. Puştluk, ya'nî oğlan kirletmek dahâ büyük günâhdır. Buna **(Livâta)** denir. Enbiyâ sûresinde livâtaya **(Habîs işdir)** buyuruyor. Kâdîzâdenin, **(Birgivî)** şerhinde, Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" **(Lût kavmi gibi livâta yapanları, suç üstü yakalarsanız, ikisini de öldürünüz!)** buyurdu. Ba'zı âlimler, ikisini de yakmalıdır dedi. Livâta yapınca, ikisi de cünüb olur. İhtikan yapınca, cünüb olmaz ise de, orucu bozulur (Feyziyye).]

Vakt içinde, nemâz kılmadan evvel, kadın hayzını görse, o vaktin nemâzını kaza etmek lâzım değildir. [**(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbında gusl bahsini okuyunuz!]

ABDEST BAHSİ

Abdestin farzları hanefîde dört, mâlikîde yedi, şâfi'îde ve hanbelîde altıdır. Hanefîde:

1- Yüzünü yıkamak.

2- Kolları dirsekleri ile birlikde yıkamak.

3- Başının dört bölükden bir bölümüne mesh etmek.

4- Ayaklarını topuk kemikleri ile birlikde yıkamak.

Ve dahî, abdest dört nev'dir: Biri farz, biri vâcib, biri sünnet, biri mendûbdur.

Farz olanı, dörtdür: Mushaf-ı şerîfi tutabilmek için ve beş vakt nemâz kılmak için ve cenâze nemâzı kılmak için ve tilâvet secdesi etmek için abdest almak.

Vâcib olanı: Ziyâret tavâfı etmek için abdest almak.

Sünnet olan: Ezberden Kur'ân okumak için ve kabristân ziyâreti için ve guslden evvel abdest almak.

Mendûb olanı, uykuya yatdıkda ve uykudan kalkdıkda, yalan ve gîbet söyledikde ve şehveti tahrik edici çalgı dinledikde bu şeylere tevbe ve istigfâr edip, abdest almak mendûbdur.

Ve dahî, ilm meclisine giderken abdestli gitmek ve abdest aldıkdan sonra, abdestsiz câiz olmayan bir işi işlediyse [Meselâ nemâz kıldıysa] abdestli iken, tekrâr abdest almak mendûbdur. Eğer işlemediyse, abdestli iken abdest almak mekrûhdur.

SULARA DÂİR

Sular dört nev'dir: Mâ-i mutlak, mâ-i mukayyed, mâ-i meşkük, mâ-i müsta'mel.

1- Mâ-i mutlak, yağmur suyu, deniz suyu, akar pınar suyu ve kuyu suyu. Bu sular, murdar olanı pâk eder. Ne işlesen olur.

2- Mâ-i mukayyed, kavun suyu, karpuz suyu, asma suyu, çiçek suyu ve bunların benzerleri.

Bu sular, murdarı pâk eder, ammâ abdest ve gusl için kullanılmaz.

3- Mâ-i meşkük, himârın ve anası himâr olan katırın içdiği suyun artığına derler.

Bu su ile, hem abdest ve hem gusl câiz olur. Her hangisini evvel ederse, eder, muhayyerdir.

4- Mâ-i müsta'mel, yere düşen midir, yoksa bedenden ayrılan mıdır? Bunda ihtilâf vardır. Esah olanı bedenden ayrılandır. Ve bunda dahî, üç kavl vardır. İmâm-ı a'zama göre "rahime-hullahü teâlâ" necâset-i galîzadır. İmâm-ı Ebû Yûsüfe göre "rahime-hullahü teâlâ", necâset-i hafîfedir. İmâm-ı Muhammede göre "rahimehullahü teâlâ", pâkdır. Esah olan da budur.

Abdestin vücûbünün şartı dokuzdur:

1- Müslimân ola.

2- Bâliğ ola.

3- Aklı ola.

4- Abdestsiz ola.

5- Abdest suyu pâk ola.

6- Abdest almağa kudreti ola.

7- Hayzlı olmaya.

8- Nifâs üzere olmaya.

9- Her nemâzın vakti -içinde- ola. [Bu dokuzuncu, özr sâhibine göredir.]

ABDESTİN SÜNNETLERİ:

Yirmibeş kadar beyân olunur.

1- E'ûzü okumak.

2- Besmele okumak.

3- Ellerini yıkamak.

4- Parmakların arasını hilâllamak.

5- Ağzına su vermek.

6- Burnuna su vermek.

7- Niyyet etmek. Hanefîde yüzü yıkarken niyyet etmek farz değildir, sünnetdir. Şâfi'îde farzdır. Mâlikîde elleri yıkarken farzdır.

8- Kıbleye dönmek.

9- Sakalını hilâllamak, [eğer sık ise].

10- Sakalını mesh etmek.

11- Sağ yanından başlamak.

12- Sol elinin küçük parmağı ile, sağ ayağının küçük parmağının

altından başlıyarak, sırayla parmaklarının arasını hilâllamak.

13- Başına -kaplıyarak- mesh etmek.

14- Başından artan su ile, kulaklarına ve boynuna mesh etmek.

15- Tertîbe riâyet etmek.

16- Arasını kesmeyip, birbirine ulaşdırmak.

17- Başına mesh verdiği vakt, önünden başlamak.

18- Misvâk kullanmak.

19- Gözünün kenârına ve kaşına suyu ulaşdırmak.

20- Delk, yıkanan yerleri oğmak.

21- Abdestini yüksecik bir yerde durarak almak.

22- Abdest a'zalarını üç kerre yıkamak.

23- Abdest aldıkdan sonra ibriği doldurmak.

24- Abdest alırken, dünyâ kelâmı söylememek.

25- Dâimâ bu niyyet üzerine olmak.

MİSVÂK KULLANMA BAHSİ

Ve dahî, misvâk kullanmanın onbeş fâidesi vardır. Bunlar, **(Sirâcül-vehhâc)**dan alınarak, aşağıda bildirilmişdir.

1- Ölürken, şehâdet kelimesini söylemeğe sebeb olur.

2- Dişlerin etlerini pekişdirir.

3- Balgamı giderir.

4- Safrayı keser.

5- Ağız ağrısını giderir.

6- Ağız kokusunu giderir.

7- Allahü teâlâ ondan râzı olur.

8- Baş damarlarını kuvvetlendirir.

9- Şeytân gamlanır.

10- Gözleri nûrlanır.

11- Hayrı ve hasenâtı çok olur.

12- Sünnet ile amel etmiş olur.

13- Ağzı pâk olur.

14- Fasîh-ul-lisân olur.

15- Misvâklı kılınan iki rek'at nemâzın sevâbı, misvâksız olarak kılınan yetmiş rek'at nemâzın sevâbından dahâ çok olur.

ABDESTİN MÜSTEHABLARI:

Altısı şunlardır:

1- Kalble yapılan niyyeti dil ile söylememek.

2- Kulağından artan su ile boynuna mesh etmek.

3- Ayaklarını kıbleye karşı yıkamamak.

4- Mümkin olursa, abdestden artan suyu, kıbleye karşı ayak üzere içmek.

5- Abdestden sonra şalvarına biraz su serpmek.

6- Pâk ve temiz bir peşkirle silinmek.

İbni Âbidîn abdesti bozanlarda diyor ki, (Kendi mezhebinde mekrûh olmıyan birşey, başka mezhebde farz ise, bunu yapmak müstehabdır). İmâm-ı Rabbânî, 286. cı mektûbda diyor ki, (Mâlikî mezhebinde, abdest a'zâsını uğmak farz olduğu için, muhakkak uğmalıyız). İbni Âbidîn, ric'î talâkı anlatırken diyor ki, (Hanefî mezhebinde olanın, mâlikî mezhebini taklîd etmesi evlâdır. Çünki, imâm-ı Mâlik, İmâm-ı a'zamın talebesi gibidir. Bir mes'elede, hanefî mezhebinde, bir kavl bulunmadığı zemân, hanefî âlimleri, mâlikî mezhebine göre fetvâ vermişlerdir. Mezhebler içinde, hanefîye en yakın olanı, mâlikî mezhebidir.)

ABDESTİN MEKRÛHLARI:

Onsekizi şunlardır:

1- Yüzüne -suyu- pek vurmak.

2- Abdest aldığı suya üflemek.

3- Üçden eksik yıkamak.

4- Üçden ziyâde yıkamak.

5- Abdest aldığı suya tükürmek.

6- Suyun içine sümkürmek.

7- Gargara yaparken buğazına su kaçırmak.

8- Arkasını kıbleye dönmek.

9- Gözünü yummak.

10- Gözünü pek açmak.

11- Soldan başlamak.

12- Sağ eliyle sümkürmek.

13- Sol eliyle ağzına su vermek.

14- Sol eli ile burnuna su vermek.

15- Ayağını yere vurmak.

16- Güneşde ısınmış su ile abdest almak.

17- Mâ-i müsta'melden sakınmamak.

18- Dünyâ kelâmı söylemek.

ABDESTİ BOZAN ŞEYLER:

Bu makamda yirmidört kadar beyân olunur:

1- Ardından çıkanlar.

2- Önünden çıkanlar.

3- Kurd ve ufak taş gibiler önden veyâ arkadan çıksa.

4- İhtikan etdirmek.

5- Kadınlar, doğum yerine akıtdığı ilâc, geri gelse.

6- Bir kimse, kulağına akıtdığı ilâc, ağzından çıksa bozar. [Kulağından veyâ burnundan çıksa bozmaz **(Hindiyye)**.]

7- Bir adam, bevl yoluna tıkadığı pamuk, ıslanıp düşmüş olsa, [Pamuğun bir kısmı dışarda kalıp dış kısmı kuru ise, düşmedikçe bozmaz.]

8- Pamuk düşse ve dışarda kalan kısmı ıslanmış olsa.

9- Ağız dolusu kusmak. Balgam kusmak, çok olsa da, bozmaz. Uyuyan kimsenin ağzından gelen su, sarı da olsa temizdir.

10- Hastalık sebebi ile, gözünden yaş akmak bozar. Ağlamakla, soğan gibi şeylerin te'sîri ile akınca bozmaz.

11- Burnundan gelen kan, cerâhat, sarı su, delikden dışarı çıkmasa da bozar. Sümük necs değildir. Bozmaz.

12- Tükürdüğü tükrükde görülen kan fazla olursa.

13- Bir şeyi ısırdığında, ısırdığı yerde kan olursa ve kan, ağzına, dişine bulaşmış ise, abdesti bozulur. Bulaşmadı ise, bozulmaz.

14- Bir yerinde, kan çıkmış ve az da olsa dağılmış görmek, hanefîde bozar. Mâlikîde ve şâfi'îde bozmaz.

15- Çıplak hayvân üzerinde, dalgın uyuyup, yokuş aşağı inse.

16- Abdest aldım mı, almadım mı diye şek edip, zann-ı gâlibi, abdestsizlikde olsa.

17- Erler, avreti ile çıplak iken kucaklaşsa.

18- Abdest a'zalarından birini yıkamağı unutmuş, hangisini bilememiş olsa.

19- Bir yerinde bulunan kabarcıkdan, kendiliğinden veyâ sıkınca cerâhat, kan ve sarı su dışarı çıksa.

20- Bir yerinde yarası var imiş, orta yerine sarı su, kan, cerâhat gibi necs sıvı birikmiş, sağlam yerine veyâ üstündeki pamuğa, sargıya bulaşmışsa bozulur. Yaradan, çıbandan çıkan renksiz su abdesti bozmaz denildi. Uyuz, çiçek [ve ekzema]lı olanların bu kavle uymaları câiz olur.

21- Bir yere dayanmış uyumuş, dayandığı şey alınsa, düşecek gibi olursa.

22- Rükû' ve sücûdü olan nemâzlarda, kendi ve yanındaki işitecek kadar gülmek. Eğer yalnız kendi işitecek kadar gülerse, yalnız nemâzı fâsid olur, abdesti bozulmaz.

23- Sar'ası tutsa, yâhud bayılsa.

24- Kulakdan, cerâhat, sarı su, kan gelse ve guslde yıkaması lâzım gelen yere dek inerse.

Hamamda yıkanmağı, Avrupalı bizden öğrendi.
Bundan önce, pis kokudan, evlerine girilemezdi.

Temizliği dünyâya müslimânlar yaydı.
İnsanları, böylece, büyük düşmandan kurtardı.

ABDEST DÜÂLARI

Abdest almağa başlarken, **(Bismillâhil-azîm velhamdü lillahi alâ dînil-islâmi ve alâ tevfîkıl-îmâni elhamdü lillahillezî ce'alelmâe tahûren ve ce'alel-islâme nûren)** denir.

Ağzına su verdikde, **(Allahümmeskınî min havdi nebiyyike ke'sen lâ azmeü ba'dehü ebeden).**

Burnuna su verdikde, **(Allahümme erihnî râyihatel-Cenneti verzuknî min naîmihâ velâ türihnî râyihaten-nâri).**

Yüzünü yıkadıkda, **(Allahümme beyyıd vechî binûrike yevme tebyaddu vücûhü evliyâike velâ tüsevvid vechî bizünûbî yevme tesveddü vücûhü a'dâike).**

Sağ kolunu yıkadıkda, **(Allahümme a'tınî kitâbî bi-yemîni ve hâsibnî hisâben yesîren).**

Sol kolunu yıkadıkda, **(Allahümme lâ tü'tınî kitâbî bişimâlî velâ min verâî zahrî velâ tuhâsibnî hisâben şedîden).**

Başını mesh etdikde, **(Allahümme harrim şa'rî ve beşerî alennâri ve ezıllenî tahte zılli Arşıke yevme lâ zılle illâ zıllüke).**

Kulaklarına mesh verdikde, **(Allahümme-c'alnî minelle-zîne yestemi'ûnel-kavle fe-yettebi'ûne ahseneh).**

Boynuna mesh verdikde, **(Allahümme a'tik rekabetî minennâri vahfaz mines-selâsili vel-ağlâl).**

Sağ ayağını yıkadıkda, **(Allahümme sebbit kademeyye alessırâtı yevme tezillü fîhil-akdâm).**

Sol ayağını yıkadıkda, **(Allahümme lâ tatrud kademeyye alessırâti yevme tatrudü küllü akdâmi a'dâike. Allahümmec'al sa'yî meşkûren ve zenbî magfûren ve amelî makbûlen ve ticâretî len'tebûre).**

Abdesti tekmil oldukdan sonra, **(Allahümmec'alnî minettevvâbîne vec'alnî minel-mütetahhirîne vec'alnî min ibâdikes-sâlihîne vec'alnî minellezîne lâ havfün aleyhim velâ hüm yahzenûn).**

Ba'dehü semâya bakarak, **(Sübhânekellahümme ve bihamdike eşhedü en lâ ilâhe illâ ente vahdeke lâ şerîke leke ve enne Muhammeden abdüke ve resûlüke)** okuya.

Bundan sonra, bir veyâ iki, yâhud üç def'a, evvelinde **(Besmele)** okumak üzere **(İnnâ enzelnâ)** sûresini okuya.

Ve dahî, ehl ve iyâline ve çocuklarına lâzım olan din bilgilerini öğrene ve öğrete ki, kıyâmetde, avretler erlerinden süâl olunurlar.

TEYEMMÜM BÂBI

Hanefi mezhebinde, teyemmüm, vakt girmeden de sahîh olur. Diğer üç mezhebde olmaz. Teyemmümün farzları üçdür: Abdest almak için lâzım olan teyemmüm ile, gusl etmek için lâzım olan teyemmüm birbirinin aynıdır. Yalnız niyyetleri farklıdır. Bunun için, bu iki teyemmümden birisi diğeri yerine kullanılamaz.

1- Niyyet etmek olup, bu şartdır.

2- Ellerini pâk toprağa vurup, yüzüne kaplıyarak mesh etmek.

3- Ellerini bir dahâ toprağa vurup, önce sol eliyle sağ kolunun ve sonra, sağ eliyle sol kolunun her tarafını mesh etmek, bunlar dahî, rükndür.

Teyemmümün farz olduğuna delîl, Nisâ sûresinin kırküçüncü ve Mâide sûresinin altıncı âyet-i kerîmeleridir. Mâlikîde ve şâfi'îde teyemmüm, nemâz vaktinden evvel câiz değildir ve bir teyemmüm ile birden fazla farz kılınamaz.

Altı şeyle teyemmüm yapmak câiz değildir. Meğer, o şeylerin üstlerinde toprak tozu buluna. O şeyler şunlardır: Demir, bakır, tunç, kalay, altın, gümüş ve bütün ma'denler. Sıcakda eriyen bu metallerden ve sıcakda yumuşayan camdan ve üzeri sırlanmış porselenden ma'da her şeyle, teyemmüm câizdir. Lâkin, toprak cinsinden olmak şartdır.

Bir toprağa bevl edilmiş, sonra kurumuş olsa, orada nemâz kılınır. Ammâ o yerden teyemmüm olunmaz.

Teyemmüm yapabilmek için, suyu aramak ve arayıp bulamamak ve bir müslimân ve âdil kimseye sormak ve o âdil dahî, sâlih olmak şartındandır.

Teyemmümün şartları beşdir:

1- Niyyet etmek. 2- Mesh etmek. 3- Teyemmüm etdiği şey, toprak cinsinden olmak. Toprak cinsinden olmazsa, üzerinde toprak tozu

bulunmak lâzımdır. 4- Kullandığı yer cinsi şeyin veyâ tozun, pâk olması lâzımdır. 5- Suyun isti'mâline, hakîkaten veyâ hükmen kudreti olmamak. [Hastalıkdan sonra, kollardaki ve ayaklardaki hâlsizlik de özrdür. İhtiyârlardaki hâlsizlik de böyledir. Bunlar, nemâzlarını oturarak kılar.]

Ve dahî, teyemmümün sünnetleri yedidir:

1- Besmele okumak. 2- Ellerini pâk toprağa vurmak. 3- Ellerini, vurduğu şey üzerinde, bir kerre ileriye ve geriye çekmek. 4- Parmaklarını açmak. 5- İki elini birbirlerine çarparak silkmek. 6- Evvelâ yüzüne mesh etmek. 7- Kolların dirsekleri ile berâber her yerini mesh etmek.

Su aramanın şartı dörtdür:

1- Bulunduğu mahal ma'mûrluk ola.

2- Suyun bulunduğu haber verilse.

3- Suyun bulunduğuna, zann-ı gâlibi var ise.

4- Korkulacak mahal değil ise.

Bir kimse suyu bulsa, ammâ suyun bulunduğu mahal, bir mîlden ziyâde ise, teyemmüm câizdir. Bir mîlden eksik ise ve vakt geçmiyecek ise, teyemmüm etmek câiz değildir. [Bir mîl, dörtbin zrâ', ya'nî Hanefî mezhebinde 0,48 x 4000 = 1920 metre yoldur.]

Ve eğer, bir kimse suyu arasa ve bulamayınca teyemmüm edip nemâzı kıldıkdan sonra, suyu görse, nemâzını iâde eder mi, veyâ etmez mi? Bu, ihtilâflıdır. Esah olan, kılmış olduğu nemâzı iâde etmez.

Bir kimse, ıslansa, ammâ abdest alacak su bulamasa ve teyemmüm edecek yer dahî bulamasa, bir parça çamuru kurutup, onunla teyemmüm eder. Birkaç kimse teyemmüm etmiş olsa, bunlardan yalnız birisi suyu görse, hepsinin teyemmümü bozulur.

Ve dahî, bir kimse bir mikdâr su getirse, içinizden biriniz abdest

alsın dese, cümlesinin teyemmümü fâsid olur. Ammâ cümleniz abdest alınız dese, hâlbuki getirilen su, yalnız bir kişiye kifâyet etse, hepsinin dahî, teyemmümü sahîh olur.

Bir kimse cünüb olsa, bir yerde su bulamayıp, ancak câmi'de bulsa, gusl için, teyemmüm eder ve sonra suyu almak için câmi'e girer. Ammâ câmi'e girdiğinde, su bulamazsa, nemâz için, başka teyemmüm lâzım gelir.

Bir kimse, câmi' içinde otururken, ihtilâm olsa, teyemmüm eder ve sonra câmi'den çıkar.

Bir kimsenin elleri kesik olsa, teyemmüm edebilir. Lâkin, o kimsenin istincâ edecek kimsesi var ise, ondan istincâ sâkıt olmaz. Eğer yok ise sâkıt olur.

Ve eğer, hem elleri ve hem ayakları kesik olsa, Tarafeyne göre, nemâzı sâkıt olur. İmâm-ı Ebû Yûsüfe göre, nemâzını kılması lâzımdır.

Ve dahî, Cum'a nemâzında teyemmüm câiz değildir. Ya'nî, abdest almak için vakt az olup, Cum'a fevt olur diye, acele teyemmüm etse, câiz değildir. [Cum'a nemâzının bedeli öğle nemâzı olduğundan ötürü.] Nebîz denilen hurma suyu ile abdest almak câiz olmadığı **(Dürr-ül-muhtâr)**da yazılıdır.

Bir kimse, yolda ihtilâm olsa, teyemmüm eder, sabâh nemâzını kılar. Ve öğleye dek gider. İkindinin vakti yaklaşıp, öğlenin vakti çıkacak zemânda, teyemmüm ederek öğleyi kılar. Bu kimse, ikindiden sonra su bulsa, sabâh ve öğle nemâzlarını iâde eder mi? Bunda, ulemâ ihtilâf etdiler. Bir kavlde, iâde eder, diğer kavle göre iâde etmez. Bu mesele sâhib-i tertîbe göre olmak muhtemeldir.

Bir kimsenin merkebinde su olsa, merkebini gayb etse, teyemmüm eder ve nemâzını kılar. Nemâzını kılarken, merkebin sesini işitse, abdesti bozulur.

Bir kimse binekli olsa, inerse yoldaşları onu beklemese, atının

üzerinde iken teyemmüm eder ve îmâ ile nemâzını kılar.

Yol korkulu veyâ hava soğuk olur ve gusl ederse, hasta olması muhtemel bulunursa, teyemmüm ile nemâzını kılar.

Yola gidenin heybesinde bir kiremit veyâ bir tuğla bulundurması lâzımdır. Zîrâ, teyemmüm edecek olsa, ortalık yaş ise o zemân tuğla ile teyemmüm eder. Nemâzını kılar.

Bir kimse bayram nemâzına dursa, abdesti bozulsa, eğer tekrâr abdest alırsa bayram nemâzına yetişemiyeceğini bilse, yâhud fazla izdiham olmak korkusu olunca, teyemmüm eder, nemâza durur. Bu kavl, İmâm-ı a'zama göredir. İmâmeyn kavline göre ise, abdest alır.

[**(Merâk-ıl-felâh)**ın Tahtâvî hâşiyesinde diyor ki, (Hastalık, teyemmüm etmek için özrdür. Sağlam kimsenin, abdest alırsa, hasta olacağından korkması özr olmaz. Sağlam kimse oruc tutunca, hasta olacağından korkarsa, kazâya bırakması câiz olur diyen âlimler, hasta olmakdan korkanın teyemmüm etmesi câiz olur dediler. Hastalık dört çeşiddir: Su zarar verir. Hareket etmek zarar verir. Kendisi suyu kullanamaz. Teyemmüm de edemez. Zarar vermek, kendinin çok zan etmesi ile veyâ müslimân, âdil ve mütehassıs bir doktorun haber vermesi ile anlaşılır. Âdil bulunmazsa, fıskı zâhir olmıyan tabîbin sözü de kabûl edilir. Kendisi suyu kullanamayan, abdest aldıracak kimse bulamazsa teyemmüm eder. Çocuğu ve hizmetcisi veyâ hâtır için abdest aldıracak kimsesi varsa, bunlar abdest aldırır. Bunlar yoksa, teyemmüm eder. İmâm-ı a'zama göre ücretli adam tutması lâzım değildir. Teyemmüm de yapamıyan nemâzı kazâya bırakır. Zevc ve zevce birbirlerinin abdest ve nemâzlarına yardım etmeğe mecbûr değil iseler de, zevcesinden yardım istemesi lâzımdır. Şehr, köy hâricinde olup sıcak su bulamayan kimse, soğuk su ile gusl ederse, hasta olacağından korkunca teyemmüm eder. Şehr içinde de böyle olduğuna fetvâ verildi. Abdest ve gusl a'zâsının yarıdan fazlası yara ise, teyemmüm eder. Yarısı yara ise, sağlam yerleri yıkar. Yaraları mesh eder, yaraya mesh zarar verirse, sargı üzerine mesh eder.

Bu da zarar verirse, hiç mesh etmez. Başında hastalık olup, mesh zarar verirse, mesh sâkıt olur. İki elinin ve iki ayağının yıkaması farz olan yerleri kesik olanın yüzü de yara ise, teyemmüm edemeyeceğinden abdestsiz kılar ve i'âde etmez. Yüzü sağlam ise, yüzünü yıkatır. Yardımcısı yoksa, yüzünü toprağa sürer. Sağlam kimsenin bir eli nüzüllü, yaralı, kesik, çolak ise, diğer eli ile abdest alır. İki eli de böyle ise, elini, yüzünü toprağa sürer. Yaranın, çıbanın, kırığın üstüne, bunları tedâvî ve zarardan korumak için zarûrî olarak sarılan sargı veyâ tahta, merhem, alçı açılıp yara yıkanamaz ve mesh edilemezse, bunların yüzeylerinin ekserîsine ve arada kalan sağlam cild üzerine mesh edilir. İmkân olursa, bunlar çıkarılıp yara üzerine mesh etmek ve sağlam cildi yıkamak lâzım olur. Bunların abdestli olarak sarılması ve belli müddeti yokdur. Sağlam ayağı yıkayıp diğerindeki sargıya mesh câizdir. Yara iyi olmadan, üzerindeki şey düşerse, abdest bozulmaz. Mesh etdikden sonra, mesh olunan şey değişdirilirse de bozulmaz. Tırnak kırılır veyâ yara olursa, üzerine veyâ ayakdaki çatlağa konan merhemi kaldırmak zarar verirse, zarûret olacağından, merhemin üstü yıkanır. Yıkamak zarar verirse mesh eder. Bu da zarar verirse mesh de etmez. [Diğer üç mezhebde, böyle olduğu için başka mezhebi taklîde imkân yokdur.] Bu merhemin, cebîre gibi olduğu, İbni Âbidînde yazılıdır. Fekat, diş dolgusu ve kaplaması böyle değildir. Çünki, mâlikîyi veyâ şâfi'îyi taklîd mümkindir. Kendi sebeb olmıyarak aklı giden veyâ bayılan üzerinden altı nemâz vakti geçerse, aklı gelinciye kadar kılamadığı nemâzları kazâ etmez. Hasta, îmâ ile de kılamadığı nemâzların sayısı ne olursa olsun, bunların iskâtı için vasiyyet etmez. İyi olursa, hepsini kazâ eder.)

İbni Âbidîn "rahmetullahi aleyh" diyor ki, (Sağlam insanın abdest uzvlarını başkasının yıkaması, mesh etmesi mekrûhdur. Buna başkasının abdest suyu getirmesi ve kendisi yıkarken başkasının su dökmesi câizdir. Hasta, elbisesini ve yatağını hep kirletiyorsa yâhud bunları değişdirmek meşakkatli oluyorsa, necs oldukları hâlde kılar. Cebîre denilen tahtalar, flasterler, merhemler, altlarındaki yara iyi

oldukdan sonra düşerlerse, abdest bozulur. Yara iyi olur, fekat üstündekiler düşmezse, zararsız kaldırılabilirlerse, abdest ve gusl yine bozulur.)

Allahü teâlâ, sevdiklerine, günâhlarını afv etmek için veyâ Cennetdeki ni'metlerini artdırmak için, derdler, hastalıklar veriyor. İbâdetleri zahmetli, sıkıntılı oluyor. Buna karşılık, dünyâ işlerinde, râhatlık, kolaylık ve rızklarına bereket veriyor. İbâdet yapmıyanlara, râhatlık, bereket vermiyor. Bunlar, zahmet çekerek, hîle ve hiyânet yaparak, çok kazanıp, zevk ve safâ içinde yaşarlar ise de, bu zevkleri uzun sürmez. Az zemân sonra, hastahânelerde, habshânelerde sürünürler. Âhiretdeki azâbları da, çok şiddetli olur.]

İSTİNCÂ, İSTİBRÂ, İSTİNKÂ

İstincâ, su ile, ma'lûm yeri yıkamak. İstibrâ, bevl yapdıkdan sonra mesânenin yaşlığı gidinceye kadar gerek gezinerek ve gerek diğer sûretle vakt geçirmeğe denir. İstinkâ, pâk olduğuna, kalbinin mutmain olmasına derler.

İstincâ dahî, altı nev'dir:

Farz olanı, esvâbında ve bedeninde ve nemâz kılacak mekânda, bir dirhemden ziyâde necâset olsa, su ile gidermek farzdır. Kezâlik, gusl ederken dahî, istincâ farzdır. [Burada bir dirhem, bir miskal demekdir ki, dört gram ve seksen santigramdır.]

Vâcib olanı, esvâbında ve nemâz kılacak mekânda, bir dirhem mikdârı necâset olsa, gidermek vâcibdir.

Bir dirhemden az olsa, gidermek sünnetdir.

Müstehab olanı, pek cüz'î olan necâseti gidermek dahî, müstehabdır. Mendûb olanı, bir kimsenin oturak yeri yaş iken yellense, yıkamak mendûbdur.

Bir kimse, o yeri kuru iken, yellense, yıkaması bid'atdir.

İstincânın sünnetleri: Taş ile veyâ toprak ile temizlenmek ve bun-

dan sonra su ile yıkamak dahî sünnetdir.

Eğer, taş ve toprak ile necâset giderilemeyip, dirhemden ziyâde kalırsa yâhud dirhemden ziyâde olarak, mak'adın etrâfına bulaşmış ise, su ile yıkamak farz olur. Bundan sonra, pâk bir bezle silmeli, eğer bez yok ise, eliyle kurulamalıdır.

Ve istincânın müstehabı birdir: Taşı tek tutmak. Ya'nî, yâ üç, yâ beş veyâ yedi olmakdır.

[İdrâr kaçıran adam, çamaşırına idrâr bulaşmaması için, (12 x 12) cm büyüklüğündeki bezin bir köşesini biraz büküp, buraya yarım metre kadar sicimin bir ucu bağlanır. Bez zekerin ucuna kaplanır. Sicim bezin uçlarının ya'nî zekerin üzerine bir kerre sarılır. Sargıya yakın yeri iki kat yapılıp, katlı yeri sargının altına geçirilerek çekilip sıkışdırılır. Serbest ucuna, bir düğümle halka yapılıp, çengelli iğne ile dona rabt edilir. İdrâr yapılacağı zemân iğne açılıp, ipin halkası çıkarılarak, ip çekilince, hemen çözülüp, bezi çıkar. İpin halkası iğneden kolay ayrılamazsa, iğneye bir rabtiye teli ve buna halka takılır. Ba'zı ihtiyârlarda zeker küçülüyor. Üzerine bez sarılamıyor. Bunlar, zekeri ve husyeleri, küçük bir naylon torbaya koyup, torbanın ağzını bağlamalıdır. İdrâr kaçıran, fekat özr sâhibi olamıyan, hanefî mezhebindeki kimse, abdest almağa, gusle ve nemâza başlarken, mâlikî mezhebini taklîd etmeğe niyyet eder. Câmi'ul-ezher medresesi müderrislerinden, 1384 h.de vefât eden, Abdürrahmân Cezîrî "rahmetullahi aleyh" in riyâsetindeki Mısr âlimlerinin hâzırladıkları **(Kitâb-ül-fıkh alel-mezâhibil-erbe'a)**da diyor ki, (Mâlikî mezhebinde, ikinci kavle göre, hastada, ihtiyârda, abdesti bozan birşey hâsıl olursa, hemen özr sâhibi olarak abdesti bozulmaz. Harac hâlinde olan, hanefîler ve şâfi'îler, bu kavli taklîd eder) demekdedir. Nemâz içinde idrâr kaçıran hanefî, hâli müsâid olmadığı zemân, mâlikînin bu kavlini taklîd eder. Niyyet ederek, nemâzına, özrlü olarak devâm eder.]

NEMÂZ NASIL KILINIR

Nemâza dört şey ile girilir: Farz ile, vâcib ile, sünnet ile, müstehab ile. Hanefî mezhebinde, ellerini kulağının hizâsına kaldırmak, sünnet. Ellerinin ayasını, kıbleye yöneltmek sünnet. Er kişilerin baş parmağını kulağı yumuşağına değdirmek ve hâtun kişilerin, omuzu hizâsına kaldırmak müstehab, **(Allahü ekber)** demek farz. Tekbîr aldıkdan sonra, el bağlamak sünnet. Sağ elini, sol elinin üstüne koymak, sünnet. Er kişinin, ellerini göbeğinden aşağı koymak ve hâtun kişi, göğsüne koymak sünnet. Er kişi, sol elin bileğini pekçe kavramak müstehab.

Nemâzda -İmâm olsun, muktedî olsun ve yalnız olsun- Sübhâneke okumak sünnet. Eğer imâm veyâhud yalnız olursa, E'ûzü okumak sünnet. Besmele okumak sünnet. Fâtiha-i şerîfe okumak vâcib ve Fâtihadan sonra, üç âyet, yâhud, üç âyet kadar uzun bir âyet okumak vâcib, sünnetlerin ve vitrin her rek'atinde, yalnız kılarken farzların iki rek'atinde, ayakda Kur'ân-ı kerîmden bir âyet okumak farz.

Rükû'da belini eğmek farz. Üç kerre **(Sübhânallah)** diyecek kadar eğlenmek vâcib. Üç kerre **(Sübhâne rabbiyelazîm)** demek sünnet. Beş kerre veyâ yedi kerre demek müstehab. Rükû'dan kıyâma doğruldukda ve iki secde arasında doğrulup oturdukda, bir kerre **(Sübhânallah)** diyecek kadar eğlenmek, İmâm-ı Ebû Yûsüfe göre farz. Ve tarafeyn kavline göre, vâcib olup, ba'zıları sünnet demişler ise de, esah olan vâcibdir.

Secdede, başını secdeye koymak farz. Üç kerre **(Sübhânallah)** diyecek kadar eğlenmek vâcib. Üç kerre **(Sübhâne rabbiyel-a'lâ)** demek sünnet. Beş kerre veyâ yedi kerre demek müstehab.

İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki, (Secde yaparken, önce iki diz, sonra iki el, sonra burun ve sonra alın yere konur. Baş parmakları, kulakları hizâsında olur. Şâfi'îde, eller omuz hizâsına konur. Ayakların, en az birer parmağını yere koymak farzdır. Yerin sertce olup, başın içine girmemesi lâzımdır. Yere serili halı, hasır,

buğday ve arpa böyledir. Yerde duran masa, kanape, araba da, yer demekdir. Hayvân üzeri ve hayvân üstünde bulunan semer ve benzerleri, yer sayılmaz. Salıncak ve ağaçlara, direklere bağlanarak havada gerilmiş duran bez, halı, hasır yer sayılmaz. Pirinç, darı, keten tohumu gibi kaygan şeyler üzerine secde sahîh olmaz. Çuval içinde iseler sahîh olur. Secde yeri, dizlerini koyduğu yerden yarım zrâ', ya'nî oniki parmak eni [yirmibeş santimetre] yüksek olunca nemâz sahîh olur ise de, mekrûhdur. Secdede dirsekler bedenden, karnı da uyluklardan açık tutulur. Ayak parmaklarının uçları kıbleye karşı tutulur. Rükû'a eğilirken topuk kemiklerini birbirine yapışdırmak sünnet olduğu gibi, secdede dahî bitişik tutulur.

Kadın, nemâza dururken, ellerini omuzlarına kadar kaldırır. Ellerini kol ağzından dışarı çıkarmaz. Sağ avucu sol üzerinde olarak göğüs üstüne kor. Rükû'da az eğilir. Belini kafası ile düz tutmaz. Rükû'da ve secdede parmaklarını açmaz. Birbirlerine yapışdırır. Ellerini dizleri üzerine kor. Dizlerini büker. Dizlerini tutmaz. Secdede kollarını, karnına yakın olarak yere serer. Karnını uyluklarına yapışdırır. Teşehhüdde, ayaklarını sağa çıkararak yere oturur. El parmaklarının ucu dizlerine uzanır. [Erkekler de dizi kavramaz.] Parmakları birbirlerine yapışık olur. Kendi aralarında veyâ erkeklerin cemâ'ati arasında imâm ile kılmaları mekrûhdur. Cum'a ve bayram nemâzı kılması farz değildir. Kurban bayramında farz nemâzlardan sonra **(Tekbîr-i teşrîk)** sessiz okur. Sabâh nemâzını geç kılması müstehab değildir. Nemâzlarda yüksek sesle okumaz. İbni Âbidînden terceme temâm oldu.) Hamevî "rahimehullahü teâlâ", **(Eşbâh)** şerhinde diyor ki: Kadınların başlarındaki saçlarını, kazımakla veyâ kesmekle yâhud ilâc ile izâle, ya'nî yok etmeleri tahrîmen mekrûhdur. [Erkeklere benzetmemek şartı ile saçlarını kulaklara kadar kısaltmalarının câiz olduğu anlaşılmakdadır.] Kadının ezân ve ikâmet okuması mekrûhdur. Zevci veyâ mahremi yanında olmadan sefere çıkamaz. Hacda başını açmaz. Safâ ile Merve arasında, özrlü iken de, sa'y yapar. Tavâfı Kâ'beden uzak olarak yapar. Hutbe okumaz. Çünki,

sesinin avret olması sahîhdir. Hacda mest giyer. Kadın, cenâze taşımaz. Mürted olunca öldürülmez. Had ve kısas da'vâlarında şâhidliği kabûl edilmez. Câmi'de i'tikâf yapmaz. Ellerini, ayaklarını, kına ile boyaması câizdir. [Oje kullanmaz.] Mîrâsda ve şâhidlikde ve fakîr akrabâya nafaka vermekde erkeğin yarısıdır. Muhsine kadın mahkemeye çağrılmaz. Hâkim veyâ vekîli, onun evine gider. Genç kadın, yabancı erkeğe selâm ve başsağlığı ve aksırana birşey söylemez ve kendine söylenince cevâb vermez. Yabancı erkekle bir odada yalnız kalmaz. Hamevîden terceme temâm oldu.

Ka'de-i ûlâda oturmak, vâcib. Ka'de-i ahîrede oturmak farz. Son ka'dede tehıyyât okumak vâcib.

Farzların ve vâciblerin ve öğlenin ve Cum'anın evvel sünnetlerinin ve Cum'anın son sünnetinin -yalnız ka'de-i ahîrelerinde- ve sâir nemâzların [İkindi ve yatsının dört rek'at sünnetleri gibi] her ka'delerinde, salevât düâlarını okumak sünnet. Selâm lafzı, vâcib. Ve selâmda, iki omuzuna bakmak sünnet. Dikkatle bakmak müstehab.

Ve dahî, nemâzın kemâl-i mertebe kabûl olmasının şartı, [harâmlardan sakınmak ve] huşû' ve takvâ ve mâlâya'nîyi terk ve terk-i kesel ve ibdâddır. Huşû', Allahü azîm-üş-şândan korkmağa, takvâ, dokuz a'zâsını harâmdan ve mekrûhdan hıfz etmeğe; mâlâya'nîyi terk demek, dünyâsına ve âhıretine yaramıyan sohbeti ve işi terk etmeğe; terk-i kesel, nemâzının ef'âlini edâda üşenmekliği terk etmeğe; ve ibdâd, ezân-ı Muhammedî okunduğu vakt, her işi terk edip, cemâ'ate müdâvemet etmeğe derler.

Nemâzın içinde, riâyeti ehem olan altı şey bunlardır: İhlâs, tefekkür, havf, recâ, rü'yet-i taksîr, mücâhede.

İhlâs, amelinde hulûs üzere bulunmağa; [yalnız Allah rızâsı için yapmağa] tefekkür, nemâz içinde olan mes'eleleri düşünmeğe; havf, Allahü azîm-üş-şândan korkmağa; recâ, Allahü azîm-üş-şânın rahmetini ummağa; rü'yet-i taksîr, kendisini kusûrlu bilmeğe; mücâhede, nefsle ve şeytânla cenk etmeğe derler.

Ezân-ı Muhammedî okundukda, İsrâfîl "aleyhisselâm" sûru üfürüyor diye, abdeste kalkarken, kabrimden kalkıyorum diye, câmi'e giderken, mahşer yerine gidiyorum diye, müezzin ikâmet edip, cemâ'at safsaf olurlarken, bu insan mahşer yerinde yüzyirmi saf olup, seksen safı, bizim Peygamberimizin ve kırk safı, sâir Peygamberlerin ümmetleri olsa gerekdir diye, imâma uydukdan sonra, imâm, Fâtiha-ı şerîfeyi okurken, sağımda Cennet ve solumda Cehennem ve ensemde Azrâîl "aleyhisselâm" ve karşımda Beytullah ve önümde kabr ve ayağımın altında sırat. Acaba, benim süâlim âsân olur mu? Ve etdiğim ibâdet, âhıretde başıma tâc ve yanıma yoldaş ve kabrimde çırağ olur mu? Yoksa kabûl olmayıp, eski bez gibi yüzüme vurulur mu diye tefekkür etmek gerek.

Vefâsızdır, ey denî dünyâ senin her ni'metin!
Ecel fırtınaları, mahv eyliyor her rif'atın.

EZÂN-I MUHAMMEDÎ

Aşağıdaki yazı **(Dürr-ül-muhtâr)**dan ve bunun şerhı olan **(İbni Âbidîn)**den terceme edilmişdir:

İlmihâl kitâblarında bildirilmiş olan belli kelimeleri, akllı bir müslimânın belli şeklde okumasına, **(Ezân-ı Muhammedî)** denir. Ya'nî minâreye çıkıp, arabî kelimeleri ayakda okumak lâzımdır. Başka dillerde tercemelerini okumak, ma'nâsını anlasa bile ezân olmaz. Ezân, beş vakt nemâz vaktlerinin geldiğini bildirmek için okunur. Erkeklerin, mescidin dışında yüksek yere çıkıp okumaları müekked sünnetdir. Kadınların ezân ve ikâmet okumaları mekrûhdur. Kadınların seslerini erkeklere duyurmaları harâmdır.

Müezzin efendinin, mescidin dışında yüksekde ve yüksek sesle okuyarak, komşulara duyurması lâzımdır. Fazla bağırması câiz değildir. Ekber derken son harfi cezm ederek durulur veyâ üstün okunarak vasl edilir. Ötre okumaz. Kelimelerin başına veyâ sonuna hareke, harf, med ekleyecek şeklde fazla tegannî ile okumak ve bunu dinlemek halâl olmaz. Salât ve felâh derken yüzünü sağa ve sola

çevirmesi sünnetdir. Ayakları ve göğsü kıbleden ayırmaz. Yâhud minârede dönerek okur. İlk minâreyi hazret-i Mu'âviye yapdırmışdır. Resûlullahın mescidi üzerine yüksek birşey yapılmışdı. Bilâl-i Habeşî buraya çıkıp ezân okurdu. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Bilâle, parmaklarını kulaklarına koymasını emr eyledi. Arada konuşursa tekrâr okuması lâzımdır. Birkaç kişinin birlikde okumaları câizdir. Bir kısmının okuduğunu diğerleri okumazsa sahîh olmaz. Ezânı oturarak okuması tahrîmen mekrûhdur. Müezzinin sâlih olması, ezânın sünnetlerini ve vaktlerini bilmesi, her gün devâmlı okuması, Allah rızâsı için ücretsiz okuması sünnetdir. Ücret ile okuması da câizdir. Âkil olmamış çocuğun ezânı sahîh olmaz. Çünki bunun sesi kuş ve âlet sesi gibidir. [Bunun için, ezânı, kameti ho-parlör ile okumak sahîh olmaz. Fâsıkın ezânına ve imâmın tekbîrlerini nakl etmesine güvenilmez. Bunun okuması mekrûh olur. Müezzinin, ezânı vaktinde okuduğunu, başkalarının da nemâzı vaktinde kıldığını bilmeleri şartdır. Vaktin geldiğinde şübhe ederek nemâza duran kimsenin vaktinde kılmış olduğu sonradan anlaşılsa bile, nemâzı sahîh olmaz. Kâfirin, fâsıkın hâzırlamış olduğu takvîme uyarak kılınan nemâz sahîh olmaz. Dâr-ül-harbde kullanılan takvîmin doğru olduğunu, sâlih ve âlim olduğuna güvendiği bir müslimândan sorup öğrenmek lâzımdır.] Sünnete uygun okunan çeşidli ezânlardan yalnız birincisini işitenlerin işitdiğini söylemeleri ve kendi mescidinin ezânı ise, cemâ'ate gitmeleri lâzımdır. Kur'ân-ı kerîm okuyanların da söylemeleri lâzımdır. Cenâze nemâzı kılanın, hâlâda, yimekde, mescidde olanın, din bilgisi öğretmekde ve öğrenmekde olanın, ezânı tekrâr etmeleri lâzım değildir. Arabî olmıyan ve fazla teganni ile okunan ezân sünnete uygun değildir. Ezânı işitenin oturuyorsa kalkması, yürüyorsa durması müstehabdır. Yemîn bahsinde nezri anlatırken diyor ki, (Her beldede, her mahallede mescid yapmak, hükûmet üzerine vâcibdir. Beyt-ülmâl parasından yapdırılır. Hükûmet yapdırmazsa, müslimânların yapdırmaları vâcib olur.)

[Görülüyor ki islâmiyyete uyarak, her mahallede mescid yapılır-

sa, her mahallede ezân okunacak, herkes mahallesinin ezânını işitecekdir. Müezzinin çok bağırmasına, ho-parlör kullanmasına lüzûm kalmıyacakdır. Ho-parlör, ezânın sünnetlerinin terk edilmesine sebeb olan bir bid'atdir. Ezân okurken ve nemâz kılarken bu bid'ati kullanmak büyük günâhdır. Bu ibâdetlerin bozulmasına da sebeb olmakdadır. Bunun içindir ki, Diyânet işleri reîsliğinin müşâvere ve dînî eserleri inceleme heyetinin 1.12.1954 târîh ve 737 sayılı karârının onbeşinci maddesinde, (Ho-parlörün mihrâba konulması, sûret-i kat'iyyede memnû'dur. Şâyed imâmın tekbîr ve tesmî'i duyulamayacak derecede cemâ'at kesretli olursa, müezzinlerden biri veyâ dahâ uzakda diğeri de iblâğ vazîfesini görürler) denilmekdedir. Radyoda, teypde ve ho-parlörde okunan Kur'ân-ı kerîmin ve ezânın insan sesi olmadığını, bunları okuyan insanların seslerinin hâsıl etdikleri miknâtis ve elektrik tarafından meydâna getirilen çalgı sesleri olduklarını ve meydâna gelmelerine sebeb olan insan seslerinin kendileri değil iseler de, onlara çok benzedikleri için okuyanların sesleri zan edildiği **(El-fıkh-u alel-mezâhib-il-erbe'a)**nın secde-i tilâvet bahsinde ve **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbının (tegannî ve müzik) kısmında uzun bildirilmişdir. İslâmiyyetin emr etdiği **(Ezân-ı Muhammedî)**, sâlih müslimânın sesine denir. Borudan çıkan ses ezân değildir. Asrımızın hakîkî din âlimlerinden Elmalılı Hamdi efendi "rahimehullahü teâlâ", tefsîrinin üçüncü cildi, 2361. ci sahîfesinde diyor ki, (Görülüyor ki bu "istimâ' ve insât" emrleri kırâete terettüb etdirilmişdir. Kırâet ise bir lisân fi'l-i ihtiyârîsidir ki, âkıl ve nâtık bir insanın ağzından mehâric-i mahsûsaya i'timâd ile çıkan ve kasd-ü fehmine iktirân eden savtı ile yapılır. Ve nitekim, Cibrîlin fi'li bile kırâet değil bir ikra ya'nî kırâet etdirmekdir. Fi'l-i ilâhî de tenzîl ve halk-ı kırâetdir. Binâenaleyh gayr-ı âkılden ve cimâdâtdan sâdır olan savtlara kırâet denilemiyeceği gibi, sadâdan ya'nî savtın aksinden hâsıl olan fi'le de kırâet denilmez. Bunun içindir ki, fukahâ bir kırâetin aksinde hâsıl olan sadây-ı mün'akise kırâet ve tilâvet hükmü terettüb etmiyeceğini ve meselâ: Secde-i

tilâvet lâzım gelmiyeceğini beyân etmişlerdir. Bir kitâbı sessiz mutâlea etmek kırâet etmek demek olmadığı gibi, çalan veyâ çınlayan mün'akis bir sadâyı dinlemek de bir kırâet dinlemek değil, bir çalma ve çınlama dinlemekdir. Şu hâlde, Kur'ân-ı kerîm okuyan bir kâriin sadâsını aks etdiren gramofondan veyâ radyodan gelen savt veyâ sadâ, bir kırâet değil, bir kırâetin aksi ve tayfıdır ve bunlara istimâ' ve insât emrinin hükmü terettüb etmez. Ya'nî dinlenmesi, susulması vâcib olan Kur'ân-ı kerîm, çalınan Kur'ân değil, kırâet olunan Kur'ândır. Ma'amâfih istimâi vâcib veyâ müstehab olmamakdan, istimâi gayr-ı câiz, adem-i istimâ'ı vâcib olmak lâzım gelir zan edilmemelidir. Zîrâ Kur'ânı çalmak, başka bir fi'il, çalınan Kur'ânı dinlemek de başka bir fi'ildir. Kur'ân-ı kerîmi çalmak, çalgılar miyânına koymak şayân-ı tecviz olmıyan bir fi'il olduğu zâhirdir. Nitekim Kur'ân-ı kerîm okumak bir kurbet olduğu hâlde, muhıll-i ta'zîm olan yerlerde okumak bir kabâhatdir. Fekat, okunmuş bulunursa, istimâı kabâhat değil, adem-i istimâı kabâhat olur. Meselâ, hamamda Kur'ân-ı kerîm kırâet eden günâha girer. Bununla berâber, okunduğu takdîrde, dinlememek de sevâb değildir. Bunun gibi, bir aks-i sadâ ile çınlayan, kezâlik bir gramofon veyâ radyoda çalınan bir Kur'ân-ı kerîm in'ıkâsını dinlemek bir vazîfe değildir diye dinlememek vazîfedir gibi de zan edilmemelidir. Zîrâ, bir kırâet değilse de, kırâete müşâbihdir. Çünki, kelâm-ı nefsîye dâldır. Binâenaleyh istimâı kırâet gibi, vâcib veyâ müstehab değilse de, lâ-ekal câizdir, evlâdır ve hattâ ona da hurmetsizlik etmek gayr-ı câizdir. Öyle bir hâl karşısında bulunan bir müslimân, lâyık olmıyan yere konmuş bir Kur'ân-ı kerîm sahîfesi karşısında bulunuyormuş gibidir ki, ona karşı lâübâlîlik etmemesi ve elinden geldiği kadar onu oradan alıp lâyık olduğu bir yere kaldırması vazîfe-i diyâneti iktizâsındandır.)]

Fıkh ve fetvâ kitâblarının çoğunda, meselâ **(Kâdihân)**da diyor ki, (Ezân okumak sünnetdir. İslâm dîninin şi'ârından, alâmetlerinden olduğu için, bir şehrde, bir mahallede ezân terk edilirse, hükûmetin oradaki müslimânlara zorla okutması lâzımdır. Müezzinin Kıble ci-

hetini ve nemâz vaktlerini bilmesi lâzımdır. Çünki, ezânı başından sonuna kadar Kıbleye karşı okumak sünnetdir. Ezân, nemâz vaktlerinin ve iftâr zemânının başladığını bildirmek için okunur. Bu vaktleri bilmiyenin ve fâsıkın okuması, fitne çıkmasına sebeb olur. Aklı olmıyan çocuğun, serhoşun, delinin, cünüb olanın ve kadının ezân okumaları mekrûhdur. Müezzinin tekrâr okuması lâzım olur. [Mevlid okumak, okutmak ve dinlemeğe gitmek çok sevâbdır. Fekat, kadının, mevlid, ezân okuyarak, şarkı söyliyerek, lüzûmundan fazla konuşarak, sesini yabancı erkeklere duyurması ve bunların dinlemeleri harâmdır. Kadın, yalnız kadınlara okumalı, sesini, teybe, radyoya, televizyona vermemelidir.] Oturarak, abdestsiz, şehrde hayvân üstünde okumak da mekrûh ise de, bunların ezânı iâde edilmez. Ezân minârede veyâ mescidin dışında okunur. Mescidin içinde okunmaz. Telhîn ile, ya'nî kelimeleri bozacak şeklde uzatarak tegannî yapmak mekrûhdur. Arabîden başka dil ile ezân okunmaz). **(Hindiyye)**de diyor ki, (Müezzinin, sesini tâkatinden fazla yükseltmesi mekrûhdur). **(İbni Âbidîn)** "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki, (Ezânın uzaklardan işitilmesi için, müezzinin yüksek yere çıkıp okuması sünnetdir. Birkaç müezzinin, bir ezânı birlikde okumaları câizdir.) Âlimlerin bu yazılarından anlaşılıyor ki, ho-parlörle ezân, kâmet okumak ve nemâz kıldırmak bid'atdir. Bid'at işlemek büyük günâhdır. Hadîs-i şerîfde, **(Bid'at işliyenin hiçbir ibâdeti kabûl olmaz!)** buyuruldu. Ho-parlörün sesi, insanın sesine çok benziyor ise de, insan sesinin kendisi değildir. Miknâtisin hareket etdirdiği parçalardan hâsıl olan sesdir. Yüksek yere çıkıp ayakda duran insanın sesi değildir. Ho-parlörleri minârenin, çatının sağına, soluna, arka tarafına koyarak, sesin Kıbleye doğru çıkmaması da, ayrıca günâh olmakdadır. Sesin uzaklara ulaşmasına ve ho-parlörün tırmalayıcı, metalik sesine ihtiyâc da yokdur. Çünki, her mahallede mescid yapmak vâcibdir. Her mahallede ezân okunacak, her evden, mahallesinin ezânı işitilecekdir. Bundan başka, **(Ezân-ı cavk)** da câizdir. Birkaç müezzinin, bir ezânı birlikde okumalarına, **(Ezân-ı cavk)**

denir. Hazîn olan insan sesleri uzaklardan işitilmekde, kalblere ve rûhlara te'sîr etmekde, îmânları tâzelemekdedir. [Müezzin ezânı ve imâm efendi kırâeti, câmi' civârında bulunan ve câmi'deki cemâ'ate işitdirecek kadar tabî'î sesleri ile okur. Uzaklardan işitilmesi için, kendilerini zorlamaları mekrûhdur. Ho-parlör kullanmağa lüzûm olmadığı buradan da anlaşılmakdadır.] Hulâsa, ho-parlör denilen borudan çıkan ses, ezân değildir. Müezzin efendinin ağzından çıkan ses, **(Ezân-ı Muhammedî)**dir. Büyük islâm âlimi Ebû Nuaym İsfehânînin **(Hilyetül Evliyâ)** kitâbındaki hadîs-i şerîfde, **(Çalgıdan çıkan ezân sesi, şeytân ezânıdır. Bunu okuyanlar, şeytânın müezzinleridir)** buyuruldu.

Hadîs-i şerîflerde buyuruldu ki, **(Kıyâmet yaklaşınca, Kur'ân-ı kerîm mizmârdan okunur)** ve **(Bir zemân gelir ki, Kur'ân-ı kerîm mizmârlardan okunur. Allah için değil, keyf için okunur)** ve **(Kur'ân-ı kerîm okuyan çok kimseler vardır ki, Kur'ân-ı kerîm onlara la'net eder)** ve **(Bir zemân gelecekdir ki, müslimânların en sefîlleri, müezzinlerdir)** ve **(Bir zemân gelir ki, Kur'ân-ı kerîm mizmârlardan okunur. Allahü teâlâ bunlara la'net eder).** Mizmâr, her nev'i çalgı, düdük demekdir. Ho-parlör de, mizmârdır. Müezzinlerin, bu hadîs-i şerîflerden korkmaları, ezânı, ho-parlör ile okumamaları lâzımdır. Ba'zı din câhilleri ho-parlörün fâideli olduğunu, sesi uzaklara götürdüğünü söyliyorlar. Peygamberimiz, **(İbâdetleri benden ve eshâbımdan gördüğünüz gibi yapınız! İbâdetlerde değişiklik yapanlara (bid'at ehli) denir. Bid'at sâhibleri, muhakkak Cehenneme gidecekdir. Bunların hiçbir ibâdetleri kabûl olmaz)** buyurdu. İbâdetlere fâideli şeyler ilâve ediyoruz demek doğru değildir. Böyle sözler, din düşmanlarının yalanlarıdır. Bir değişikliğin fâideli olup olmıyacağını yalnız İslâm âlimleri anlar. Bu derin âlimlere **(Müctehid)** denir. Müctehidler kendiliklerinden bir değişiklik yapmazlar. Bir ilâvenin, değişikliğin bid'at olup olmıyacağını anlarlar. Ezânı (Mizmâr) ile okumağa söz birliği ile bid'at denildi. İnsanları Allahü teâlânın rızâsına,

sevgisine kavuşduran yol insanın kalbidir. Kalb, yaratılışında temiz bir ayna gibidir. İbâdetler, kalbin temizliğini, cilâsını artdırır. Bid'atlar, günâhlar kalbi karartır. Muhabbet yolu ile gelen feyzleri, nûrları alamaz olur. Sâlihler bu hâli anlar, üzülür. Günâh işlemek istemezler. İbâdetlerin çok olmasını isterler. Her gün beş kerre nemâz kılınması yerine, dahâ çok kılmak isterler. Günâh işlemek nefse tatlı, fâideli gelir. Bütün bid'atler, günâhlar, Allahü teâlânın düşmanı olan nefsi besler, kuvvetlendirir. Ho-parlör ile ezân okumak böyledir. Abdüllah-ı Dehlevînin halîfelerinden Rauf Ahmed, **(Dürr-ül me'ârif)** önsözünde diyor ki, (Kur'ân-ı kerîmi ve diğer vazîfeleri (Mizmâr) çalgı âleti ile okumak harâmdır). Ezânı ho-parlör ile okumak böyledir.

[Şâfi'î **(El-mukaddimet-ül-hadremiyye)** ve **(Envâr)** kitâblarında diyor ki, (Câmi'in hâricinde olanın câmideki imâma uymasının şâfi'î mezhebinde sahîh olması için, imâmı görmesi ve sesini işitmesi ve son safdan takrîben üçyüz zrâ' (300 x 0,42 = 126 metre) uzak olmaması lâzımdır). Televizyonda görülen ve sesi işitilen uzakdaki imâma uyarak kılınan nemâz, hanefî mezhebinde de, şâfi'î mezhebinde de sahîh değildir. Selef-i sâlihîn zemânında, ibâdetlerde bulunmayan şeyleri, sonradan ibâdetlere karışdırmak **(Bid'at)** işlemek olur. Ezâna ve nemâza, radyo, televizyon ve ho-parlör karışdırmak bid'atini işliyenlerin Cehenneme gidecekleri, Nisâ sûresinin yüzondördüncü âyetinden de anlaşılmakdadır. Ho-parlörden, radyodan işitilen ses, ezânın kendisi değildir, benzeridir. Aynada, kâğıdda görülen de, insana tam benziyor ise de, kendisi değil, benzeridir.]

NEMÂZIN VÂCİBLERİ:

Hanefî mezhebinde, nemâzın vâcibleri: İmâmın arkasında, Sübhânekeden gayri bir şey okumamak. İmâm ve yalnız kılan, farzların iki rek'atinde ve sâir nemâzların her rek'atinde birer kerre Fâtiha-i şerîfe okumak. Dört ve üç rek'atli farzların, iki evvelki rek'atlerinde ve sâir nemâzların her rek'atinde, zamm-ı sûre okumak.

Üç ve dört rek'atli farzlarda, Fâtiha-i şerîfeyi, iki evvelki rek'atlerde tahsîs etmek. Bir farzdan bir farza intikal etmek. Fâtiha-i şerîfeyi, sûreden evvel okumak. Ka'de-i ûlâda oturmak. Secdeleri birbiri arkasından yapmak. Ka'de-i ahîrede tehiyyât okumak. Selâm lafzı ile nemâzdan çıkmak. Salât-i vitrde kunût düâsını okumak. Bayram nemâzını kılarken, zâid olan tekbîrleri almak. İhfâ ile okunacak yerde ihfâ ile okumak. Cehr ile okunacak yerde, cehr ile okumak. Ta'dîl-i erkân ile kılmak. [185.ci sahîfeye bakınız!] Nemâzda okursa, yâhud imâmından işitirse, tilâvet secdesini etmek. Secde-i sehv etmek. Dört rek'at olan farzlarda, ka'de-i ûlâda tehiyyât okudukdan sonra, eğlenmeyip kalkmak. Her hâlde imâma tâbi' olmak. Özrü yok ise, bir kavle göre, farzları cemâ'at ile kılmak. Kurban bayramının arefesinin sabâh nemâzından, dördüncü günün ikindi nemâzına kadar, yirmiüç farz nemâzın akabinde, **(tekbîr-i teşrîk)** okumak.

NEMÂZIN SÜNNETLERİ:

Hanefî mezhebinde, nemâzın sünnetleri:

İftitâh tekbîrinde ve vitrin kunût tekbîrinde, erkekler ellerini kulaklarının yumuşağına, kadınlar omuz berâberine kaldırmak. İftitâh ve kunût tekbîrlerinde, avuçlarını kıbleye teveccüh etdirmek. Kıyâmda sağ elin baş ve ince parmaklarını sol elin bileğine bağlamak. Kadınlar, sağ elini sol elinin üzerine koymak. Erler göbeğinin altına ve avretler göğsü berâberinde bağlamak. Her nemâzın evvelki rek'atinde -imâm olsun, cemâ'at olsun, yalnız olsun-**(Sübhâneke)** okumak. İmâm ve yalnız kılan, her evvelki rek'atde, Sübhânekeden sonra, E'ûzü ve Besmele okumak. Kezâlik imâm ve yalnız kılan, cümle rek'atlerde, Fâtiha-i şerîfenin evvelinde, Besmele-i şerîfe okumak. İmâm **(Veled- dâllîn)** dedikde, imâm ve cemâ'at ve yalnız kılan, kendisi Fâtiha-i şerîfeyi bitirdikde, -yavaşca- [âmîn] demek. Kıyâmdan rükû'a inerken tekbîr almak. Rükû'da ellerini dizlerinin üzerine koyup, parmaklarını açmak. Rükû'da üç kerre **(Sübhâne rabbiyel'azîm)** demek. Rükû'da beli ile başı bir hizâda olmak.

İmâm ve yalnız kılan, rükû'dan kalkarken, **(Semi'allahü limen hamideh)** demek. Cemâ'at ile ve yalnız kılan, rükû'dan kalkdıkdan sonra, **(Rabbenâ lekelhamd)** demek. Kıyâmdan secdeye inerken, **(Allahü ekber)** demek. Secdede üç kerre **(Sübhâne rabbiyel-a'lâ)** demek. Birinci secdeden kalkarken, **(Allahü ekber)** demek. İnerken, **(Allahü ekber)** demek. Secdede, el parmaklarını bitişdirmek. Erler secdede dizlerini yere koyup, uyluklarını karnından ayırmak ve hâtunlar uyluklarını karnına yapışdırmak. İkinci secdeden kalkarken, **(Allahü ekber)** demek. Erkekler, sağ ayağını dikip, sol ayağının üzerine oturmak. Ka'de-i ahîrede, salevât düâsını okumak. Sağına ve soluna selâm verirken, baş çevirmek. Tehiyyâtda, elleri dizlerinin ucuna berâber tutup, parmaklarını kendi hâline bırakmak. Secdede ellerini ve ayak parmaklarını kıbleye çevirmek. Secdeye vardıkda, ellerini kulaklarının hizâsında tutmak. Yedi a'zâ üzerine, secde kılmak. Dört rek'at olan farzların son iki rek'atlerinde yalnız Fâtiha-i şerîfe okumak. Sünnet-i şerîfe üzere, ezân-ı Muhammedî okumak. Cemâ'at ile olsun veyâ yalnız olsun, farzlarda erkekler ikâmet eylemek.

NEMÂZIN MÜSTEHABLARI:

Hanefî mezhebinde, nemâzın müstehabları:

Müezzin ikâmetinde **(Hayye alessalâh)** dediği zemân, cemâ'at eğlenmeyip kalkmak. İftitâh ve vitrin kunût tekbîrlerinde, erkekler baş parmağını kulaklarının yumuşağına dokundurmak. Kıyâmda, ellerini bağladıkda, bileğini pekçe tutmak. Kıyâmda, secde yerine bakmak. Rükû'da ve secdede, ya beş, ya yedi kerre tesbîh etmek. Rükû'da ayakları üzerine bakmak. Rükû'da ayakları bitişdirmek. Kıyâma kalkınca, sol ayağı sağ ayakdan tekrâr açmak. Alnından önce, burnunu yere koymak. Secdede burnunun iki yanına bakmak. Selâm verirken, omuz başına nazar etmek. İmâmın solunda bulunan kimse, selâm verirken, imâma ve hafaza meleklerine ve cemâ'ate niyyet etmek. İmâmın sağında olan kimse, hafaza meleklerine ve

cemâ'ate niyyet etmek. Sağında ve solunda kimse yok ise, ancak hafaza meleklerine niyyet etmek. Nemâz içinde terini silmemek. Öksürüğü terk etmek. Esnemeği terk etmek. Tehiyyâtda oturdukda uylukları üzerine bakmak. İmâm nemâzdan sonra yüzünü cemâ'ate döndürmek.

NEMÂZIN ÂDÂBI:

1- Yalnız kılmış olan veyâ imâmla kılan kimse, selâmın akabinde, **(Allahümme entesselâmü ve minkes-selâmü tebârekte yâ zel-celâli vel-ikrâm)** demek. Bundan sonra, üç kerre **(Estagfirullahel'azîm ellezî lâ ilâhe illâ hüv elhayyelkayyûme ve etûbü ileyh)** demek. Buna **(İstigfâr düâsı)** denir. Abdestsiz okumak da câizdir.

2- Bundan sonra, **(Âyetel-kürsî)** okumak.

3- Otuzüç kerre **(Sübhânallah)** demek.

4- Otuzüç kerre **(Elhamdülillah)** demek.

5- Otuzüç kerre **(Allahü ekber)** demek.

6- Bir kerre **(Lâ ilâhe illallahü vahdehû lâ şerîkeleh lehül mülkü ve lehülhamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr)** demek.

7- Kolları ileri uzatıp, ellerini düânın kıblesi olan Arşa açıp, hulûs üzere düâ etmek.

8- Cemâ'at ile ise, düâyı beklemek.

9- Düâ sonunda **(âmîn)** demek.

10- Düânın hitâmında elini yüzüne sığamak.

11- Sonra, her birinde Besmele çekerek, onbir **(İhlâs-ı şerîf)** okumağı emr eden hadîs-i şerîf, **(Berîka)** birinci cild, son sahîfesinde yazılıdır. Sonra birer **(Kul'e'ûzü)** okumak ve 67 **(Estagfirullah)** diyerek yetmişe temamlamak, on kerre **(Sübhânallah ve bi-hamdihi sübhânallahil'azîm)** demek. Sonra **(Sübhâne Rabbike)** âyetini okumakdır. Bunlar, **(Merâk-ıl-felâh)** kitâbında yazılıdır. Hadîs-i

şerîfde, **(Beş vakt farz nemâzdan sonra yapılan düâ kabûl olur)** buyuruldu. Fekat düâ, uyanık kalb ile ve sessiz yapılmalıdır. Düâyı yalnız nemâzlardan sonra veyâ belli zemânlarda yapmak ve belli şeyleri ezberleyip, şi'r okur gibi düâ etmek mekrûhdur. Düâ bitince, elleri yüze sürmek sünnetdir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", tavâfda, yemekden sonra ve yatarken de düâ ederdi. Bu düâlarında kolları ileri uzatmaz ve ellerini yüzüne sürmezdi. Düânın ve her zikrin sessiz olması efdaldir. Düâları ve istigfârı, abdestli okumak müstehabdır. Tarîkatcıların yapdıkları gibi, raks etmek, dönmek, el çırpmak, def, dümbelek, ney, saz çalmak sözbirliği ile harâmdır. Görülüyor ki, cemâ'atin imâm ile birlikde, sessizce düâ etmeleri efdaldir. Ayrı ayrı düâ yapmaları ve düâ etmeden kalkıp gitmeleri de câizdir. **(Hindiyye)** fetvâsında diyor ki, (Son sünneti olan nemâzlarda, selâm verince imâmın oturması mekrûhdur. Sağa, sola veyâ biraz geriye çekilip hemen son sünneti kılması lâzımdır. Yâhud, hemen gidip evinde kılar. Cemâ'at ve yalnız kılan, oturduğu yerde kalıp düâlarını okuyabilir. Yâhud oturduğu yerde, sağda, solda veyâ geriye çekilerek son sünneti kılması da câizdir. Son sünneti olmıyan nemâzlarda, imâmın, oturduğu yerde kıbleye karşı kalması mekrûhdur, bid'atdir. Kalkıp gitmesi veyâ cemâ'ate dönmesi yâhud sağa, sola dönüp oturması lâzımdır.)

NEMÂZDAN SONRA DÜÂ:

Elhamdülillahi Rabbil'âlemîn. Essalâtü vesselâmü alâ resûlinâ Muhammedin ve Âlihî ve Sahbihî ecma'în. Yâ Rabbî! Kıldığım nemâzı kabûl eyle! Âhir ve âkıbetimi hayr eyle. Son nefesimde Kelime-i tevhîd söylememi nasîb eyle. Ölmüşlerimi afv ve magfiret eyle. Allahümmagfir verham ve ente hayrürrâhimîn. Teveffenî müslimen ve elhıknî bissâlihîn. Allahümmagfir-lî ve li-vâlideyye ve li-üstâziyye ve lilmü'minîne vel mü'minât yevme yekûmül hisâb. Yâ Rabbî! Beni şeytân şerrinden ve düşman şerrinden ve nefs-i emmârem şerrinden muhâfaza eyle! Evimize iyilikler, halâl ve hayrlı rızklar ihsân eyle! Ehl-i islâma selâmet ihsân eyle! A'dây-ı

müslimîni kahr ve perîşân eyle! Kâfirlerle cihâd etmekde olan müslimânlara imdâd-i ilâhiyyen ile imdâd eyle! Allahümme inneke afüvvün kerîmün tuhibbül afve fa'fü annî. Yâ Rabbî! Hastalarımıza şifâ, dertli olanlarımıza devâ ihsân eyle! Allahümme innî es'elükessıhhate vel-âfiyete vel-emânete ve hüsnelhulkı verrıdâe bilkaderi bi-rahmetike yâ erhamerrâhimîn. Anama, babama ve evlâdlarıma ve akrâba ve ahbâbıma ve bütün din kardeşlerime hayrlı ömürler ve hüsn-i hulk, akl-ı selîm ve sıhhat ve âfiyet, rüşdü hidâyet ve istikâmet ihsân eyle yâ Rabbî!Âmîn. Velhamdü-lillâhi rabbil'âlemîn. Allahümme salli alâ..., Allahümme bârik alâ..., Allahümme Rabbenâ âtinâ... Velhamdü lillâhi Rabbil'âlemîn. Estagfirullah, estagfirullah, estagfirullah, estagfirullahel'azîm elkerîm ellezî lâ ilâhe illâ huv el-hayyel-kayyûme ve etûbü ileyh.

NEMÂZIN MEKRÛHLARI:

1- Boynunu eğerek iki yanına bakmak.

2- Üzerindeki bir şeyle oynamak.

3- Özrsüz, elleri ile, secde yerini süpürmek.

4- Erkekler, ellerini ayakda göğsü üstünde, secdede göğsü hizâsında tutmak.

5- Parmaklarını çıtlatmak.

6- Özrsüz bağdaş kurup oturmak.

7- Secdede bir ayağını kaldırmak.

8- Büyüklerden birinin yanına varamıyacağı kirli esvab ile nemâz kılmak.

9- Kişinin yüzüne karşı nemâz kılmak.

10- Ateşe karşı kılmak.

11- Bedeninde ve libâsında resm -sûret- bulunmak.

12- Özrsüz esnemek.

13- Ellerini yenlerinden çıkarmadan kılmak.

14- Kelbler gibi, inciklerini dikerek oturmak.

15- Gözlerini yummak.

16- Ellerini kıbleden çevirmek.

17- Cemâ'at ile kılarken, önünde boş saf var iken, geri safda kılmak. Eğer yanında kimse var ise, tenzîhen kerâhet, yalnız ise, tahrîmen kerâhet olur. Bu takdîrde, vâcibi terk etmiş olur, -noksanın cebri için- o nemâzın iâdesi lâzım gelir.

18- Önünde hâil yok iken, kabre karşı kılmak.

19- Necâsete karşı kılmak.

20- Bir er ile, bir avret -yan yana durup- başka nemâz kılmak.

21- Ayak yolu hâceti var iken, -sıkıntılı- nemâz kılmak.

22- Rükû'dan kalkıp dikildikden sonra, secdeye varırken, özrsüz olarak, önce ellerini yere koymak.

23- Bir rüknde iki kerre bir yerini kaşımak, (Eğer bir rüknde, elini kaldırarak, üç def'a kaşırsa, nemâz fâsid olur.)

24- İmâmdan önce, rükû'a varmak.

25- İmâmdan evvel rükû'dan kalkmak.

26- İmâmdan evvel secdeye varmak.

27- İmâmdan önce secdeden kalkmak.

28- Özrsüz bir şeye dayanıp kalkmak.

29- Secdeden kalkarken, ellerinden evvel dizlerini kaldırmak.

30- Yüzünde ve gözünde bulunan tozları süpürmek.

31- İkinci rek'atde evvelki rek'atde okuduğu sûreden sonraki sûreyi atlamak.

32- Birinci ve ikinci rek'atlerde, aynı sûreyi okumak veyâ bir rek'atde, aynı sûreyi, iki kerre okumak. (Nâfile nemâzda câizdir.)

33- İkinci rek'atde, birinci rek'atde okuduğu sûrenin evvelindeki sûreyi okumak.

34- İkinci rek'atde, birinci rek'atde okuduğu zamm-ı sûreden, üç âyet mikdârı, ziyâde okumak.

35- Özrü olmadığı hâlde, bir yere dayanarak, eğilmek veyâ kalkmak.

36- Sinek kovmak.

37- Kolları sıvalı, omuzları, ayakları açık olarak nemâz kılmak.

38- Sahrâda sütreyi terk etmek.

39- Geçit yerinde nemâza durmak.

40- Rükû'da ve secdede, parmakları ile tesbîhleri saymak.

41- İmâm mihrabın içinde olup, bir perde çekilse, büsbütün içeride kalacak mertebede, mihrabda olmak.

42- İmâm, yalnız olarak, cemâ'atden, bir zrâ'dan fazla aşağıda veyâ yüksekde bulunmak. (Bir zrâ', takrîben yarım metredir.)

43- İmâm mihrabdan başka yere durmak.

44- Nemâz arasında, âmîni cehr ile söylemek.

45- Kıyâmda okuduğunu, rükû'da temâmlamak.

46- Rükû'da okuduğunu kıyâmda temâmlamak.

47- Özrsüz, bir ayağı üzerine durmak.

48- Nemâzda sallanmak.

49- Isırmayan kehle ve benzerini öldürmek.

50- Nemâz içinde bir şeyi koklamak.

51- Başı açık kılmak. Hâcılar ihrâmda baş açık kılar.

52- Kolları açık nemâza durmak.

53- Ayakları çıplak olarak nemâza durmak. (Hâtunların, ayağı açık nemâz kılması, bir kavle göre mekrûhdur. İkinci kavle göre nemâzı bozar.) Câmi'de ayakkabı ve benzerlerini arkada bırakmak mekrûh olduğu İbni Âbidînde 439. cu sahîfede yazılıdır. Öne ve sağa değil, sol tarafa koymanın sünnet olduğu **(Berîka)** sonunda yazılıdır.

Farz ile son sünnet arasında düâ ve evrâd okumanın mekrûh olduğu **(Tergîb-üs-salât)**da yazılıdır.

NEMÂZI BOZAN ŞEYLER:

Amden veyâ sehven yapılınca, nemâzı bozanlar, hanefî mezhebinde ellibeş kadar beyân olunur:

1- Dünyâ kelâmı söylemek.

2- Kendisi işitecek kadar gülmek.

3- Amel-i kesîr denecek şeyi işlemek.

4- Farzın birini -özrsüz olarak- terk etmek.

5- İhtiyârsız, farzın birini terk etmek.

6- Dünyâ işi için yüksek sesle ağlamak.

7- Özrsüz, buğazını ayıklamak, öksürmek.

8- Sakız çiğnemek.

9- Bir rüknde, üç kerre bir yerini kaşımak, yâhud elini kaldırarak birbirine vurmak.

10- Müsâfeha etmek.

11- Kendi işitecek kadar sesle iftitâh tekbîrini almamak.

12- Kendi işitecek kadar okumamak.

13- Birisi çağırdıkda, **(Lâ havle velâ kuvvete illâ billahil-aliyyilazîm)** yâhud **(Sübhânallah), (Lâ ilâhe illallah)** demek. Nemâz içinde bulunduğunu bildirmek kasdi ile söylenmiş ise,

nemâz fâsid olmaz. Sorana cevâb ise bozulur.

14- Kasd ile selâm almak.

15- Ağzında bulunan şeker gibi şeylerin lezzetini duyup, suyunun buğazına kaçması.

16- Açıkda nemâz kılarken, ağzını havaya açması üzerine, yağan yağmur veyâ dolu gibisinin buğazına kaçması.

17- Hayvânın yularını üç kerre çekmek.

18- Üç kerre elini kaldırmak yâhud üç kerre ezerek kehle ve pire ve emsâlini öldürmek.

19- Bir rüknde üç kıl koparmak.

20- Üç harf olarak, yuf, püf, demek.

21- At üstünde, islâmiyyete mütâbık olarak nemâz kılarken, bir ayağı ile üç kerre özengisini tepmek.

22- İki ayağı ile, bir kerre özengiyi tepmek.

23- İmâmdan ileri durmak.

24- Özrsüz bir saf kadar yürümek.

25- Saçını ve sakalını taramak.

26- İmâm, er ve avret için imâmete niyyet etmekle, er ve avret -bir safda bulunarak- imâma uyarak yan yana kılmak. (Aynı safda, ya'nî yan yana olmazsa veyâ aralarında perde varsa câizdir. Kadınların ve kızların câmi'e gitmek için veyâ herhangibir sebeble, başları, kolları, kısaca avret mahalleri açık olarak sokağa çıkmaları harâmdır. Bu hâlde yapdıkları ibâdetleri sevâb değil, büyük günâh olur.)

27- Kendi imâmından gayriye, feth etmek. (Ya'nî, imâm kırâetde duraklarsa, okumasına yardım etmek.)

28- Bir avret, hâli yerde, imâma iktidâ etse, sonradan gelen cemâ'atin teşkîl etdikleri saflar, o avretin bulunduğu yere kadar yayılsa, onun sağında ve solunda ve arkasına tesâdüf eden mahalde

nemâzda bulunan üç kişinin nemâzı fâsid olur.

29- Çocuğunu kucaklamak.

30- Bir şey yimek veyâ içmek.

31- Dişinin arasında kalan nohut kadar şeyi yutmak.

32- İki eliyle yakasını kavuşdurmak, başındaki kisvesini eliyle çıkarmak, yâhud çıkarıp giymek. 33- Bir musîbet işitmekle, **(İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râci'ûn)** demek.

34- Bir sürûr işitmekle **(Elhamdülillah)** demek.

35- Bir kavle göre, bir kimse, nemâz içinde aksırıp, **(Elhamdülillah)** demek.

36- Yanındakinin aksırmasına **(Yerhamükellah)** demek.

37- Başkası aksırınca **(Yehdîkümüllah)** demek.

38- Er gelip, nemâz kılan avreti öpmek.

39- Nemâz içinde düâ ederken, altın ve gümüş ve sâir dünyâ metâına müteallik birşey istemek.

40- Göğsünü, kıbleden döndürmek. Kıble cihetini bulmak iki yol ile olur. 1- Kıble açısı ile. 2- Kıble sâati ile. 1- Harita üzerinde, bir şehr ile Mekke arasına bir doğru çizilirse, bunun istikâmeti, **(Kıble hattı)** olur. Bunun cenûbdan farkı, **(Kıble açısı)** olur. 2- Takvîmde yazılı, **(kıble sâati)** vaktinde, güneşe dönen, kıbleye dönmüş olur. Kedûsî hâşiyesinde diyor ki, (Rub'-ı dâirede, mürî ayarlandıkdan sonra, kıble kavsine getirilince, haytın kavs-i irtifâ' üzerinde gösterdiği derecenin temâmîsi, İstanbulda kıble vaktinin H fadl-ı dâir derecesi olur). Bir sâat makinesi yüzü semâya doğru ve akrebi güneşe doğru tutulunca, akreb ile 12 arasındaki zâviyenin orta hattı cenûbu gösterir. 568. ci sahîfeye bakınız!

41- Secdede iki ayağını yerden kaldırmak.

42- Kur'ânı, ma'nâsı bozulacak kadar yanlış okumak.

43- Kadın, çocuğunu emzirmek.

44- Başkasının sözü ile yerini değişdirmek.

45- Hayvâna üç kamçı vurmak.

46- Kapalı kapıyı açmak.

47- Üç harfe kadar yazı yazmak.

48- Kaftanını giymek.

49- Kazâ nemâzları altıdan az ise, bunları hâtırlamak.

50- [Gemide, trende] ve hayvân üzerinde -özrlü olarak- farz nemâz kılarken, kıbleden gayri yere çevrilmek.

51- Hayvânın üzerinde yük yapmak.

52- Kalbinden mürted olmak.

53- Cünüb olmak veyâ kadın âdetli olmak.

54- İmâm, abdestim bozuldu zanniyle, yerine diğerini geçirmek.

55- Ma'nâyı bozacak derecede harfleri değişdirmek sûretiyle Kur'ân-ı kerîm okumak. [İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", nemâzın sünnetlerini anlatmağa başlarken diyor ki, (Nemâz hâricindekine uyarak kılınan nemâz sahîh olmaz. İmâmın ve müezzinin cemâ'ate duyuracak mikdârdan fazla ses çıkarmaları mekrûhdur. İmâmın ve müezzinin, nemâza durmak için tekbîr alırlarken, nemâza başlamağı niyyet etmeleri lâzımdır. Yalnız cemâ'ate duyurmağı niyyet ederlerse, nemâzları sahîh olmaz. Bunlara uyanların da nemâzları sahîh olmaz. İmâmın sesi yetişirken, müezzinin de nemâz içindeki tekbîrleri söylemesi mekrûhdur ve çirkin bid'atdir. İhtiyâc olunca söylemesi müstehab olur ise de, teganni etmeği düşünürse, nemâzı fâsid olur). Buradan da anlaşılıyor ki, imâmın ve müezzinin cemâ'ate ho-parlör ile seslerini duyurmaları, hem cemâ'atin nemâzını ifsâd eder. Nemâzları sahîh olmaz. Hem de, çirkin bid'at olur. Bid'at işlemek büyük günâhdır. Başka yerde nemâz kıldırırken

televizyonda görülen ve sesi de işitilen imâma uymanın sahîh olmadığı, Hindistân âlimlerinin Malappuram şehrinde çıkardıkları **(Elmu'allim)** mecmû'asının Rebî'ul-evvel 1406 ve Dessembr [aralık] 1985 târîh ve oniki sayılı nüshasında, vesîkaları ile yazılıdır.]

Ve dahî, nemâzı bozmayanlar: Önünde, boş saf olduğunda, bir veyâ iki adım yürüyerek varırsa veyâ âmîn dese ve bu deyiş, eğer bir başkasına cevâb değilse, kaşıyla veyâ gözü ile bir kimsenin selâmını alsa, birisi gelip, kaç rek'at kıldınız dese ve ona parmaklariyle işâret etse, bu sûretlerin hiç birisi nemâzı bozmaz.

Salât, lügatda Allahü azîm-üş-şândan rahmet ve meleklerden istigfâr, mü'minlerden düâ etmeğe derler. Istilâh ma'nâsı, ef'âl-i ma'lûme ve erkân-ı mahsûsaya derler ki, türkçede nemâz kılmak denir. Ef'âl-i ma'lûme, nemâzın hâricinde işlediğimiz fi'llere, erkân-ı mahsûsa, nemâzın içinde olan rüknlere derler ki, ancak nemâza mahsûsdur.

Ve dahî birgün Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Hazret-i Alî "kerremallahü vechehü ve radıyallahü anh" hazretlerine se'âdetle, **(Yâ Alî! Senin nemâzın farzına, vâcibine, sünnetine, müstehabına riâyet etmen gerekdir)** buyurduklarında, ensârdan bir zât dedi ki, (Yâ Resûlallah! Hazret-i Alî bunların cümlesini bilir. Bize, bir nemâzın farzına, vâcibine, sünnetine, müstehabına riâyet etmenin fazîletini beyân buyur. Biz dahî, ona göre amel edelim.) Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hazretleri buyurdu ki: **(Ey benim ümmetim ve Eshâbım! Nemâz, Allahü azîm-üş-şânın hoşnud olduğudur. Feriştehlerin sevdiğidir. Peygamberlerin sünnetidir. Ma'rifetin nûrudur. A'mâlin efdalidir. Bedenin kuvvetidir. Rızkın berekâtıdır. Canın nûrudur. Düânın kabûlüdür. Melek-ül-mevte şefâ'atcidir. Kabrde çirağdır. Münker ve Nekîr hazerâtına cevâbdır. Kıyâmet gününde, üzerinize sâyebândır. Cehennem ile aranızda perdedir. Sırâtı yıldırım gibi geçiricidir. Cennetde başınıza tâcdır. Cennetin anahtarıdır.)**

CEMÂ'AT İLE NEMÂZIN FAZÎLETİ

Bir kimse, cemâ'at ile iki rek'at nemâz kılsa, yalnız yirmiyedi rek'at nemâz kılsa, yine cemâ'at ile kıldığı iki rek'atın sevâbı ondan ziyâdedir. Bir rivâyetde, yalnız bin rek'at nemâz kılsa, yine cemâ'at ile kılınan iki rek'atin sevâbı dahâ ziyâdedir. Cemâ'at ile nemâz kılmanın sevâbı çokdur. Bunlardan birkaçı beyân edilmişdir:

1- Mü'minler bir araya geldikde, birbirlerine muhabbet hâsıl olur.

2- Câhiller âlimlerden nemâzın mes'elelerini öğrenirler.

3- Ba'zısının nemâzı kabûl olur ve ba'zısının olmazsa, kabûl olanların hurmetine, kabûl olmıyanların nemâzı dahî kabûl olur.

Hadîs-i şerîfde, **(Ey ümmetim ve Eshâbım! Sizin için iki yol koydum: Biri Kur'ân-ı azîm-üş-şân, diğeri sünnetimdir. Bunlardan gayri yol tutan kimse, ümmetim değildir!)** buyuruldu. [Abdülganî Nablüsî "rahime-hullahü teâlâ", **(Hadîka)**nın doksandokuzuncu sahîfesinde diyor ki, (Allahü teâlâ, islâmiyyetin bir kısmını Kur'ân-ı kerîm ile bildirdiği gibi, bir kısmını da, Peygamberinin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" sünneti ile bildirmişdir. Resûlullahın sünneti, Onun inandıkları, söyledikleri, yapdıkları, ahlâkı ve birinin sözü veyâ işi karşısında susması [böylece kabûl etdiğinin anlaşılması]dır.) Bu hadîs-i şerîf, **(Edille-i şer'ıyye)**den ikincisini göstermekdedir.]

NEMÂZDA İMÂMET

Ve dahî, imâma uyanlar dört nev'dir. Bunlar, Müdrik, Muktedî, Mesbûk, Lâhık diye anılırlar.

1- Müdrik, iftitâh tekbîrini imâm ile birlikde alana denir.

2- Muktedî, iftitâh tekbîrine yetişemiyene denir.

3- Mesbûk, imâm rek'atlerin birini veyâ ikisini kıldıkdan sonra uymuş olana denir.

4- Lâhık, iftitâh tekbîrini imâm ile berâber almış, fekat sonra, kendisine hades vâkı' olduğundan, abdest alıp, tekrâr imâma uyana denir. Bu kimse, yine evvelce olduğu gibi, kırâetsiz, rükû' ve sücûd tesbîhlerini ederek nemâzını kılar. O kişi, eğer dünyâ kelâmı söylememiş ise, imâmın ardında gibidir. Lâkin, câmi'den çıkdıkdan sonra, pek yakın yerden abdestini almalıdır. Çok ileriye giderse, nemâzı fâsid olur diyen vardır.

Bir kimse, mescide geldiğinde, imâmı, rükû'da bulsa ve rükû'a yetişeyim diye acele edip, iftitâh tekbîrini rükû'a inerken alsa, imâma uymuş olmaz. İmâmı, rükû'da buldukda, imâma uymağa niyyet edip, tekbîri ayakda tekmil edip, sonra rükû'a gider ve imâmın beli ile berâber olup, tesbîh ederse, o rek'ate uymuş olur. Ammâ rükû'a inerken, imâmın beli doğrulsa, o rek'ate yetişmiş olmaz.

NEMÂZDA TA'DÎL-İ ERKÂN

Nemâzın beş yerinde, ta'dîl-i erkânı, unutmadığı hâlde, bilerek terk etse, İmâm-ı Ebû Yûsüfe göre "rahime-hullahü teâlâ", nemâzı fâsid olur. Tarafeyne göre, fâsid olmaz. Lâkin vâcibin kasden terki dolayısı ile, noksanın cebri için iâde lâzım gelir. Unutarak terk edince **(Secde-i sehv)** lâzım olur. [185.ci sahîfeye bakınız!]

Ta'dîl-i erkânın terkinden, yirmialtı kadar zarar vardır:

1- Fakîrliğe sebeb olur.

2- Âhıret ulemâsı, ona buğz eder.

3- Adâletden düşer, şehâdeti makbûl olmaz.

4- Nemâz kıldığı mekân, kıyâmet gününde aleyhine şehâdet eder.

5- Bir kimse, ta'dîl-i erkânsız nemâz kılarken biri görüp söylemese günâhkâr olur.

6- O nemâzın tekrâr kılınması vâcib olur.

7- Îmânsız ölümüne sebeb olur.

8- Nemâzın hırsızı olur.

9- Kıldığı nemâzı, eski bez gibi -yevm-i cezâda- yüzüne vurulur.

10- Allahü teâlânın merhametinden mahrûm olur.

11- Allahü teâlâya münacâtda, sû-i edeb etmiş olur.

12- Nemâzın fazla olan sevâbından mahrûm olur.

13- Sâir ibâdetlerin sevâbının verilmemesine sebeb olur.

14- Cehenneme müstehak olur.

15- Câhiller onu görüp, ta'dîl-i erkânı terk etmelerine sebeb olur. Bunun içindir ki, din adamının günâh işlemesi, dahâ çok azâb çekmesine sebeb olur.

16- İmâmına muhâlefet etmiş olur.

17- İntikâlâtda olan sünnetleri terk etmiş olur.

18- Allahü azîm-üş-şânın gazabına dûçâr olur.

19- Şeytânı sevindirmiş olur.

20- Cennetden uzak olur.

21- Cehenneme yakın olur.

22- Kendi nefsine zulm etmiş olur.

23- Nefsini mülevves etmiş olur.

24- Sağında ve solunda olan meleklere eziyyet etmiş olur.

25- Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" mahzûn etmiş olur.

26- Bütün mahlûkata zararı dokunur. Zirâ o kimsenin günâhı sebebine, yağmurlar yağmaz, yerde ekinler bitmez ve vaktsiz olarak yağmur yağmış olup, fâide yerine zarar vermiş olur.

YOLCULUKDA NEMÂZ

(Ni'met-i islâm)da diyor ki: Nâfile nemâzları ayakda kılmağa gücü yeterken, oturarak kılmak, her zemân ve her yerde câizdir. Oturarak kılarken, rükû' için bedeni ile eğilir. Secde için, başını yere kor. Lâkin, özrü yok iken nâfileleri oturarak kılana, ayakda kılanın yarısı kadar sevâb verilir. Beş vakt nemâzın sünnetleri ve terâvîh nemâzı da, nâfile nemâzdır. Yolda, ya'nî şehr, köy hâricinde, nâfile nemâzları hayvân üzerinde kılmak câizdir. Kıbleye dönmek ve rükû' ve secde yapmak lâzım değildir. Îmâ ile kılar. Ya'nî, rükû' için, bedeni ile biraz eğilir. Secde için bundan dahâ çok eğilir. Hayvân üzerinde fazla necâset bulunması, nemâza mâni' değildir. Yerde nâfile kılarken yorulanın, bastona, insana, dıvara dayanıp kılması câiz olur. Kendi yürürken nemâz kılmak sahîh değildir. Farz ve vâcib nemâzları, şehr hâricinde, ancak özr olunca, hayvân üstünde kılabilir. Özr, inince arkadaşlarının gidip yalnız kalması, canı, malı, hayvânı için, hırsız korkusu olması, yerin çamur olması, hayvâna binmekden âciz olmak gibi şeylerdir. Mümkin ise, hayvânı kıbleye karşı durdurup kılar. Mümkin değil ise, hareket cihetlerinde kılar. Hayvân üzerindeki mahmil denilen sandık gibi şeylerin içinde kılmak da böyledir. Hayvân durdurulup, mahmilin altına direk konursa, **(Serîr),** ya'nî masa, kanape gibi olup, yerde kılmak demekdir. Kıbleye karşı ayakda kılması lâzım olur.

Gemide nemâz kılmak, Ca'fer Tayyâr hazretleri Habeşistâna giderken, Resûlullahın ona öğretdiği gibi şöyledir: Hareket eden gemide, özrü olmadan farz ve vâcib de kılınır. Gemide cemâ'at ile kılınabilir. Hareket eden gemide de, îmâ ile kılmak câiz olmayıp, rükû' ve secde yapar. Kıbleye dönmesi de lâzımdır. Nemâza başlarken kıbleye karşı durur. Gemi döndükçe, kendisi kıbleye döner. Gemide necâsetden tahâret de lâzımdır. Hanefîde, giden gemide farzları da özrsüz iken; yerde oturarak kılmak câiz olur.

Deniz ortasında demirlemiş gemi, çok sallanıyor ise, giden gemi

gibidir. Az sallanıyorsa, sâhilde duran gemi gibidir. Sâhilde duran gemide farzlar oturarak kılınmaz. Sâhile çıkmak mümkin ise, ayakda kılmak da sahîh olmayıp, karaya çıkıp kılmak lâzımdır. Malı, canı veyâ geminin hareket etmek tehlükesi varsa, gemide ayakda kılması câiz olur. **(Ni'met-i islâm)**ın yazısı temâm oldu.

(İbni Âbidîn) diyor ki, (İki tekerlekli olup da, hayvâna bağlanmadan yerde düz duramıyan arabada dururken de, giderken de nemâz kılmak, hayvân üzerinde kılmak gibidir. Dört tekerlekli araba dururken serîr gibidir. Hareket ederken ise, hayvân için yukarıda yazılı özrlerle içinde farz kılınabilir ve arabayı durdurup kıbleye karşı kılar. Durduramazsa, giden gemideki gibi kılar.) Seferî olup da, nakl vâsıtasında yerde oturamıyan veyâ kıbleye dönemiyen vâsıtadan inince, şâfi'î veyâ mâlikî mezhebini taklîd ederek, iki nemâzı cem' eder. Yerde oturabilen hastanın sandalyada, koltukda oturarak, îmâ ile nemâz kılması câiz değildir. Otobüsde, tayyârede nemâz kılmak, arabada kılmak gibidir. Sefere çıkacağı zemân, şehrin veyâ köyün kenârından i'tibâren üç günlük ya'nî onsekiz fersah = Elli dört mîl [54 x 0,48 x 4 = 104 kilometre] uzağa gitmeğe niyyet eden kimse, şehrin kenârından ayrılınca, seferî olur. İbni Âbidîn, bir mîl 4000 zrâ' ve bir zrâ' 24 parmakdır dedi. [Bir parmak, iki santimetredir. Şâfi'îde ve mâlikîde, 16 fersah = 48 mîl = 48 x 0,42 x 4000 = 80 km.dir.]

Gelin nemâz kılalım, kalbden pası silelim,
Allaha yaklaşılmaz, nemâz kılınmadıkca!

Nerde nemâz kılınır, günâhlar hep dökülür,
İnsan, kâmil olamaz, nemâzı kılmadıkca!

Kur'ân-ı kerîmde Hak, nemâzı çok medh etdi,
dedi sevmem kişiyi, nemâzı kılmadıkca!

Bir hadîs-i şerîfde: Îmânın alâmeti,
insanda belli olmaz, nemâzın kılmadıkca!

Bir nemâzı kılmamak, ekber-i kebâirdir,
tevbe ile afv olmaz, kazâsın kılmadıkca!

Nemâzı hafif gören, îmândan çıkar hemân,
müslimân olamaz o, nemâzın kılmadıkca!

Nemâz kalbi temizler, kötülükden men'eder,
münevver olamazsın, nemâzın kılmadıkca!

İFTİTÂH TEKBÎRİNİN FEZÂİLİ

Ve dahî, bir kimse iftitâh tekbîrini imâm ile berâber alsa, sonbehâr günlerinde ağaçların yaprakları, rüzgâr estikçe ne şeklde dökülürse o kişinin günâhları da öylece dökülür.

Birgün, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" nemâz kılarken, bir kimse sabâh nemâzında, iftitâh tekbîrine yetişemedi. Bir kul âzâd etdi. Ba'dehu, gelip Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" etdi: (Yâ Resûlallah! Ben bugün, iftitâh tekbîrine yetişemedim. Bir kul âzâd etdim. Acabâ iftitâh tekbîrinin sevâbına nâil olabildim mi?) Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", hazret-i Ebû Bekre "radıyallahü teâlâ anh" **(Sen ne dersin bu iftitâh tekbîrinin hakkında?)** diye sordu. Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü anh" buyurdu ki, (Yâ Resûlallah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem"! Kırk deveye mâlik olsam, kırkının da yükü cevâhir olsa, cümlesini fakîrlere tasadduk etsem, yine imâm ile berâber alınan iftitâh tekbîrinin sevâbına nâil olamam.) Ondan sonra, **(Yâ Ömer! Sen ne dersin bu iftitâh tekbîrinin hakkında?)** dedikde, hazret-i Ömer "radıyallahü anh", (Yâ Resûlallah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem"! Mekke ve Medîne arası dolu devem olsa ve bunların yükleri cevâhir olsa, cümlesini fakîrlere tasadduk etsem, yine imâm ile berâber alınan iftitâh tekbîrinin sevâbına nâil olamam) dedi. Ondan sonra, **(Yâ Osmân sen ne dersin bu iftitâh tekbîri hakkında?)** dedikde, hazret-i Osmân zin-nûreyn "radıyallahü anh" (Yâ Resûlallah "sallallahü

teâlâ aleyhi ve sellem”! Gece iki rek’at nemâz kılsam, her birinde Kur’ân-ı azîm-üş-şânı hatm eylesem, yine imâm ile berâber alınan iftitâh tekbîrinin sevâbına nâil olamam) dedi. Ondan sonra, **(Yâ Alî! Sen ne dersin bu iftitâh tekbîri hakkında?)** dedikde, hazret-i Alî “kerremallahü vecheh”: (Yâ Resûlallah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”! Mağrib ile meşrik arasındaki kâfirlerin hepsi, müslimânları yok etmek için saldırsalar, Rabbim bana kuvvet verse, bunlarla cihâd edip, cümlesini katl eylesem, yine imâm ile alınan iftitâh tekbîrinin sevâbına nâil olamam) dedi.

Sonra Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”, **(Ey benim ümmet ve Eshâbım! Yedi kat yerler ve yedi kat gökler kâğıd olsa ve deryâlar mürekkeb olsa ve bütün ağaçlar kalem olsa ve cümle melâike kâtib olsalar ve kıyâmete kadar yazsalar, yine imâm ile alınan iftitâh tekbîrinin sevâbını yazamazlar)** buyurdu.

Ve eğer, Allahü azîm-üş-şânın yaratdığı melekler bu kadar mıdır? dersen, Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”, mi’râca çıkdığı gece, Cenneti ve Cehennemi ve beyt-i ma’mûru, melâike tavâf edip giderlerdi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” etdi: **(Yâ karındaşım Cebrâîl! Bu beyt-i mamûru tavâf edip giden melâike geri dönmüyor. Onlar nereye giderler?)** Cebrâîl “aleyhisselâm” etdi: (Yâ Habîballah! Ben halk olunduğum günden bugüne kadar, bu beyt-i ma’mûru tavâf edip giden melâikenin geri döndüğünü görmedim. Bir kere tavâf edene, -kıyâmete değin- bir dahâ nevbet gelmez) dedi.

Bir kimse nemâzda, E’ûzü Besmele okudukda, Allahü azîmüş-şân, o kula, bedenindeki kılların sayısınca sevâb verir. Ve bir Fâtiha-i şerîfe okudukda, Allahü teâlâ hazretleri, o kula kabûl olmuş hac sevâbı verir. Ve rükû’a vardıkda, Allahü azîm-üş-şân, o kula nice bin altın sadaka vermiş sevâbı ve rükû’da sünnet üzere üç kerre tesbîh etdikde, o kula, Allahü azîm-üş-şân hazretleri, gökden inen dört kitâbı ve yüz suhufu okumuş kadar sevâb verir. **(Semi’al-**

lahü limen hamideh) dedikde, o kulu, Allahü azîm-üşşân, rahmet deryâsına gark eder. Secdeye vardıkda, o kula, Allahü azîm-üş-şân, insanlar ve cinnîler adedince, sevâb verir. Secdede sünnet üzere üç kerre tesbîh etdikde, o kula, Allahü azîm-üşşânın bahş etdiği fezâil çokdur. Ammâ, birkaçını beyân etmişlerdir:

Evvelki fazîleti, Arş ve Kürsî ağırlığınca sevâb verse gerekdir. İkincisi, Allahü azîm-üş-şân o kulunu mağfiret etse gerekdir. Üçüncü fazîleti, o kul öldükde, Mikâîl "aleyhisselâm" o kulun kabrine kıyâmete değin devâm etse gerekdir. Dördüncüsü, kıyâmet gününde, Mikâîl "aleyhisselâm" o kulu mubârek kanadı üzerine alıp, şefâ'at etse ve Cennet-i a'lâya götürse gerekdir.

Ve ka'de-i ahîreye oturdukda, Allahü azîm-üş-şân, o kula fukarây-ı sâbirîn sevâbı verir.

Fukarây-ı sâbirîn, agniyây-ı şâkirînden beşyüz yıl evvel Cennete girse gerekdir. Agniyây-ı şâkirîn, onları görünce, ne olaydı da dünyâda iken, fukarây-ı sâbirînden olsaydık diye temennîde bulunsalar gerekdir.

Süâl melekleri kabre geleler,
nemâzı doğru kıldın mı diyeler.

Hemen kurtuldun mu sandın ölünce?
senin için azâb hâzır diyeler.

CENNÂT-İ ÂLİYYÂT HAKKINDA

Sekiz Cennetin, sekiz kapısı vardır ve sekiz de miftâhı vardır. Evveli, beş vakt nemâz kılan mü'minlerin îmânıdır. İkincisi, Besmele-i şerîfedir. Altısı dahî, Fâtiha-i şerîfenin içindedir. Sekiz Cennet:

1- Dâr-ı celâl. 2- Dâr-ı karâr. 3- Dâr-ı selâm. 4- Cennetül-huld. 5- Cennetül-Me'vâ. 6- Cennetül-Adn. 7- Cennetül-Firdevs. 8- Cennetül-Na'îm.

Dâr-ı celâl, beyâz nûrdandır.

Dâr-ı karâr, kırmızı yâkutdandır.

Dâr-ı selâm, yeşil zeberceddendir.

Cennet-ül-Huld, mercandandır.

Cennetül-Me'vâ, gümüşdendir.

Cennetül-Adn, altındandır.

Cennetül-Firdevs, hem altından ve hem gümüşdendir.

Cennetül-Na'îm, kırmızı yâkutdandır.

Cennete giren mü'minler, ebedî orada kalırlar, hiç çıkmazlar. Orada olan hûrilerin, âdetleri ve lohusalıkları ve yaramaz huyları yokdur. İstedikleri her dürlü yiyecek ve içecek hâzır olarak önlerine gelir. Pişirmek ve koparmak gibi şeylerden uzakdırlar. Başları üzerinde, kuşlar uçar. Mü'minler, köşklerinde oturur iken, bunları görür. Eğer sen dünyâda iken bana böyle yakın gelseydin, ben seni kebâb ederdim, diye kalbine geldiği ânda, nûrdan tabak içinde henüz pişmiş olarak, gelip onu yimeğe başlar. Kemiklerini bir yere yığar ve kalbine gelir ki, şimdi bu, yine kuş olsaydı. Kalbine geldiği ânda, o evvelki gibi, kuş olup, uçar gider.

Cennetin toprağı miskden ve binâsının bir kerpici gümüşden, bir kerpici altındandır.

Cennet ehlinin her birine, yüz er kuvveti verilse gerekdir. Ve

Cennet ehlinin her birine, en az yetmiş hûri ve iki dünyâ hâtunu verilse gerekdir.

Ve dahî, Cennetde dört ırmak akar. Bunların menba'ı bir, akışı ayrı ayrı olup, bunların her birinin lezzeti, birbirine uymaz. Onların birisi, sâfi su ve birisi, hâlis süt ve birisi Cennet şerâbı ve birisi de sâf baldır.

Cennetde yüksek köşkler vardır. Eğilince, mü'minler onlara binerler ve istedikleri yere götürürler. (Bunların dünyâda misâli, şimdiki hâlde, yürüyen merdivenler ve tayyârelerdir.)

Cennetde Tûbâ ağacı vardır. Bu ağacın, kökleri yukarıda, dal ve budakları, aşağıya doğru sarkmakdadır. Bunun, dünyâda misâli, ay ve güneşdir.

Ve dahî, Cennet ehli, yimek ve içmek tadını ve zevkini duyarlar ve lâkin ifrâzât hâcetini hissetmediklerinden bu gibi beşerî ihtiyâc ve ızdırâblarından berîdirler.

Allahü teâlâ, Cennetde mü'min kullarına hitâb edip: **(Kullarım! Benden dahâ ne istersiniz ki vereyim. Siz zevk ve safâda olun!)** buyura. Kullar dahî, yâ Rabbî! Bizi Cehennemden âzâd eyledin ve Cennetine idhâl edip, bu kadar hûri ve gılman ve vildan verdin. Bunlardan ma'dâ, akla gelmedik ve gözler görmedik ve kulaklar işitmedik, bu kadar ni'metler verdin. Dahâ bir şey istemeğe hayâ ederiz dedikde, Rabbül-âlemîn yine hitâb edip: **(Kullarım! Sizin benden, bunlardan başka isteyeceğiniz var)** dedikde, kullar dahî, yâ Rabbî, dahâ istemeğe yüzümüz yokdur. Ve hem de ne isteyeceğimizi bilmiyoruz, dediklerinde, Rabbül-âlemîn buyursa gerek, **(Kullarım! Dünyâda size bir mes'ele iktizâ edince ne yapardınız?)** Onlar dahî, ulemâya başvururduk ve o mes'eleyi öğrenip, müşkilimiz hâl edilirdi dedikde, Hak sübhânehü ve teâlâ hazretleri, **(Şimdi dahî, öyle yapınız ve ulemâya danışınız, haber alınız! Ve her ne haber verirlerse, size vereyim)** diye buyurdukda, ulemâ da: Sizler Cemâlullahı unutdunuz mu? Dünyâda iken, derdiniz ki, Rabbimiz

Cennetde, mekândan münezzeh olduğu hâlde cemâlini bize gösterse gerek, diye arzû ederdiniz. İşte onu isteyiniz deyip, onlar dahî rü'yet-i cemâlullahı istediklerinde, Allahü azîm-üş-şân, mekândan münezzeh olduğu hâlde, cemâl-i bâkemâlini gösterse gerek. Hak teâlânın cemâl-i pâkini gördükde, nice bin yıllar, hayran kalsalar gerekdir.

Ve dahî, Cennetde kişi, köşkünde otururken, etrafında, pencereler önlerinde meyveler vardır. Kullar, o meyveleri gördükde, uzanayım, o dalı çekeyim de, meyveyi koparıp, yiyeyim diye, hâtırına geldikde, oturduğu yerden, kalkmağa ve dalı çekmeğe hâcet kalmaz. Hemen oturduğu yere istediği dal önüne gelir, meyveyi koparır, ağzına koyar ve çiğneyip, henüz lezzeti buğazına ulaşmadan, kopardığı yerden, bir dahâsı biter. Ağzına koyduğunda, olgun ve lezîzdir. Böylece (Rabbül-izze), tâze bitirse gerekdir.

Âkıl isen kıl nemâzı, çün se'âdet tâcıdır.
Sen nemâzı öyle bil ki, mü'minin mi'râcıdır.

KAZÂ NEMÂZLARI

Ve dahî, vaktinde edâ edilen [kılınan] nemâzın fazîleti pek çokdur. Bunlardan birkaçını beyân etmişlerdir:

1. ci fazileti budur ki, yüzü nûrlu olur. 2- Ömrünün berekâtı olur. 3- Düâsı kabûl olur. 4- İnsanların hayrlısı olur. 5- Cümle mü'minler ona muhabbet eder. Ve dahî, nemâzı terk etmenin, ya'nî özrsüz olarak, vaktinden sonra kılmanın onbeş zararı vardır. İşbu zararların beşi dünyâda, üçü vefât ederken, üçü kabrde, dördü arasât meydânındadır.

Dünyâdaki beş zararı:

1- Yüzünde nûr olmaz.

2- Ömründe berekât olmaz.

3- Düâsı kabûl olmaz.

4- Bir mü'min kardeşine yapacağı düâsı kabûl olmaz.

5- Etdiği sâir ibâdetlerin sevâbı eline girmez.

Sekerât-ı mevtde olan üç zararı:

1- Aç olarak ölür.

2- Susuz olarak ölür.

3- Hor ölür. Ne kadar ta'âm yise doymaz ve ne kadar su içse kanmaz.

Kabrde olan üç zararı:

1- Kabri onu sıkar ve kemikleri birbirine geçer.

2- Kabri ateş dolar.

3- Onun üzerine bir ejderhâ musallat olur. O ejderhânın adına Akra' denir. Onun elinde bir kamçı ola. O kamçı ile, bir kerre vurunca, yerin dibine geçirir, yine çıkar, bir dahâ vurur. Bu hâl, kıyâmete değin, böylece devâm eder. O kimse, bu azâbı kıyâmete kadar çeker.

Arasât meydânındaki dört zararı:

1- Hisâbı şedîd olur.

2- Allahü azîm-üş-şânın gazabına müstehak olur.

3- Cehenneme dâhil olur.

4- Onun alnına üç satır yazı yazılır ki, şunlardır:

Evvelkisi, bu kimse, Allahın gazabına müstehakdır.

İkincisi, bu kimse, Allahü teâlânın hakkını zâyi' edicidir.

Üçüncü satır, sen, Allahü azîm-üş-şânın hakkını zâyi' etdinse, bugünkü günde, Allahü teâlânın rahmetinden uzaksın.

Nemâz dînin direğidir. Bir kimse, nemâz kılarsa, dînin direğini dikmiş olur. Bu sûretle, üzerine gölgelik kurar. Ve onun altında selâmetde olur.

Bir kimse, bir vakt nemâzı bile bile terk eylese ve sonra kazâ etmese o kişinin, üç mezheb üzere, katline fetvâ verilir. Hanefî mezhebine göre, katli lâzım gelmez. Ammâ ekber-i kebâirden olarak, bir büyük günâh işlemiş olur. Nemâza başlayıncaya kadar hapsi lâzım gelir. Nemâza ehemmiyyet vermediği için, birinci vazîfe olduğuna inanmadığı için kılmayan kâfir olur.

Bir kişi, bir vakt nemâzı bile bile terk eylese ve sonra kazâ etse, Cehennemde bir Hukbe mikdârı, ya'nî, seksen sene yansa gerekdir. Bu azâbdan kurtulması için ayrıca tevbe edip yalvarması, afv dilemesi de lâzımdır.

(Âhıretin bir günü, bu dünyânın bin senesi kadardır. Âhıretin yılları, ona göre hesâb olunur.)

[Muhammed Emîn ibni Âbidîn "rahmetullahi aleyh" **(Reddül muhtâr)** kitâbında buyuruyor ki, semâvî dinlerin hepsinde, nemâz kılmak emr edilmişdir. Âdem aleyhisselâm ikindi, Ya'kûb aleyhisselâm akşam, Yûnüs aleyhisselâm yatsı nemâzlarını kılarlardı denildi. Bütün farzlara ve harâmlara inanmak îmânın şartı olduğu gibi, nemâz kılmanın da, vazîfe, borç olduğuna inanmak, îmânın şartıdır. Fekat, nemâz kılmak, îmânın şartı değildir.

Âkıl ve bâliğ olan her müslimân erkeğin ve kadının, özrü yok ise, hergün beş kerre nemâz kılması farzdır. Beş vakt nemâz, mi'râc gecesinde farz oldu. **(Mukaddimet-üs-salât), (Tefsîr-i Mazherî)** ve **(Halebî-yi kebîr)**deki hadîs-i şerîfde buyuruldu ki: **(Cebrâîl aleyhisselâm Kâ'be kapısı yanında iki gün bana imâm oldu. İkimiz, fecr doğarken sabâh nemâzını, güneş tepeden ayrılırken öğleyi, herşeyin gölgesi kendi boyu uzayınca ikindiyi, güneş batarken** [üst kenârı gayb olunca] **akşamı ve şafak kararınca yatsıyı kıldık. İkinci günü de, sabâh nemâzını, hava aydınlanınca, öğleyi, herşeyin gölgesi kendi boyunun iki katı uzayınca, ikindiyi bundan hemen sonra, akşamı oruc bozulduğu zemân, yatsıyı gecenin üçde biri olunca kıldık. Sonra yâ Muhammed, senin ve**

geçmiş Peygamberlerin nemâz vaktleri budur. Ümmetin, beş vakt nemâzın herbirini, bu kıldığımız iki vaktin arasında kılsınlar dedi). Her gün beş kerre nemâz kılınması emr olundu. Yedi yaşındaki çocuğuna nemâz kılmasını emr etmek, on yaşında kılmazsa eli ile döğmek, anaya, babaya lâzımdır. Talebeye üç def'adan fazla vurmak ve sopa ile vurmak câiz değildir. Oruc tutması ve içki içmemesi için de, çocuk böyle dövülür. Nemâzın farz olduğuna, ya'nî birinci vazîfe olduğuna inanmıyan kâfir olur. Farz olduğuna inanıp da, tenbellikle kılmıyan, kâfir olmaz. **(Fâsık)** olur. Nemâz kılmağa başlayıncaya kadar habs olunur. Hiç müsâmaha, merhamet edilmez. Nemâza başlamazsa, ölünceye kadar habsde bırakılır. Kan akıncaya kadar dövülür diyenler de vardır. Şâfi'î ve Mâlikî mezhebinde de, bir nemâzı tenbellikle kılmıyan kâfir olmaz ise de, cezâ olarak öldürülür. Hanbelî mezhebinde, kâfir olur ve öldürülür, denildi. Şâfi'î mezhebinde de böyle ictihâd eden âlimler vardır. Bir nemâzı, vaktinde cemâ'at ile kılan kimsenin müslimân olduğu anlaşılır. Çünki, başka dinlerde nemâz yalnız kılınır, cemâ'at ile kılınmaz idi. Hac da ederlerdi. Nemâz, yalnız beden ile yapılan ibâdet olduğu için, başkası yerine nemâz kılınmaz. Zekât, yalnız mal ile yapılan ibâdet olduğu için, özrü olmıyan kimse için, başkası, onun malı ile ve emri ile zekât verebilir. Hac, hem beden ile ve hem mal ile yapıldığı için, özrü olanın yerine, bunun parası ile ve emri ile, başkası hacca gidebilir. Ölünceye kadar, hiçbir zemân oruc tutamıyan çok ihtiyâr kimse, oruc yerine her günün orucu için, fakîre fidye denilen malı verebilir. Nemâz için fidye vermek de câiz değildir. Nemâz kılamıyan kimse, vasıyyet ederse, öldükden sonra, bunun nemâz borçlarının iskâtı için, bırakdığı maldan fidye verilmesi iyi olur. Bırakdığı mal, iskât için kifâyet etmezse, **(Devr)** yapmak câiz olur. Oruc için iskât yapmak ise vâcibdir.

Yaz mevsiminde, şimâl memleketlerinde, şafak yeri kararmadan, fecr ağardığı yerlerde, yatsı ve sabâh nemâzlarının vaktleri başlamadığı için, hanefîde, bu iki nemâzı kılmak lâzım değildir. Büyük müc-

tehid imâm-ı Şâfi'î "rahime-hullahü teâlâ" lâzım olduğuna ictihâd buyurmuşdur. Fekat âlimlerin çoğuna göre, bunlara sabâh ve yatsı nemâzlarını kılmak farz olmaz. Kazâ etmeleri de lâzım gelmez. Çünki, her iki nemâzın da vakti başlamamışdır. Vakti gelmeden önce kılmak farz değildir. Fekat oruc böyle değildir. Bir memleketde hilâl görülünce, her memleketde Ramezân başlar.

Kendi mezhebine göre, bir farzı yaparken veyâ bir harâmdan sakınırken, **(Harac)** hâsıl olursa, harac bulunmıyan, başka bir mezheb taklîd edilerek, bu haracdan kurtulmalıdır. Harac, bir işi zahmet ile yapmak veyâ hiç yapamamak demekdir. Harac bulunmıyan başka mezheb yoksa, haraca sebeb olan şey, zarûret ile mevcûd ise, bu farzı yapmak ve harâmdan sakınmak afv olur. Zarûret ile mevcûd değilse, bu şey terk edilerek, haracdan kurtulmalıdır. 511.ci sahîfeye bakınız!

Sabâh nemâzına geç gelen, cemâ'ati kaçırmamak için, sünneti terk eder. Vakti kaçırmamak için sünneti terk etmesi dahâ lâzımdır. Cemâ'ate yetişebilecek ise, sünneti câmi'in hâricinde veyâ direk arkasında kılar. Böyle yer yoksa, cemâ'atin yanında kılmaz. Sünneti terk eder. Çünki mekrûh işlememek için sünnet terk edilir.

Özr ile kılınamıyan farzlara **(Fevâit)** denir ki, kaçırılan nemâzlar demekdir. Özrsüz, tenbellikle kılınmıyan nemâzlara **(Metrûkât)** denir ki, özrsüz terk edilen demekdir. Fıkh âlimleri, kazâya kalan nemâzlara fâiteler demişler, terk edilen nemâzlar dememişlerdir. Çünki, özrsüz, nemâzı vaktinde kılmamak büyük günâhdır. Kazâ etmekle bu günâh afv olmaz. Ayrıca tevbe etmek veyâ hacc-ı mebrûr yapmak lâzımdır. Kazâ edince, yalnız terk etmek, kılmamak günâhı afv olur. Kazâ etmeden yapılan tevbe sahîh olmaz. Çünki, günâhı bırakmak, tevbenin şartıdır.

Nemâzı vaktinden sonraya bırakmak için özr beşdir: Düşman karşısında oturarak ve kıbleden başka tarafa dönerek ve hayvân üstünde giderek de kılmağa imkân olmazsa, müsâfir, yolda hırsız,

eşkıyâ, yırtıcı hayvâna yakalanacaksa, ananın veyâ çocuğun telef olacağı zemân ebenin nemâzı gecikdirmesi özr olur. Dördüncü özr, unutmak, beşincisi uyumakdır. Vakt çıkmadan iftitâh tekbîri alabilmek Hanefîde, bir rek'at kılabilmek ise, Şâfi'îde **(Edâ)** olur.

Farzları kazâ etmek farzdır. Vâcibleri kazâ etmek vâcibdir. Sünneti kazâ ederse, sünnet sevâbı kazanır. Beş vaktin farzı ile vitrin edâları ve kazâlarında sırayı gözetmek lâzımdır. Fekat vaktin sonunda lâzım olmaz. Ya'nî kazâ kılabilmek için vaktin farzı kazâya bırakılmaz. Fâitesi olduğunu unutursa veyâ fâite adedi altı olursa tertîb yine sâkıt olur. Fâitelerin adedi altıdan aşağı düşerse, tertîb avdet etmez. Tertîbsiz kılınan farzlar, fâsid olurlar ise de, adedleri, altı olursa, beşinci vakt çıkınca hepsi sahîh olurlar. Meselâ, sabâh nemâzını kılmıyan kimse, bunu hâtırladığı hâlde, öğleyi, asrı, akşamı, yatsıyı ve vitri kılsa, hiçbiri sahîh olmaz ise de, güneş doğunca hepsi sahîh olur.

Fâite nemâzları fevren, ya'nî acele kazâ etmek lâzımdır. Ancak, çoluk çocuğunun nafakasını kazanacak kadar ve beş vakt nemâzın sünnetlerini ve duhâ, tesbîh ve tehıyyet-ül-mescid nemâzlarını kılacak kadar gecikdirmek câiz olur. İbni Âbidîn, abdestin sünnetlerinde diyor ki, (Câiz demek, memnu' değildir demekdir. Tenzîhen mekrûh olan şeye de câiz denir.) O hâlde, câiz denilen şeyi yapmamak, bu sünnet nemâzlar için, bu kazâları da gecikdirmemek lâzımdır. Ramezân orucunun kazâsı acele değildir.

Dâr-ül-harbde müslimân olan, farz olduklarını bilmediği için terk etdiği nemâzları, orucları ve zekâtları kazâ etmez. Fekat, Dârülislâmda olanların, farzları, harâmları bilmemesi özr olmaz. Mürted, îmâna gelirse, irtidâd zemânında kılmadığı nemâzlarını kazâ etmez. Çünki kâfirler islâmiyyetle muhâtab değildirler. Bir sabî, yatsıyı kıldıkdan sonra cünüb olsa ve fecrden sonra uyansa, yatsıyı kazâ etmesi lâzım olur. Çünki, kılmış olduğu nâfile idi. Uykuda farz oldu. Sıhhatde iken kılınmıyan nemâzları, hasta olunca, teyemmüm ile,

îmâ ile kazâ etmek câiz olur. Kazâya kalan, dört rek'at farz, seferî iken de dört rek'at kazâ olunur. Seferde kazâya kalan iki rek'at öğle farzı mukîm iken de iki rek'at kazâ olunur. Öğlenin farzını kılarken, bugünün öğle nemâzının farzına veyâ öğlenin farzına denir. Fâite nemâz sayısı birden fazla olan, (Evvel kazâya kalmış olan) veyâ (Son kazâya kalmış olan) öğle farzını kazâ edebilir. Fekat, bir Ramezân ayının birkaç gününü kazâ ederken, günlerin sırasını ta'yîn lâzım değildir.

Metrük nemâzları kazâ ederken başkalarına belli etmemelidir. Çünki, nemâzı vaktinde kılmamak günâhdır. Günâhını izhâr etmek de ayrıca günâh olur. Gece gizli yapılan günâhı, gündüz başkalarına anlatmak da günâhdır. İbni Âbidînden terceme burada temâm oldu.

Görülüyor ki, Hanefî mezhebinde, fâite nemâzları acele kazâ etmek lâzımdır. Şâfi'î mezhebinde de böyledir. Şâfi'î âlimlerinden Şemsüddîn Muhammed Remlî "rahmetullahi aleyh", fetvâsında buyuruyor ki, (Özr ile fevt edilmiş nemâzları olanın, Ramezânda terâvîh kılıp, fâiteleri Ramezândan sonra kazâ etmesi günâh olmaz. Fekat, özrsüz terk edilmiş nemâzları olanın böyle yapması günâh olur. Çünki terk edilmiş nemâzların fevren kazâ edilmeleri lâzımdır.) Özrsüz terk edilmiş olan nemâzları önce kılmayıp da sünnetleri meselâ terâvîhi önce kılmanın günâh olduğunu, sünnetler yerine bu nemâzları kazâ etmek lâzım olduğunu, Şâfi'î mezhebinin âlimleri açık olarak bildiriyor. Hanefî mezhebi de böyledir. Hanefîde, özr ile kılınamamış olan fâitelerin kazâlarını sünnet kılacak kadar gecikdirmek câizdir denilmesi, bunların kazâlarını gecikdirmemenin dahâ iyi olacağını göstermekdedir.Çünki câiz, islâmiyyetde yasak edilmemişdir demekdir. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", akar suyu isrâf etmek câizdir sözünü, ya'nî tenzîhen mekrûhdur diye açıklamakdadır. Özr ile fevt edilen nemâzların kazâ edilmeleri acele olunca, özrsüz terk edilmiş nemâzları sünnetler yerine kılmak lâzım olur.

İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", (Abdestde üç kerre yıkamak müekked sünnetdir. Suyun kıymetinin yüksek olması, soğuk olması, suya muhtâc olmak gibi özrlerle bu sünneti terk etmek mekrûh olmaz) demekdedir. Terk edilmiş nemâzı bir ân önce kazâ edip, büyük günâhdan kurtulmak için, sabâh nemâzından başka sünnetler yerine de, bunların kazâsını kılmak lâzım olduğu buradan da anlaşılmakdadır. Sünnetler yerine kazâ kılmak, 291.ci sahîfede yazılıdır.]

MEYYİT İÇİN NEMÂZ İSKÂTI

[Nemâz iskâtı, meyyiti nemâz borçlarından kurtarmak demekdir. Bunun için nemâzlarının keffâreti verilir. Keffâret verilmesi için, ölmeden önce, vasıyyet etmesi ve keffârete yetişecek kadar mal bırakması vâcibdir. Ya'nî, bırakdığı malın sülüsü [üçde biri] keffâret mikdârından az olmamalıdır. Keffâreti velîsi verir. Meyyitin velîsi, vasıyyet etdiği kimsedir. Yâhud vârislerinden biridir. İslâmiyyetde dört çeşid velî vardır. Meyyitin velîsi, yetîmin velîsi, nikâhı yapılacak kadının velîsi, köle ve câriyenin velîsi. Bu sonuncusuna **(Mevlâ)** da denir. Bunlardan başka, Allahü teâlânın da velîleri vardır. Bunlara **(Evliyâ)** da denir. Allahü teâlânın çok sevdiği kimselerdir. Bu sevgiye kavuşmak için, bütün sözlerin, işlerin ve ahlâkın, Muhammed aleyhisselâmın bildirdiği gibi olmaları lâzımdır. Bunlar, hakîkî âlimden kolayca öğrenilir. Hakîkî âlim bulamıyan, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarından öğrenmelidir. **(İbni Âbidîn)** "rahime-hullahü teâlâ" buyuruyor ki, (Fâit, ya'nî özr ile kılınmamış nemâzları olan kimse, bunların keffâretlerinin yapılmasını vasıyyet etse, her bir farz ve vâcib için, bırakdığı malın sülüsünden, yarım sâ' [2,1 litre], ya'nî beşyüzyirmi dirhem [1750 gram] buğday veyâ buğday unu fakîrlere verilir. Hepsini bir fakîre vermek de olur. Kıymetini [altın veyâ gümüş olarak] vermek dahâ iyidir. Vasıyyet eden kimse mal bırakmamış veyâ bırakdığı malın üçde biri, keffâret için kâfî değil ise, yâhud hiç vasıyyet etmemiş olup da, velîsi az bir para teberru' ederek keffâretini yapacaksa, bir günlük 1750 x 6 = 10500 gram, ya'nî 10

buçuk kilo ve senelik 3780 kilo buğdayı [veyâ 10 kilo buğdayın kıymeti, dâimâ takrîben bir gram altın olduğu için, kıymeti kadar 52,5 veyâ ihtiyâten 60 aded altın lirayı yâhud bu liraların ağırlığı kadar [432 gr] bileyzik, yüzük veyâ başka altın parçaları] ödünc alır. Kılmış olduğu nemâzların da kusûrlu olduğunu düşünerek meyyitin ömründen, erkek için oniki, kadın için dokuz sene düşüp, mükellef olduğu zemânı bulur. Hanefî mezhebinde, hergün altı nemâzın keffâreti lâzım olduğundan, bir güneş senesi nemâz keffâreti için lâzım olan [3780 kilo] buğday veyâ dahâ iyisi, bunun kıymeti olan [altmış aded bir liralık] altın ödünc alır. Bunu, nemâzının keffâretinin iskâtı için niyyet ederek bir fakîre verir. Fakîrin, âkıl, bâlig, sâlih, erkek olması lâzımdır. Fakîr kabûl etdim deyip alır. Sonra vârise hediyye eder. Vâris teslîm aldıkdan sonra, ona veyâ başka fakîre verir. Böylece mükellef olduğu sene kadar tekrârlanır. Dahâ fazla altın ödünç almış ise, devr adedi o nisbetde az yapılır. Altın lira yok ise, velî, bileyzik, yüzük gibi altın eşyâ, bir hanımdan ödünc alır. Bundan (Nemâz kılmadığı sene adedi x 7,2) gram dartılıp, bir mendile konur. Mendilde, nemâz kılmadığı sene adedi kadar altın lira vardır. 60 adedine darb ve fakîr adedine bölününce, devr adedi olur. Altın az ise, birincidekinin yarısı kadar dartılır. Devr adedi birincinin iki misli olur. 60 yaşında vefât eden erkek için, bir fakîre 60x48 x 7,2 = 20736 gram altın verilir. Çünki, bir yıllık nemâz iskâtı 60 altındır. 7 fakîr ve 100 gram altın ile 30 devr yapılır. Veyâ 7 fakîr ve 70 gram altın ile 43 devr yapılır. Devr bitince, sondaki fakîr, elindeki altınları velîye hediyye eder. Bu da, borcunu öder. Sonra oruc, kurbân ve yemîn için devrler yapar. Fekat, bir yemîn keffâreti için, en az on fakîre vermek lâzımdır ve bir fakîre bir gün için yarım sâ'dan fazla verilemez. Hâlbuki, bir fakîre bir günde hattâ bir def'ada, birçok nemâz keffâreti verilebilir. Zekât iskâtı vasıyyetsiz yapılamaz. Meyyitin vasıyyeti lâzımdır. Fekat, oruc için vasıyyet şart olmadığından zekâtı için de, velînin teberru' ederek devr yapması iyi olur. Devrlerin hepsi temâm oldukdan sonra, vâris, fakîrlere bir mikdâr mal, para hediyye eder.

Keffâret için vasıyyet eden meyyitin bırakdığı malın sülüsü, bütün keffâretleri için yetişmezse velî, vârislerin izni olmadan, sülüsden fazla mal ile keffâret yapamaz. Sülüs keffâretlere yetişiyor, fekat borcu varsa, alacaklı iskâtı için verse de, keffâretden önce borcu ödenir. Hakkını aldıkdan sonra, keffâret için hediyye etmesi câiz olmaz. Çünki, keffâret yalnız vârisin hibe etdiği mal ile olur. Bütün ömrünün nemâzlarının keffâreti için vasıyyet edenin ömrü bilinmiyorsa, vasıyyet bâtıl olur. Fekat sülüs, ömrünün nemâzları için tahmin edilenden az ise, sülüsün hepsini vasıyyet etmiş olacağından, belli mikdâr malın vasıyyeti olur ve sahîh olur.

Meyyit vasıyyet etmiş olsa dahî, velînin [ya'nî vârisinin veyâ vasînin] keffâret yapmak için teberru' yapması vâcib değildir. Meyyitin sülüsü keffâretlerine yetişecek kadar mal bırakması ve bu sülüs ile keffâret yapılmasını vasıyyet etmesi vâcibdir. Sülüsün bir kısmı ile devr yapılmasını, geri kalanının vârislere veyâ başkalarına teberru' edilmesini vasıyyet ederse, vâcibi terk etmiş olur. Bu ise, günâhdır. Bunun için, sülüsün bir kısmı ile devr yapılmasını, geri kalanı ile Kur'ân-ı kerîm ve tehlîl hatmleri yapılmasını vasıyyet etmek sahîh olmaz. Bundan başka ücret ile Kur'ân-ı kerîm okumak câiz değildir. Ücreti alan da, veren de günâh işlemiş olur. Ücret ile, Kur'ân-ı kerîm öğretmek câiz olur denildi ise de, okumak câiz olur diyen olmamışdır.

Nemâzlarımı vârisim kılsın diye vasıyyet eden meyyitin vârisinin, bunun nemâzlarını kazâ etmesi sahîh olmaz. Fekat bir kimse, nemâz kılar veyâ oruc tutar ve sevâbını bir meyyite hediyye ederse, sahîh olur. Ölüm hastasının, kendi nemâzlarının fidyelerini vermesi câiz değildir.) İbni Âbidînden terceme temâm oldu.

Ahmed Tahtâvî "rahmetullahi aleyh" **(Merâk-ıl-felâh)** hâşiyesinde diyor ki, tutulamıyan orucların fidyelerini vererek iskât edilmeleri nass ile bildirilmişdir. Nemâz, orucdan dahâ mühim olduğu için, nemâzın da oruc gibi olacağını âlimlerimiz sözbirliği ile

bildirmişlerdir. Nemâz iskâtının aslı yokdur diyen din adamı, kendi câhilliğini bildirmiş olur. Bu sözü ile âlimlerin sözbirliğine karşı gelmekdedir.

Bir hasta, yatarken başı ile îmâ ederek de nemâz kılamaz ise, kılamadığı bu nemâzları beş vaktden az olsa bile, bunlar için vasıyyet etmesi lâzım olmaz. Bunun gibi, seferde ve hastalıkda oruc tutamıyan da, bunları kazâ edecek kadar ikâmet ve sıhhat zemânı bulamazsa, vasıyyet etmez. Sadaka-i fıtr, zevcesinin nafakası, hac ihrâmındaki cinâyetleri, haccı, adak sadakaları için de vasıyyet edilir. Vasıyyet etmemiş olan meyyit için vârisinin veyâ herhangi birinin teberru' etmesi inşâallah câiz olur. Hac için vasıyyet edenin vekîli, meyyitin şehrinden veyâ bırakdığı malın sülüsünün kifâyet etdiği yerden; teberru' eden ise, dilediği yerden hacca gider. Meyyit için hiç kimsenin ücretli veyâ ücretsiz oruc tutması ve nemâz kılması sahîh olmaz. Bu husûsdaki hadîs-i şerîf mensûhdur. Keffâret olarak verilen sadaka vâsıtası ile, Allahü teâlâ, meyyitin borçlarını afv eder. Şâfi'î **(Envâr)** kitâbında, (Meyyitin kılmadığı nemâzlar için fidye vermesi vâcib değildir. Verilirse, iskât olmaz) diyor. Mâlikî ve şâfi'îler, hanefîyi taklîd ederek devr yaparlar.

Meyyitin vasıyyet etdiği mal mikdârı, keffâret için kâfî gelmezse veyâ bırakdığı malın sülüsü kâfî gelmezse yâhud hiç vasıyyet etmemiş ise, bir kimsenin teberru' etdiği az bir mal ile borclarının hepsini iskât edebilmek için devr yapılır. İskât niyyeti ile bir fakîre verilir. Fakîr aldıkdan sonra, bunu velîye veyâ bir başkasına hediyye eder. Bunun kabz etmesi, ya'nî eline alması lâzımdır. Bu da meyyitin borcunun iskâtı için diyerek, bunu teberru' ederek bir fakîre verir. Tahtâvî hâşiyesinden terceme burada temâm oldu.]

CUM'AYA DÂİR

Ve dahî, Cum'a nemâzının sahîh olması şartları yedidir:

1- Nemâz kılacak yer, mısr olmak, ya'nî şehr denecek kadar büyük olmakdır.

2- Hutbe okumakdır.

3- Hutbeyi nemâzdan önce okumakdır.

4- Orada imâm veyâhud devlet reîsi tarafından me'zûn nâibi olmakdır.

5- Öğle vaktinde kılınmakdır.

6- Cemâ'at bulunmakdır. İmâm-ı a'zama ve imâm-ı Muhammede göre "rahime-hümallahü teâlâ", bâliğ ve âkıl ve erkek imâmdan gayrı, üç âdem ve imâm-ı Ebû Yûsüfe göre "rahime-hullahü teâlâ", imâmdan gayri iki âdem olmakdır. Esah olan, Tarafeyn kavlidir.

7- Nemâza herkesin gelmesi serbest olmakdır.

(Hindiyye) fetvâsında diyor ki, (Hür, sağlam ve seferî olmıyan erkeklerin Cum'a nemâzı kılmaları farz-ı ayndır. Seferde olana ve hastaya ve kadınlara Cum'a nemâzı kılmak farz değildir. Şiddetli yağmur ve hükûmet adamının zulmünden korkanlara da farz olmaz. Âmir, kumandan ve iş veren, emrinde olanı Cum'a nemâzından men' etmez. O kadar zemânın ücretini kesebilir. Fâsık olan imâm Cum'a kıldırırsa, buna mâni' olamıyanın buna uyması, bunun için Cum'a nemâzını terk etmemesi lâzımdır denildi. Başka nemâzlarda, sâlih imâmın kıldırdığı câmi'e gitmeli, fâsık imâm arkasında kılmamalıdır. Her kadının, herhangi bir nemâzı cemâ'at ile kılmak için câmi'e gitmeleri mekrûhdur.)

Bir kimse, imâma, Cum'a nemâzının ikinci rek'atının rükû'unda yetişse, imâm-ı Muhammede göre "rahime-hullahü teâlâ", öğle nemâzını kılar. İmâm-ı a'zama ve imâm-ı Ebû Yûsüfe göre "rahime-hümallahü teâlâ", teşehhüdde dahî yetişse, Cum'ayı kılar. Ve hatîb

efendi hutbe okurken, bir kimse nâfile kılsa, iki rek'at kılar, ziyâde kılmaz. Ve eğer, Cum'a sünneti ise, iki rek'at kılar da mı selâm verir, yoksa dört rek'ati tekmil eder mi? Bu husûs, ihtilâflıdır. Esah olan, dört rek'ati temâmlar.

Cum'anın vâcibi beşdir:

1- Ezân vaktinde her şeyi terk etmekdir.

2- Câmi'e sa'y ederek gitmek.

3- Hatîb efendi hutbedeyken nâfile kılmamak.

4- Dünyâ kelâmı söylememek.

5- Sükût eylemek.

Cum'anın müstehabı altıdır:

1- Râyiha-i tayyibe,

2- Misvâk,

3- Pâk libâs,

4- Tebkîr, [Tebkîr, Cum'a nemâzı için, câmi'e erken gitmeğe derler. Zemân-ı se'âdetde, Eshâb-ı kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în", sabâh nemâzından sonra, dağılmayıp, Cum'adan sonra dağılırlardı. Bu ümmetden ilk terk olunan şey, tebkîr sünnetidir.]

5- Gusl etmekdir.

6- Salevât okumakdır.

Cum'anın mekrûhları beşdir:

1- Hatîb efendi hutbede iken selâm vermekdir.

2- Kur'ân-ı kerîm okumak.

3- Aksıran kimseye **(Yerhamükellah)** demek.

4- Yimek ve içmek.

5- Mekrûh olan her ameli işlemek. [Hatîb efendinin hutbeyi uzatması da mekrûhdur.]

Minârede okunan birinci Cum'a ezânından sonra, hatîb efendi, minberin yanında, Cum'anın ilk sünnetini kılar. Sonra minber önüne gelip, ayakda, kıbleye karşı, kısa düâ edip, minbere çıkar ve cemâ'ate karşı oturup, ikinci ezânı dinler. Sonra ayakda hutbeye başlar.

[Vehhâbî denilen kimseler, Ehl-i sünnet mezhebinde değildir. Mezhebsizdir. Bunlara **(Vehhâbî)** veyâ **(Necdî)** denir. Vehhâbîliği ingilizler kurdu. Abdülvehhâb oğlu Muhammed adındaki Necdli soysuz, câhil bir din adamı vâsıtası ile kurdular. Kitâblarında, vehhâbî olmıyan müslimânlara müşrik, kâfir diyorlar. Bunları öldürmek, kadınlarını, kızlarını, mallarını ganîmet olarak almak câizdir yazıyorlar. Bol para vererek, topladıkları mezhebsiz, câhil din adamlarını vehhâbî yaparak, her memleketde açdıkları, **(Râbıtatül'âlem-il-islâmî)** ismindeki vehhâbî merkezlerine gönderiyorlar. Bunların islâmiyyete uymıyan yazılarını, [Dünyâ islâm âlimleri birliğinin fetvâsı diyerek] bütün islâm memleketlerine yayıyorlar. Her sene, hâcılara parasız dağıtıyorlar. Bu yazılardan birinde, (Kadınların Cum'a nemâzı kılmaları farzdır) diyor. Kadınları, kızları zor ile Cum'a nemâzına gönderiyorlar. Kadın, erkek karışık nemâz kılıyorlar. Bir yazılarında da, (Cum'a ve bayram hutbeleri, cemâ'atin anladığı dil ile okunur. Arabî okumamalıdır) diyor. Böyle fetvâlarına islâm memleketlerindeki hakîkî din âlimleri vesîkalarla cevâb vermekdedirler. Bu doğru cevâblardan biri, Hindistânın çeşidli yerlerindeki ehl-i sünnet âlimlerinin fetvâlarıdır. Meselâ, Madras müftîsi allâme hibrünnihrir vel-fehhâme sâhibüt-takrîr vettahrîr mevlânâ Muhammed Temîm bin Muhammed Madrâsî "nevverallahü merkadehu" buyuruyor ki:

Hutbenin hepsini arabîden başka dil ile okumak veyâ hem arabî, hem de tercemesi ile birlikde okumak mekrûhdur. Hutbenin hepsini arabî okumak vâcibdir. Çünki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", her hutbesini yalnız arabî okumuşdur. **(Bahrür-râık)** kitâbında, bayram nemâzlarını anlatırken diyor ki, (Terâvîh ve Küsûf nemâzlarından başka nâfile nemâzlar cemâ'at ile kılınmaz. Bayram

nemâzları hep cemâ'at ile kılındığı için, nâfile olmadıkları, vâcib oldukları anlaşılır). Görülüyor ki, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" devâmlı olarak yapdığı ibâdetin vâcib olduğu anlaşılmakdadır. Allâme Zebîdî "rahime-hullahü teâlâ", **(İhyâ)** şerhında diyor ki, (Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" devâmlı yapdığı ibâdet vâcib olur. Farz olduğunu göstermez.) Allâme müftî Ebüssü'ûd efendi "rahime-hullahü teâlâ", **(Feth-ullah-ilmu'în)** kitâbında diyor ki, (Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" devâmlı olarak yapması, bunun vâcib olduğunu gösterir.) [İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", abdestin sünnetlerinde buyuruyor ki, (Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" devâmlı yapdığı ibâdet, hiç terk etmemiş ise, sünnet-i müekkede olur. Terk etmemekle berâber, terk edeni inkâr etmiş ise, vâcib olur. Çünki, inkâr etmemek, hükmen terk etmek olur. Bunun içindir ki, Ebüssü'ûd efendi, hiç terk etmeden devâm etdiği şey, vâcib olur demişdir.) Her ikisini de özrsüz terk etmenin tahrîmen mekrûh olduğunu, nemâzın mekrûhlarının sonunda bildirmekdedir.] Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" hutbeleri devâmlı olarak yalnız arabî okuması, arabî okumanın vâcib olduğunu göstermekdedir. Bunun için, hutbeleri arabîden başka lisân ile okumak veyâ hem arabî, hem de tercemesini okumak tahrîmen mekrûh olur. Çünki, birincisinde, arabî okumak terk edilmiş olur. İkincisinde ise, hutbenin yalnız arabî olması terk edilmiş olur. Her ikisinde de, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" devâmlı yapdığı şey terk edilmiş olur. Bunun gibi, nemâza başlarken tekbîri arabî söylemek ve bunlar arasında (Allahü ekber) demek ayrı ayrı iki şeydir. İkisinden birini terk etmek, tahrîmen mekrûh olmakdadır. Çünki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", hep Allahü ekber dediği için, bunu söylemek vâcib olmuş, terk etmek de, tahrîmen mekrûh olmuşdur. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" **(Redd-ül-muhtâr)**da buyuruyor ki, (Mekrûh, vâcibin veyâ sünnetin terk edilmesidir. Birincisi tahrîmen, ikincisi ise tenzîhen mekrûh olur.) **(Halebî-yi kebîr)**de diyor ki, (Sünneti terk etmek, tenzîhen

mekrûh olur. Vâcibi terk etmek, tahrîmen mekrûh olur.) **(Fetâvâ-yi Sirâciyye)**de (Hutbeyi fârisî okumak câizdir) diyor. Bu sözü ele alarak, hutbeyi arabîden başka lisân ile okumak câiz olup, tahrîmen ve tenzîhen mekrûh değildir diye fetvâ vermek bâtıldır. Çünki, Sirâciyyenin sözü (sahîh olur) demekdir. Bu da, mekrûh olmadığını bildirmez. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", **(Redd-ül muhtâr)** da buyuruyor ki, (Sahîhdir demesi, mekrûh olmadığını göstermez.) Muhammed Abdülhayy Luknevî "rahime-hullahü teâlâ", **(Umdet-ürri'âye)** kitâbında diyor ki, (Hutbenin arabî okunması şart değil-dir. Fârisî veyâ başka lisân ile okumak câiz olur sözü, nemâzın câiz olacağını bildirmekdedir. Ya'nî, Cum'a nemâzının sahîh olması için, hutbe okumak şartı yerine getirilmiş olur demekdir. Yoksa, hutbe kerâhetsiz olur demek değildir. Çünki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ve Eshâb-ı kirâmın hepsi "radıyallahü anhüm" hutbe-yi her zemân yalnız arabî olarak okumuşlardır. Bunlara muhâlefet, tahrîmen mekrûh olur.) Tâbi'în ve Tebe'i tâbi'în "rahimehümulla-hü teâlâ" de, hutbeyi, her zemân, her yerde yalnız arabî okudular. Arabîden başka lisân ile okumadıkları gibi, arabî ve tercemesini bir-likde okuyan da hiç olmadı. [Hâlbuki, bunların Asyada ve Afrika-da, hutbelerini dinliyenlerin hiçbiri arabî bilmiyorlar, hutbede söy-lenilenleri anlamıyorlardı. Onların anlamaları için tercemelerini de söylemeleri, yeni müslimân olanlara, islâmiyyeti öğretmeleri lâzım olduğu hâlde, hutbelerde arabîden başka dil ile okumağı câiz gör-mediler. İslâmiyyeti onlara hutbelerin dışında anlatdılar. Hutbeleri de anlamaları için ve islâmiyyeti iyi öğrenmeleri için, onların arabî öğrenmelerini emr etdiler. Biz de, bu âlimler gibi yapmalıyız.]

Bunlara muhâlefet ederek, hutbeleri arabîden başka dil ile oku-mak, **(Bid'at)** olur. Tahrîmen mekrûh olur. Birincisine tahrîmen de-mek ve ikincisine tenzîhen demek bâtıldır. Çünki, tenzîhen mekrûh, sünneti terk etmeğe denir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hutbenin hepsini her zemân yalnız arabî okuduğu için, hutbenin hep-sini yalnız arabî okumak vâcibdir. Bu vâcibi terk etmek, nasıl tenzîhi

olur? Tahrîmen mekrûh olan şeyi terk etmek vâcibdir. Mevlânâ Bahr-ul-ulûm "rahime-hullahü teâlâ", **(Erkân-ül-erbe'a)**da diyor ki, (Tahrîmen mekrûh olan şeyi terk etmek vâcibdir. Bu mekrûhu yapmak, bu vâcibi terk etmek olur.)

Tahrîmen mekrûh olan şeyi her zemân yapan kimse âdil değildir. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", **(Redd-ül-muhtâr)**da nemâzın vâciblerine başlarken, İbni Nüceymden "rahime-hullahü teâlâ" alarak diyor ki, (Tahrîmen mekrûh işlemek küçük günâhdır. Küçük günâha devâm etmek, adâleti giderir.) Hutbelerin tercemelerini de okuyan hatîblerin adâletleri yok olarak fâsık olurlar. Arkalarında nemâz kılmak tahrîmen mekrûh olur. **(Nûr-ulîzâh)**da ve **(İbni Âbidîn)**de diyor ki, (Köle, köylü ve veled-i zinâ câhil iseler, bunların ve fâsık ile bid'at ehlinin ise, âlim olsalar da, imâm olmaları mekrûhdur. Bunları imâm yapmak günâh olur.) Allâme İbrâhîm Halebî "rahime-hullahü teâlâ", **(Halebî-yi Kebîr)**de diyor ki, (Fâsıkı imâm yapanlar, günâh işlemiş olurlar. Çünki, fâsıkları imâm yapmak tahrîmen mekrûhdur.) **(Merâk-ıl-felâh)**da diyor ki, (Fâsık kimse, âlim olsa da, imâm yapılması mekrûh olur. Çünki, islâmiyyete uymakda gevşek davranır. Buna ihânet etmek vâcibdir. İmâm yapmak, ona saygı göstermek olur. İmâm olmasına mâni' olunamazsa, Cum'ayı ve her nemâzı başka câmi'de kılmalıdır.) Allâme Tahtâvî "rahime-hullahü teâlâ", burayı açıklarken, (Fâsıkın imâm yapılması, tahrîmen mekrûhdur) demekdedir.

Hatîbin hutbeleri arabîden başka lisân ile okumasına sebeb olmamalıdır. Buna sebeb olmak günâhdır. Çünki günâh işlemeğe yardım etmek de günâhdır. İbni Âbidîn "rahimehullahü teâlâ", **(Redd-ül-muhtâr)**da diyor ki, (Fâsık imâm arkasında nemâz kılınmaz. Fâsık olmıyan imâmı aramak lâzımdır. Cum'a nemâzı böyle değildir. Şehrde birkaç câmi'de Cum'a nemâzı kılınıyorsa, Cum'a nemâzını da, fâsık imâm arkasında kılmak mekrûh olur. Çünki, başka imâm arkasında kılması mümkin olur. **(Feth-ul-kadîr)**de de böyle yazılıdır.) Bunun için, arabîden başka lisânda tercemeyi de okuyan imâm

arkasında kılmamalı, hutbeyi yalnız arabî okuyan imâmı aramalı, Cum'ayı bunun arkasında kılmalıdır. Fazla bilgi almak için, **(Et-tahkîkât-üs seniyye fî kerâhet-il-hutbet-i bi-gayrıl' arabiyye ve kirâetiha bil arabiyyeti ma'a tercemetihâ bi-gayr-il' arabiyyeti)** kitâbını okuyunuz! Allâme Muhammed Temîmî Madrâsînin yazısının tercemesi burada temâm oldu.

Yukarıdaki yazı 1349 [m. 1931] senesinde, Hindistânda arabî olarak yazılmış, Hindistânın en büyük onüç âlimi tarafından tasdîk ve altı imzâ edilmişdir. Bu târîhî fetvâ ile birlikde, Hindistândaki **(Diyobend)** ve **(Bâkıyât-üs-sâlihât)** ve **(Madrâs)** ve **(Haydarâbâd)** âlimlerinin arabî fetvâları, 1396 [m. 1976] senesinde, İstanbulda basdırılmışdır. Osmânlı devletindeki, dünyâca şöhret sâhibi olmuş binlerce derin âlim ve Şeyh-ul-islâmlar "rahime-hümullahü teâlâ", milletin hutbeleri anlaması için çâre aramışlar. Hutbelerde türkçe tercemelerin de okunması için cevâz bulamayıp, buna izn verememişlerdir. Cemâ'ate hutbenin ma'nâsını anlatmak için, her câmi'de, nemâzlardan sonra Cum'a va'zları yapdırılmış, altıyüz sene hutbeler, millete bu sûretle öğretilmiş, böylece islâmiyyetin dışına çıkmağı önlemişlerdir.]

Bayram nemâzının **(Zevâid tekbîrleri)** dokuzdur: Biri farz. Birisi sünnet. Yedisi vâcibdir: İftitâh tekbîri farz. Evvelki rükû' tekbîri sünnet. Zevâid tekbîrleri vâcibdir. Ve ikinci rek'atin rükû' tekbîri, vâcibe mukârenet ile vâcib olur.

NEMÂZ KILMAK

(Ni'met-i islâm)da diyor ki, âkıl ve bâlig olan her müslimânın hergün beş vaktde nemâz kılması farzdır. Kimse, kimsenin yerine nemâz kılamaz. Bir kimse kıldığı nemâzın ve başka ibâdetlerinin sevâbını [diri veyâ ölü] başkalarına hediyye edebilir. [Kendine verilen sevâb kadar onların herbirine de sevâb verilir. Kendi sevâbı hiç azalmaz.] Hasmının ya'nî alacaklısının hakkını afv etmesi için,

nemâz kılıp sevâbını ona bağışlamak câiz değildir. Nemâzın farz olduğuna inanıp da, özrü olmadığı hâlde tenbellik ederek kılmıyan kâfir olmaz. Fâsık olur. [Bir nemâz için, Cehennemde yetmişbin sene yanacağı bildirildi.] Nemâz kılmağa başlayıncıya kadar habs olunur. Çocuk, yedi yaşına gelince nemâz kılması emr olunur. On yaşına gelince, nemâz kılmazsa, el ile döğülür. Üçden ziyâde vurulmaz. Değnek ile vurulmaz. Değnek ile vurmak, ancak cinâyet işliyen büyük insana hâkim karârı ile vurulur. Zevc de, zevcesini sopa ile döğemez. [Hiçbir canlının başına, yüzüne, göğsüne ve önüne, karnına vurmak câiz değildir.] Hastanın da kudreti, gücü yetdiği kadar nemâz kılması farzdır.

ÖZR SÂHİBİ OLMAK

Abdesti bozan şeyin bedenden çıkması, devâmlı olursa, **(Özr)** denir. İdrâr, iç sürmesi, yel kaçırmak, burun kanaması ve yaradan kan, sarı su akması, ağrıdan, şişden dolayı gözyaşı akması devâmlı olunca, bu kimse ve istihâza kanı akan kadın, **(Özr sâhibi)** olurlar. Tıkamakla, ilâc ile veyâ nemâzı oturarak yâhud îmâ ile kılarak, bunları durdurmaları lâzımdır. [İdrâr kaçıran erkek, idrâr yoluna arpa kadar nebâtî pamuk sokar. Sun'î pamuk kullanılırsa, elyâfi böbreklere gidip, iltihâb yapabilir. İdrâr yaparken, fitil kendiliğinden dışarı çıkar, gider. İdrâr çok kaçıyorsa, fazlası fitilden geçerek, dışarı sızar ve abdesti bozulur. Sızan idrârın çamaşırı kirletmemesi lâzımdır. Bunun için de, idrâr çıkan yere bez sarıp, köşesine bağlı ipi ile, sarılıp bağlanır. İpin serbest ucundaki halka, çengelli iğne ile dona rabt edilir. İdrâr çok kaçarsa, bezin içine pamuk da konabilir. İp ucundaki halka, iğneden zor çıkarsa, iğneye rabtiye teli takılıp, halka buna geçirilir. Halka bundan kolay çıkarılarak, bez üç def'a muslukda yıkanır. İdrâr kaçıran kimse, cebinde üç, beş bez bulundurmalıdır. İpli bez hâzırlamak için, (12x15) cm. eb'âdında bir bezin, bir köşesi bükülüp buraya 50 cm. kadar sicim bağlanır. İhtiyârlarda ve bazı hastalarda, zeker küçülüp, üzerine sarılı bez çıkıyor. Böyle kimseler,

küçük naylon torbaya, mendil kadar bez yerleşdirip, zeker ve husyeleri torbaya koyar. Torbanın ağzını bağlar. Bezde dirhemden fazla idrâr birikir ise, abdest alırken, bez değişdirilir. Nemâz vakti çıkınca , özr sâhibinin abdesti bozulur. Vakt çıkmadan önce de, özre sebeb olan şeyden başka bir sebeb ile abdesti yine bozulur. Meselâ, burnu deliklerinin birinden kan gelmekde iken abdest alıp, sonra diğer delikden de akmağa başlasa, abdesti bozulur. Hanefîde ve şâfi'îde, (özr sâhibi) olmak için, abdesti bozan şeyin, bir nemâz vaktinde devâmlı akması lâzımdır. Abdest alıp, o vaktin farzını kılacak kadar bir zemânda akmazsa, özr sâhibi olmaz. Bir kimse özr sâhibi olunca, sonraki nemâz vaktlerinde, bir kerre, bir damla bile gelse, özr sâhibi olması, o vaktlerde de devâm eder. Bir nemâz vaktinde hiç gelmezse, özr sâhibi olmak biter. Özre sebeb olan necâset elbiseye dirhem mikdârından fazla bulaşınca, tekrâr bulaşmasına mâni' olmak mümkin ise, bulaşmış yeri yıkamak lâzım olur. **(El-fıkh-u alel-mezâhibilerbe'a)**da diyor ki, (Bir hastanın mâlikî mezhebine göre özr sâhibi olması için, iki kavl vardır: Birinci kavle göre, abdesti bozan şeyin, bir nemâz vaktinin yarısından fazla devâm etmesi ve başladığı ve durduğu vaktlerinin belli olmaması lâzımdır. İkinci kavle göre, birinci kavldeki iki şart olmasa dahî, bu akıntılar başlayınca, hasta özr sâhibi olur. Abdesti bozulmaz. Kesildiği vakt ma'lûm olursa nemâza duracağı zemân, abdest alması müstehab olur. Hanefîde ve şâfi'îde özr sâhibi olamıyan hasta ve ihtiyâr, mâlikî mezhebinin ikinci kavlini taklîd eder.)]

Gusl abdesti alınca, hasta olmakdan veyâ hastalığının şiddetlenmesinden yâhud uzamasından korkan teyemmüm eder. Bu korku, kendi tecribeleri ile yâhud müslimân, âdil tabîbin söylemesi ile ma'lûm olur. Fıskı, günâh işlemesi dillere düşmüş olmıyan tabîbin sözü de kabûl edilir. Soğuk olup barınacak yer, suyu ısıtacak şey, şehrde hamâm parası bulamamak, hastalığa sebeb olabilir. Hanefîde, bir teyemmüm ile, dilediği kadar farz kılabilir. Şâfi'îde ve mâlikîde her farz için yeniden teyemmüm eder.

Abdest a'zasının yarısında yara olan teyemmüm eder. Yara yarıdan azında ise, sağlamını yıkayıp, yarayı mesh eder. Guslde, bütün beden bir uzv sayıldığı için, bütün bedenin yarısı yara ise teyemmüm eder. Yaralı yer, yarıdan az ise, sağlamını yıkayıp yaraları mesh eder. Yaraya mesh zarar verirse, sargıya mesh eder. Buna da zarar verirse, meshi terk eder. Abdestde ve guslde, başa mesh zarar verirse, başı mesh etmez. Eli çolak [ekzema, yara] olup, su kullanamıyan teyemmüm eder. Yüzünü, kollarını yere, [kirecli, topraklı, taşlı dıvara] sürer. Elleri ve ayakları kesik olanın yüzü de yara ise, nemâzı abdestsiz kılar. Abdest aldıracak kimse bulamıyan, teyemmüm eder. Çocuğu, kölesi, ücret ile tutduğu kimse, yardıma mecbûrdurlar. Başkalarından da yardım ister. Fekat, onlar yardıma mecbûr değildir. Zevc ve zevce de, birbirlerine abdest aldırmağa mecbûr değildirler.

Kan aldırarak, sülük tutunarak, yara, çıban olarak, kemiği kırılarak veyâ incinerek sargı [pamuk, gaz bezi üzerine flaster, merhem] koyan, orasını soğuk, sıcak su ile yıkamağa veyâ mesh etmeğe kâdir olamazsa, abdestde ve guslde, bunların yarıdan fazlası üstüne bir kerre mesh eder. Sargıyı çözmek zarar verirse, altındaki sağlam yerler yıkanmaz. Sargı aralarında görünen sağlam deri kısmları mesh edilir. Sargıyı abdestli olarak sarmak lâzım değildir. Meshden sonra, sargı değişdirilirse, üstüne başkası da sarılırsa, yenisine mesh lâzım olmaz.

HASTALIKDA NEMÂZ

(Ni'met-i islâm)da diyor ki:

Ayakda duramıyan veyâ ayakda durunca, hastalığının uzayacağını çok zan eden hasta, nemâzını oturarak kılıp, rükû' için bedenini biraz eğer. Sonra dikilip, sonra yere secde yapar. Kolayına geldiği gibi oturur. Diz çökmesi, bağdaş kurması, ihtibâ etmesi, ya'nî kaba etleri üzerine oturup kollarını dizlerinin etrâfına halka yapması câizdir. Baş, diş, göz ağrısı hastalık sayılır. Düşmana görünmek kor-

kusu da, özrdür. Ayakda olunca, abdesti bozulan da oturarak kılar. Bir şeye dayanarak ayakda durabilen, dayanarak kılar. Ayakda fazla duramıyan, iftitâh tekbîrini ayakda alıp, ağrı hâsıl olunca oturarak devâm eder.

Yere secde yapmakdan âciz olan, ayakda okuyup, rükû' ve secde için oturarak îmâ eder. Oturup rükû' için biraz, secde için dahâ çok eğilir. Bedenini eğemiyen, başını eğer. Birşey üzerine secde etmesi lâzım değildir. Birşey üzerine secde ederse, secde için, rükû'dan fazla eğilmiş ise, nemâzı sahîh olursa da, mekrûhdur. Dayanarak oturmak mümkin iken, yatarak îmâ câiz olmaz. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", bir hastanın, önüne yasdık koyup, yasdık üzerine secde etdiğini görerek, yasdığı alıp atmış. Hasta, önüne tahta koymuş. Onu da atmış ve **(Muktedir isen, erd üzerinde** [ya'nî alnını toprağa koyarak] **kıl! Buna gücün yetmezse, îmâ et ve secde için, rükû'dan dahâ çok eğil!)** buyurmuşdur. **(Bahr-ür-râık)** da bildirildiği üzere, Âli İmrân sûresinin yüzdoksanbirinci âyet-i kerîmesi, (Nemâzı, gücü yeten ayakda kılar. Âciz olan oturarak kılar. Bundan da âciz olan, yatarak kılar) demekdedir. İmrân bin Husayn hasta olunca, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buna, **(Ayakda kıl! Gücün yetmezse, oturarak kıl! Buna da kudretin olmazsa, yan veyâ sırt üstü yatarak kıl!)** buyurdu. [Görülüyor ki, ayakda duramıyan hasta, oturarak kılar. Oturamıyan, yatarak kılar. Herhangi bir şeklde oturamıyan, yatarak kılar. Yerde oturabilen hastanın ve otobüsde, tayyârede gidenin, koltukda, sandalyada ayakları sarkıtarak kılması câiz değildir. Cemâ'ate gidince ayakda kılamıyan, evinde ayakda kılar. Yirmi şeyden birinin bulunması, cemâ'ate gitmemek için özr olur: Yağmur, şiddetli sıcak ve soğuk, canına veyâ malına saldıracak düşman korkusu, arkadaşlarının gidip yolda yalnız kalmakdan korkmak, havanın çok karanlık olması, fakîr borçlunun yakalanıp habs olunmakdan korkması, kör olmak, yürüyemiyecek felci olması, bir ayağı kesik olmak, hasta, kötürüm olmak, çamur, yürüyememek, yürüyemiyen ihtiyâr, nâdir bulunan

fıkh dersini kaçırmak, sevdiği yemeği kaçırmak korkusu, yolculuğa hareket hâlinde olmak, yerine bırakacak kimse bulunmıyan hasta bakıcı, gece şiddetli rüzgâr, halâya gitmek için sıkışmak. Hastalığının artmasından veyâ uzamasından korkan hasta ve hastası bakımsız kalacak olan hasta bakıcı ve çok ihtiyârlıkdan yürümesi güç olmak, Cum'a nemâzına gitmemek için özrdür. Cemâ'ate yürüyerek gidip gelmek, vâsıtaya binerek gitmekden efdaldir. Câmi'de sandalyada, koltukda oturarak, îmâ ile kılmak câiz değildir. İslâmiyyetin bildirmediği şeklde ibâdet yapmak **(Bid'at)** olur. Bid'at işlemenin büyük günâh olduğu fıkh kitâblarında yazılıdır.]

Kıbleye dönemiyen hasta, kolayına gelen cihete doğru kılar. Sırt üstü yatanın başı altına birşey konarak, yüzü kıbleye karşı yapılır. Dizlerini dikmesi iyi olur. Başı ile îmâ edemiyenin nemâzı kazâya bırakması câiz olur. Nemâz arasında hasta olan, gücü yetdiği şeklde devâm eder. Yerde oturarak kılan hasta, nemâzda iyi olursa, ayakda kılarak devâm eder. Aklı, şu'ûru giden nemâz kılmaz. Beş vakt geçmeden iyi olursa, beş vakti kazâ eder. Altı nemâz geçerse, hiç kazâ etmez.

Îmâ ile de olsa, kılınmıyan nemâzı acele kazâ etmek farzdır. Kazâ etmeğe vakt bulmadan ölüm hâline gelirse, kılmadığı nemâzların iskâtı için, bırakdığı maldan fidye verilmesini vasıyyet etmek vâcib olmaz. Kazâ edecek zemân sıhhat bulursa, vasiyyet vâcib olur. Vasıyyet etmezse, velîsinin hattâ yabancının kendi malından iskât yapması câiz olur denilmişdir. **(Ni'met-i islâm)**ın yazısı temâm oldu.

Ve dahî, hadîs-i şerîfde şöyle gelmişdir: **(İnsana yoksulluk, yirmidört şeyden gelir:**

1- Zarûret olmadan ayakda bevl etmek.

2- Cünüb olarak ta'âm yimek.

3- Ekmek ufağını, hor görüp basmak.

4- Soğan ve sarmısak kabuklarını ateşe atmak.

5- Büyüklerin önünde yürümek.

6- Babasını ve anasını adıyle çağırmak.

7- Ağaç ve süpürge çöpü ile dişini karışdırmak.

8- Elini balçıkla yıkamak.

9- Eşik üzerine oturmak.

10- Bevl etdiği yerde, abdest almak.

11- Çanağı ve çömleği, yıkamadan ta'âm koymak.

12- Esvâbını üstünde dikmek.

13- Aç iken soğan yimek.

14- Yüzünü eteği ile silmek.

15- Evinde örümcek bırakmak.

16- Sabâh nemâzını kılınca mescidden acele çıkmak.

17- Pazara, erken gidip, geç dönmek.

18- Yoksul kimseden ekmek satın almak.

19- Babaya ve anaya, kötü düâda bulunmak.

20- Çıplak yatmak.

21- Kap kaçağı, örtüsüz bırakmak.

22- Çırağı, mumu üfleyerek söndürmek.

23- Her şeyi, bismillah demeden işlemek.

24- Şalvarını ayakda giymek.)

Bir kimse yatacağı vakt, **(İnnâ a'taynâ)** sûresini okusa ve sonra, (Yâ Rabbî! Beni sabâh nemâzına vaktiyle uyandır) derse, Biiznillâhi teâlâ, o kimse, sabâh nemâzına, vaktiyle uyanır.

Kıl nemâzı, elin harâma salma,
çok yaşarım, dünyâ hep kalır sanma!
Beş nemâza sarıl, gençlik çağında!
Ekdiğini biçersin, Cennet bağında.

İki kişi ölümü hâtırlamaz,
harâm işler, biri de nemâz kılmaz!
Birgün gelir, tutmaz olur bu eller,
söyliyemez, Allah demeyen diller!

NEMÂZIN EHEMMİYYETİ

(Eşi'at-ül-leme'ât) kitâbında, nemâzın ehemmiyyetini bildiren çeşidli hadîs-i şerîfler vardır. Bu kitâb **(Mişkât-ül Mesâbîh)** hadîs kitâbının fârisî şerhidir. Hindistândaki islâm âlimlerinin büyüklerinden Abdülhak bin Seyfüddîn Dehlevî "rahime-hullahü teâlâ" yazmışdır. 1384 [m. 1964] senesinde, Lüknov şehrinde dokuzuncu baskısı yapılmışdır. Dört cilddir. **(Mesâbîh)** kitâbını, Muhyissünne Hüseyn Begavî "rahime-hullahü teâlâ" yazmışdır. Muhammed Veliyyüddîn "rahime-hullahü teâlâ", bunu şerh ederek **(Mişkât-ül-Mesâbîh)** ismini vermişdir. Abdülhak-ı Dehlevî, 1052 [m. 1642] de Delhîde vefât etmişdir.

Arabîde nemâza **(Salât)** denir. Salât, aslında düâ, rahmet ve istigfâr demekdir. Nemâzda bu üç ma'nânın hepsi bulunduğu için, nemâza salât denilmişdir.

1 -Ebû Hüreyre "radıyallahü anh" bildiriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Beş vakt nemâz ve Cum'a nemâzı, gelecek Cum'aya kadar ve Ramezân orucu, gelecek Ramezâna kadar yapılan günâhlara keffâretdirler. Büyük günâh işlemekden sakınanların küçük günâhlarının afvına sebeb olurlar.)** Arada işlenilmiş olan küçük günâhlardan kul hakkı bulunmıyanları yok ederler. Küçük günâhları afv edilerek bitmiş

olanların, büyük günâhları için olan azâblarının hafiflemesine sebeb olurlar. Büyük günâhların afv edilmesi için tevbe etmek de lâzımdır. Büyük günâhı yok ise, derecesinin yükselmesine sebeb olurlar. Bu hadîs-i şerîf, **(Müslim)**de yazılıdır. Beş vakt nemâzı kusûrlu olanların afv olmasına, Cum'a nemâzları sebeb olur. Cum'a nemâzları da kusûrlu ise, Ramezân orucları sebeb olur.

2 -Yine Ebû Hüreyre "radıyallahü anh" bildiriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Kapısının önünde akar su olan bir kimse, bu suda her gün beş kerre yıkansa, bedeninde kir kalır mı?)** Eshâb-ı kirâm, cevâb vererek, hayır hiç kir kalmaz yâ Resûlallah dediler. **(Beş vakt nemâz da böyledir. Beş vakt nemâz kılanların küçük günâhlarını Allahü teâlâ yok eder)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîf, **(Buhârî)**de ve **(Müslim)**de yazılıdır.

3 -Abdüllah ibni Mes'ûd "radıyallahü anh" diyor ki, birisi, yabancı bir kadını öpmüşdü. Ya'nî, Ensârdan biri, hurma satıyordu. Bir kadın, hurma almak için geldi. Kadına karşı hayvânî hisleri hareket etdi. Evde dahâ iyisi var. Gel ondan vereyim dedi. Eve gelince, kadını kucakladı, öpdü. Kadın, (Ne yapıyorsun Allahdan kork!) dedi. O da, pişmân oldu. Resûlullaha gelip, yapdığını söyledi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buna cevâb vermedi. Allahü teâlâdan vahy bekledi. Sonra, bu zât nemâz kıldı. Allahü teâlâ Hûd sûresinin yüzonbeşinci âyetini gönderdi. Bu âyet-i kerîmede meâlen, **(Günün iki tarafında ve güneş batınca nemâz kıl! İyilikler, kötülükleri elbette yok eder)** buyuruldu. Günün iki tarafı, öğleden evvel ve öğleden sonra demekdir. Ya'nî sabâh, öğle ve ikindi nemâzlarıdır. Gündüze yakın olan gece nemâzı da, akşam ve yatsı nemâzlarıdır. Bu âyet-i kerîmede, hergün beş vakt nemâzın, günâhların afv edilmelerine sebeb oldukları bildirilmekdedir. Bu zât, yâ Resûlallah! Bu müjde yalnız benim için midir? Yoksa bütün ümmet için midir, dedi. **(Bütün ümmetim içindir)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîf, iki Sahîhde de yazılıdır.

4 -Enes bin Mâlik “radıyallahü anh” diyor ki, bir kimse Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” gelip, (Had cezâsı verilecek bir günâh işledim. Bana had cezâsı vur!) dedi. Resûlullah, ne günâh işlemiş olduğunu buna sormadı. Nemâz vakti geldi. Berâber kıldık. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” nemâzı bitirince, bu zât kalkdı ve (Yâ Resûlallah “sallallahü aleyhi ve sellem”! Ben, had cezâsı yapılacak bir günâh işledim. Allahü teâlânın kitâbında emr olunan cezâyı bana yap!) dedi. **(Sen bizimle berâber nemâz kılmadın mı?)** buyurdu. Evet kıldım dedi. **(Üzülme, Allahü teâlâ günâhını afv eyledi!)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîf, iki temel kitâbda yazılıdır. Bu zât, had lâzım olan büyük günâh işlediğini zan etmişdi. Nemâz kılınca afv olması, bunun küçük günâh olduğunu göstermekdedir. Yâhud had demesi, küçük günâhların karşılığı olan **(Ta’zîr)** cezâsı idi. İkinci sorusunda, (Had cezâsı yap!) dememesi de, böyle olduğunu gösteriyor.

5 -Abdüllah ibni Mes’ûd “radıyallahü anh” diyor ki, Allahü teâlânın en çok hangi ameli sevdiğini Resûlullahdan “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” sordum: **(Vaktinde kılınan nemâz)** buyurdu. Ba’zı hadîs-i şerîflerde ise, **(Evvel vaktinde kılınan nemâzı çok sever)** buyurulmuşdur. Ondan sonra hangisini çok sever dedim. **(Anaya-babaya iyilik yapmayı)** buyurdu. Bundan sonra da hangisini çok sever dedim. **(Allah yolunda cihâd etmeyi)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîf de, iki Sahîh kitâbda yazılıdır. Başka bir hadîs-i şerîfde, **(Amellerin en iyisi, yemek yidirmekdir)** buyuruldu. Bir başkasında, **(Selâm vermeyi yaymakdır.)** Bir başkasında ise, **(Gece, herkes uykuda iken nemâz kılmakdır)** buyurulmuşdur. Başka bir hadîs-i şerîfde, **(En kıymetli amel, elinden ve dilinden kimsenin incinmemesidir.)** Bir hadîs-i şerîfde de, **(En kıymetli amel, cihâddır)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(En kıymetli amel, hacc-ı mebrûrdur.)** Ya’nî, hiç günâh işlemeden yapılan hacdır buyuruldu. **(Allahü teâlâyı zikr etmekdir)** ve **(Devâmlı olan ameldir)** hadîs-i şerîfleri de vardır. Süâli soranların hâllerine uygun, çeşid-

li cevâblar verilmişdir. Yâhud, zemâna uygun cevâb verilmişdir. Meselâ, islâmiyyetin başlangıcında, amellerin en efdali, en kıymetlisi cihâd idi. [Zemânımızda, amellerin en efdali, yazı ile, neşriyyât ile, kâfirlere, mezhebsizlere cevâb vermek, Ehl-i sünnet i'tikâdını yaymakdır. Böyle cihâd edenlere, para ile, mal ile, beden ile yardım edenler de bunların kazandıkları sevâblara ortak olurlar. Âyet-i kerîmeler, hadîs-i şerîfler, nemâzın, zekâtdan, sadakadan dahâ kıymetli olduğunu gösteriyor. Fekat, ölüm hâlinde bulunana birşey verip, ölümden kurtarmak, nemâz kılmakdan dahâ kıymetli olur.]

6 -Câbir bin Abdüllah haber veriyor: Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(İnsan ile küfr arasındaki sınır, nemâzı terk etmekdir.)** Çünki nemâz, insanı küfre varmakdan koruyan perdedir. Bu perde aradan kalkınca kul küfre kayar. Bu hadîs-i şerîf, **(Müslim)**de yazılıdır. Bu hadîs-i şerîf, nemâzı terk etmenin çok fenâ olduğunu gösteriyor. Eshâb-ı kirâmdan çok kimse, nemâzı özrsüz terk eden kâfir olur dediler. Şâfi'î ve mâlikî mezheblerinde kâfir olmaz ise de öldürülmesi vâcibdir. Hanefî mezhebinde, nemâz kılıncaya kadar habs olunur ve dövülür.

7 -Übâde bin Sâmit "radıyallahü anh" haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Allahü teâlâ beş vakt nemâz kılmağı emr etdi. Bir kimse, güzel abdest alıp, bunları vaktinde kılarsa ve rükû'larını, huşû'larını temâm yaparsa, Allahü teâlâ, onu afv edeceğini söz vermişdir. Bunları yapmıyan için söz vermemişdir. Bunu, isterse afv eder, isterse azâb yapar.)** Bu hadîs-i şerîfi, İmâm-ı Ahmed, Ebû Dâvüd ve Nesâî bildirmişlerdir. Görülüyor ki, nemâzın şartlarına, rükû' ve secdelerine dikkat etmek lâzımdır. Allahü teâlâ sözünden dönmez. Doğru dürüst nemâz kılanları muhakkak afv eder.

8 -Ebû Emâme-i Bâhilî "radıyallahü anh" bildiriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Beş vakt nemâzınızı kılınız! Bir ayınızda oruc tutunuz! Mallarınızın zekâtını veriniz!**

Başınızda olan âmirlere itâ'at ediniz. Rabbinizin Cennetine giriniz.) Görülüyor ki, hergün beş vakt nemâz kılan ve Ramezân ayında oruc tutan ve malının zekâtını veren ve Allahü teâlânın yeryüzünde halîfesi olan âmirlerin islâmiyyete uygun emrlerine itâ'at eden bir müslimân, Cennete gidecekdir. Bu hadîs-i şerîfi, imâm-ı Ahmed ve Tirmüzî bildirmişlerdir.

9 -Eshâb-ı kirâmın meşhûrlarından Büreyde-i Eslemî "radıyallahü anh" haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Sizinle aramızda olan ahd, nemâzdır. Nemâzı terk eden kâfir olur.)** Görülüyor ki, nemâz kılanın müslimân olduğu anlaşılır. Nemâza ehemmiyyet vermiyen, nemâzı birinci vazîfe kabûl etmediği için kılmıyan kâfir olur. Bu hadîs-i şerîfi imâm-ı Ahmed ve Tirmüzî ve Nesâî ve İbni Mâce bildirdi.

10 - Ebû Zer-i Gıfârî "radıyallahü teâlâ anh" diyor ki, sonbehâr günlerinden birinde, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ile berâber sokağa çıkdık. Yapraklar dökülüyordu. Bir ağaçdan iki dal kopardı. Bunların yaprakları hemen döküldü. **(Yâ Ebâ Zer! Bir müslimân Allah rızâsı için nemâz kılınca, bu dalların yaprakları döküldüğü gibi, günâhları dökülür)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîfi imâm-ı Ahmed haber verdi.

11 -Zeyd bin Hâlid Cühemî haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bir müslimân, doğru olarak ve huşû' ile iki rek'at nemâz kılınca, geçmiş günâhları afv olur.)** Ya'nî küçük günâhlarının hepsi afv olur. Bu hadîs-i şerîfi İmâm-ı Ahmed "rahime-hullahü teâlâ" bildirdi.

12 - Abdüllah bin Amr ibni Âs "radıyallahü teâlâ anhümâ" haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bir kimse, nemâzı edâ ederse, bu nemâz kıyâmet günü nûr ve burhân olur ve Cehennemden kurtulmasına sebeb olur. Nemâzı muhâfaza etmezse, nûr ve burhân olmaz ve necât bulmaz. Kârûn ile, Fir'avn ile, Hâmân ile ve Übey bin Halef ile birlikde bulunur.)**

Görülüyor ki, bir kimse, nemâzı farzlarına, vâciblerine, sünnetlerine ve edeblerine uygun olarak kılarsa, bu nemâz, kıyâmetde nûr içinde olmasına sebeb olur. Böyle nemâz kılmağa devâm etmezse, kıyâmet günü adı geçen kâfirlerle berâber olur. Ya'nî, Cehennemde şiddetli azâb çeker. Übey bin Halef, Mekke kâfirlerinin azgınlarından idi. Uhud Gazâsında, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek eli ile onu Cehenneme gönderdi. Bu hadîs-i şerîfi, imâm-ı Ahmed ile Beyhekî ve Dârimî bildirmişlerdir.

13 - Tâbi'înin büyüklerinden Abdüllah bin Şakîk "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki, (Eshâb-ı kirâm "radıyallahü anhüm", ibâdetler içinde, yalnız nemâzı terk etmenin küfr olacağını söylediler.)Bunu, Tirmüzî bildirdi. Abdüllah bin Şakîk, Ömerden, Alîden, Osmândan ve Âişeden "radıyallahü anhüm" hadîs-i şerîfler rivâyet etmişdir. Hicretin yüzsekiz senesinde vefât etdi.

14 - Ebüdderdâ "radıyallahü anh" diyor ki, çok sevdiğim bana dedi ki, **(Parça parça parçalansan, ateşde yakılsan bile, Allahü teâlâya hiçbir şeyi şerîk yapma! Farz nemâzları terk etme! Farz nemâzları bile bile terk eden müslimânlıkdan çıkar. Şerâb içme! Şerâb, bütün kötülüklerin anahtarıdır.)** Görülüyor ki, farz nemâzlara aldırış etmeyip terk eden kâfir olur. Tenbellikle terk eden kâfir olmaz ise de büyük günâh olur. İslâmiyyetin bildirdiği beş özrden biri ile fevt etmek günâh değildir. Şerâb ve alkollü içkilerin hepsi aklı giderir. Aklı olmıyan her kötülüğü yapabilir.

15 - Alî "radıyallahü anh" haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Yâ Alî! Üç şeyi yapmağı gecikdirme: Vakti gelince, nemâzı hemen kıl! Cenâze hâzırlanınca, nemâzını hemen kıl! Bir kızın küfvünü bulunca, hemen evlendir!)** Bu hadîs-i şerîfi Tirmüzî "rahime-hullahü teâlâ" bildirdi. Cenâze nemâzını gecikdirmemek için, mekrûh olan üç vaktde de kılmalı.

[Görülüyor ki, kadını, kızı küfvüne, ya'nî dengine vermek

lâzımdır. Küfv demek, zengin olmak, ma'âşı çok olmak demek değildir. Küfv olmak, erkeğin sâlih müslimân olması, Ehl-i sünnet i'tikâdında olması, nemâz kılması, içki içmemesi, ya'nî islâmiyyete uyması ve nafaka kazanacak kadar iş sâhibi olması demekdir. Erkeğin, yalnız zengin olmasını, apartman sâhibi olmasını isteyenler, kızlarını felâkete sürüklemiş, Cehenneme atmış olurlar. Kızın da nemâz kılması, başı, kolu açık sokağa çıkmaması, mahrem olmıyan akrabâsı ile dahî yalnız kalmaması lâzımdır.]

16 - Abdüllah ibni Ömer "radıyallahü anhümâ" haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Nemâzlarını vaktleri gelince hemen kılanlardan Allahü teâlâ râzı olur. Vaktlerinin sonunda kılanları da afv eder.)** Bu hadîs-i şerîfi Tirmüzî "rahime-hullahü teâlâ" bildirdi.

Şâfi'î ve hanbelîde, her nemâzı, vaktinin evvelinde kılmak efdaldir. Mâlikî mezhebi de buna yakındır. Ancak, çok sıcakda, yalnız kılanın, öğleyi gecikdirmesi efdal olur. Hanefî mezhebinde, sabâh ve yatsı nemâzlarını gecikdirmek ve sıcak zemânlarda öğleyi, hava serinleyince kılmak efdaldir. [Fekat öğleyi, imâmeyn kavline göre, ikindi vakti girmeden ve ikindiyi ve yatsıyı da, İmâm-ı a'zama göre, vakti girince kılmak iyi olur, ihtiyâtlı olur. Takvâ ehli olanlar, her işlerinde ihtiyâtlı olurlar.]

17 - Ümm-i Ferve "radıyallahü anhâ" haber veriyor. Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" hangi amelin efdal olduğu soruldu. **(Amellerin efdali, vaktinin evvelinde kılınan nemâzdır)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîfi, imâm-ı Ahmed, Tirmüzî ve Ebû Dâvüd "rahimehümullahü teâlâ" bildirdiler. Nemâz, ibâdetlerin en üstünüdür. Vakti girer girmez kılınca, dahâ üstün olmakdadır.

18 - Âişe "radıyallahü anhâ" diyor ki, (Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" nemâzını âhır vaktinde kıldığını, iki def'a görmedim.)

19 - Ümm-i Habîbe "radıyallahü anhâ" haber veriyor. Resûlullah

“sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Bir müslimân kul, her gün, farz nemâzlardan başka, on iki rek’at, tetavvu’ olarak nemâz kılarsa, Allahü teâlâ ona Cennetde bir köşk yapar.)** Bu hadîs-i şerîf **(Müslim)**de yazılıdır. Görülüyor ki, hergün beş vakt farz ile kılınan sünnet nemâzlara Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” tetavvu’, ya’nî nâfile nemâz demekdedir.

20 - Tâbi’înin büyüklerinden Abdüllah bin Şakîk “rahime-hullahü teâlâ” diyor ki, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” tetavvu’ nemâzlarını, ya’nî nâfile nemâzlarını, hazret-i Âişeden “radıyallahü anhâ” sordum. (Öğle farzından evvel dört, sonra iki, akşamın ve yatsının farzlarından sonra iki, sabâh nemâzlarının farzından evvel iki rek’at kılardı) dedi. Bu haberi, Müslim ve Ebû Dâvüd “rahime-hümallahü teâlâ” bildirdiler.

21 - Âişe “radıyallahü anhâ” dedi ki, (Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” nâfile ibâdetlerden en çok devâm etdiği, sabâh nemâzının sünneti idi.) Bu haber, **(Buhârî)**de ve **(Müslim)**de yazılıdır. Âişe “radıyallahü anhâ”, beş vakt nemâzda kılınan sünnet nemâzlara, nâfile nemâz demekdedir.

[Büyük islâm âlimi, sapıklara, mezhebsizlere karşı Ehl-i sünnetin en kuvvetli hâmîsi, Allahü teâlânın seçdiği dîni yayan, bid’atleri yıkan büyük mücâhid, İmâm-ı Rabbânî müceddid-i elf-i sânî Ahmed bin Abdül-ehad Fârûkî Serhendî “rahmetullahi aleyh”, islâm dîninde bir benzeri yazılmamış olan, **(Mektûbât)** kitâbının birinci cildi, yirmidokuzuncu mektûbunda buyuruyor ki:

Allahü teâlânın râzı olduğu işler, farzlar ve nâfilelerdir. Farzların yanında nâfilelerin hiç kıymetleri yokdur. Bir farzı vaktinde kılmak, bin sene, durmadan nâfile ibâdet yapmakdan dahâ kıymetlidir. Her çeşid nâfile, meselâ nemâz, zekât, oruc, ömre, hac, zikr, fikr, hep böyledir. Hattâ bir farzı yaparken, bunun sünnetlerinden bir sünneti ve edeblerinden bir edebi yapmak da, başka nâfileleri yapmakdan kat kat dahâ kıymetlidirler. Emîr-ül mü’minîn Ömer-ül-Fârûk “radı-

yallahü anh", birgün sabâh nemâzını kıldırınca, cemâ'at arasında birisini göremeyip sebebini sordukda, o her gece nâfile ibâdet yapıyor. Belki uyumuş, cemâ'ate gelememişdir dediler. (Bütün gece uyusaydı da, sabâh nemâzını cemâ'at ile kılsaydı, dahâ iyi olurdu) buyurdu. Görülüyor ki bir farzı yaparken, edeblerinden bir edebi yapmak ve bir mekrûhundan sakınmak, zikr, fikr ve murâkabadan katkat dahâ kıymetlidir. Evet bunlar, o edebleri yapmakla ve mekrûhlardan sakınmakla berâber yapılırsa, elbet çok fâideli olurlar. Fekat onlarsız olunca, birşeye yaramazlar. Bunun gibi, bir lira zekât vermek, binlerce lira nâfile sadaka vermekden dahâ iyidir. O bir lirayı verirken bir edebini gözetmek, meselâ, yakın akrabâya vermek de o nâfile sadakadan katkat dahâ iyidir. [Gece nemâzı kılmak istiyenlerin kazâ kılmaları lâzım olduğu buradan anlaşılmakdadır. Allahü teâlânın emrlerine **(Farz)**, yasaklarına **(Harâm)**, Peygamberimizin emrlerine **(Sünnet)**, yasaklarına **(Mekrûh)**, bunların hepsine **(Ahkâm-ı islâmiyye)** denir. Güzel ahlâk sâhibi olmak, insanlara iyilik etmek farzdır. Ahkâm-ı islâmiyyenin bir hükmüne inanmıyan, beğenmiyen **(Kâfir)**, **(Mürted)** olur. Hepsine inanana **(Müslimân)** denir. Tenbellikle ahkâm-ı islâmiyyeye uymıyan müslimâna **(Fâsık)** denir. Bir farza, bir harâma uymıyan fâsık, Cehenneme gidecekdir. Bunun yapdıklarının hiçbiri ve sünnetleri kabûl olmaz, sevâb verilmez. Bir lira zekât vermiyenin milyonlar vererek yapdığı hayrâtların ve hasenâtların hiçbiri kabûl olmaz. Yapdığı câmi'lere, mekteblere, hastahânelere, hayr cem'ıyyetlerine yapdığı yardımlara sevâb verilmez. Yatsı nemâzını kılmıyanın terâvîh nemâzı kabûl olmaz. Farzlardan ve vâciblerden başka yapılan ibâdetlere **(Nâfile)** denir. Sünnetler nâfile ibâdetdir. Bu ta'rîfe göre, kazâ nemâzları kılan, sünnet de kılmış olur. Bir farzı yapmanın, bir harâmdan sakınmanın sevâbı, milyonlarca nâfile sevâbından çokdur. Bir farzı yapmıyan, bir harâm işleyen, Cehennemde yanacakdır. Nâfile ibâdetleri, onu Cehennemden kurtaramaz. İbâdetlerde yapılan değişikliklere **(Bid'at)** denir. İbâdet yaparken bid'at işlemek harâmdır ve ibâdetin bozulmasına se-

beb olur. [245.ci sahîfeye bakınız!] Hadîs-i şerîfde **(Bid'at işleyenin hiçbir ibâdeti kabûl olmaz)** buyuruldu. Fâsıkın, meselâ karısı, kızı tesettür yapmıyan kimsenin ve bid'at sâhibinin, meselâ ibâdetlerde ho-parlör kullanan kimsenin arkasında nemâz kılmamalı, va'zlarını, din üzerindeki uydurma nutklarını dinlememeli, kitâblarını okumamalıdır. Dosta da, düşmana da güler yüz, tatlı dil göstermeli, hiç kimse ile münâkaşa etmemelidir. Hadîs-i şerîfde **(Ahmaka cevâb verilmez)** buyuruldu. İbâdetler, kalbin temizliğini artdırır. Günâhlar kalbi karartır, feyzleri alamaz olur. Her müslimânın, îmânın şartlarını ve farzları ve harâmları öğrenmesi farzdır. Bilmemesi özr değildir. Ya'nî bilip de inanmamak gibidir.] **(Mektûbât)** kitâbı fârisîdir. Tercemesi burada temâm oldu. İmâm-ı Rabbânî hazretleri, 1034 [m. 1624] senesinde, Hindistânda, Serhend şehrinde vefât etdi.

Yukarıda yazılanlardan anlaşılıyor ki, beş vakt nemâzın sünnetleri de, nâfile nemâzdır. Bunlar, farzlarla berâber kılındıkları için ve kılınan farzlardaki noksanları temâmladıkları için, diğer nâfile nemâzlardan dahâ efdal oldular. Nemâzlara kıymet verdiği, bunları birinci vazîfe bildiği hâlde, bir farz nemâzı özrsüz vaktinde kılmıyan bir müslimân büyük günâh işlemiş olur. Cehennemde Fir'avnlar ile, Hâmân ile berâber olur. Nâfile nemâzlar, ya'nî sünnetler, insanı bu büyük günâhdan, bu şiddetli azâbdan kurtaramaz. Bunun için, terk edilmiş farz nemâzları kazâ etmek farzdır. Bunların kazâlarını gecikdirmek de büyük günâhdır. Bu artan, çoğalan günâhlara son vermek lâzımdır. Kazâ kılmak farz olduğu için, sevâbı, sünnetleri kılmak sevâbından binlerce kat fazladır. Buna göre ve sünnetleri özr ile terk etmek câiz olduğuna göre, her müslimân, özrsüz terk etdiği farz nemâzların kazâlarını, hergün dört vakt nemâzın sünnetleri yerine de kılmalıdır. Sabâh nemâzının sünnetine vâcib diyen âlimler olduğu için, sabâh nemâzının sünneti yerine kazâ kılmamalıdır. Böylece kazâlarını her zemân kılarak, büyük günâhdan bir ân önce kurtulmalıdır. Kazâlar bitdikden sonra, beş vakt nemâzın sünnetlerini devâmlı kılmalıdır. Çünki, sünnetleri özrsüz olarak kılmamakda

ısrâr etmek, küçük günâh olur. Sünnete ehemmiyyet vermiyen ise kâfir olur.

Özr ile fevt edilmiş, kılınamamış nemâzları acele kazâ etmek de farz ise de, özr ile fevt etmek günâh olmadığı için, bunların kazâlarını, sünnetleri kılacak kadar gecikdirmeğe, Hanefî âlimleri câiz olur dediler. Fekat bu sözleri, özrsüz terk edilmiş nemâzların kazâları için de câiz olur demek değildir. Bundan başka, câiz demek, vâcibdir, iyidir demek değildir. Câiz denilen çok şey vardır ki, mekrûh oldukları bildirilmişdir. Meselâ, zimmî olan kâfirlere **(Sadaka-i fıtr)** vermek câizdir, fekat mekrûhdur.]

ZEKÂT VERMEK

Ve dahî, zekâtın farz olmasına delîl, Bekara sûresinin kırküçüncü ve yüzonuncu âyet-i kerîmeleridir.

Ve dahî, oniki kimseye zekât verilmesi câiz değildir:

Mecnûn olana, Meyyitin kefenine, Kâfire, Zenginlere, Usûl ve fürûuna, Zevcesine, Kölesine, Mükâtebesine, [Efendisine belirli bir mikdâr para vermekle âzâd olacak köle.] Müdebberesine, [Efendisi ölünce âzâd olacak köle.] Kadının, kocasına zekât vermesi ihtilâflı olup, esah olan vermemekdir.

Ve dahî bir kimseyi yabancı sanarak, evlâdı çıksa ve müslimân sanarak, kâfir çıksa, bunlara zekât verilmez ise de, bilmiyerek verilmiş olduğu takdîrde, -esah olan- iâde etmez.

Zekâtı sekiz kimseye vermek lâzımdır:

1- Istılâh-ı din üzere miskîn olana,

2- Kurban nisâbına mâlik olmıyan fakîrlere,

3- Borclu olan müslimâna,

4- Zekât malı ve uşr toplamağa me'mur olan kimseye (ücret mikdârında),

5- Memleketinde zengin olsa bile, bulunduğu yerde fakîr olana,

6- Cihâd ve hac yolunda muhtâc kalana,

7- Âzâd olması için efendisine belli para ödemesi lâzım olan köleye,

8- Müellefe-i kulûb denilen kâfirlere, ki bunlar şimdi yokdur.

Nafakadan fazla, fekat kurban nisâbından az malı olana **(fakîr)** denir. Ma'âşı kaç lira olursa olsun, evini idârede güçlük çeken her memûr, zekât alabilir ve kurban kesmesi, fıtra vermesi vâcib olmaz. Din bilgilerini öğretmekde ve öğrenmekde olan, kırk senelik nafakası olsa da, zekât alabilir. Zekât parası ile câmi', cihâd, hac yapılmaz. Meyyite kefen alınmaz. Zenginin küçük çocuğuna, kendi analarına, babalarına, çocuklarına, zevceye verilmez. Kardeşlere, geline, dâmâda, kayın valde, kayın pedere, hala, amca, dayı, teyzeye vermek dahâ sevâbdır. Fakîre nisâbdan az verilir. Fekat, çoluk, çocuğu da varsa, herbirine nisâb mikdârı düşmiyecek kadar çok verilebilir. Mâlını isrâf edene, harâmda kullanana verilmez. Seyyidler, şimdi ganîmetden haklarını alamadıkları için bunlara da verilir.

Zekâtın farz olmasının şartı altıdır:

1- Müslimân ola,

2- Bâliğ ola,

3- Akllı ola,

4- Hür ola,

5- (Zekât nisâbı) mikdârı halâl zekât malına mâlik ola,

6- Elindeki malı ihtiyâcından ve borcundan fazla ola.

[Zekât farz oldukdan sonra müslimân fakîre vermiyenin veyâ başka borcu olanın, hayrat, hasenât yapması ve sadaka vermesi sevâb olmaz, günâh olur. Bunun zekâtını vermesi ve borcunu ödemesi farzdır. **(Hadîka)** cild II, 635. ci ve **(Berîka)** 1369. cu sahîfelerde diyor ki, parasını harâm yerlere sarf eden veyâ isrâf eden kimselere

[zekât ve] sadaka vermek câiz değildir. Çünki, harâma yardım etmek harâmdır.]

Verene hiç menfe'ati kalmaması lâzımdır. Zevc ve zevce, birbirine zekât verirse, verene menfe'ati tam olarak kesilmez. Her ibâdetde olduğu gibi, zekât vermekde de niyyet etmek lâzımdır. Zekât malının borcundan fazla olması ve **(Hâcet-i asliyye)**sinden fazla olması ve bu fazla malın **(Nisâb mikdârı)** olması lâzımdır. Altının nisâbı 20 miskal [96 gram, 13,3 altın lira]dır. Gümüşün nisâbı 200 dirhem [672 gram]dır. Zekâtı vermenin, farz olması için, zekât malının, nisâb mikdârı oldukdan i'tibâren, bir hicrî sene sonra da mülkünde bulunması lâzımdır. Zekâtın farz olmasına mâni' olmak için, bir sene temâm olmadan, hîle-i şer'ıyye yapmak, imâm-ı Muhammede göre mekrûhdur. İmâm-ı Ebû Yûsüf mekrûh değildir. Çünki, farz olunca, itâ'at etmemek günâh olur. Günâhdan sakınmak **(Tâ'at)** olur dedi. Fetvâ imâm-ı Muhammed kavli iledir.

(Zekât malı), artan, çoğalan mal demekdir. Bu da dört nev'dir: Senenin yarıdan fazlasında, çayırda otlıyan dört ayaklı, dişi erkek karışık, yâhud yalnız dişi, **(sâime)** hayvânlar, ticâret için satın alınan mallar, altın ve gümüş eşyâ, toprakdan çıkan gıdâ maddeleridir. Çayırda, yalnız erkek hayvânı olanlara ve katırı, eşeği olanlara, bunların zekâtlarını vermek farz değildir. Devenin, sığırın ve koyunun yavruları, büyükleri ile birlikde olunca, zekât hesâbına katılırlar. Zekât, uşr, keffâret ve sadaka-i fıtr olarak verilecek mal yerine, bunların kıymetlerini de vermek câizdir. Şâfi'îde câiz değildir. Zekât farz oldukdan sonra, mal helâk olursa, sâkıt olur. Sâhibi telef ederse sâkıt olmaz.

Âkıl ve bâliğ olan müslimânın, tam mülkü olan ve halâl yoldan gelmiş olan zekât malının mikdârı, nisâb mikdârı oldukdan bir sene sonra, bu mâlın belli mikdârını sekiz sınıf müslimândan bir veyâ birkaçına vermesine zekât denir. Verilen kimsenin müslimân olması lâzımdır. Tam mülkü demek, kullanması mümkin ve câiz olan malı

demekdir. Satın alınan mal, söz kesilince mülk olur ise de, teslîm alınmadan önce, kullanılması mümkin olmadığı için, tam mülk olmaz. Gasb edilen, ya'nî zulm ile, zor ile alınan ve sirkat edilen, ya'nî çalınan ve fâiz, rüşvet, kumar ile alınanı ve çalgı çalmak, şarkı söylemek ücreti ve alkollü içki satışı bedeli olarak alınan ve fâsid bey' ile satın alınan mallara **(Mâl-ı habîs)** denir. Habîs malların zekâtları verilmez. Çünki bunlar, alanın mülkü olmaz. Sâhiblerine, sâhibleri ölmüş ise vârislerine, vârisleri de yoksa, fakîr müslimânlara verilmeleri lâzımdır. Habîs malları, birbirleri ile veyâ kendi halâl malı ile karışdırırsa, bu karışım, mülkü olur ise de, buna **(Mülk-i habîs)** denir. Mülk-i habîsi de, başkasına vermek ve kullanmak harâmdır ve tâm mülk olmadığı için, zekâtı verilmez. Buna karışmış bulunan habîs malın mislini, misli yoksa kıymetini kendi halâl, zekât malından, sâhiblerine tazmîn etdikden [ödedikden] sonra, mülk-i habîsi kullanması halâl olur ve zekât nisâbına katması lâzım olur. Bu borçlarını ödemek için, halâl malı yoksa, ödünç alıp öder. Borcunu ödemeden evvel mülk-i habîsi kullanmak, başkasına vermek harâm ise de, satarsa, hediyye ederse, alana harâm olmaz. Sâhibleri ve vârisleri bilinmiyorsa veyâ çeşidli kimselerden toplanan harâm mallar birbirleri ile karışdırılıp mülk-i habîs olurlarsa, hepsinin müslimân fakîrlere sadaka verilmesi lâzım olur. Fakîr, aldığını geri hediyye ederse, verenin geri alması câiz olur.

Altın ve gümüş, hâlis olarak kullanılmaz. Hâlisi yarıdan fazla ise, zekâtları her hâlde verilir ve ağırlıkları ile hesâb edilir. Bunlardan çarşıda semen olarak kullanılan iki nev' bulunursa, hâlisi dahâ çok olana **(Ceyyid)** denir. Hâlisi az olanına **(Züyûf)** denir. Hâlisleri yarıdan az ise, ticâretde kullanılınca ve kıymetleri altın veyâ gümüş nisâbı kadar olunca, zekâtlarını vermek lâzım olur.

Yağmur veyâ nehr suyu ile sulanan uşrlu toprak mahsûlü, mikdârı az olsa da ve çabuk çürüyen, bozulan sebze, meyve olsa da, onda biri uşr olarak uşr memûruna verilir. Memûr, bunları satarak, parasını **(Beyt-ül-mâl)** denilen hazîneye kor. Meyve görününce veyâ

olunca, yâhud toplandığı zemân vermek farz olur denildi. Hayvân ile veyâ dolab ile, makina, motor ile sulananın yirmide biri verilir. Hiçbir masraf çıkmadan önce vermek lâzımdır. Hükûmetin uşru, mal sâhibine bağışlaması, afv, lağv etmesi câiz değildir. Dağdan ve uşrlu toprakdan elde edilen balın da uşru verilir.

Zimmîye zekât verilmez. Fekat fitre, keffâret, nezr ve sadaka verilir. **(Bahr)**de diyor ki, (Zimmî olmıyan kâfire, ister müste'min olsun, ister harbî olsun, farz, vâcib ve nâfile sadaka verilmez.) Borcu olmıyan bir fakîre nisâb mikdârı veyâ dahâ çok zekât vermek mekrûhdur. Fakîrin ıyâli, ya'nî çoluk çocuğu varsa, herbirine nisâbdan az noksan olacak kadar vermek câiz olur.

Râyic olan, ya'nî geçer akça olan fülûs ile mal satmak câizdir. Fülûs, altından ve gümüşden başka metalden veyâ kâğıddan para demek olup, âdete göre semen olduğu için, ta'yîn edilmesi, ya'nî işâret edilmesi, gösterilmesi lâzım değildir. Fülûs kâsid olursa, ya'nî çarşıda pazarda geçmez olursa, İmâm-ı a'zama "rahime-hullahü teâlâ" göre, bey' bâtıl olur. İmâmeyne, ya'nî İmâm-ı Ebû Yûsüf ile İmâm-ı Muhammede "rahime-hümallahü teâlâ" göre, bâtıl olmaz. Kıymeti kadar geçer akça verilir. Ödünç aldıkdan sonra, fülûs kâsid olursa, İmâm-ı a'zama göre, mislini, ya'nî aldığı kadar fülûs öder. İmâmeyne göre, kıymeti kadar geçer akça öder. Râyic olmayan fülûs ile alışveriş yapabilmek için, fülûsu ta'yîn etmek, göstermek lâzımdır. Ta'yîn edilen mal, te'ayyün eder. Ya'nî onu vermek lâzım olur. Benzerini veremez. Sarrafa bir dirhem ağırlığında gümüş verip, bunun yarısı ile fülûs ve yarısı ile de yarım dirhemden bir habbe noksan gümüş ver dese, bu bey' fâsid olur. Çünki, yarım dirhem gümüşü, dahâ az ağırlıkda gümüşe satmak fâiz olur. Eğer, bunun yarısı ile fülûs ver ve yarısı ile de yarım dirhemden bir habbe noksan gümüş ver derse, fülûsün bey'i sahîh olur. Eğer, bu bir dirhem gümüş ile bana yarım dirhem ağırlığında fülûs ve yarım dirhemden bir habbe noksan gümüş ver derse, bey'in ikisi de sahîh olur. Bir habbe noksan gümüş aynı ağırlıkdaki gümüş karşılığı ve yarım dirhem

fülûs da, yarım dirhemden bir habbe fazla ağırlıkdaki gümüş karşılığı satılmış olur. Fülûs ile, bunun karşılığı olan gümüşün ağırlıkları farklı ise de, cinsleri başka olduğundan câiz olur.

(Bedâyı'us-sanâyı')da diyor ki, (Zekât olarak verilecek mal, zekâtı lâzım olan malın cinsinden veyâ başka cinsden zekât malı olmalıdır. [Altın yerine, fakîre elbise, ayakkabı, buğday, yağ gibi şeyler vermek câiz değildir.] Zekât malı, ayn veyâ deyn olur. Ayn olan zekât malı, vezn ile veyâ hacm ile ölçülür veyâ ölçülmez. Ölçülmez ise, yâ sâime hayvân olur. Yâhud, ticâret urûzu olur. Sâime ise, nass ile bildirilen hayvânın kendi verilince, orta hallisi verilir. Aşağı hâlde olanı verilirse, orta halliden farkı kadar altın veyâ gümüş de verilir. Hayvânın kıymeti verilince, yine orta hallinin kıymeti verilir. Aşağı hâlde olanın kıymeti verilirse, altın veyâ gümüş ile temâmlanır. İki orta koyun yerine kıymetleri toplamında bir semiz vermek câiz olur. Çünki, fâiz malı olmıyanlarda, kıymete i'tibâr olunur. Ticâret urûzundan nass ile bildirilenin kırkda biri verilir. Kendi cinsinden olan başka mal verilirse, iyi yerine orta veyâ aşağı mal verilince, aradaki farkı temâmlamak lâzım olur. Çünki urûz, ağırlıkla veyâ hacm ile ölçülmiyen eşyâ demekdir. Bunlarda mikdâr farkı fâiz olmaz. Meselâ, bir iyi elbise yerine, iki âdî elbise vermek câiz olur. Kendi cinsinden olmıyan başka mal verilirse, farz olan mikdârdan az verirse, aradaki farkı temâmlaması lâzım olur. Zekât malı, vezn veyâ hacm ile ölçülür ise, malın kendinin kırkda biri verilir. Kendi cinsinden olmayan başka zekât malı verirse, kendi kıymeti kadar vermesi lâzım olur. Kendi cinsinden başka mal verirse, Şeyhayne göre "rahime-hümallahü teâlâ", kıymeti kadar değil, mikdârı kadar verilir. Meselâ, ikiyüz kilo ticâret malı iyi cins buğdayın kıymeti ikiyüz dirhem gümüş olsa, bunun zekâtı olarak beş kilo âdî buğday vermek câiz olur. Bunun gibi, ikiyüz dirhem ceyyid gümüşün zekâtı olan beş dirhem ceyyid gümüş yerine, beş dirhem züyûf verilebilir. Nezr vermek de böyledir.

Altın ile gümüş mutlak **(Semen)**dirler. Semen olarak yaratılmış-

lardır. İnsanın herhangi bir ihtiyâcını gidermek için kendileri kullanılmaz. İhtiyâc eşyâsını satın almak için vâsıtadırlar. Başka eşyâ ise, hem semen olarak, hem de kendileri kullanılmak için yaratılmışlardır.) **(Bedâyı')**dan terceme temâm oldu.

İnsanın râhat ve islâmiyyete uygun olarak yaşayabilmesi için kullanılması lâzım olan şeylere, **(İhtiyâc eşyâsı)** denir. 41. ci sahîfeye bakınız! İhtiyâc eşyâsı, insanın hâline ve zemâna göre değişir. Râhat yaşayabilmek için lâzım olmayıp, zevk için, süs için, saygı toplamak için kullanılan fazla şeylere, **(Zînet eşyâsı)** denir. Altın ile gümüş, ihtiyâc eşyâsı değil, zînet eşyâsıdırlar. Erkeklerin evde ve sokakda, kadınların yalnız evde, mubâh şeylerle zînetlenmeleri câizdir.

Görülüyor ki, râyic olan fülûs, her zemân ticâret malıdır. Kıymeti, çarşıda kullanılan altın liralardan değeri en az olana göre nisâb mikdârı olur ise, zekâtını vermek farz olur. Çünki ticâret malının nisâbı, İmâmeyne "rahime-hümallahü teâlâ" göre, altın ile gümüş liradan, ticâretde dahâ çok kullanılanı ile hesâb edilir. Zekâtı da, kıymeti hesâb edilen para ile veyâ mâlın kendinin kırkda biri verilir. Fakîr bunu ihtiyâc eşyâsı olarak kullanır. Fülûs, altın ile gümüşden başka olan para demekdir. Bakır, tunc ve başka alaşımlardan olduğu gibi, kâğıddan da yapılmakdadır. Ya'nî, kâğıd liralar fülûsdur. Bunların zekâtını vermek lâzımdır. Fekat, bunların kıymetleri, altın ile gümüşün kıymetleri gibi, **(Hakîkî kıymet)** değildir. **(İ'tibârî kıymet)**dir. Hükûmetlerin verdikleri kıymetdir. Verdikleri gibi, geri de alırlar. İ'tibârî kıymetleri gidince, **(Semen)** olamazlar. Zekât malı olmakdan çıkarlar. İbni Âbidîn buyuruyor ki, (Ticâret malının kıymeti, ticâretde çok kullanılan, para olarak basılmış altın veyâ gümüş ile hesâb edilir. Gümüş ile hesâb edilince, ikiyüzkırk dirhem gümüş kıymetinde olsa, altın ile hesâb edilince, yirmi miskal altın kıymetinde olsa, iki kıymeti de nisâb mikdârı ise de, bu malı gümüş ile kıymetlendirmek lâzım olur. Çünki, zekât olarak altı dirhem gümüş veyâ yarım miskal altın vermesi lâzım olur. Bu ise, beş dirhem gümüş kıymetinde olduğu için, fakîre fâidesi az olur. [Çünki, yirmi

miskal altın ve ikiyüz dirhem gümüş, aynı nisâbı gösterdikleri için, kıymetleri aynıdır.] Bir miskal ağırlığındaki altın liraya, bir **(Dinâr)** denir. [Türk altın liralarının hepsi birbuçuk miskal, ya'nî 7,2 gr. ağırlığındadır.] Râyic olan fülûsun zekâtını, nisâbı hesâb edilmiş olan [altın veyâ gümüş] ile vermek vâcibdir.) Bundan anlaşılıyor ki, kâğıd liraların nisâbını, ticâretde kullanılan altın liraların, en aşağı değerlisi ile hesâb etmek ve zekâtlarını altın olarak vermek lâzımdır. Çünki gümüş, para olarak, şimdi hiç kullanılmamakdadır. Kâğıd liraların zekâtı, nisâblarını hesâb etmekde kullanılan metal ile, ya'nî altın ile verilir. Kendilerinin kırkda biri, kâğıd lira olarak verilemez. Çünki kâğıd liraların kendileri, ihtiyâc eşyâsı olarak kullanılamaz. Âdî kâğıd var iken, kâğıd liraları kâğıd olarak kullanmak isrâf olur. İsrâf da, harâmdır. Kâğıd para zekâtını, para olarak kullanması için, kâğıd olarak vermek de câiz değildir. Çünki, para olarak kullanması için, kıymeti hakîkî ve dâimî olan altın verilir.

Altın, lira hâlinde ve başka her şeklde verilebilir. Her zemân, her yerde bulunur. Kendi şehrinde altın bulamıyan, altın eşyâ satılan yerdeki arkadaşına kâğıd lira gönderip, bununla altın alarak zekâtını vermesini ona yazar. Kâğıd liraları sonradan da ödemesi câizdir. Kâğıd liraların zekâtlarını vermek, bu kadar kolay iken, fıkh kitâblarının bu emrlerine uymak istemeyip, altın yerine, kıymeti i'tibârî ve muvakkat olan kâğıd liralar vermek doğru değildir. Fıkh kitâblarına uymak istemeyip de, ibâdetleri âyet-i kerîmelerden, kendi anladığına göre yapmaya kalkışanlara **(Mezhebsiz)** veyâ **(Sapık)** denir. Böyle sapıklara karşı, (Ben, ibâdetlerimi, Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden senin anladığına göre değil, mezheb imâmlarının anlayıp bildirdiklerine göre yaparım) demelidir. Mezheb imâmlarının "rahimehümullahü teâlâ" anladıklarını bildiren kitâblara, **(Fıkh kitâbları)** denir.

(Câmi'ul ezher) medresesi müderrislerinden Abdürrahmân Cezîrînin riyâset etdiği âlimler hey'etinin hâzırladığı **(Kitâb-ül fıkh alel-mezâhib-il-erbe'a)** kitâbında, bütün fıkh bilgileri dört mezhe-

be göre ayrı ayrı yazılıdır. Bu kitâb beş cüz olup, hepsi 1392 hicrî ve 1972 mîlâdî senede, Kâhirede basılmışdır. (Evrâk-ı mâliyye "Banknot" zekâtı) başlığı altında diyor ki, (Fıkh âlimleri, evrâk-ı mâliyye, ya'nî kâğıd liralar için zekât vermek lâzımdır dediler. Çünki bunlar, ticâretde altın ve gümüş yerine kullanılmakdadır. Bunlar, her zemân, altın veyâ gümüş ile kolaylıkla değişdirilebilmekdedir. Çok kâğıd lirası olanın bunları altın ve gümüş zekâtı nisâbına katmaması ve bunların zekâtlarını vermemesi, aklın kabûl edeceği şey değildir. Bunun için, üç mezhebin fıkh âlimleri, kâğıd paraların zekâtlarını vermek lâzım olduğunu sözbirliği ile bildirdiler. Yalnız Hanbelî mezhebi, bundan ayrıldı. Hanefî mezhebinin âlimleri, kâğıd paraların, **(Deyn-i kavî)** senedi olduğunu, her istenildiğinde, altınla ve gümüşle hemen değişdirilebileceklerini söylediler. Bunun için, zekâtlarının hemen verilmesi lâzımdır dediler. Çünki, alınacak borcun zekâtını vermek, altın, gümüş ele geçince farz olur. Ele geçmeden önce zekât farz olursa da, vermek farz olmaz.) İsterse, alabilinceye kadar bekleyip, alınca geçmiş senelerin zekâtlarını verir. İsterse, beklemeyip, elinde bulunan **(Ayn)** olan altın ve gümüşden onların da zekâtlarını her sene verir. Alacağı altınların zekâtı olarak elindeki senedleri veremez, senedde yazılı altın ve gümüşleri, borçlusundan alınca, bunların kırkda birini ayırarak, geçmiş senelerden herbiri için ayrı ayrı, fakîrlere vermesi farz olur. Bunun gibi, zekât olarak kâğıd para verilemez. Bunların kırkda biri ile, sarrafdan değeri en düşük olan altın liralar alıp, bu liraları veyâ bunların ağırlıkları kadar altın yüzük, bileyziği fakîrlere vermek lâzımdır.

Borçlusuna zekât vererek onu borçdan kurtarmak için, (Sana zekât vereceğim. Fekat, senden alacağımı, vereceğim zekâtıma karşılık sayıyorum. Sen de kabûl et!) demek câiz olmaz. Zekâtı fakîre vermesi, fakîrin de aldığını zengine geri vererek borcunu ödemesi lâzımdır. Fakîrin geri vermesine güvenemiyen alacaklı için, **(Fetâvâ-yı Hindiyye)**nin altıncı cildi sonunda diyor ki, (Alacaklı, güvendiği bir kimseyi borçlusuna göstererek, sana vereceğim zekâtı teslim al-

mak ve sonra senin bana olan borcunu ödemek için, bunu vekîl yap der. Fakîr de o kimseyi böylece vekîl yapar. O kimse zekâtı alınca, aldığı mal, fakîrin mülkü olur. Sonra, bunu zengine geri vererek, fakîrin borcunu ödemiş olur. İki kimsenin bir fakîrden alacakları olsa, bunlardan biri, fakîre alacağı kadar zekât verip, onu kendine olan borcundan kurtarmak istese, fakîre o kadar zekât verir. Sonra, alacağını fakîre sadaka eder. Ya'nî halâl eder, bağışlar. Sonra fakîr, elindeki zekâtı bu zengine hediyye eder. Yâhud fakîr, borcu kadar altını birisinden ödünc alıp zengine hediyye eder. Zengin bunu zekât niyyeti ile bu fakîre geri verir. Sonra, fakîri borcundan ibrâ eder. Ya'nî, ona bağışlar. Fakîr, zekât olarak aldığı altınları, evvelce ödünc almış olduğu kimseye geri verir. Zekât ile [ve nezr edilen mal ile] hayrât ve hasenât yapılamaz. Yapmak için, bunları tanıdığı bir fakîre verir. Fakîr de, bunlar ile o hayrlı işleri yapar.) Bunlardan anlaşılıyor ki, kâğıd para ile zekât verebilmek için, vereceği kâğıd paranın değeri kadar altın lira ağırlığındaki altın zînet eşyâsını zevceden veyâ bir tanıdığından ödünç alır. Altınları, tanıdığı veyâ akrabâsından bir fakîre zekât niyyeti ile verir. Böylece kâğıd paraların zekâtı verilmiş olur. Sonra, fakîr bu altınları bu zengine hediyye eder. Zengin de alıp, sâhibine geri vererek borcunu öder. Zekâtı verilmiş olduğundan, zengin zekât vermek için ayırmış olduğu elindeki kâğıd paraların bir kısmını bu fakîre verir. Geri kalanı her dürlü hayrâta ve hasenâta verir. Fakîr de bu hayrâtın sevâblarına kavuşmak isterse, zekât olarak aldığı altınları bu zengine satar. Sonra, hayrlı işler yapması için zengini vekîl edip, kâğıd paraları zengine geri verir.

Dört mezheb ilmlerinde mütehassıs, büyük âlim, seyyid Abdülhakîm Arvâsî "rahmetullahi aleyh" buyurdu ki, (Kâğıd paraların kıymeti, kıymet-i i'tibâriyyedir. İ'tibârdan düşünce, kıymeti kalmaz. Bu sebebden, fıtra ve zekâtı, kâğıd para ile vermek câiz olmaz. Kâğıd ile, evvelce verilmiş zekâtlar, altın ile devr edilerek, kazâ edilmelidir. Hacdan başka, diğer mâlî ibâdetlerin kazâsı, devr tarîkı ile yapılır.)

(Dürr-ül-muhtâr)da diyor ki, (Bâgîler, ya'nî hükûmete isyân ederek memleketi ellerine geçirmiş olan müslimânlar ve zâlim olan müslimân sultânlar, hayvân ve uşr denilen toprak mahsûllerinin zekâtlarını alırlarsa ve bunları Allahü teâlânın emr etdiği yerlere verirlerse, bu aldıkları mallar zekât olur. Aldıklarını başka yerlere verirlerse, aldıkları zekât sayılmaz. Mal sâhiblerinin zekâtlarını tekrâr müslimân fakîrlere vermeleri lâzım olur. Ticâret mallarının zekâtlarını ve para zekâtlarını toplarlarsa, âlimlerin çoğuna göre zekât yerine geçmez. Fetvâ da böyledir. Ba'zı âlimlere göre ise, zâlim sultânlar, müslimân oldukları için ve ellerindeki mallar milletin hakları olduğundan fakîr sayılacakları için, bunlara zekât niyyet edilerek verilenler zekât yerine geçer.) **İbni Âbidîn** de diyor ki, (Vergi olarak, gümrük diyerek ve başka ismler ile aldıkları mallar, paralar da böyledir. Niyyet edilse dahî, zekât yerine geçmez diyenlerin sözleri sahîhdir. Ya'nî, zâlim olan müslimânların bu malların zekâtlarını toplamağa hakları yokdur.) Fetvânın da böyle olduğu **(Tahtâvî)** hâşiyesinde yazılıdır. Görülüyor ki, hayvân zekâtını ve uşru vermenin sahîh olması için, bunları toplıyan hükûmetin müslimân olması ve topladıklarını **(Beyt-ülmâl)** denilen devlet hazînesinin dört kısmından alacaklı olanlara dağıtması lâzımdır. Hükûmete verilen her çeşid vergi, âlimlerin çoğuna göre, ticâret malının ve paranın zekâtları olmaz. Ba'zı âlimler, toplıyan hükûmetin müslimân olduğunu bilmek ve verilen malları ve paraları zekât niyyeti ile vermek şartı ile câiz olur dediler ise de, bu söz za'îfdir.

Gel kardeşim, inkâr etme, kıl insâf!
Kıymetli ömrünü, eyleme isrâf!

Kalbini nefsin arzûsundan koru!
Dışın gibi için dahî olsun saf!

Bakır ile karışınca bir altın,
alırsa, beğenir mi onu sarr?

Liseyi bitirdim diye övünme!
Sakın hem, düşünmeden söyleme lâf!

Me'ârif ehlini bul, onu dinle!
Böylece Hakdan ire sana eltâf!

Hakîkat denizine varıp dal, ve,
çıkar bir cevheri ki, ola şeffâf!

Diplomalı din câhiline kanma,
doğru yolu sana gösterdi eslâf!

ORUC BÂBI

Orucun farzı üçdür:

1- Niyyet etmek.

2- Niyyeti evvel ve âhır vaktleri arasında yapmak.

3- Nehâr-ı şer'îde, ya'nî imsâk vaktinden, güneşin batmasına kadar olan zemânda orucu bozan şeylerden sakınmakdır. İmsâk vakti, Fecr-i sâdık denilen beyâzlığın, üfk-ı zâhirî hattı üzerinde görüldüğü vaktdir. Oruca niyyet etmeyip akşama kadar orucu bozan şeylerden sakınan kimse, oruc tutmuş olmaz. O günü yalnız kazâ etmesi lâzım olur.

Kişinin üzerinde oruc farz olmasının şartı yedidir:

1- Müslimân olmak. 2- Bâliğ olmak. Çocuğun orucu sahîh olur. 3- Akllı olmak. 4- Dâr-ül-harbde olanın orucun farz olduğunu işitmesi. 5- Mukîm olmak. 6- Hayz (âdetli) olmamak. 7- Nifâs üzere (lohusa) olmamak.

Altı şey orucu bozar: Ta'âm yimek, içilecek şeylerden birini içmek, cimâ' etmek, hayz, nifâs, ağız dolusu kusmak. Yalan, gîbet, nemîme, ya'nî müslimânlar arasında söz taşımak, yalan yere yemîn gibi şeyler, orucu bozmazlar. Fekat, sevâbını giderirler.

Ve dahî, yedi kimse, orucu yir:

1- Hasta, 2- Müsâfir [ertesi gün], 3- Hayz, 4- Nifâs üzere olan hâtun, 5- Hâmile hâtunun kudreti yetmezse, 6- Emzikli olan hâtun, çocuğuna zarar olursa, 7- Pîr-i fânî olmak.

Ve dahî, oruca, hergün için ayrı niyyet lâzımdır. **(Hindiyye)**de diyor ki, (Niyyet kalb ile olur. Sahura kalkmak, niyyet demekdir.) Orucda niyyet iki nev'dir: Evvelki nev', Ramezân ayının her günü için ve nâfile ve muayyen nezr için niyyetin evvel vakti, önceki gün güneşin batması ve âhır vakti **(Dahve-i kübrâ)** vaktidir. Dahve-i kübrâ vakti, şer'î gündüz müddetinin, ya'nî oruc tutma zemânının yarısıdır ki, ezânî sâat ile,

Dahve-i kübrâ vakti, ezânî sâat ile, fecr vaktini gösteren adedin yarısıdır. Müşterek sâate göre, şer'î gündüz zemânının ve şemsî gündüz zemânının yarılarının farkı, ya'nî hisse-i fecrin yarısı kadar, zevâlden öncedir. Hisse-i fecr, güneşin tulû' vakti ile fecr, ya'nî imsâk vakti arasındaki zemândır. Dahve vaktine kadar -yimemiş ve içmemiş ise- niyyet eder ve orucu tutar. Dahve vaktinde niyyet câiz değildir. Fecrden evvel niyyet ederken, (Niyyet etdim, yarın oruc tutmağa) denir. Fecrden sonra niyyet ederken, (Niyyet etdim, bugün oruc tutmağa) denir.

İkinci nev', kazâ, keffâret, nezr-i mutlak. Bu üçünün niyyet zemânı birdir. Evvel vakti, bir evvelki gün güneşin batması ve âhır vakti fecr-i sâdık, ya'nî tan yeri ağarmazdan evveldir. Tan yeri ağardıkdan sonra -bu üçüne- niyyet câiz olmaz. Bir senenin Ramezân ayının çeşidli günlerini kazâ ederken, günlerin ismlerini veyâ sıralarını ta'yîn etmek lâzım olmadığı, İbni Âbidînde, kazâ nemâzı sonunda yazılıdır. Oruc tutanlar üç nev'dir: Câhiller orucu,Âlimler orucu ve Enbiyâ ve Evliyâ orucu. Câhillerin orucu, yimezler ve içmezler ve cimâ' etmezler. Ammâ, başka ma'siyyeti işlerler. Âlimler orucu, bunlar başka ma'siyyeti de işlemezler. Enbiyâ ve Evliyâ orucunda, şübheli olan her şeyden kaçarlar.

Oruc tutanların bayramı, üç nev'dir: Câhiller bayramı, âlimler bayramı, Enbiyâ ve Evliyâ bayramı. Câhiller bayramı, akşam oldukda, iftâr ederler. Ve istediklerini yirler ve içerler ve bizim bayramımız budur derler. Âlimler bayramı, akşam oldukda, iftâr ederler. Eğer, Allahü azîm-üş-şân tutduğumuz orucdan râzı olduysa, bizim bayramımız budur derler. Eğer râzı olmadı ise, bizim hâlimiz nice olur, diye tefekkür ederler. Ammâ Enbiyâ ve Evliyâ bayramı, rü'yetullahdır. Onlar Allahü azîm-üş-şânın rızâsına müştakdırlar.

Ve dahî, cümle mü'minlerin bayramı beş nev'dir:

1. ci odur ki, bir mü'minin sol yanındaki melek, kötü amel olarak yazmağa bir şey bulamazsa.

2. ci, sekerât-ül-mevtde, müjdeci melekleri gelip, merhabâ yâ mü'min! Sen Cennetliksin diyerek müjde ederlerse.

3. cü, kabre vardıkda, kabrini Cennet bağçelerinden bir bağçe bulursa.

4. cü, Kıyâmet gününde, Arş-ür-rahman altında, Enbiyâ ve Evliyâ ve ulemâ ve sulehâ ile birlikde gölgelenir ise.

5. ci, kıldan ince ve kılıçdan keskin ve gecenin karanlığından dahâ karanlık, bin yıl iniş ve bin yıl yokuş ve bin yıl düz olan sırat köprüsü üzerinde, yedi yerde olan süâle cevâb verir geçerse. Eğer veremezse, her birinde, bin yıl azâb olunsa, gerekdir. O yedi süâl:Evvelki, îmândan. İkinci, nemâzdan. Üçüncü, orucdan. Dördüncü, hacdan. Beşinci, zekâtdan. Altıncı, kul hakkından. Yedinci, guslden ve istincâdan ve abdestden.

Ve dahî, bir kimse, Ramezân-ı şerîfde, imsâk vaktinden evvel niyyet etmiş olduğu orucunu kasd ile bozsa, hem keffâret, hem de kazâ lâzım gelir. Nâfile ve kazâ oruclarında keffâret yokdur.

Keffâret için bir köle âzâd edilir. Ona gücü yetmezse, Ramezân günlerinden ve oruc tutulması harâm olan beş günden gayri günlerde, arasını kesmeksizin altmış gün oruc tutar. Bundan sonra da, boz-

duğu orucların gün sayısı kadar, ayrıca kaza orucu tutar. [Ramezân Bayramının birinci günü ve Kurban Bayramının dört günü, oruc tutmak harâmdır.] Ona da gücü yetmezse, altmış fakîri bir gün veyâ bir fakîri altmış gün iki kerre doyurur. Yâhud her birine fıtra mikdârı mal verir.

Bir gün kazâ orucu için, bir gün oruc tutar.

Beş kimseye, keffâret lâzım gelmez. Evvelki, marîz. İkinci, müsâfir. Üçüncü, emzikli hâtun çocuğuna zarâr verir diye tutmadıysa. Dördüncü, pîr-i fânî. Beşinci açlıkdan veyâ susuzlukdan helâk olmak korkusu olan kimse.

Bunlar, özrleri zâil oldukdan sonra, ancak gününe, gün olarak kazâ etmek lâzım gelir.

Ve dahî, yevm-i şekde niyyet, birkaç nev'dir: Yevm-i şekde, Ramezâna niyyet etmek yâhud başka vâcibe niyyet eylemek, yâhud Ramezân ise, Ramezân orucu diye, Ramezân değil ise, nâfileye veyâ gayr-ı vâcibe niyyet etmek kerâhet ile câizdir. Diğer bir nev' kerâhetsiz câizdir. O da mutlak oruca niyyet etmek, yâhud Şa'bâna, ya'nî nâfile oruca diye niyyet etmek.

Bir kimse Ramezân ise, niyyet etdim, değil ise, niyyetsizim dese, böyle niyyet ederek oruc tutmak, hiç câiz değildir.

Ve dahî bir kimse, Ramezânda, fecre, ya'nî tan yerinin ağarmasına kadar oruca niyyet etmese ve öğleden önce yise, İmâm-ı a'zama göre keffâret lâzım gelmez. İmâmeyn katında, keffâret lâzım gelir. Çünki, niyyet edip, oruc tutması mümkin olduğu hâlde yimişdir. Ve eğer, öğleden sonra yise, -ittifakla- keffâret lâzım gelmez.

Ve dahî, bir kimse, iki veyâ üç Ramezândan, birer gün oruc yise, her birinden ötürü, birer keffâret mi eder, yoksa üçü için bir keffâret mi eder? Bu mes'ele ihtilâflıdır. İhtiyât olarak her birinden ötürü, birer keffâret eder. Bir kimsenin Ramezândan borcu olsa, o kimse, borcunu tutmasa ve üzerinden yıl geçse, ba'zı ulemânın beyânına

göre, o kimse, günâhkâr olur.

Ve dahî, bir kimse, keffâret tutmakda iken Ramezân-ı şerîf veyâ Kurban bayramı gelse, Ramezândan ve bayramdan sonra, tekrâr başdan başlamak üzere tutmak lâzımdır. Evvelkiler sayılmaz.

Ve dahî, bir kimse, sefere niyyet etmeksizin orucunu yise ve ba'dehu sefere niyyet etse ve gitse, hem kazâ, hem keffâret lâzım gelir. Yolculuk, orucu bozmağı mubâh yapmaz. Sefere çıkan kimsenin o gün orucu bozmaması vâcibdir. Gece veyâ gündüz Dahve vaktine kadar niyyet eden müsâfirin o gün orucunu bozması halâl olmaz. Eğer bozarsa, yalnız kazâ eder. Yolculuk, oruca başlamamağı mubâh yapar.

Ve dahî, bir kimseye Ramezânda delilik ârız olup oruc tutamasa, sonradan ifâkat bulması hâlinde, tutamadığı günleri kazâ eder. Eğer Ramezânın evvelinden âhırına kadar, hiç ifâkat bulmayıp, deliliği devâmlı olur ise, o Ramezânın orucu, sâkıt olur.

Ve dahî, bir kimse, oruclu olduğunu unutarak orucunu bozsa, orucu fâsid olmaz. Eğer, oruclu olduğunu hâtırlayıp savmı fâsid oldu zannederek yimeğe devâm etse, kazâ lâzım olur. Keffâret lâzım olmaz. Eğer, orucunun bozulmadığını bildiği hâlde, yise, hem kazâ ve hem keffâret lâzım olur.

Ve dahî, oruclu bir kimse terini yutsa, yâhud bir kimse boyalı ipliği çiğnese ve boyasını yutsa, veyâhud, bir kimsenin tükrüğünü yutsa, veyâhud, kendi tükrüğünü, dışarıya çıkardıkdan sonra yutsa yâhud, dişinin arasındaki ta'âmı yutsa ve yutduğu şey, nohutdan büyük olsa, yâhud cild altına iğne ile ilâc zerk etse, orucu bozulur ve yalnız kazâ lâzım olur.

Ve dahî, bir kimse, kâğıd parçası veyâ avuç dolusu mikdârı tuz yise, çiğ buğday, pirinc dânesi yutsa, orucu bozulur. Lâkin yalnız kazâ lâzım olur. Çünki bir avuç dolusu tuzu ne gıdâ olarak ve ne ilâc olarak yimek âdet değildir. Bir avuç toprak gibidir. Ammâ yidiği tuz az mikdârda olsa, keffâret de lâzım olur. **(Eşbâh)**da zikr

olunmuşdur. Çünki tuz, az mikdârda ilâc olarak da, gıdâ olarak da kullanılmakdadır.

Ekmek parası kazanmak için çalışırken hasta olacağını bilen işçinin, hasta olmadan önce orucu bozması câiz değildir. Orucu yirse, hem kazâ ve hem keffâret lâzım olur. Keffâretden kurtulmak için, önce kâğıd yutmalıdır. Bir hâmile kadın veyâ süt veren kadın bunalsa da yise, yalnız kazâ lâzım olur. Özrü yok iken, Ramezân günü âşikâre yiyen, içen, mürted olur. (Feyziyye).

Ve dahî, bir kimse, susam dânesini yalnız çiğnese, orucu fâsid olmaz. Ammâ, yutmuş olsa, çiğnemiş olsun olmasın herhâlde, savmı fâsid olur. Ve kazâsı lâzım olur.

Ve dahî oruc, onbeş nev'dir: Üçü farz, üçü vâcib, beşi harâm, dördü sünnet. Farz olan oruclar, ramezân ve kazâ ve keffâret olanlardır.

Vâcib olan oruclar, nezr-i muayyen, nezr-i mutlak, başlanılmış olan nâfile oruca gurûba kadar devâm etmek.

Harâm olan oruclar, ramezân bayramının ilk günü ve kurban bayramının dört günü olup, bu beş günde oruc tutmak harâmdır.

Sünnet olan oruclar, her ayın eyyâm-ı beyzi, savm-ı Dâvüd, pazartesi ve perşembe günleri, aşûre günü, arefe günü ve emsâli mubârek günlerde tutulanlardır. Arabî ayların 13, 14 ve 15.ci günlerine **(Eyyâm-ı beyz)** denir. Senede birer gün oruc, ertesi günleri iftâr etmeğe **(Savm-ı Dâvûd)** denir.

Ve dahî, oruc tutmanın onbir fâidesi vardır:

1- Cehenneme kalkan olur.

2- Sâir ibâdetlerin kabûlüne sebeb olur.

3- Bedenin zikri olur.

4- Kibri kırar.

5- Ucbü kırar.

6- Huşû'u ziyâde eder.

7- Sevâbı mîzânda olur.

8- Allahü teâlâ o kulundan râzı olur.

9- Îmân ile vefât ederse, Cennete erken girmeğe sebeb olur.

10- Kalbi nûrlanır.

11- Aklı nûrlanır.

Şa'bânın yirmidokuzuncu günü, güneş gurûb edince, garb tarafındaki zâhirî üfuk hattı üzerinde, Ramezân hilâlini aramak vâcibdir. Âdil olan, ya'nî büyük günâh işlemiyen, ehl-i sünnet bir müslimân, hilâli kapalı havada görünce, hâkime, vâlîye haber verir. Kabûl ederse, her yerde Ramezân başlar. Hâkim, vâlî olmıyan yerde, bir müslimân hilâli görünce, o yerde Ramezân başlar. Bid'at ehlinin, fâsıkın sözü kabûl edilmez. Açık havâda çok kimsenin haber vermesi lâzımdır. Hilâl görülmezse, Şa'bân ayı otuz gün kabûl edilip, ertesi gün Ramezân olur. Takvîm ile, astronomik hesâblarla Ramezân başlamaz. **(Bahr)** ve **(Hindiyye)**de ve **(Kâdîhân)** da diyor ki, (Dârül-harbdeki esîr, Ramezân başını bilmeden takvîme bakarak, bir ay oruc tutsa, Ramezândan bir gün evvel veyâ Ramezânın ikinci günü yâhud tam Ramezân başında oruca başlamış olabilir. Birinci hâlde, Ramezândan birgün evvel tutmuş ve Ramezânın son günü bayram yapmışdır. İkinci hâlde, Ramezânın birinci günü tutmamış, son günü de bayramda tutmuşdur. Her iki hâlde de, Ramezânın yirmisekiz gününde oruc tutmuş olup bayramdan sonra, iki gün kazâ tutması lâzım olur. Üçüncü hâlde, oruc tutduğu bir ayın ilk ve son günlerinin Ramezâna tesâdüf etdiği şübhelidir. Ramezân olduğu şübheli günlerdeki oruc sahîh olmadığı için, yine iki gün kazâ eder.) Bundan anlaşılıyor ki, Ramezâna, gökde hilâli görmekle değil de, önceden hâzırlanmış takvîmlere göre başlıyanların, bayramdan sonra iki gün kazâ niyyeti ile oruc tutmaları lâzımdır. Ramezân-ı şerîfin başladığı günün hesâb edilmesi **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbında uzun yazılıdır.

[İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki, (Kapalı havalarda, ezân okunsa bile, güneşin batdığına kanâat getirmedikçe, iftâr etmemelidir. İştibâk-ün-nücûmdan evvel, ya'nî yıldızların çoğu görününciye kadar iftâr edince, müstehab olan ta'cîl yapılmış olur. Bir yerde, güneşin gurûbunu görerek, iftâr edilince, yüksekde, meselâ minârede olan güneşin gurûbunu anlamadıkca, iftâr etmez. Sabâh nemâzı ve sahûr da böyledir.) Astronomi kitâblarında **(Temkin)** cedvellerinde de, temkin zemânının mikdârı, yüksekliğe göre değişmekdedir. Bütün nemâz vaktleri hesâb edilirken, bir yerdeki en yüksek tepeye göre olan tek bir temkin kullanılmakdadır. Temkin zemânı hesâba katılmadan hâzırlanan takvîmlerde, gurûb zemânı birkaç dakîka evvel yazılıdır. Gurûb vaktinde güneş batmamış görülmekdedir. Temkinsiz takvîme göre iftâr edenlerin orucları fâsid olmakdadır.]

KURBANIN ŞARTI ÜÇDÜR:

1- Müslimân ola ve âkıl ve bâlig ola.

2- Mukîm ola.

3- Kurban nisâbı mikdârı ganî ola.

Rüknü, koyun ve keçi, deve ve sığır olmak üzere, bir deve veyâ bir sığır, yedi kurban yerine geçer ki, bir sığırı yedi kişinin kurban etmesi câizdir. Bir başka kimse, ben de dâhil olayım dese, sekizinin kurbanı da fâsid olur. Kurban nisâbı, fıtra nisâbının aynıdır.

[İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" buyuruyor ki, herhangi birinin hissesi yedide birden az olursa, hiçbirinin kurbanı câiz olmaz. Bunun için, yediden az kimsenin ortak olması câiz olur. Satın alırken ortak olmak sahîhdir. Satın alındıkdan sonra ortak olmak da sahîh ise de, satın alınmadan önce, ortak olmak dahâ iyidir. Bir kimse, birinin sığırına, yedide birden yedide altısına kadar ortak olabilir. Etini bu nisbetde taksîm ederler. Ortaklardan biri ölürse, vârisleri, onun için ve kendileriniz için kesin derse, sahîh olur. Çünki, meyyit

için kurban kesmek Kurbetdir. Böyle demezlerse, şerîklerden ölününki Kurbet olmaz ve hiçbiri sahîh olmaz. Şerîklerden birisi kâfir ise veyâ eti için ortak olmuş ise, hiçbirinin kurbanı câiz olmaz. Çünki, şerîklerden herbirinin Kurbet olarak niyyet etmesi şartdır. Kâfirin niyyeti bâtıldır. Yimek için niyyet etmek ise, Kurbet değildir. Bunun gibi, şerîklerden biri, bu senenin kurbanına, diğerleri geçmiş senenin kurbanına niyyet etseler, diğerlerinin niyyetleri bâtıl olup, etleri tetavvu' [Sadaka] olur. Etlerini fakîrlere sadaka vermeleri lâzım olur. Birinin niyyeti sahîh olur ise de, bu da etinden yiyemez. Çünki, sadaka verilmesi hükmü, etin hepsine sirâyet etmişdir. Niyyet edilen kurbetin, vâcib olan kurbet olması şart değildir. Sünnet ve nâfile kurbet de olabilir. Çeşidli cins vâcibler de olabilir. Çocuk veyâ büyük kimse için Akîka olması da câizdir. Çünki, Akîka, çocuk ni'metine karşı yapılan şükr olup Kurbetdir. Nikâh yemeği de, şükr etmek olup, sünnet olan kurbetdir. Şerîklerin hepsinin bayram kurbanı niyyetinde olmaları efdaldir. Akîka kesmek, hanefî mezhebinde sünnet değildir. Müstehab veyâ mubâhdır. Müstehablar, Kurbetdirler. Mubâh da, şükr niyyeti ile yapılınca Kurbet olur. Çok âdetler vardır ki, niyyet edince ibâdet olur. Mubâhlar da, niyyet edince, tâ'at olur. Akîka kesmek hakkında arabî **(Ukûd-üddürriyye)** ve **(Dürr-ül-muhtâr)** kitâblarında geniş bilgi vardır.]

HACCIN RÜKNÜ ÜÇDÜR:

1- İhrâma girerken hacca niyyet etmek.

2- Arafâtda vakfeye durmak.

3- Ziyâret tavâfı etmek.

Arafâtda vakfeye durmanın evvelki vakti, Zilhiccenin dokuzuncu günü zevâl vaktinden, ertesi günü, sabâh oluncıya dekdir. [Bir gün önce veyâ bir gün sonra Arafâtda vakfeye durunca, hac bâtıl olur. Vehhâbîler, hilâli görmedikleri hâlde, bir gün önce bayram yapıyorlar. Vaktinde vakfeye durmıyanların hacları sahîh olmuyor.]

Tavâf yedi nev'dir:

Evvelki, ziyâret tavâfı.

İkincisi, ömre tavâfı, (bu ikisi farzdır).

Üçüncüsü, sünnet olan tavâf-ı kudümdür.

Dördüncüsü, vedâ tavâfı.

Beşincisi, vâcib olan, nezr tavâfıdır.

Altıncısı, tavâf-ı nâfile.

Yedincisi, müstehab olan tetavvu' tavâfıdır.

Hac için, ihrâma niyyet etmek farzdır. İhrâm bezi tutunmak, sünnetdir. Dikilmiş esvâbdan ârî bulunmak vâcibdir.

Ve dahî, haccın farz olmasının şartı sekizdir:

1- Müslimân ola.

2- Bâliğ ola.

3- Akllı ola.

4- Sıhhatli ola.

5- Köle olmaya.

6- Mevcûd malı, aslî ihtiyâclarından fazla ola.

7- Hac vakti gelmiş olmak. Hac vakti, arefe ve dört bayram günüdür. Yol müddeti de hesâba katılır.

8- Sefer müddeti uzakda olan kadının yanında zevci veyâ nikâhı ebedî câiz olmıyan mahremi buluna. [Bu sekiz şarta mâlik olan kimsenin, ömründe bir def'a hacca gitmesi farz olur. Birden fazla giderse, sonraki senelerde gitdikleri, nâfile hac olur. **(Nâfile ibâdet)** demek, farz veyâ sünnet olmayıp da, kendi arzûsu ile yapılan ibâdet demekdir. Nâfile ibâdetin sevâbı, farz ibâdetin sevâbı yanında, bir deryâ yanındaki bir damla su kadar azdır. İslâm âlimleri, Mekkeye uzak memleketlerde olanların tekrâr hacca gitmelerine izn ver-

memişlerdir. Abdüllah Dehlevî "kuddise sirruh" altmışüçüncü mektûbda buyuruyor ki, (Hac yolunda, ekseriyâ, ibâdetler tâm yapılamaz. Bunun için, imâm-ı Rabbânî "rahmetullahi aleyh", 123 ve 124. cü mektûblarında, ömreye ve nâfile hacca gitmekden râzı olmadığını bildirdi.) Bir farzın yapılmasına, kadınların örtünmelerine mâni' olan nâfile hac, harâm olur. Böyle nâfile hacca gitmek, sevâb değil, günâh olur. Ömreye gitmek de böyledir.

Zekâtı, nisâba mâlik oldukdan bir hicrî sene sonra, vermek farz olur. Zekât vermek farz olduğu bu zemân, herkes için başkadır. Bu zemân hac zemânından evvel ise, mâlın, paranın hepsi için zekât verilip, geri kalan para ile hacca gidilir. Zekât vermek zemânı, hac zemânına rastlarsa, önce hacca gidilir. Hacdan sonra, elde kalan paranın zekâtı verilir.]

ELLİDÖRT FARZ

Bir çocuk bâliğ olduğu zemân ve bir kâfir **(Kelime-i tevhîd)** söyleyince, ya'nî, **(Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah)** deyince ve bunun ma'nâsını bilip inanınca **(Müslimân)** olur. Kâfirin günâhlarının hepsi hemen afv olur. Fekat, bunların her müslimân gibi, imkân bulunca, îmânın altı şartını, ya'nî Âmentüyü ezberlemeleri ve ma'nâsını öğrenerek bunlara inanmaları ve (İslâmiyyetin hepsini, ya'nî Muhammed aleyhisselâmın söylediği emrlerin ve yasakların hepsini Allahü teâlânın bildirmiş olduğuna inandım) demeleri lâzımdır. Dahâ sonra imkân buldukça, bütün huylardan ve karşılaşdığı işlerden farz olanları, ya'nî emr olunanları ve harâm olanları, ya'nî yasak edilmiş olanları öğrenmesi de farzdır. Bunları öğrenmenin ve herhangi bir farzı yapmanın ve herhangi bir harâmdan sakınmanın farz olduğunu inkâr ederse, ya'nî inanmazsa, ehemmiyyet vermezse, îmânı gider. **(Mürted)** olur. Ya'nî bu öğrendiklerinden birini, meselâ kadınların örtünmelerini beğenmezse mürted olur. Mürted, irtidâdına sebeb olan şeyden tevbe etmedikce, **(Lâ ilâhe illallah)** demekle ve islâmiyyetin ba'zı emrlerini yapmakla, meselâ

nemâz kılmakla, oruc tutmakla, hacca gitmekle, hayrât ve hasenât yapmakla müslimân olmaz. Bu iyiliklerinin âhıretde hiç fâidesini görmez. İnkârından, ya'nî inanmadığı şeyden tevbe etmesi, pişmân olması lâzımdır.

İslâm âlimleri, her müslimânın öğrenmesi, inanması ve tâbi' olması lâzım olan farzlardan elli dört adedini seçmişlerdir.

Ellidört farz şunlardır:

1- Allahü teâlâyı bir bilip, Onu hiç unutmamak.

2- Halâlden yimek ve içmek.

3- Abdest almak.

4- Her gün vakti gelince, beş vakt nemâz kılmak.

5- Nemâz kılacağı zemân hayzdan ve cünüblükden gusl etmek.

6- Kişinin rızkına, Allahü teâlânın kefîl olduğunu hak bilmek, inanmak.

7- Halâlden pâk libâs giymek.

8- Hakka tevekkül ederek çalışmak.

9- Kanâat etmek.

10- Ni'metlerin mukâbilinde, Rabb-i teâlâya şükr etmek. Ya'nî onları emr olunan yerlerde kullanmak.

11- Cenâb-ı Bârî'den gelen kazâya râzı olmak.

12- Belâlara sabr etmek. Ya'nî isyân etmemek.

13- Günâhlardan tevbe etmek. [Her gün istigfâr okumak.]

14- İhlâs üzere ibâdet etmek.

15- İnsan ve cin şeytânlarını düşman bilmek.

16- Kur'ân-ı azîm-üş-şânı huccet, sened tutmak. Onun hükmüne râzı olmak.

17- Ölümü hak bilmek ve ölüme hâzırlanmak.

18- Allahü azîm-üş-şânın sevdiğini sevip, sevmediğinden kaçmak. [Buna Hubb-i fillah ve buğd-ı fillah denir.]

19- Babaya ve anaya iyilik etmek.

20- Ma'rûfu emr ve münkeri nehy etmek.

21- Mahrem olan akrabâyı ziyâret etmek.

22- Emânete hıyânet etmemek.

23- Dâimâ, Allahü teâlâdan havf edip, [korkarak], harâm işlemekden sakınmak.

24- Allahü azîm-üş-şâna ve Resûlüne itâ'at etmek. Ya'nî farzları yapıp, harâmlardan sakınmak.

25- Günâhdan kaçıp, ibâdet ile meşgûl olmak.

26- Ülül-emre, kanûnlara karşı gelmemek.

27- Âleme ibret nazarı ile bakmak.

28- Allahü teâlânın varlığını, ya'nî sıfatlarını, mahlûklarını tefekkür etmek.

29- Dilini harâm, fuhş olan sözlerden korumak.

30- Kalbini mâ-sivâdan [dünyâ sevgisinden] pâk etmek.

31- Hiç bir kimseyi, maskaralığa almamak.

32- Harâma bakmamak.

33- Her hâlde sözüne sâdık olmak.

34- Kulağını fuhş ve çalgı gibi münkerât dinlemekden korumak.

35- Farzları ve harâmları öğrenmek.

36- Tartı, ölçü âletlerini, hak üzere kullanmak.

37- Allahü azîm-üş-şânın azâbından emîn olmayıp dâimâ korkmak.

38- Müslimân fakîrlerine zekât vermek ve yardım etmek.

39- Allahü azîm-üş-şânın rahmetinden, ümmîdini kesmemek.

40- Nefsinin hevâsına, ya'nî harâm olan isteklerine tâbi' olmamak.

41- Aç olanı Allah rızâsı için doyurmak.

42- Kifâyet mikdârı rızk [ya'nî yiyecek, giyecek ve mesken] kazanmak için çalışmak.

43- Malının zekâtını, tarladaki mahsûlünün uşrunu vermek.

44- Âdetli ve lohusa hâlinde bulunan ehline yakın olmamak.

45- Kalbini günâhlardan pâk etmek.

46- Kibrli olmakdan sakınmak.

47- Bâliğ olmamış yetîmin malını hıfz etmek.

48- Genç oğlanlara yakın olmamak.

49- Beş vakt nemâzı vaktinde kılıp, kazâya bırakmamak.

50- Zulmle, kimsenin malını almamak.

[Boşadığı kadına mehr parasını ödemek de kul hakkıdır. Ödemezse, dünyâda cezâsı ve âhıretde azâbı çok şiddetlidir. Kul haklarından en mühimmi ve azâbı en çok olanı, akrabâsına ve emri altında olanlara emr-i ma'rûf yapmamakdır. Bunlara din bilgisi öğretmeği terk etmekdir. Onların ve bütün müslimânların dinlerini öğrenmelerine ve ibâdetlerini yapmalarına, işkence ederek veyâ aldatarak mâni' olanın kâfir olduğu, islâm düşmanı olduğu anlaşılır. Bid'at sâhiblerinin, mezhebsizlerin, sözleri ile, yazıları ile, Ehl-i sünnet i'tikâdını değişdirmeleri, dîni, îmânı bozmaları da böyledir.]

51- Allahü azîm-üş-şâna şirk koşmamak.

52- Zinâdan kaçınmak.

53- Şerâbı ve alkollü içkileri içmemek.

54- Yalan yere yemîn etmemek.

[Şerâb, ispirto ve alkollü içkilerin hepsi kaba necâsetdir. Su ile toprak karışdırıldığı zemân, bu ikisinden biri temiz ise, meydâna gelen çamurun temiz olacağı ve bu kavlin sahîh olduğu ve fetvânın da böyle olduğu, **(Bahr)** kitâbında ve **(İbni Âbidîn)**de yazılıdır. Bu fetvânın za'îf olduğunu bildiren âlimler de varsa da, harac olduğu zemân, za'îf kavl ile amel olunacağı, **(İbni Âbidîn)**de ve **(Hadîka)** da yazılıdır. Buna göre, bir ihtiyâcı karşılamak için hâzırlanan kolonya, vernik ve ispirtolu ilâcların ve boyaların, alkol ile karışdırılan maddeleri temiz ise, karışımların da temiz olacakları anlaşılmakdadır. Şâfi'î mezhebinde de böyle olduğu **(Ma'füvât)** şerhında yazılıdır. Temizlemelerinde harac olunca, nemâza mâni' olmazlar. Harac olduğu için temiz kabûl edilen böyle sıvıların, zarûret olmadıkca, içilmeleri câiz değildir. Alkollü içkiler, hiçbir zemân temiz olmaz. Çünki, bu içkilerdeki alkol, diğer maddelerle, ihtiyâc için, fâideli olmak için değil, keyf için karışmışdır. Bulaşdıkları herşey de necs olur. Zarûretsiz içilmeleri dâimâ harâmdır.]

GÜNÂH-I KEBÂİR HAKKINDA

Ve dahî, günâh-ı kebâirin, ya'nî büyük günâhların nev'i pek çokdur. Bu mahalde, yetmişikisi beyân olunmuşdur:

1- Haksız yere adam öldürmek.

2- Zinâ etmek.

3- Livâta etmek, her dinde harâmdır.

4- Şerâb ve her dürlü alkollü içkileri içmek.

5- Hırsızlık etmek.

6- Keyf için, uyuşturucu madde yimek, içmek.

7- Başkasının malını cebren almak. Ya'nî gasb etmek.

8- Yalan yere şehâdet etmek.

9- Ramezân orucunu, özrsüz, müslimânların önünde yimek.

10- Ribâ, ya'nî fâiz ile mal, para almak, vermek.

11- Çok yemîn etmek.

12- Vâlideynine âsî olmak, karşı gelmek.

13- Mahrem ve sâlih akrabâya sıla-i rahmi terk etmek.

14- Muhârebede, harbi terk edip düşmandan kaçmak.

15- Rızâsı olmadan yetîmin malını yimek. [**(Se'âdet-i Ebediyye)** nin 1029.cu sahîfesinde diyor ki (Yetîmin vasîsinin, bunun malından yimesi ve kullanması câizdir. Başkasına yidirmesi ve fıtrasını vermesi ve kurbanını kesdirmesi câiz değildir.)]

16- Terâzîsini ve ölçeğini, hak üzere kullanmamak.

17- Nemâzı vaktinden önce ve sonra kılmak.

18- Mü'min kardeşinin gönlünü kırmak.

19- Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" söylemediği sözü söylemek ve ona isnâd eylemek.

20- Rüşvet almak.

21- Hak şehâdetden kaçınmak.

22- Malının zekâtını ve uşrunu vermemek.

23- Gücü yeten kimse, münkeri, günâh işliyeni görünce, men' etmemek.

24- Canlı hayvânı ateşde yakmak.

25- Kur'ân-ı azîm-üş-şânı öğrendikden sonra, okumasını unutmak.

26- Allahü azîm-üş-şânın rahmetinden ümmîdini kesmek.

27- Müslimân olsun, kâfir olsun, insanlara hıyânet etmek.

28- Hınzır (domuz) eti yimek harâmdır.

29- Resûlullahın Eshâbından "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" her hangi birisini sevmemek ve söğmek.

30- Karnı doydukdan sonra yimeğe devâm etmek harâmdır.

31- Avretler, erinin döşeğinden kaçmak.

32- Avretler, erinden iznsiz ziyârete gitmek.

33- Bir nâmûslu kadına, fâhişe demek.

34- Nemîme, ya'nî müslimânlar arasında söz taşımak.

35- Avret mahallini başkasına göstermek. [Erkeğin göbekle diz arası, kadının saçı, kolu, bacağı avretdir.] Başkasının avret yerine bakmak.

36- Ölmüş hayvân eti (leş) yimek ve başkasına yidirmek. Dînimizin bildirdiğine uymıyarak öldürülen hayvânlar da leş olur.

37- Emânete hiyânet etmek.

38- Müslimânı gîbet etmek.

39- Hased etmek.

40- Allahü azîm-üş-şâna şirk [ortak] koşmak.

41- Yalan söylemek.

42- Kibrlilik, kendini üstün görmek.

43- Ölüm hastasının vârisden mal kaçırması.

44- Bahîl, çok hasîs olmak.

45- Dünyâya [harâmlara] muhabbet etmek.

46- Allahü teâlânın azâbından korkmamak.

47- Harâm olanı, harâm i'tikâd etmemek.

48- Halâl olanı, halâl i'tikâd etmemek.

49- Falcıların falına, gaybdan haber vermesine inanmak.

50- Dîninden dönmek, mürted olmak.

51- Özrsüz, başkasının kadınına, kızına bakmak.

52- Avretler, er libâsı giymek.

53- Erler, avret libâsı giymek.

54- Harem-i Kâ'bede günâh işlemek.

55- Vakti gelmeden ezân okumak ve nemâz kılmak.

56- Devlet adamlarının emrlerine, kanûnlara âsî olmak, karşı gelmek.

57- Ehlinin mahrem yerlerini, anasının mahrem yerine benzetmek.

58- Ehlinin anasına sövmek.

59- Birbirine silâh ile nişan almak.

60- Köpeğin artığını yimek, içmek.

61- Etdiği iyiliği başa kakmak.

62- Erkeklerin harîr [ipek] giymesi.

63- Câhillik üzerinde ısrâr etmek. [Ehl-i sünnet i'tikâdını, farzları, harâmları ve lüzûmlu olan her bilgiyi öğrenmemek.]

64- Allahü teâlâdan ve islâmiyyetin bildirdiği ismlerden başka şey söyliyerek yemîn etmek.

65- İlmden kaçmak.

66- Câhilliğin musîbet olduğunu anlamamak.

67- Küçük günâhı, tekrâr işlemekde ısrâr etmek.

68- Zarûrî olmayarak, kahkaha ile çok gülmek.

69- Bir nemâz vaktini kaçıracak zemân kadar cünüb gezmek.

70- Âdetli ve lohusa hâlinde, avretine yakın olmak.

71- Tegannî eylemek. Ahlâksız şarkıları söylemek. Müzik, çalgı âletleri kullanmak.

Hindistânın büyük âlimlerinden mirzâ Mazher-i Cân-ı Cânân "rahime-hullahü teâlâ", **(Kelimât-i tayyıbât)** kitâbında, fârisî olarak diyor ki, (Her çalgıyı çalmak ve dinlemek, sözbirliği ile harâmdır.

Yalnız, ney çalmak için mekrûh ve düğünlerde def, [davul] çalmak için mubâh denildi. [Kur'ân-ı kerîmi ve ezânı teganni ile okurken, ma'nâ değişir veyâ harf tekerrür ederse, harâm olur. **(El-fıkhu alel mezâhib)**de diyor ki, (Teganni ile ezân okumak harâmdır. Bunu dinlemek câiz değildir.) Mevzûn sözü mevzûn ses ile okumağa ve dinlemeğe **(Teganni)** veyâ **(Simâ')** denir.

Teganni, güzel, hoşa gidecek sesle okumakdır. Kur'ân-ı kerîmi, ezânı, mevlidi, ilâhîleri teganni ile okumak iki dürlü olur:

1- Sünnet olan, sevâb olan teganni. Tecvîd ilmine uygun okumakdır. Böyle teganni, kalblere, rûhlara kuvvet vermekdedir.

2- Memnû' olan, harâm olan teganni, mûsikî perdelerine, notalarına uyarak, elhân ile okumakdır. Böyle teganni, harfleri, kelimeleri bozuyor. Ma'nâyı değişdiriyor. Böyle okuyanların nagmeleri, nefs-i emmâreye hoş, tatlı geliyor. Nefslerine maglûb kimseleri ağlatıyor, zıplatıyor. Ma'nâlardan haberleri olmuyor. Kalbleri, rûhları, gafletden, hastalıkdan kurtulamıyor.

(Tergîb-üs-salât) 162.ci sahîfede ve **(Berîka)** C.2 S.1342 ve **(Hadîka)** C.2 S.589 da diyor ki, (Lehv, eğlence için, cers ya'nî çıngırak takılı hayvâna binmemelidir, mekrûhdur. Çünki cers, şeytânın mizmârıdır, çalgısıdır. Cers bulunan kervâna rahmet melekleri gelmez.) Bir maslahat, menfe'at için binmek, câizdir. Dîne ve ahlâka uymıyan şi'rleri okumağa, uygun olanlarını da, çalgılı, içkili, kadın erkek karışık fısk yerlerinde okumağa veyâ başka yerde okunmuş olanı, böyle yerlerde, radyodan, teypden dinlemeğe ve kadınların, oğlanların okumalarına sözbirliği ile harâm denildi.] Uygun şi'rleri, uygun yerlerde okumak câiz olur. Kalbe rikkat getirince, Allahü teâlânın merhametine de sebeb olur. Ba'zı âlimler, mubâh olan simâ'a da rağbet etmemişlerdir. Bunlar, tabî'atlerine hoş gelmediği, zevk almadıkları için simâ'ı arzû etmemişler ise de, mubâh olan simâ'ı arzû edenleri de red ve inkâr etmemişlerdir.) Kur'ân-ı kerîmi, mevlidi, ilâhîleri, salevât-ı şerîfleri fısk meclislerinde hurmet ile

okumak harâm olur. Eğlence, keyf için okumak küfr olur. **(Dürrülmeârif)** 6.cı sahîfede diyor ki, (Çalgı, kadın ve oğlan sesi gınâdır. Harâmdır. Böyle olmıyan seslerle fâideli şi'rler okumak, simâ'dır, mubâhdır.)

72- İntihâr etmek, ya'nî kendini öldürmek, başkalarını öldürmekden dahâ büyük günâhdır. Kabrde Cehennem azâbı çeker. Hemen ölmeyip tevbe ederse, bütün günâhları afv olur. Kabr azâbı çekmez. [Terk edilmiş nemâzların tevbelerinin sahîh olması için, bunları kazâ etmek lâzımdır. Kazâlara başlıyan, ölünciye kadar, kazâ kılmağa niyyet etmiş demekdir. Bu niyyetine karşılık olarak, bütün kazâ borçları afv olmakdadır. Bunun gibi, îmâna gelen bir kâfir ve bid'at inanışında olan bir sapık da, küfrüne ve bozuk inanışlarına tevbe edince, küfr ve bid'at inanışlarına ve bu zemândaki bozuk işlerini yapmamağa niyyet etmiş demekdir. Bu niyyetine karşılık olarak, bunların hepsi afv olur.]

AVRET MAHALLİ VE KADINLARIN ÖRTÜNMELERİ

(Eşi'at-ül-leme'ât) kitâbında, Nikâh kısmı başında diyor ki:

1 -Ebû Hüreyre "radıyallahü anh" haber veriyor. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yanına biri geldi. (Ensârdan bir kız ile evlenmek istiyorum) dedi. **(Kızı** [bir kerre] **gör! Çünki, Ensâr kabîlesinin gözlerinde birşey vardır)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîf, **(Müslim)** kitâbında yazılıdır. Evlenilecek kızı önceden bir kerre görmek sünnetdir.

2 -Abdüllah ibni Mes'ûd "radıyallahü anh" haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Kadınlar görüşdükleri kadınların güzelliklerini, iyiliklerini, zevclerine anlatmasınlar. Zevcleri, o kadınları görmüş gibi olurlar.)** Bu hadîs-i şerîf, **(Buhârî)**de ve **(Müslim)**de yazılıdır.

3 -Ebû Sa'îd-i Hudrî "radıyallahü anh" haber veriyor. Resûlullah

“sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Erkek erkeğin ve kadın kadının avret yerlerine bakmasın!)** Görülüyor ki, erkeklerin kadınlara ve kadınların erkeklerin avret yerlerine bakmaları harâm olduğu gibi, erkeklerin erkeğin avret yerine ve kadınların kadının avret yerine bakmaları da harâmdır. Erkeğin erkek için ve kadın için avret mahalli, diz ile göbek arasıdır. Kadının kadın için avret mahalli de böyledir. Kadının yabancı erkek için avret mahalli ise, ellerinden ve yüzünden başka bütün bedenidir. Bunun için, kadınlara avret denir. Müslimân olsun, kâfir olsun, yabancı kadının yüzlerine şehvet ile bakmak, avret yerine ise, şehvetsiz de bakmak harâmdır.

4 -Câbir bin Abdüllah “radıyallahü anh” haber veriyor. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Yabancı kadının evinde gecelemeyiniz!)**

5 -Akabe bin Âmir “radıyallahü anh” haber veriyor. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Yabancı kadın ile bir odada yalnız kalmayınız! Kadın, zevcinin birâderi veyâ bunun oğlu ile yalnız kalırsa, ölüme kadar sürüklenir.)** Ya’nî fitnelere sebeb olur. Bundan pek çok sakınmalıdır. Bu hadîs-i şerîf, **(Buhârî)** de ve **(Müslim)**de yazılıdır.

6 -Abdüllah ibni Mes’ûd “radıyallahü anh” haber veriyor. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Kadının bedeni avretdir.)** Ya’nî örtülmesi lâzımdır. **(Kadın sokağa çıkınca şeytân hep ona bakar.)** (Ya’nî, erkekleri aldatmak, onları günâha sokmak için onu tuzak yapar.)

7 -Büreyde “radıyallahü anh” haber veriyor. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Alîye dedi ki, **(Yâ Alî! Bir kadını görürsen, yüzünü ondan ayır. Ona tekrâr bakma! Ansızın görmek, günâh olmaz ise de, tekrâr bakmak günâh olur.)** Ebû Dâvüd ve Dârimî bildirdiler.

8 -Alî “radıyallahü anh” haber veriyor. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Yâ Alî! Uyluğunu açma ve ölü veyâ**

diri, hiç kimsenin uyluk yerine bakma!). Bu hadîs-i şerîfi, Ebû Dâvüd ve İbni Mâce haber verdiler. Bundan anlaşılıyor ki, ölünün avret yerine bakmak, dirininkine bakmak gibidir. [Sporcuların ve denizde yüzenlerin avret yerine bakmakdan çok sakınmalıdır.]

9 -Abdüllah ibni Ömer "radıyallahü anhümâ" haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Avret yerinizi açmayınız!** [Ya'nî, yalnız iken de açmayınız.] **Çünki, yanınızdan hiç ayrılmayan kimseler vardır. Onlardan utanınız ve onlara saygılı olunuz!)** Bunlar, Hafaza denilen meleklerdir ki, insanı cinnin zararından korurlar ve insandan yalnız halâda ve cimâ'da ayrılırlar.

10 - Ümm-i Seleme "radıyallahü anhâ" diyor ki, Meymûne "radıyallahü anhâ" ile birlikde Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yanında idik. İbn-i Ümm-i Mektûm "radıyallahü anh" izn isteyip içeri girdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" bunu görünce bize, **(Perde arkasına çekiliniz!)** buyurdu. (O a'mâ değil midir? Bizi görmez) dedim. **(Siz de mi körsünüz? Onu görmez misiniz?)** buyurdu. Ya'nî, o kör ise de, siz kör değilsiniz ya, buyurdu. Bu hadîs-i şerîfi, imâm-ı Ahmed ve Tirmüzî ve Ebû Dâvüd "rahime-hümullahü teâlâ" bildirdiler. Bu hadîs-i şerîfe göre, erkeğin yabancı kadına bakması harâm olduğu gibi, kadının da yabancı erkeğe bakması câiz değildir. Mezheb imâmlarımız "rahime-hümullahü teâlâ", diğer hadîs-i şerîfleri de düşünerek, kadının yabancı erkeklerin başlarına, saçlarına bakmaması gücdür. Yapması güç olan emrler **(Azîmet)** olur. Erkeğin kadın için avret yeri, diz ile göbek arasıdır. Buraya bakmamak kolaydır. Kolay olan emrlere **(Ruhsat)**dır, dediler.

[Görülüyor ki, Ezvâc-ı tâhirât "radıyallahü teâlâ anhünne" ve Eshâb-ı kirâm "radıyallahü anhüm" azîmet ile amel ederler, ruhsatlardan da sakınırlardı. İslâmiyyeti içerden yıkmağa çalışan ingilizlerin ve **(Zındık)**ların, (Peygamber zemânında kadınlar örtünmezlerdi. Şimdi gördüğümüz kadınların umacı gibi örtünmeleri, o zemân

yokdu. Hazret-i Âişe başı açık gezerdi. Şimdiki örtünmeği sonradan yobazlar, fıkhcılar uydurdu) gibi sözleri çirkin iftirâdır. Evet, önceleri, örtünmek emr edilmemişdi. Fekat, hicretin üçüncü ve beşinci senelerinde kadınların örtünmeleri emr olundu. Baban-zâde Ahmed Na'îm beg, hicâb âyetlerinin üç def'ada nâzil olduğunu **(Tecrîd-i sarîh tercemesi)** 118. ci sahîfesinde yazmakdadır.]

11 - Tâbi'înin büyüklerinden Behz bin Hakim, babasından ve dedesinden haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Avret yerlerini ört! Zevcenden ve câriyenden başkasına gösterme! Yalnız iken de, Allahü teâlâdan hayâ ediniz!)** Bu hadîs-i şerîfi Tirmüzî, Ebû Dâvüd ve İbni Mâce "rahime-hümullahü teâlâ" bildirdiler. Câriyeye **(Mülk-i yemîn)** denir ki, sağ elin mülkü demekdir. Çünki satın alırken, sağ el ile mu'âyene edilir ve sağ el ile parası ödenir.

12 - Ömer-ül-Fârûk "radıyallahü anh" haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bir erkek, yabancı bir kadın ile halvet ederse, üçüncüleri şeytân olur.)** Bu hadîs-i şerîfi Tirmüzî bildirdi. [Yabancı bir veyâ çok kadınla **(Halvet)** etmek, ya'nî kapalı bir yerde yalnız kalmak harâmdır. İbni Âbidîn imâmlığı anlatırken diyor ki, (Başka bir erkek dahâ varsa veyâ zîrahm mahremi bir kadın da varsa halvet olmaz.)]

13- Câbir bin Abdüllah "radıyallahü anh" haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Zevci uzakda olan kadınların yanlarına gitmeyiniz! Çünki şeytân, kan gibi damarlarınızda dolaşır.)** Sizin de dolaşır mı dediklerinde, **(Benim de dolaşır. Fekat Allahü teâlâ, ona karşı, bana yardım etdi. Onu müslimân yapdı. Bana teslîm oldu)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîfi Tirmüzî "rahime-hullahü teâlâ" bildirdi.

14 -Ümm-i Seleme "radıyallahü anhâ" diyor ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" yanımda idi. Kardeşim Abdüllah bin ebî Ümeyyenin kölesi de odada idi. Bu köle muhannes idi. Resûlullah

"sallallahü aleyhi ve sellem", bu muhannesi görünce ve sesini işitince, **(Bunun gibileri evinize almayınız!)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîf, **(Buhârî)**de ve **(Müslim)**de yazılıdır. (Muhannes), ahlâkını, hareketlerini, sözlerini ve şeklini kadınlara benzeten kimse demekdir. Böyle yapanlar mel'ûndur. Bunlar için, hadîs-i şerîfde, **(Kendilerini kadınlara benzeten erkeklere ve erkeklere benzeten kadınlara, Allah la'net eylesin!)** buyuruldu. Zarûret olmadan erkekler gibi giyinen ve onlar gibi traş olan ve erkeklere mahsûs işleri yapan kadınlar ve kadın gibi saçlarını uzatan ve süslenen erkekler, bu hadîs-i şerîfe dâhil olmakdadırlar.

15 - Misver bin Mahreme "radıyallahü anh" hicretin ikinci senesinde tevellüd etdi. Abdürrahmân bin Avfın hemşirezâdesidir "radıyallahü anhümâ". Diyor ki, büyük bir taş götürüyordum. Yolda, elbisem aşağı düşdü. Yukarı kaldıramadım. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" beni bu hâlde gördü. **(Elbiseni yukarı kaldır! Çıplak olarak sokağa çıkmayınız!)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîfi **(Müslim)** bildirmekdedir. Bu hadîs-i şerîf, sokaklarda, plajlarda ve spor sâhalarında, erkeklerin de, kızların da, açık bulunmalarını yasak etmekdedir.

16 - Ebû Ümâme "radıyallahü anhâ" haber veriyor: Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bir kızın güzelliğini gören kimse, gözünü ondan hemen ayırırsa, Allahü teâlâ, ona yeni bir ibâdet sevâbı ihsân eder ki, bu ibâdetin lezzetini hemen duyar.)** Bu hadîs-i şerîfi, imâm-ı Ahmed bin Hanbel "rahime-hullahü teâlâ" bildirdi.

17 - Hasen-i Basrî "rahmetullahi aleyh", mürsel olarak haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Avret yerlerini açana ve başkasının avret mahalline bakana, Allah la'net eylesin!).** Bu hadîs-i şerîf, imâm-ı Beyhekînin "rahime-hullahü teâlâ" **(Şu'âbül-îmân)** kitâbında yazılıdır.

18 - Abdüllah ibni Ömer "radıyallahü anhümâ" haber veriyor.

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Kendini bir kavme benzeten, onlardan olur!).** Bu hadîs-i şerîfi, imâm-ı Ahmed ve Ebû Dâvüd "rahime-hümallahü teâlâ" bildirdiler. Demek ki, ahlâkını, işlerini veyâ elbisesini islâm düşmanlarına benzeten, onlardan olur. [Modaya, kâfirlerin kötü âdetlerine uyanlar, harâmlara güzel san'at ismini takanlar ve harâm işliyenlere san'atkâr, ilerici diyenler, bu hadîs-i şerîfden ibret almalıdırlar.]

19 - Amr Şu'ayb, babasından ve dedesinden haber veriyor. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Allahü teâlâ, kuluna verdiği ni'metleri görmesini sever.)** Bu hadîs-i şerîfi, Tirmüzî "rahime-hullahü teâlâ" bildirdi. Görülüyor ki, Allahü teâlâ elbisenin yeni, güzel ve temiz olmasını sever. Bunları, ni'meti göstermek için yapanı sever. Kibr ile yapanı sevmez. Allahü teâlânın verdiği ni'metleri gizlemek câiz değildir. İlm ni'meti de böyledir.

20 - Câbir bin Abdüllah "radıyallahü anh" diyor ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" bize geldi. Evde, saçları dağınık biri vardı. Bunu görünce: **(Bu, saçlarını düzeltecek birşey bulamamış mı?)** buyurdu. Elbisesi kirli birini de görünce, **(Elbisesini yıkayacak birşeyi yok mu?)** buyurdu.

21 - Tâbi'înden Ebülahves, babasından haber veriyor. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yanına gitdim. Elbisem eskimiş idi. **(Malın yok mu?)** buyurdu. Malım var dedim. **(Ne cinsden malın var?)** buyurdu. Her cinsden var dedim. **(Allahü teâlâ, mal verince, ni'metlerin eserini üzerinde görmelidir!)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîfi, imâm-ı Ahmed ve Nesâî "rahime-hümallahü teâlâ" bildirdiler. **(Eşi'at-ül-leme'ât)** kitâbının üçüncü cildinden terceme burada temâm oldu.

22 - Yûsüf Kardâvînin **(El-halâl-ü vel-harâm-ü fil-islâm)** kitâbında diyor ki: İslâm dîni, müslimân kadının, altı görünecek kadar ince örtü ile örtünmesini harâm etmişdir. **(Müslim)** ve **(Muvattâ)** kitâblarındaki hadîs-i şerîfde, **(Örtülü çıplak ve başları**

deve hörgücü gibi yükseltilmiş kadınlar, Cennete girmiyecek. Kokusunu bile duymıyacaklardır. Hâlbuki, Cennetin kokusu, çok uzaklardan duyulacakdır) buyuruldu. Bu hadîs-i şerîf, kadınların ince, şeffâf veyâ cilde yapışık dar elbise, çorap, baş örtüsü ile örtünmelerini ve saçlarını, başlarının üstünde küme yapmalarını yasak etmekdedir. Böyle örtünmek, çıplak gezmek gibidir. Müslimân hanımları, kızları, ince, dar şeylerle örtünmemeli, saçlarını veyâ (peruk) takarak, bunların kıllarını, deve hörgücü gibi başlarının üstünde toplamamalı, saçlarını topuz yapmamalıdır. Bunların Cehenneme götüren günâh olduklarını bilmelidir.

[Kardâvînin mezhebsiz bir din adamı olduğu, ikiyüzüncü sahîfede bildirilmişdi. İslâm dîni, kadınların örtünmelerinin farz olduğunu ve örtünün evsâfını bildirmişdir. Bu evsâfı taşıyan çarşaf ve geniş ve uzun entâri ve manto ile örtünmeleri arasında fark olduğu hiç bildirilmemişdir. Örtünmenin farz olduğu, örtü, elbise şekllerinin ise, **(Sünnet-i zevâid)** olduğu, fıkh kitâblarında yazılıdır. Sünnet-i zevâid, ibâdet olmıyan, âdet olan sünnetler demekdir. Bunun için, örtülerden, âdet hâlini almış olanı kullanmak lâzımdır. İbâdet olmıyan şeylerde âdete uymamak, mekrûh olur. Fitneye sebeb olursa, harâm olur. **(Hindiyye)**de diyor ki, (Kalın ve geniş kumaş ile örtülü kadına bakmak câizdir. İnce, dar örtülmüş kadına bakmak câiz değildir. Örtülü kadının da yüzüne şehvet ile bakmak harâmdır. Şehvetsiz olarak lüzûmsuz bakmak mekrûhdur. Müslimân olmıyan kadınlara da bakmak böyledir. Bunların yalnız saçlarına bakmak câiz olur, denildi.)

Kalın, geniş ve topuk kemiklerine kadar uzun ve kolları bileklerini örten, koyu renkli manto ile örtünmek, iki parça çarşafla örtünmekden dahâ iyidir. **(Halebî-yi kebîr)**de diyor ki, (Hür kadının kulaklarına kadar sarkan saçı sözbirliği ile avretdir. Kulakdan aşağı sarkan kısmı, âlimlerin çoğuna göre yine böyledir. Ba'zılarına göre, sarkan kısm nemâzda avret olmaz. Fekat yabancının buna bakması da câiz değildir.) Saçlarının hepsini, kalın baş örtüsü ile örtmelidir.

Bu örtünün ortasının ön kısmı, alına yapışmalı ve kaşlara yakın inmeli, iki kenârı, iki kaşın kenârından, çeneye indirilerek, çene üstünde, iğne ile bitişdirilip, göğse sarkmalı, ortasının arka kısmı, sırtı örtmelidir. Fitne ihtimâli olunca, yanakları da örtmelidir. Koyu renkli, kalın çorap da giymelidir. Kadının sarkan saçının dörtde biri, bir rükn kadar açık olursa, nemâzı sahîh olmaz. Dahâ azı açık olursa mekrûh olur. Burada kadının ihtiyâr veyâ genç olmasını hiçbir kitâb ayırmamışdır. İhtiyâr kadının selâmına cevâb vermek ve onunla müsâfeha ve halvet câiz olur demişler ise de, ihtiyâr kadının saçını açması, bunun saçına bakmak câiz olur diyen olmamışdır. Müslimân olmıyan kadının saçına bakmak câiz olur diyen oldu. Fekat ihtiyâr olan müslimân kadının saçına bakmak câiz olur diyen hiç yokdur. İhtiyâr kadının mescide ve kabr ziyâretine gitmesi câiz diyenler de, saçı, başı örtülü olmak şartını bildirmişlerdir.

(Ahzâb sûresi ellidokuzuncu âyetinde, müslimân kadınlar **(cilbâb)** ile örtünsünler diyor. Bu âyet, ayrı iki parça olan çarşafla örtünmeği emr etmekdedir) demek doğru değildir. Bu âyet, çarşaf giymeği emr etseydi, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" ve Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" zevceleri çarşaf giyerlerdi. Hâlbuki hiçbirinin çarşaf giydiği, hiçbir kitâbda bildirilmedi. Türkçe **(Tibyân)** tefsîri bunu, (Başlarını örtsünler) diye tefsîr etmekdedir. **(Celâleyn)** tefsîrinde, (Kadınların yüzlerine sarkıtdıkları baş örtüsüdür) diyor. Sâvî bunu açıklarken, (Baş örtüsü ve Dır', ya'nî gömlek üstüne örtülen bezdir) diyor. **(Rûhulbeyân)** ve **(Ebüssü'ûd)** tefsîrlerinde, (Cilbâb, saçların dağılmaması için başa sarılan ve Himar denilen tülbendin üstüne örtülen, dahâ geniş ve göğse kadar inerek gömleğin ceybini [ya'nî yakasını, boyun kısmını] örten baş örtüsüdür. Bu âyetde, kadınların başlarını ve bütün bedenlerini örtmeleri emr olunmakdadır) diyor. **(Zevâcir)** ve **(El-Fıkh-ü alel-mezâhibil erbe'a)** kitâbları, erkeklerin de cilbâb giydiklerini gösteren hadîs-i şerîfi yazmakda ve erkekler için, cilbâbın, kamîs ya'nî, entârî denilen uzun gömlek olduğunu bildirmekdedirler. Ge-

niş manto ile kalın baş örtüsü yâhud iki parçadan yapılmış çarşaf, bu âyet-i kerîmedeki hicâb emrini yerine getirmekde berâberdirler. Kadınların, bulundukları yerin âdetine uygun şeklde örtünerek, fitneye sebeb olmamaları lâzımdır. Hicâb âyetinin bir kısmının Zeyneb "radıyallahü anhâ"nın nikâh gününde nâzil olduğu, **(Buhârî)** altıncı cüz 26. cı sahîfesinde yazılıdır. Bu nikâh üçüncü senede yapıldı.]

Müslimân olduğunu söyliyen bir kimsenin, yapacağı her işin, islâmiyyete uygun olup olmadığını bilmesi lâzımdır. Bilmiyorsa, bir Ehl-i sünnet âliminden sorarak veyâ bu âlimlerin kitâblarından okuyarak öğrenmesi lâzımdır. İş, islâmiyyete uygun değil ise, günâh veyâ küfrden kurtulamaz. Hergün hakîkî tevbe etmesi lâzımdır. Tevbe edilen günâh ve küfr, muhakkak afv olur. Tevbe etmezse, dünyâda ve Cehennemde, azâbını, ya'nî cezâsını çeker. Bu cezâlar, kitâbımızın muhtelif yerlerinde yazılıdır.

Erkeklerin ve kadınların nemâzda ve heryerde örtmesi lâzım olan yerlerine **(Avret mahalli)** denir. **(Avret mahallini açmak ve başkasının avret mahalline bakmak harâmdır.)** Erkeklerin nemâzda ayaklarını örtmelerinin sünnet olduğu 419 da yazılıdır. İslâmiyyetde avret mahalli yokdur diyen, kâfir olur. Avret mahallini örtmeği dînimiz emr etmekdedir. Avret mahalli açık olan bir erkeğin veyâ kadının bulunduğu yere ve çalgı, kumar ve alkollü içki ve kadın sesi bulunan bir yere **(Fısk meclisi)** denir. Fısk meclisine gitmek harâmdır. Kalbin temiz olması da lâzımdır. Kalbin temiz olması, güzel ahlâklı olmasıdır. Kalb, islâmiyyete uyarak temizlenir. İslâmiyyete uymıyanın kalbi temiz olamaz. İcmâ' ile, ya'nî dört mezhebde de avret olan bir yerini açmağa ve başkalarının böyle avret mahalline bakmağa halâl diyen, ehemmiyyet vermiyen, ya'nî azâbından korkmıyan kâfir olur. Kadınların avret yerini açmaları ve erkekler yanında şarkı söylemeleri ve mevlid okumaları böyledir. Erkeklerin diz ile kasıkları arası, yalnız Hanbelî mezhebinde avret değildir.

(Ben müslimânım) diyen kimsenin, îmânın ve islâmın şartlarını ve dört mezhebin icmâ'ı, ya'nî söz birliği ile bildirdiği farzları ve harâmları öğrenmesi ve ehemmiyyet vermesi lâzımdır. Bilmemesi özr değildir. Ya'nî, bilip de inanmamak gibidir. **(Kadınların yüzlerinden ve ellerinden başka yerleri, dört mezhebde de avretdir.)** İcmâ' ile olmıyan, ya'nî diğer üç mezhebden birine göre avret olmıyan bir yerini, ehemmiyyet vermiyerek açan kâfir olmaz ise de, kendi mezhebine göre, büyük günâh olur. Erkeklerin diz ile kasık arasını, ya'nî uyluğunu açmaları böyledir. Bilmediğini öğrenmesi farzdır. Öğrenince hemen tevbe etmeli ve örtmelidir.

MÜ'MİNİN EVSÂFI

Mü'minin mü'minde yedi hakkı vardır:

Da'vetine gitmek,

İyâdetine [Hasta olunca ziyâretine] gitmek,

Cenâzesine gitmek,

Nasîhat etmek,

Selâm vermek,

Bir zâlimin elinden kurtarmak.

Aksırdıkda **(Elhamdülillah)** deyince, **(Yerhamükellah)** demek.

Mü'minin hayrlısı, altı haslet bulunandır:

İbâdet eder. İlm öğrenir. Fenâlık yapmaz. Harâmlardan sakınır. Kimsenin malına göz dikmez. Ölümü hiç unutmaz.

Tenbîh: Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Herkes, kendisine ihsân edeni sever. Bu sevgi, insanın cibilletinde** [yaratılışında] **mevcûddur.)** Nefsine düşkün olan, nefsinin arzûlarına kavuşmak için, yardım edenleri sever. Akl ve ilm sâhibi ise, medenî insan olmasına yardım edenleri sever. Kısacası, tayyibler [iyiler], tayyibleri sever. Habîsler, şerîrler [fenâ kimseler], kötüleri severler. Bir kim-

senin sevdiklerine, arkadaşlarına bakarak, onun nasıl adam olduğu anlaşılır. Dosta, düşmana, müslimâna ve kâfire, bid'at sâhiblerinden başka, herkese, tatlı dil ve güler yüz göstermelidir. İnsanlara yapılacak en fâideli ihsân, en kıymetli hediyye, tatlı dil ve güler yüzdür. İneğe tapan kâfirleri görünce, ineğin ağzına saman vererek, düşman olmalarına mâni' olmalıdır. Kimse ile münâkaşa etmemelidir. Münâkaşa, dostluğu azaltır, düşmanlığı artdırır. Kimseye kızmamalıdır. Kızmak, sinir ve kalb hastalığı yapar. Hadîs-i şerîfde, **(Gadab etme!),** kızma buyuruldu.

Bir kimse, dört şeyi gizlese, nâsın hayrlısı olur:

1- Fakîrliğini,

2- Sadakasını,

3- Musîbetini,

4- Belâsını.

Ve dahî Cennet dört kimseye müştakdir:

1- Dili zikr edici ola.

2- Hâfız-ı kelâmullah ola.

3- Ta'âm yidirici ola.

4- Ramezân ayında sâim [oruclu] ola.

Her kişi, aşağıda yazılı yedi şeyi dillerinden kesmeyeler:

Her işinde **(Besmele-i şerîfeyi)** diyeler.

Her işi temâm edince, **(Elhamdülillah)** diyeler.

Filân yere gideceğim dedikde, **(İnşâallah)** diyeler.

Bir musîbet işitdikde, **(İnnâ lillah ve innâ ileyhi râci'ûn)** diyeler.

Bir hatâ söylemiş ise, tevbe ve istigfâr eyleyeler.

(Lâ ilâhe illallahü vahdehu lâ şerîke leh, lehül-mülkü ve le-

hülhamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr) kelime-i tayyibesine devâm edeler.

(Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlüh) kelime-i şerîfesini çok söyliyeler.

Bu ikisini dahî, gece ve gündüz çok okumalıdır:

1- (Estagfirullah.)

2- (Sübhânellahi vel-hamdülillahi velâ ilâhe illallahü vallahü ekber velâ havle velâ kuvvete illâ billahil'aliyyil'azîm.)

AHLÂK-I HAMÎDENİN BEYÂNI

Ve dahî, kişinin yetmişiki kadar güzel huyları vardır:

Îmân, Ehl-i sünnet i'tikâdı, İhlâs, İhsân, Tevâzu', Zikr-i minnet, Nasîhat, Tasfiye, Gayret, Gıbta, Sehâ, Îsâr, Mürüvvet, Fütüvvet, Hikmet, Şükr, Rızâ, Sabr, Havf, Recâ, Buğd-ı fillah, Hubb-i fillah, Hamûl, İstivâ-i zem ve medh, Mücâhede, Sa'y, Kasd, Amel, Zikr-i mevt, Tefvîz, Teslîm, Taleb-ül-ilm, Selâmet, Sadr, Şecâat, Hilm, Rıfk, İnâbet, Vefâ-i ahd, İncâz-i va'd, Hüsn-i hulk, Zühd, Kanâat, Rüşd, Sa'y-i fil-hayrât, Rikkat, Şevk, Hayâ, Sebât fî emrillah, Ünsü billâh, Şevku ilâ likâillah, Vekâr, Zekâvet, İstikâmet, Edeb, Firâset, Tevekkül, Sıdk, Murâbata, Müşârata, Murâkabe, Muhâsebe, Muâtebe, Kezm-i gayz, Hubb-i tûl-i hayâti li ibâdetihi, Tevbe, Huşû', Yakîn, Ubûdiyyet, Mükâfât, Ri'âyet-i hukûk-i ibâd.

Tevâdu', gönül alçaklığına ve zikr-i minnet, her tâati Allahü azîm-üş-şânın tevfîki ve lütfu olduğunu bilip, şükr etmeğe ve nasîhat, mü'min kardeşine nasîhat etmeğe ve tasfiye, kalbinden ahlâk-ı zemîmeyi çıkarıp, ahlâk-ı hamîde ile muttasıf olmağa ve gayret, dîninde gayret etmeğe ve gıbta, başkasındaki ni'metin kendinde de olmasını istemeğe ve sehâ ile fütüvvet, cömerdliğe ve îsâr, mü'min kardeşlerinin işlerini bitirmeğe ve mürüvvet, insanlık vazîfelerini yapıcı olmağa ve hikmet, ilm-i hâlini bilip amel etmeğe

ve şükr, ni'metleri emr olunan yerlerde kullanmağa ve rızâ, Allahü teâlâdan kendisine gelen takdîrâta râzı olmağa ve sabr, belâlara sabr etmeğe denir.

[Hukûk-i ibâd, kul hakkını gözetmekdir. Kul hakkının en mühimmi ana-baba hakkıdır. Tatlı dil ile, güler yüzle, yardımlarına koşmakla, onların gönüllerini kazanmağa çalışmalıdır. Sonra komşu hakkı, hoca hakkı, karı-koca hakkı, arkadaş hakkı, sonra hükûmetin hakkı gelir. Kimseye yalan söylememeli, hîle yapmamalı, ölçü âletlerini doğru kullanmalı, işçinin ücretini, alın teri kurumadan ödemelidir. Borç ödememek, otobüs ve benzerlerinin ücretlerini vermemek hiyânet olur. Hükûmete vergi ödememek, binlerle kimsenin hakkını çiğnemek olur. Hükûmet zulm ederse, zulm edilenler, devlete karşı isyân ederlerse, bu ısyâncılara yardım etmenin câiz olmadığı, **(Berîka)**da, fitne bahsinde ve **(Hindiyye)**de ve **(Dürr-ül-muhtâr)**da yazılıdır. Hadîs-i şerîfde, **(Hükûmete ihânet edene, Allah ihânet eder)** buyuruldu. Ya'nî ısyân edeni zelîl, hakîr eder [Nibrâs]. Bunun için, Seyyid Kutb ve Mevdûdî gibi mezhebsizlerin, müslimânları hükûmete karşı ısyâna teşvîk eden, bölücü, yıkıcı yazılarına aldanmamalıdır. Zâlim olan hükûmete de ısyân edilmez ve ısyân edenlere yardım edilmez. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" ipek elbise giymenin erkeklere harâm olduğunu bildirirken diyor ki, (Düğün ve bayramlarda ipekli kumaş sermek ve altın, gümüş eşyâyı kullanmadan sergilemek, gösteriş için olmaz, yalnız hükûmetin emrini yerine getirmek için olursa, câizdir. Fekat, gündüzleri, ışık, kandil yakılması, ışıklı reklâmlar yapılması, malı zâyı' etmek, lüzûmsuz yerde kullanmak olduğundan, câiz değildir. Hükûmetin emri ile olursa, bunları yapmak ve çocuklarını kız, oğlan karışık mekteblere göndermek câiz olur. 479.cu sahîfeye bakınız! Kadın-erkek karışık olan, avret yerleri açık kimseler bulunan toplantılara gitmek de câiz değildir.) Kâfirlerin kanûnlarına da ısyân etmek câiz olmadığı da **(İbni Âbidîn)**in (Cum'a nemâzı) ve (Kâdılık) kısmlarında yazılıdır. Üzerinde kul hakkı bulunanın ibâdetlerinin kabûl olmıyaca-

ğı, Cennete giremeyeceği bildirildi. Kâfirin hakkından kurtulmak, müslimânın hakkından kurtulmakdan dahâ zordur denildi. Herkese iyilik yapmalı, kötülük edenlere, kötülükle karşılık vermemelidir. Hakîkî müslimân, Allahü teâlânın emrlerine, hükûmetin kanûnlarına itâat eder.]

Erenlerin sohbeti, ele giresi değil.
Sohbete kavuşanlar, mahrûm kalası değil.

Gezmek gerek her yeri, bulmak için, bir eri,
sarraf tanır cevheri, magbûn bilesi değil.

Akar suyun başına, kapalı desti konsa,
kırk yıl, orda dursa da, âbı alası değil.

Sohbet, kalbi eder pâk, ona imrenir eflâk,
âdemi, ârif eden, tâcu hırkası değil.

Önce îmân etmeli, harâmdan, el çekmeli,
rûh gıdâsın bilmeli: Bâdem helvâsı değil!

FEZÂİL-İ ESHÂB BAHSİ

Bütün Sahâbenin içinde, Resûlullahın dört halîfesi "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" diğerlerinden üstündür. Cümlesinin hilâfet müddeti, otuz senedir. [Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" hepsinin Cennete gidecekleri bildirildi. Hiç birine dil uzatmak câiz değildir.]

Ve dahî, Evliyânın kerâmeti hakdır, doğrudur.

Cümle Velîlerin efdali, en üstünü, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkdır "radıyallahü teâlâ anh". Hilâfeti hakdır. Onun birinci halîfe olduğu, ümmetin icmâ'ı ile sâbitdir. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" kayın babasıdır. Kızı Âişe "radıyallahü anhâ" anamızı, Resûlullaha "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" tezvîc eylemişdir.

Hakîkat ilminde mâhirdir. Cümle malını hak yoluna sarf etdi. Tâ ki, bir habbesi kalmadı. Beline, hurma lifinden örtü giydi. Cebrâîl "aleyhisselâm" dahî onun giydiği gibi giyerek, Resûlullaha geldi. Resûl, onu bu hâlde görünce, **(Yâ karındaşım Cebrâîl! Ben seni, bu hâlde hiç görmemişdim. Bu hâl ne acebdir)** diye buyurdukda, Cebrâîl "aleyhisselâm": (Yâ Resûlallah! Şimdi sen beni bu hâlde gördün, ne kadar melekler var ise, cümlesi bu hâldedir. Bunun sebebi odur ki, Allahü azîm-üş-şân, hitâb etdi ki, **(Ebû Bekr kulum cümle emlâkini, benim rızâm için, benim yoluma sarf eyledi. Şimdi hurma lifinden örtü giyindi. Ey benim meleklerim, sizler dahî, onun gibi giyininiz)** diye emr eyledi. Cümle melekler, şimdi bu hâldedirler) diye buyurdu. Ve kendisine, onun için, Sıddîk denildi.

Onun ardınca, Evliyânın efdali, hazret-i Ömer "radıyallahü anh"dır. Hilâfeti, ümmetin icmâ'ı ile sâbitdir. İslâm ilmlerinde mâhirdir. Birgün, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hazretlerine, bir münâfık ile bir yehûdî, da'vâ ile geldiler. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hazretleri, da'vâlarını dinledi. Hak, yehûdînin lehinde çıkdı. O münâfık râzı olmayınca, Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" o vakt, onlara: **(Ey kişiler! Ömere varın, sizin da'vânızı görsün!)** diye buyurdu. Onlar, hazret-i Ömere "radıyallahü teâlâ anh" geldiler. Neye geldiniz? dedi. Münâfık, bu yehûdî ile, da'vâm vardır, dedi. Hazret-i Ömer "radıyallahü teâlâ anh" buyurdu ki, sâhib-i islâmiyyet var iken, ben bu da'vâyı, nasıl göreyim? Münâfık dedi ki: Biz Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem"e vardık, da'vâyı yehûdîye hükm eyledi. Ben râzı olmadım! Hemen Ömer "radıyallahü anh" onlara siz bekleyin, ben da'vânızı, şimdi hâl edeyim dedi ve içeriye gitdi.

Biraz sonra, eteğinin altında, bir satırla, bunların yanına geldi, satırı çekdiği gibi o münâfıkın kellesini uçurdu ve (Resûlullahın hükmüne râzı olmayanın hâli budur) dedi. İşte bundan dolayı, kendisine Ömer-ül-Fârûk "radıyallahü teâlâ anh" denildi.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hazretleri, **(Hak ile bâtılı ayırd edici, Ömerdir)** buyurdu.

Onun ardınca, Evliyânın efdali hazret-i Osmân-ı Zinnûreyn “radıyallahü anh”dır. Hilâfeti hakdır, doğrudur. Ümmetin icmâ’ı ile sâbitdir. Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”, ona birbiri ardınca, iki kızını vermişdir. İkinci kızı vefât etdikde, **(Bir kızım dahâ olsaydı, ona verirdim!)** buyurmuşdur.

İkinci kızını verdikde, hazret-i Osmânı “radıyallahü teâlâ anh” gâyet medh etmişdi. Tezvîc etdikden sonra kızı: (Ey benim gözümün nûru babam! Hazret-i Osmânı gâyet medh eylediniz. Buyurduğunuz kadar değil!) dedikde, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hazretleri kızına: **(Ey benim kızım! Hazret-i Osmândan gökdeki melekler hayâ ederler!)** buyurdu.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ona iki kızını verdiğinden ötürü, Osmân-ı Zinnûreyn denildi. Zinnûreyn, iki nûr sâhibi demekdir. Ma’rifet ilminde mâhirdir.

Onun ardınca, Evliyânın efdali, Alî “kerremallahü vecheh ve radıyallahü anh”dır. Hilâfeti, ümmetin icmâ’ı ile sâbitdir. Resûlullahın dâmâdıdır. Kızı hazret-i Fâtıma “radıyallahü anhâ” anamızı, ona tezvîc etmişdir. Tarîkat ilminde mâhirdir. Bir gulâmı var idi. Birgün, gulâmı murâd eyledi ki, şu efendimi tecribe edeyim. Vaktâ ki, hazret-i Alî “radıyallahü teâlâ anh”, dışarıda idi. Gulâmın yanına gelip bir hizmet buyurdu. Gulâm sükût eyledi. Ondan sonra, hazret-i Alî “kerremallahü vecheh” gulâma, yâ gulâm! Ben sana ne yapdım ve hâtırın neden münkesir oldu ve benim neyimden incindin, dedikde, gulâm, sen bana bir şey yapmadın. Ben senin kulunum. Murâdım seni tecribe etmekdi. Hakkiyle Velîsin, dedi.

[Eshâb-ı kirâmın hepsini sevenlere ve onların yolunda olanlara **(Ehl-i sünnet)** denir. Bir kısmını severiz deyip çoğunu sevmiyene **(Şî’î)** denir. Eshâb-ı kirâmın hepsine düşman olanlara **(Râfizî)** denir. Eshâb-ı kirâmın hepsini severiz diyen, fekat ba’zı şeylerde hiç

birine uymıyan kimseye **(Vehhâbî)** denir. Sapık din adamı Ahmed ibni Teymiyyenin fikrleri ile, ingiliz câsûsu Hempherin yalanlarının karışımına **(Vehhâbîlik)** denir. Bu inanışlarına uymıyan, Ehl-i sünnet olan müslimânlara kâfir diyorlar. [Bu sözleri ile, kendileri kâfir oluyorlar.]

Vehhâbîlik düşünceleri, 1150 [m. 1737] senesinde Arabistân yarım adasında ingilizler tarafından ortaya çıkarıldı. İngiliz plânlarını yaymak için, çok müslimân kanı akıtdılar. Şimdi de, her memleketde **(Râbitatül-âlemil islâmî)** dedikleri merkezler kurarak ve sayısız altın saçarak, câhil din adamlarını avlıyor. Bunlar vâsıtası ile müslimânları şaşırtıyorlar. Bindörtyüz senedir islâmiyyeti savunmuş olan Ehl-i sünnet âlimlerini ve bunların hâmileri olan Osmânlıları kötülüyor. Bu âlimlerin naslardan çıkardıkları doğru bilgilere yanlış diyorlar.

Vehhâbîlerden ba'zısı, (Biz de Ehli sünnet mezhebindeyiz, Hanbelî mezhebindeyiz) diyorlar. Bu sözleri, Mu'tezile sapık fırkasında olanların, (Biz de, Ehl-i sünnetiz. Hanefî mezhebindeyiz) demelerine benzemekdedir. Ehl-i sünnet olmıyanların Cehenneme gideceklerini bildikleri için, böyle söylüyorlar. Hâlbuki, yalnız amellerinin, yalnız işlerinin bir mezhebe uygun olması, o mezhebden olmak değildir. Bir mezhebe tâbi' olmak için, hem i'tikâdın, hem de amelin, o mezhebe uygun olması lâzımdır. Dört mezhebin i'tikâdı, birbirlerinin aynıdır. Dördü de, Ehl-i sünnet i'tikâdındadır. Bir kimsenin hanefî veyâ hanbelî mezhebinde olabilmesi için, evvelâ Ehl-i sünnet i'tikâdında olması lâzımdır. Vehhâbîler Ehl-i sünnet i'tikâdında değildirler.]

TA'ÂM BAHSİ

Ta'âmdan evvel, sünnet olduğunu düşünerek, el yıkamanın on fâidesi vardır: Bir kimse, ta'âm yimek için ellerini yıkadıkda, ıslak olan parmaklarının ucunu gözlerinin pınarına koyup geriye doğru sil-

se, o kimse, Allahü teâlânın izniyle, göz ağrısı görmez. On fâide:

1- Arş-ı rahmân altında, bir melek nidâ eder. Elini pâk etdiğin gibi, senin [küçük] günâhların pâk oldu, der.

2- Nâfile nemâz kılmış gibi sevâbına nâil olur.

3- Fakîrlikden emîn olur.

4- Sıddîklar sevâbına nâil olur.

5- Melâike, onun için istigfâr ederler.

6- Her bir lokmanın mukâbelesine, onları sadaka vermiş gibi sevâba nâil olur.

7- Besmele ile yimede günâhından temiz olur.

8- Yimekden sonra yapdığı düâsı kabûl olur.

9- O gece ölürse, şehîd mertebesine erişir.

10- Gündüz ölürse, şühedâ zümresine yazılır.

Önce elleri yıkamak ve kurulamamak sünnetdir.

Ta'âmdan sonra, sünneti yerine getirmek niyyeti ile, el yıkamanın altı fâidesi vardır:

1- Arş-ı rahman altında bir melek nidâ eder ki, (Yâ mü'min! Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" senden râzı oldu.)

2- Bu ni'mete mahsûs sevâba nâil olur.

3- Bedenindeki kıl sayısınca, sevâbı olur.

4- Rahmet deryâsından nasîbi olur.

5- Elinden akan damlaların adedince sevâb kazanır.

6- Vefât etdikde, şehîd olur.

[Allahü teâlânın emrleri iki dürlüdür: Emr-i tekvînî ve Emr-i teklîfî veyâ Emr-i teşrî'î.

Emr-i tekvînî, Yaratmasını dilediği şeylere **(Ol)** demesidir. Ol

deyince, hemen var olur. Hiçbir kimse, bu şeyin var olmasına mâni' olamaz. Herşeyin yaratılması için, belli şeyleri sebeb yapmışdır. Belli maddeleri, belli maddelerin yaratılmalarına sebeb yapdığı gibi, insanın maddî ve ma'nevî gücü, çeşidli enerjiler de, birçok şeylerin yaratılmalarına sebebdirler. Bir kuluna birşey ihsân etmek, iyilik vermek isterse, o kimseyi o şeyin sebebine kavuşdurur. Sebeb te'sîr etdiği zemân, O da dilerse, (Ol!) derse, o şey var olur. O dilemezse, hiçbirşey var olmaz. Hikmetini, yaratmasını sebeblerle örtmüş, gizlemişdir. Çok kimse, yalnız sebebleri görmekde, sebebler arkasındaki hikmeti, Onun yaratmasını anlıyamamakdadır. Bu anlayışsızlığı da, onun felâketine sebeb olmakdadır.

Emr-i teklîfî, insanlara, yapmaları veyâ sakınmaları için verdiği emrlerdir. Bu emrlerin yapılması, insanın irâdesine, dilemesine bağlıdır. İnsanı irâdesinde, dilemesinde serbest bırakmışdır. Fekat, insanın dilemiş olduğu şeyi yaratan, yine Odur. İnsan diledikden sonra, O da dilerse, yaratır. Dilemezse yaratmaz. Herşeyi yaratan, maddelere çeşidli te'sîrler, özellikler veren, yalnız Odur. Ondan başka yaratıcı yokdur. Ondan başkasında ülûhiyyet sıfatı bulunduğuna inanmak, başkasını Ona şerîk, ortak yapmak olur. Başkasını kendisine ortak yapanı, Kıyâmetde hiç afv etmiyeceğini, ona sonsuz ve çok acı azâblar yapacağını bildirmişdir. İnsan, Onun emrini yapmak, iyilik yapmak dileyince, O da merhamet ederek diliyor ve yaratıyor. Kendisine inanmıyanlar, karşı gelenler bir kötülük yapmak isteyince O da diliyor ve yaratıyor. Kendisine inananlar, yalvaranlar, bir kötülük yapmak isteyince, O merhamet ederek dilemiyor ve yaratmıyor. Bunun için düşmanlarının her istedikleri hâsıl olduğu için, dahâ da azıp kuduruyorlar.

Allahü teâlânın emr-i teklîfîleri, ehemmiyyetlerine göre, derecelere ayrılmışdır:

1- Bütün insanlara, îmân etmelerini, müslimân olmalarını emr etmişdir.

2- Îmân etmiş olanlara, harâm işlememelerini, kötülük yapmamalarını emr etmişdir.

3- Îmân etmiş olanlara farzları yapmalarını emr etmişdir.

4- Harâmlardan sakınan ve farzları yapan müslimânlara, mekrûhlardan sakınmağı, sünnetleri, nâfile ibâdetleri yapmağı emr etmişdir.

Yukarıdaki sırada, önce olan emri yapmayıp, ondan sonra olanı yapmak, makbûl değildir, beğenilmez. Fâidesi olmaz. Meselâ, îmânı olmıyanın kötülükden sakınmasını veyâ kötülüklerden, harâmlardan sakınmayanın farzları yapmasını yâhud farzları yapmıyanın, sünnetleri, nâfile ibâdetleri yapmasını, Allahü teâlâ beğenmez, kabûl etmez. Bunun için, nemâz kılmıyan, zekât vermiyen ve ananın, babanın, zevcenin ve evlâdının haklarını îfâ etmiyen müslimânın sadakalarını, hayrâtını, hasenâtını, câmi' yapdırmasını, para yardımları ve yemekden önce ve sonra ellerini yıkamalarını ve ömreye gitmesini beğenmez, kabûl etmez. Görülüyor ki, her insanın evâmir-i teklîfiyyeyi yukardaki sıraya göre yapması lâzımdır. Bununla berâber, önceki sıradakini yapmıyan, aşağıdakini yapar ve bunu yapması, farzı terk etmesine, harâm işlemesine sebeb olmazsa, sevâb kazanamaz ise de, bunu yapmağı da elden kaçırmamalıdır. Bunu her zemân yapmanın bereketi ile, Allahü teâlânın, merhâmet ederek, önceki emrleri yapmağı nasîb etmesinin umulacağı, **(Rûh-ul-beyân)** tefsîrinde, altıncı cüz'ün sonunda yazılıdır.]

Ve dahî, ta'âm yimenin farzı dörtdür:

1- Yidiği zemân, doymağı ve içdiği zemân kanmağı, Allahü azîm-üş-şândan bilmek.

2- Halâlinden yimek.

3- O ta'âmdan kuvveti geçinceye dek, Allahü teâlâya kulluk etmek.

4- Eline geçene kanâat etmek.

Yimeğe başlarken, Allahü teâlâya ibâdet etmek için, Allahü teâlânın kullarına fâideli işler görmek için, Allahü teâlânın dînini, ebedî se'âdet ve huzûr yolunu bütün insanlara yaymak için kuvvet elde etmeğe niyyet etmelidir. Başı açık yimek câizdir.

Ve dahî, ta'âm yimenin müstehabları: Sofrayı yere kurmak, elbisesi temiz olarak sofraya oturmak, diz çöküp yimek, ta'âm evvelinde elini ve ağzını yıkamış olmak, yemeğe başlarken Besmele demek, evvelinde tuz tadmak, arpa ekmeği yimek, ekmeği eli ile parçalamak, ekmek ufaklarını zayi' etmemek, önünden yimek, sirke yimek, lokmayı küçük almak, ta'âmı iyice çiğnemek, üç parmağı ile yimek, kabı parmağı ile sıyırmak, üç kerre parmaklarını yalamak, ta'âm sonunda hamd etmek, kürdan kullanmak.

Ve dahî ta'âm yimenin mekrûhları: Sol eliyle yimek, yiyeceği ta'âmı koklamak, Besmeleyi terk etmek. [Yemek arasında da olsa hâtırlayınca Besmele çekmelidir.]

Ta'âm yimenin harâmı: Doyduğu hâlde yimeğe devâm etmek [Müsâfiri var ise, onun yimesine mâni' olmamak için, yer gibi davranmak lâzımdır], yemekde isrâf etmek, ba'zılarınca başkasının mâlını [haksız olarak] yirken Besmele demek, ziyâfete dâvetsiz gitmek, başkasının mâlını iznsiz yimek, bedenine hastalık verecek şeyi yimek, riyâ ile hâzırlanan ta'âmı yimek, nezr etdiği şeyi yimek.

Sıcak ta'âm yimenin şu zararları vardır: Kulağı sağır olmağa sebeb olur. Benzi sarı olur. Gözlerinin feri olmaz. Dişleri sararır. Ağzının lezzeti olmaz. Karnı doymaz. Fehmi az olur. Aklı az olur. Bedenine maraz ârız olur.

Ve dahî, ta'âmı az yimenin fâideleri şunlardır: Bedeni kavî olur. Kalbi nûrlu olur. Hâfızası kavî olur. Geçinmesi âsân olur. İşlerinde lezzet bulur. Allahü azîm-üş-şânı, çok çok zikr etmiş olur. Âhıreti tefekkür eder. İbâdetinde lezzeti ziyâde olur. Her şeyde isâbet ve irşâdı çok olur. Hisâbı âsân olur.

EVLENMEĞE DÂİR

Ve dahî, evlenmekde çok fâide vardır.

Evvelkisi, dînini hıfz etmiş olur. Ve huyu güzel olur. Ve kazancında bereket olur. Ve hem de, sünnet ile amel etmiş olur. Nitekim, Peygamberimiz "aleyhissalâtü vesselâm" buyurur: **(Nikâhlanınız, çok evlâdınız olsun. Zîrâ ben kıyâmetde ümmetimin çokluğu ile sâir ümmetlere iftihâr ederim.)**

Ve dahî zevcin ve zevcenin birbirlerine karşı olan haklarına riâyet etmeleri lâzımdır.

Ve dahî, bir kimse evleneceği zemân, araşdırarak, sâliha ya'nî dînine kavî ve mahrem olmıyan bir hanım bulup almalıdır. Zinâdan hâmile kadını nikâh etmek câizdir. Zânî başkası ise, çocuk olmadan evvel vaty câiz olmaz. (Feyziyye).

Ve dahî, bir kızı, malından ve hüsnünden dolayı almaya. Zîrâ, sonra zelîl olur. Peygamberimiz "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Bir kimse, malından veyâ güzelliğinden ötürü bir hâtun alsa, onun malından ve hüsnünden mahrûm olur.)**

Ve bir kimse, dîninden, ahlâkından ötürü bir hâtun alsa, Hak teâlâ, onun malını ve hüsnünü ziyâde eyler.

Avret, erinden, dört mertebe aşağı olmak gereklidir. Yaşı ve boyu ve hısımı ve akrabâsı. Dört şeyde, avret erinden ziyâde olmak gerek. Biri, güzel ola ve biri edebli ola ve biri, huyu iyi ola ve biri, harâmdan ve şübheli şeylerden sakınıcı ola ve saçı, başı, kolları, bacakları açık olarak yabancı erkeklere görünmiye.

Genç kızları, koca kimselere vermeyeler. Fesâda sebeb olur.

Ve dahî, nikâh için söz kesilmeden evvel, dünür olacak âileler hakkında ve evlenecek olan gençler hakkında iyice tahkîkat yapılması, hem sünnetdir ve hem de aralarındaki geçimin devâmına sebeb olur. Bunda üç fâide olduğu beyân olunmakdadır: Biri, ikisinin arasında, tâ ölünceye dek, muhabbet kesilmez. İkincisi, rızklarında

bereket olur. Üçüncüsü, sünnet ile amel etmiş olur.

Bundan sonra, önce belediyede evlenme işini yapdıralar. Sünnete uygun nikâh yapmamak büyük günâh olur. Evlenme işlemi yapdırmamak da suç olur.

Sünnete uygun nikâhdan sonra, erkek tarafı avret tarafına güzel ve kıymetli şeyler göndere, muhabbete sebebdir.

Ve dahî, eri karşısında, zevcenin her dürlü süs ve düzgün isti'mâli câiz ve ziyâde sevâbdır.

Gerdek [zifâf] gecesi, ziyâfet etmek sünnetdir. [Akşam nemâzından sonra yimeli, yatsıyı kılınca, dâmâdı kız evine götürüp, düâdan sonra hemen dağılmalıdır.]

İbtidâki gece, güvey, gelinin ayağını yıkamak ve o suyu, evin dört bucağına saçmak, sünnetdir. İki rek'at nâfile nemâz kılıp düâ eyleye. O gece, her ne düâ ederse, makbûl olur. Güveyi görenler, kendisine bunu hâtırlatırlar. Ve **(Bârekellahü lek ve bârekellahü aleyhâ ve ceme'a beynekümâ bilhayri)** diyeler. Ya'nî, Allahü teâlâ, sana mubârek eylesin ve zevcene mubârek olsun ve ikinizin arasını, hayrla cem' eylesin!

Ba'zılarının yapdıkları gibi, (Bir hoşça geçinin, oğullu uşaklı olasınız) demek, câhiller hitâbıdır, fâidesi yokdur. O vakte mahsûs düâları okumak sünnetdir.

Lüzûmlu olan umûr-ı dîniyyeyi bilip ve avretine dahî öğrete. Zîrâ, âhıretde süâl olunur. Bilemedim demek özr olmaz. [Farzları ve harâmları ve Ehl-i sünnet i'tikâdını öğrenmek ve zevcesine, çocuklarına öğretmek farzdır. Sünnetleri öğrenmek ve öğretmek sünnetdir.]

Avretini islâmiyyetin cevâz vermediği yere götürmeye ve göndermeye! Sokağa açık çıkarmaya. Zîrâ Peygamberimiz "aleyhisselâm", **(Bir avret güzel kokular ile, nemâz kılmak için mescide gelse, o avretin nemâzı kabûl olmaz, tâ ki evine varıp, cünüblükden**

gusl eder gibi, gusl etmeyince) buyurdu. Onlara, güzel râyıha ile, câmi'e ve mescide gitmek câiz olmayınca, başka yerlere gidip halka görünmek günâhı, ne mertebe olmak gerek? Ona göre, kıyâs oluna! Ve çekilecek azâbı teemmül edile!

Ve dahî, Peygamberimiz "aleyhisselâm" bir hadîs-i şerîfinde buyurmuşdur: **(Cennet ehlinin çoğu, fukarâ ve Cehennem ehlinin çoğu avretlerdir.)** Bunun üzerine, hazret-i Âişe "radıyallahü anhâ" süâl eylediler ki: (Avretlerin çoğu Cehennemde olmağa sebeb nedir?) Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bunlar belâya sabr eylemezler ve on iyilik gördükleri kimseden, bir kemlik gördükde, o on iyiliği -hemen- unutup, bir kemliği dâimâ söyler. Ve dünyâ zînetlerini, çok ziyâde severler ve âhırete çalışmazlar ve gîbeti çok ederler.)**

Erlerden ve avretlerden her kim bu sıfatlar ile muttasıf olursa, ehl-i Cehennemdir.

Ve dahî, hazret-i Alî "kerremallahü teâlâ vecheh"den rivâyet olunur ki, birgün, Resûl-i ekremin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" huzûruna bir avret gelip, (Yâ Resûlallah! Bir ere varmak isterim, ne buyurursunuz) dedi. Se'âdet ile buyurdu ki, **(Erin hakkı, avretin üzerinde çokdur. Hakkından gelebilir misin?)** O avret, (Yâ Resûlallah! Erin hakkı nedir.) dedi. Buyurdu ki, **(Sen onu incitir isen, Allaha âsî olursun ve nemâzın kabûl olmaz.)** O avret, etdi, dahâ var mı? Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Hangi avret, erinden iznsiz, evinden dışarıya çıksa, her adım başına günâh yazılır.)** Avret etdi, dahâ var mı? Resûl-i ekrem buyurdu ki, **(Erine kötü söz söylerse, kıyâmetde dilini ensesinden çıkarırlar.)** O avret etdi, dahâ var mı? Resûl-i ekrem buyurdu: **(Hangi avret ki, malı ola da, erinin hâcetini bitirmeye, âhıretde o avretin yüzü kara ola.)** Ve o avret etdi, dahâ var mı? Resûl-i ekrem buyurdu: **(Hangi avret, erinin malından uğrularsa ve bir başkasına verirse, ve eri ile halâllaşmazsa, Allahü azîm-üş-şân,**

o avretin zekât ve sadakasını kabûl eylemez.) Avret etdi, dahâ var mı? Resûl-i ekrem buyurdu: **(Hangi avret, erine sövse veyâ karşı gelse, tamu içinde, dilinden asalar ve hangi avret çengi ve çalgı dinlemeğe varsa ve bir akça verse, küçük yaşından beri kazanmış olduğu sevâb mahv ola ve üzerindeki libasları da da'vâcı olup, bizi mubârek günlerde giymedi ve halâline karşı giymedi, harâm yerlere gitdi, dedikde, Hak teâlâ buyurur, böyle olan avretleri, bin yıl yaksam gerekdir.)** [Sinemanın, radyo ve televizyonun kötü taraflarını buradan da anlamalıdır.] O avret, bu cevâbları işitince, (Yâ Resûlallah! Bu zemâna gelince, ere varmadım, yine varmam) dedi.

Bir kerre, Resûl-i ekrem "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", se'âdet ile buyurdu ki, **(Yâ hâtun! Ere varmanın sevâbını dahî haber vereyim de dinle! Hangi avret ki, eri, ona, Allah senden râzı olsun dese, altmış yıl ibâdet etmekden yeğdir. Ve erine, bir içim su verse, bir yıl oruc tutmakdan efdaldir. Erinin döşeğinden kalkdığı zemân gusl eylese, bir kurban kesmişcesine sevâb bula. Ve halâline hîle etmezse, onun için, göklerde melekler tesbîh ederler. Ve halâli ile oynasa, altmış kul âzâd etmekden hayrlıdır. Erinin rızkını muhâfaza etse ve halâlinin akrabâsına merhamet eylese ve beş vakt nemâzını kılıp, orucunu tutsa, bin kerre Kâ'beye varmakdan efdaldir.)** Fâtıma-i Zehrâ "radıyallahü anhâ", bir avret halâlini incitse, hâli nice olur, dedikde, **(Bir avret, erine âsî olsa, Allahın la'neti onun üzerinde kalır, tâ ki eri ile halâllaşmayınca, kurtulamaz ve erinin döşeğinden kaçsa, cemî' sevâbı gider ve erine karşı, büyüklense, Hak teâlâ, ona hışm eyler ve sen benim kâhyam mısın, dese ve senden ne gördüm dese, Allahü teâlâ, ona ni'metini harâm eyler. Erinin kanını dili ile yalasa, henüz erinin hakkını yerine getirmiş olmaz. Ve erinin izni ile açık saçık sokağa çıksa, erinin defter-i a'mâline, bin günâh yazılır, izn verdiği için)** buyurdu. İznsiz çıkıp giden avretlerin hâli nice olur, bundan kıyâs eyle!

Resûl-i ekrem "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" buyurur: **(Yâ Fâtıma! Allahü teâlâ, bir ehadin, bir ehade secde etmesini emr buyursa idi, ben de, avretin erine secde etmesini buyurur idim.)**

Hazret-i Âişe "radıyallahü anhâ", (Resûlallaha, bana vasıyyet eyle!) dedim. Resûl-i ekrem buyurdu ki, **(Yâ Âişe! Ben sana vasıyyet ederim, sen de ümmetimin hâtunlarına vasıyyet eyle! Yarın kıyâmet gününde: Önce îmândan. İkincisi, abdestden ve nemâzdan. Üçüncüsü, eri hakkında, süâl olunur. Hangi erkek ki, avretinin yavuzluğuna sabr eylese, Hak teâlâ, ona Eyyûb Peygamber sevâbını vere. Bir avret dahî erinin yavuzluğuna sabr eylese, Âişe-i Sıddîka mertebesini bula.)**

Ve dahî, **(Bir erkek, avretini dövse, kıyâmetde, ben onun da'vâcısı olurum)** buyurdu.

Kişi, üç yerde, hatûnunu açık avucu veyâ düğümsüz bez ile dövmek câizdir. Nemâzı ve guslü terk etdiğinden ve döşeğine gelmediğinden ve iznsiz dışarıya çıkdığından ötürü. Sopa ile, yumruk ile, tekme ile, düğümlü bez ile döğmek ve başına, gövdesine vurmak hiç bir zemân câiz değildir. Sâir kabâhatlerde, hiç döğülmez. Birkaç tenbîh etmek gerekdir. Eğer islâh olmazsa bırakmak gerek, tâ ki, azâbda olmamak için.

[**(Şir'at-ül-islâm)**da diyor ki, (Zevcesi huysuzluk edince, kabâhati kendinde aramalı. Ben iyi olsaydım, böyle yapmazdı demelidir. Sâliha olan zevce üstüne tekrâr evlenmemelidir. Nafakalarında adâlet yapamıyacak olanın ikinci zevce alması câiz değildir. Adâlet yapacağını bilenin alması câiz ise de, almaması efdaldir. Câiz olan yerlere giderken baş örtüsü örtmesi ve bedenini iyi örtmesi lâzımdır. Kadının koku sürünerek, zînetlerini göstererek sokağa çıkması harâmdır. Sâliha kadın, dünyâ ni'metlerinin en kıymetlisidir. Müslimâna şefkat göstermek, üzmemek, nâfile ibâdetlerden dahâ sevâbdır.) **(Rıyâd-un-nâsihîn)**de diyor ki, (Nisâ sûresinin onsekizinci âyetinde meâlen, **(Zevcelerinize iyi, yumuşak dav-**

ranınız!) buyuruldu. Hadîs-i şerîflerde, **(Yâ Ebâ Bekr! Zevcesine gülerek, yumuşak söyleyene, köle âzâd etmek sevâbı verilir)** ve **(Fâsık erkekle evlenen kadına, Allah merhamet etmiyecekdir)** ve **(Şefâ'atime kavuşmak istiyen, kızını fâsıka vermesin!)** ve **(İnsanların en iyisi, insanlara iyilik edendir. İnsanların en kötüsü, insanlara zarar veren** [onları inciten]**dir)** ve **(Bir müslimânı haksız olarak incitmek, Kâ'beyi yetmiş kerre yıkmakdan dahâ günâhdır)** buyuruldu.)

(Dürr-ül-muhtâr)da diyor ki, (Müslimân erkeğin, sahîh nikâh ile evlenmiş olduğu zevcesinin nafakasını te'mîn etmesi farzdır. **(Nafaka)**, yiyecek ve giyecek ve barınacak ev demekdir. Zevcesini, kendi mülkü olan veyâ kirâ ile tutduğu evde oturtması lâzımdır. Zevce, evde erkeğin akrabâsından hiçbirinin bulunmamasını istiyebilir. Zevc de, kadının yakınlarından hiçbirinin bulunmamasını istiyebilir. İkisi de bu hakka mâlikdir. Evin, sâlih müslimân komşular arasında olması [müezzinin kendi sesinin evden işitilmesi] lâzımdır. Haftada bir kerre anasına babasına gitmesine mâni' olamaz. Onların haftada, bir kerre kızlarına gelmeleri de, iyi olur. İkisinden biri hasta olursa ve bakacak kimseleri olmazsa, zevc râzı olmasa bile, zevcenin gidip hizmet etmesi lâzımdır. Diğer mahrem akrabâsının senede bir gelmelerine veyâ zevcenin onlara gitmesine mâni' olamaz. Bunlardan başkalarına ve günâh olan yere gitmelerine izn verirse, ikisi de günâha girer. Evinde veyâ dışarda, başkaları için ücret ile veyâ hayr için iş yapmasına ve mektebe, va'za gitmesine mâni' olur. Kadının evde ev işleri ile meşgûl olması, boş kalmaması lâzımdır. Avret yeri açık olanların bulunduğu hamamlara, [plajlara ve sporcuların oyunlarını seyr etmeğe göndermez. Bunları gösteren televizyonları evine sokmaz.] Süslenerek ve yeni giyinerek sokağa çıkamaz.) Zevcesini, mahrem olan, ya'nî evlenmesi harâm olan akrabâsından başkasına, harâmdan sakınan müslimânların evine kendi götürebilirse de, kadın erkek ayrı oturmalıdır. Kadının **(Mahrem akrabâ)**sı, onsekiz erkek olup şunlardır: Babası ve dedeleri, oğlu ve torunları, yalnız anadan

veyâ yalnız babadan olsa bile kardeşi, erkek ve kız kardeşinin oğulları, amcası, dayısıdır. Bu yedi erkek, süt emmek sebebi ile ve zinâ sebebi ile de mahrem akrabâ olur. Dört erkek de, nikâh sebebi ile mahrem akrabâ olur. Bunlar: Kayınpeder ve bunun babaları, dâmâd, üvey baba ve üvey oğuldur. Bir adama çocuklarının gelinleri ve bir kadına çocuklarının dâmâdları mahremdir. Mahrem demek, nikâhla alması harâm demekdir. Meselâ, kızkardeş mahremdir. Herkese kardeşlerinin çocukları mahremdir. Kardeşlerin zevceleri, amca ve dayı ve hala ve teyze çocukları ve zevceleri mahrem değildir. Teyzenin çocukları ve zevci nâ-mahremdir. Zevcin, zevcenin kardeşleri nâ-mahremdir. Eniştenin ve kayın birâderin mahrem akrabâ olmadıkları, yabancı oldukları, **(Ni'met-i islâm)**da, haccın şartlarında yazılıdır. Zevcenin bu ikisine de açık görünmesi, yüzünden başka yerleri örtülü olsa bile, yalnız bir odada kalması, birlikde sefere gitmeleri harâmdır. Dâmâda kayın valdesinin anadan ve babadan olan anaları da mahremdirler. Bir kız, mahrem akrabâsı ile evlenemez. Yanında örtünmemeleri câiz olur. Yalnız bir odada bulunabilir, birlikde sefere gidebilir. Mahrem olmıyan akrabâsı eve gelince, zevcinin veyâ akrabâ kadınların yanında, yüzünden başka her yeri örtülü olarak hoş geldiniz der. Kahve, çay gibi şeyler getirir. Fekat, yanlarına oturmaz. Müslimânların, âdetlere, geleneklere değil, islâmiyyete, ilmihâl kitâblarına uymaları lâzımdır. Her müslimân, zevcesine ilmihâl öğretmeli, kendi bilmiyorsa, sâliha hanım hocaya göndermelidir. İslâmiyyete uyan, harâmlardan sakınan hanım bulamazsa, Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" yazdığı doğru ilmihâl kitâbını zevcesi ile birlikde okuyup, ikisi de, dînini, îmânını, harâmları, farzları iyi öğrenmelidir. Mezhebsiz olan din adamlarının, sapıkların yazdıkları bozuk tefsîr ve din kitâblarını eve sokmamalı, bunları okumamalıdır. Dîni, ahlâkı bozucu yayınlar yapan radyoları, televizyonları da eve sokmamalıdır. Bunlar kötü arkadaşdan dahâ fenâdırlar. Zevcenin ve çocukların dinlerini, ahlâklarını bozarlar. Zevcesi ve kızları, ev işleri ile uğraşmalı, tarlada, fabrikada, ban-

kada, ticârethânelerde ve memûrluklarda çalışdırılmamalıdır. Kadının ve kızlarının para kazanması, babasının, kocasının san'atına, ticâretine yardım etmesi lâzım değildir. Bunları yapmak ve ev ihtiyâclarını çarşıdan, pazardan alıp getirmek erkeğin vazîfesidir. Kadın bunları yapmağa zorlanırsa, dîni, ahlâkı ve sıhhati bozulur. Her ikisinin dünyâları da, âhıretleri de harâb olur. Sonra, dizlerini döğerlerse de, fâidesi olmaz. Günâhdan, belâdan kurtulamazlar. İslâmiyyete uyan, dünyâda da, âhıretde de, râhata kavuşur. Kötü arkadaşların, münâfıkların güler yüzlerine, tatlı dillerine aldanmamalı, ilmihâl kitâblarına uymalıdır. Kızlarını, çocuklarını da harâmlardan korumalıdır. Oğullarını müslimân öğretmenlerin bulunduğu okullara göndermelidir. Kadının mağazalarda, dükkânlarda, fabrikalarda, hükûmet işlerinde, erkekler arasında çalışmasına ihtiyâcı yokdur. Zevci yoksa veyâ hasta ise, kadının her ihtiyâcını mahrem akrabâsı temîn etmeğe mecbûrdur. Bu akrabâları fakîr ise, devletin bol ma'âş bağlaması lâzımdır. Allahü teâlâ, islâm kadınının her ihtiyâcını ayağına göndermekdedir. Geçim sıkıntısını erkeklere yüklemekdedir. Çalışıp kazanmağa hiç ihtiyâcı olmadığı hâlde, mîrâsdan erkeğin aldığının yarısını da kadına vermekdedir. Kadının vazîfesi, ev içindeki işleri yapmakdır. Bu işlerin birincisi, çocuklarını terbiye etmesidir. Çocuğun ilk mürşidi anasıdır. Anasından din ve ahlâk ilmlerini öğrenen çocuk, dinsiz öğretmenlere, kötü arkadaşlara ve islâm düşmanı olan zındıkların yalanlarına aldanmaz. Anası, babası gibi, hâlis bir müslimân olur. **(Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye)** 84.cü ve sonraki baskılarının, 579.cu sahîfesine bakınız! İslâm düşmanlığı yapan münâfıklara **(Zındık)** denir.]

CENÂZENİN, TECHİZ, TEKFÎN VE TEDFÎNİNE DÂİR

Ve dahî, cenâze nemâzı, defn etmek, yıkamak, kefenlemek bunların cümlesi, farz-ı kifâyedir.

Meyyiti yıkamak için, tenhâ bir yere konmuş olan mermer veyâ tahta teneşir üzerine sırt üstü yatırılır. Gömleği çıkarılır. Abdest aldırılır. Başından göbeğine kadar ılık su ile yıkanır. Sonra göbeği ile dizleri arası örtülüp yıkanır. Yıkayıcı, sağ eline eldiven giyer. Bu elini örtünün altına sokup, su dökerek yıkar. Örtünün altına bakmaz. Sonra sol tarafına çevirip, sağ tarafını, sonra sağ tarafına çevirip, sol tarafını eldivenli eli ile yıkar. Kefenin üç parçasından biri, teneşirin üzerine meyyitin altına serilir. Bu sergi, meyyit ile birlikde tabuta konur.

Kefen üç nev'dir: Kefen-i farz, [Buna kefen-i zarûret de denir], kefen-i sünnet, kefen-i kifâye.

Kefen-i sünnet, erlere üç ve avretlere beşdir.

Kefen-i kifâye, erlere iki ve avretlere üçdür.

(Bahr)de diyor ki, (Kadınların kefen-i kifâyesi, izâr, lifâfe ve himâr ya'nî baş örtüsüdür. Çünki, kadınlar hayâtda iken bu üçü ile örtünürler.) İzâr, o zemânda omuzdan veyâ tepeden ayaklara kadar bedene sarılan kumaş idi. Lifâfenin kamîs [antarî] olduğu İbni Âbidînde yazılıdır. Görülüyor ki, müslimân kadınları önceleri geniş manto ve baş örtüsü ile sokağa çıkardı. **(Bahr)**de ve **(Dürr-ülmüntekâ)**da diyor ki, (Zevcin zevcesine vermesi vâcib olan nafaka, ta'âm, kisve ve meskendir. Kisve, himâr ve milhafedir.) Milhafe, dış örtüdür. [Buna şimdi ferâce, manto veyâ saya denilmekdedir. Görülüyor ki, kadın elbisesi üç parçadır. Bunların arasında çarşaf yokdur. Çarşaf ile örtünmek sonradan âdet olmuşdur. Çarşaf ile örtünmek örf ve âdet olan yerlerde, çarşaf ile, manto âdet olan yerlerde geniş manto ve kalın başörtüsü ile örtünmeleri câizdir. Örf ve âdetin dı-

şına çıkmak, cemâ'atden ayrılmak olur. Fitneye sebeb olur. Fitneye sebeb olmak harâmdır.]

Kefen-i farz, erlere ve avretlere bir parçadır.

Kefen bezi bulunmayıp da, harîr ya'nî ipek bulunsa, erlere bir kat ve avretlere iki kat kifâyet eder.

Ve dahî, cenâze nemâzında, imâmete evlâ olan, evvelâ, müslimân ise, devlet reîsi, ondan sonra beldenin hâkimi, ondan sonra, Cum'aya me'zûn olan hatîb efendi ve ondan sonra imâm-ı haydir.

İmâm-ı hay denilen kimse, meyyitin hayâtında, kendisine hüsn-i zan etdiği, âlim müslimân kimsedir. Ve ondan sonra, meyyitin velîsidir. Velîsi gelmeyince, zikr olunanlardan gayri bir kimse kılmış olsa, velîsi muhayyerdir. Dilerse, iâde eder veyâ etmez. [Bunun tafsîli, **(Se'âdet-i Ebediyye)** adındaki ilmihâl kitâbında vardır.]

Ve dahî, bir kimsenin cesedi ortasından biçilmiş olup, yalnız nısfı bulunsa, o yarımın nemâzı kılınmaz.

Bir ölü bulsalar ki, parça parça olmuş ve her parçası başka bir yerde olsa, onun dahî nemâzı kılınmaz. Fekat, o parçaları bir araya getirseler, nemâzı kılınır.

Bir cenâzeyi yıkasalar, bir yeri kuru kaldı deseler, eğer kefenlenmedi ise, onu yıkarlar. Amma, kabrin yanına vardıkdan sonra, bunun abdest a'zâlarından bir yeri kuru kaldı deseler, o yerini yıkarlar ve nemâzını kılarlar. Kabre koyup, üzerini örtdükden sonra, haber verseler, o vakt onu kabrden çıkarmazlar. Yıkanmadan gömülen, üzerine toprak atılmamış ise, çıkarılıp yıkanır.

Ve dahî, bir cenâzeye teyemmüm etdirseler, götürülürken su bulunsa, muhayyerdir.

Bir beldede, birçok kimseler ölmüş olsa, hepsi için tek bir nemâz kılmak câizdir. Tabiî, islâmiyyetin hükmü tatbik olunarak. Lâkin, evlâ olan, teker teker kılmakdır.

Ve dahî, cenâze nemâzına, **(Allahü teâlânın rızâsı için nemâza,**

er [veyâ hâtun] **kişi için düâya, uydum şu hâzır olan imâma)** diye niyyet eyleye.

Ve dahî, bir kimseyi, yol kesip soygunculuk ederken tutsalar, hâkimin ve velînin re'yi ile öldürseler yâhud bir kimseyi devlete olan isyânı sebebiyle, döğüşürken öldürseler veyâhud, bir kimse, kendi anasını veyâ babasını öldürse, bunların nemâzları kılınmaz.

Kendi kendisini öldürse ya'nî intihâr etse, onun nemâzı kılınır **(Dürr-ül-muhtâr).**

Ve dahî, Ehl-i sünnet olanların, on alâmeti vardır:

1- O kimse cemâ'ate müdâvemet eder.

2- [İ'tikâdı veyâ fıskı, küfre varmayan] imâma uyar.

3- Mest üzerine meshi câiz görür.

4- Eshâb-ı kirâmdan "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" hiç birine kötü söz söylemez.

5- Devlete isyân etmez.

6- Dinde [bigayr-i hakkın] mücâdele, münâkaşa etmez.

7- Dinde, şek etmez.

8- Hayrı ve şerri, Allahü teâlâdan bilir.

9- [İlhâdı belli olmadıkca] ehl-i kıbleyi tekfîr etmez.

10- Dört halîfeyi sâir Eshâb üzerine tercîh eder.

ÖLÜM HÂLLERİNE DÂİR

Ey biçâreler, siz ölümden kaçarsınız. Filân öldü, ben dahî onun yanında bulunacak olursam, bana dahî, bulaşır dersiniz. Ve tâun, bulaşıcı hastalık filân mahalleye geldi diyerek, başka yere kaçarsınız. Bu i'tikâd dahî, harâmdır. Hastalık, Allahü teâlâ isterse bulaşır.

Ey biçâreler, nereye kaçarsınız! Ölüm size va'd olunmuşdu. Ecel ileri gitmez! Hallâk-ı âlem size, eceliniz geldikde, göz açıp yumuncaya kadar vakt vermez. Mukadderden ne ziyâde ve ne eksik olur.

Hak teâlâ, emrini, her nerede hükm etdiyse, o kişi, malını ve evlâdını ve ayâlini, cümleten bırakıp, o mahalle gider. Ve toprağı olan memlekete varmayınca, canını almağa emr olunmaz.

Herkes, eceli geldikde ölür. A'râf sûresi otuzüçüncü âyetinde meâlen, **(Ecelleri geldiği zemân, onu az zemân ileri ve geri alamazlar)** buyuruldu.

Kişi doğmadan önce, ne kadar yaşayacağı takdîr edilmişdir. Ve kişi, ne yerde ölür ve tevbe ile mi ve tevbesiz mi ve hangi hastalıklardan ve îmân ile mi, yoksa îmânsız mı gider, cümlesi levh-i mahfûza yazılmışdır. Nitekim, Lokman sûresi son âyetinde buna işâret vardır.

Hallâk-ı âlem ölümü yaratdı. Sonra diriliği yaratdı. Sonra rızkımızı yaratdı ve levh'e yazdı.

İmdi, Hak teâlâ, sizin günde ne kadar nefes alıp verdiğinizi bilicidir. Ve levh'e yazmışdır. Melekler, gözetirler, vakti gelince, melekül-mevte haber verirler.

Ve eğer hayâtında, Kur'ân-ı kerîm ile sâbit olan sözleri, inanıp tutmuş isen, se'âdet ile gidersin! Cümle şeyleri, Allahü teâlâdan bil! Vefât edenin ardınca, feryâd etme! Bunlar gibi şeyler, îmânsız gitmeğe sebebdir. Neûzübillah. Günâh ve hatâ vâki' olursa, tevbe-i nasûh etmelidir.

Hak sübhânehü ve teâlâ, Azrâîl "aleyhisselâm"a buyurur: **(Dostlarımın canını, âsân al, düşmanlarımın canını güç al!)** El-ıyâz-ü billah, eğer âsî olursa!

Kıyâmetin bir gününün mikdârı bin yılca ola veyâ ellibin yılca ola. Bu husûsda, tefsîr çokdur. Secde sûresinin beşinci ve Me'âric sûresinin dördüncü âyetlerinden anlaşılmakdadır.

Ba'dehu, melekler, âsînin canını azâb ile alırlar. Dil ile vasf olunamaz. Bizi yokdan var eden Allaha sığındık. Ba'zı meyyit, döşeğinde, yay gibi, o yana bu yana döner. Nitekim, Allahü teâlâ

Vennâziâti sûresinde buyurur. O melekler azâblar edip, birbirine söyleşirler. Cebrâîl "aleyhisselâm" o meleklere der ki, (Merhamet etmeyin!) Münâfıkların canı, burnunun ucuna gelir. Yine koyuverirler. Her a'zâsını, öyle sıkarlar ki, gözlerinin nûru dökülür. Melekler, diyeler ki: (Sen Cennetlik değilsin! Hallâk-ı Cihân, sana gadab etdi! Sana inâyet yokdur! Sen diri iken işlediklerini unutdun mu? Ey yaramaz kişi! Sana şol azâb hâzırlandı ki, münâfıklar ve kâfirler azâbıdır. Zîrâ, sende nemâz yok, zekât yok, sadaka yok, fakîrlere merhamet yok idi. Harâmdan sakınmazdın, bütün işlerin fesâd idi. Gîbet ederdin, yine de Allah kerîmdir derdin, işte azâb dahî, elîmdir.) Pes, Hak sübhânehü ve teâlâ hazretlerinden hitâb gele ki: **(Şol münâfıklar, bir gün dahî ölümlerini hâtırlamadılar. Mütekebbir olurlardı. Farz, sünnet, vâcibi tutucu değillerdi. Şimdi benim azâbımı görsünler!)** Yine zebânîler, tırnaklarının dibinden yapışıp, canını göğsünün damarlarından çıkarırlar ve hulkûma götürüp, yine koyuverirler. Yine hitâb gele ki, **(Âlimler size bildirmedi mi? Kitâbımızı okumadınız mı? Gâfil olmayın, şeytâna uymayın, demedi mi? Her şeyi, Allahdan bilin demedi mi?)** Dünyâ cîfesine harîs olmayın! Allahü teâlânın verdiğine kanâ'at edin, fakîr kullarına merhamet edin, miskînleri ta'âmlandırın! Allahü teâlâ, şol pâdişâhdır ki, sizi yaratdı ve üzerine aldı ki, besleye ve sana Ondan bir belâ gelse yine Ona çağırasın, yalvarasın ve dermânı Ondan dileyesin. Ben hekimlere akça verdim ve iyi oldum deme! Allahü teâlânın inâyetinden bil! O senin malım dediğin, sana emânetdir. Ondan, sizin derdinize dermân yokdur. Halâl ise, hesâbını vermeğe memûrsunuz. Dahî, Hak sübhânehü ve teâlâ, ne kadar takdîr etdiyse, alırsın, ne maldan ve ne evlâddan ve ne dostdan, her ne kadar feryâd etsen ve hangi sahrâya kaçsan, kurtulamazsın. Ancak, toprağın nerede ise, o yere defn olunursun. Ecelin gelmedikce, sana kimseden ziyân gelmez. Yalnız tehlükeden korunmakla ve derdlere devâ olan sebeblere yapışmakla emr olundun.

Ve ne zemân Hak teâlâ, size sağlık gibi, mal gibi, evlâd gibi

ni'met verse, sevinip Elhamdü-lillah, bizim Rabbimiz bize ikrâm eyledi dersiniz. Ne vakt Allahü teâlâ size musîbet verse, ya'nî size bir belâ verse, gam çekersiniz, sabr etmezsiniz, şükr etmeği unutursunuz.

Hak teâlâdan hitâb gele ki: **(Yâ meleklerim! Onu tutun!)** Melekler, onun canını cemî' kılları dibinden alıp, yine koyuverirler. Hak teâlânın azâb etdiğini, kimse halâs etmeğe kâdir değildir.

O ölüm döşeğinde yatan kimse, bu azâbı görüp, ah, ah, keşki dünyâda iken amelimi îfâ ve edâ edeydim de, bugün, bu siyâseti çekmeseydim der. Yine, o hastayı bekleyen kişilere, hitâb gele ki: **(Ey benim mütekebbir kullarım! İşte bu dostunuzu, mal harcayıp kurtarınız! Dünyâda benden gelen belâya sabr etmezsiniz, benden şikâyet edersiniz. İşte bu kul, azâbda ve canı hulkûma geldi. Benim kudretimden!)** Melekler bu nidâyı işitip, (Ey Rabbimiz! Senin azâbın hakdır) deyip secdeye kapanalar. Hak teâlâ bunları, Kur'ân-ı kerîmde haber vermekdedir. Sonra, yine meleklere, tutun diye nidâ gelir. Öyle tutalar ki, her yerinin, bir kılının dibi dahî boş kalmaya. Melekler bir uğurdan haykırıp: (Ey Allahın âsî kulunun canı, gel çık teninden. Bugün o gündür ki, sana azâb ola. Allahü teâlâdan gayriye muhabbet eylediğinden ötürü, mütekebbir olup, fakîrlere selâm vermezdin, harâm olan şeyleri yapardın, bâtılı hak görürdün ve hakkı bâtıl görürdün) diyeler. Bunlar Kur'ân-ı kerîmde haber verilmekdedir.

Sonra o kişi, meleklere diye ki, bir dem aman verin, aklımı başıma devşireyim, deyince, göre ki, melek-ül-mevt başı ucunda durmakda. Onu görünce, bu azâbları unutup, titremeğe başlaya. Melek-ül-mevti gördükde, deye ki, bunca melekler azâb ederken, sen kimsin ve neye geldin? Ondan sonra ölüm, bir heybetli âvâz ile, çağırıp deye ki: Ben, şol ölümüm ki, seni dünyâ yüzünden çıkarsam gerek. Ve evlâdlarını yetîm kılsam gerek ve dünyâda sevmediğin akrabâna malını mîrâs etsem gerek.

Ölümden bu sözleri işitince titreyip, yüzünü öte beri çevire. Zîrâ, alâmeti budur ve hadîs-i Buhârîde, Resûl-i ekrem "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", **(Melekleri işitince, yüzünü duvara çevirir, önünde ölümü ayakda görür)** buyurur.

Her ne tarafa dönerse, ölümü o tarafda göre ve yine arkası üzerine döne. Melek-ül-mevt bir şiddetli âvâz ile çağırıp, deye ki, ben o ulu meleğim ki, babanın ve ananın canlarını aldım, sen o vakt, orada hâzır idin ne fâiden oldu? İşte, cümle dostların bakarlar, ne fâide? Dahî, ben şol ulu meleğim ki, öldürdüğüm senden evvelkilerin kuvvetleri senden ziyâde idi.

Bu yatan kişi, meleklerle bu kadar söyleşdikde, azâb melekleri çekilip giderler. Azrâîl "aleyhisselâm"ı heybet ile gördükde, o sâat aklı zâil olur.

Azrâîl "aleyhisselâm" süâl ede ki, dünyâyı nice gördün? Deye ki, dünyânın mekrine aldandım da, bu hâle geldim.

Ve Hallâk-ı cihân, dünyâyı bir kadın şekline koya, gözleri gök ve dişleri öküz boynuzu gibi, bir kabîh kokuyla gelip, göğsünün üzerine otura.

Sonra, o kişinin malını karşısına getirirler. Kahr ile, harâm ve halâl demeyip kazandığı malı, gözünün önünde vârislerine verirler.

Ve ondan sonra o mal kendi sâhibine, **(Ey âsî! Beni kazandın, nâhak yere harcadın, sadaka, zekât vermedin. Şimdi ise, senden çıkdım, senin istemediğin kimselerin eline girdim, senden minnetsiz aldılar)** der.

Bu hâl içindeyken, susayarak ve yüreği yanıp tutuşarak, dört yanına bakar.

Sonra, bu hâldeyken, şeytân fırsat bulup, îmânını almak için, başının ucuna gelir. O merdûd elinde bir kadeh tutar. İçinde, buzlu su, hastanın başının ucunda o kadehi çalkalar. Onu görür ve işitir. O mahalde ve o ânda, fakîr ve zenginin hâli belli olur.

Eğer se'âdetsiz ise, getir şu sudan içeyim der. O mel'ûnun canına minnet olur. Der ki, -hâşâ- âlemlerin yaratıcısı yokdur, de! Eğer şakî ise, dediği gibi söyler ve -el-ıyâz-ü billah- îmânı gider. Lâkin, her şeyde, yine hikmet Hüdânındır ki, o hâlde olan hastanın yanında su bulundurmak gerek. Ve sıkça ağzı açıp, su vermek lâzımdır.

Eğer, hidâyet erişir ise, şeytâna la'net edip red eder.

Va'desi temâm oldukda -Eğer mü'min ise- emr olunur. Azrâîl "aleyhisselâm" canını alır. Üçyüzaltmış melek, o canı Azrâîl "aleyhisselâm"ın elinden alıp, cümle yârânı ve dostları sûretine girip, Cennet hullelerini giydirip, rûhunu Cennet serâyına ileteler ve yine -derhal- meyyitin yanına getireler.

Ve eğer, îmânsız gitdiyse, üçyüzaltmış siccîn melekleri, Cehennemden, katrandan dahâ kara zakkum yaprağı getirip, o îmânsız çıkan rûhunu, ona sarıp, derhal Cehenneme iletip ve yerini gösterip, yine yanına getirirler.

Ve dahî, bir kişi bâliğ olup, dünyâda ne kadar yaşarsa ve isyânda bulunup, tevbesiz giderse -neûzü billah- bu ukûbetleri görür ve kıyâmetde rüsvâ olur ve onun gideceği yer dahî, Cehennemdir. Meğer Allahü teâlâdan hidâyet erişe yâhud şefâ'at-i Muhammedî "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yetişe.

MA'SÛMLARIN ÖLÜMÜNE DÂİR

Bir müslimânın çocuğu ki, hasta ola ve ölüm döşeğine gire, Makâm-ı illiyyîn, ya'nî Cennet, onun makâmıdır. Oradan, üçyüzaltmış melek gele, saf saf olup, o ma'sûmun karşısında duralar ve (Yâ ma'sûm! Müjdeler olsun sana, bugün o gündür ki, geçmiş olan, analarını ve dedelerini ve cümle komşularını, Hak teâlâdan dileyesin) deyip, yüz melek, başına bir şefâ'at tacı giydirip ve yüz melek dahî aşk tâcı giydirip ve yüz melek dahî, gayret ve kuvvet gömleğini giydirip, altmış melek dahî, gözünün perdesini ve hicâbını kaldıralar. Cümle hicâblar kalkdığı gibi, tâ hazret-i Âdemden beri, geç-

miş mü'minlerin âbâ ve ecdâdlarını göre. Onların ba'zısı için azâb hâzırlanmış. Bunların, işbu hâllerini görünce ağlaya ve haykıra ve titreye. Ve bunu bilmeyenler can çekişir sanırlar.

Sonra, can alıcı melekler gelip, göreler ki, şefâ'at tâcını ve gömleğini giymiş ve gözünün perdesi kalkmış, canını almağa kuvvetleri yetmeye ve (Yâ ma'sûm! Hallâk-ı âlem sana selâm söyledi ve buyurdu ki, ben onu yaratdım, yine bana gelsin. Zîrâ o rûh emânetini ben verdim, yine bana versin. Onun mükâbelesinde ona Cennet ve dîdâr vereyim. Eğer inanmazsan yüzünü çevirip, göklerden tarafa nazar eyle, görürsün) dediklerinde, o ma'sûm dahî, nazar edip, melekleri ve Allahü teâlânın cemâlini müşâhede eyleye. Sevinçden cûşa gelip titreye ve kükreye ve kızara. Sıçrayıp, döşeğinde can vermeye atıla. Yine o azâb içindeki ecdâdları gözüne erişe, yine canını vermeye. Ve melekler diyeler ki, (Yâ ma'sûm! Niçin canını vermezsin?) O ma'sûm diye ki, (Ey melekler! Allahü teâlâya ricâ edin, akrabâ ve ecdâdımı bana bağışlasın.) Melekler diyeler ki, (Yâ Rabbî! Bu ma'sûm ile bizim hâlimiz sana ma'lûmdur.) Hazret-i Allah "celle şânühu" hitâb ede ki, (İzzim hakkı için bağışladım.) Yine melekler, (Yâ ma'sûm! Muştuluk olsun sana! Hak teâlâ, îmânı olanların günâhlarını bağışladı ve cümle ricâlarını kabûl eyledi) dediklerinde, ma'sûm dahî şâd olup, bu hâlde iken, Hak teâlâ, Cennetden iki hûrî gönderip, onun anası ve babası sûretinde gelip, kollarını açarak diyeler ki, (Ey bizim oğlumuz, yâhud kızımız! Bizimle gel, biz Cennetde sensiz olamayız.) Cennet elmalarından bir elma çıkarıp, ma'sûmun eline vereler, al diyeler. O ma'sûm, elmayı koklarken hazret-i Azrâîl "aleyhisselâm", kendi gibi, bir güzel ma'sûm olup, filhâl canını [rûhunu] ala.

Bir rivâyetde, elmayı koklarken, canı elmaya yapışa ve melekül-mevt, ma'sûmun canını elmadan ala. Bu rivâyetlerin ikisi de câizdir.

Sonra melek-ül-mevt, o canı alıp, gökleri seyr etdirip, Cenne-

te götürürler. Orada, yeşil zebercedden bir sahrâ vardır. Ma'sûm oraya geldikde, (Beni buraya neden getirdiniz) der. Melekler: (Yâ ma'sûm! Kıyâmet yeri vardır. Çok sıcakdır. İşbu sahrâda, yetmişbin rahmet pınarı vardır. Hazret-i Resûl-i ekremin "aleyhisselâm" havzının başında durup, nûrdan bardakları görünüz! Atanız ve ananız kıyâmet yerine geldiklerinde, bu bardakları su ile doldurup, onlara verirsiniz ve onları tutup salıvermeyesiniz ki, Cehennem yoluna gitmeyeler ve azâb ve ikâb görmeyeler. Zîrâ, sizin düânız, Hak teâlâ katında makbûldür. Ve Cum'a geceleri, yer yüzüne inesiniz. O vakt Allahü teâlânın selâmını, ümmet-i Muhammed "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" üzerine ulaşdırasınız. Ve onların üzerine nûr veresiniz ve onların şükrleri berâtini Hak teâlâya götüresiniz) diye tenbîh ederler.

Ma'sûmların canlarına, bu makamları seyr etdirip, tezce yine getirip meyyitin başının ucuna koyarlar. Tâ nemâzı kılınıp, kabre girip, soru ve hisâbı oluncaya kadar, o can, kabr üzere durur. Eğer, babası ve anası tevbesiz ölürlerse, kıyâmetde oğlu ile onların arasında bir perde ola. O ma'sûm onları arayıp bulmaya, birbirlerine hasret kalalar. İşte mü'minlerin bâliğ olmayan çocuklarının hâli böylecedir.

MÜSLİMÂN KADINLARIN ÖLÜMÜNE DÂİR

Şimdi, o avret ki, lohusa veyâ hâmile veyâ tâûn yâhud iç ağrısından veyâ bunlardan hiç birisi olmasa, ancak yabancı erkeklere açık saçık görünmese ve kendisinden zevci hoşnud olsa, o hâtuna, ölürken Cennet melekleri gelip, karşısında, saf saf dururlar ve ona izzet ve ikrâm ile selâm verirler ve (Allahü teâlânın sevgili, şehîd câriyesi gel çık, ne eylersin dünyâ serâyında? Senden Allahü teâlâ râzı oldu ve senin bu hastalığını behâne edip, günâhını bağışladı, sana Cennet ihsân etdi, gel emânetini teslîm et!) derler. O hâtun, bu mertebeyi görüp, rûhunu vermek istedikde, etrâfına bakıp (Benim ile dostluk edenleri, yargılayıp rahmet etsin, sonra teslîm edeyim) dedikde, me-

lekler dahî, ricâsını cenâb-ı Hakka arz edeler. Bunun üzerine, hitâb-ı izzet gelip, (İzzetim hakkı için, kulumun cümle düâsını müstecâb kıldım) buyurulur. Melekler dahî, muştuluk eyleyeler. Sonra, melek-ül-mevt, yüzyirmi rahmet melekleriyle geleler. Yüzlerinin nûru Arşa çıkmış, başları tâclı ve arkalarında, nûrdan hulleler ve ayaklarında altın na'lınlar ve yeşil kanadları bulunur. Ellerinde, Cennet yemişleri, kokuları misk gibi gelip, izzet ve ikrâm ile selâm verirler ve (Hallâk-ı âlem, sana selâm eyler ve Cennet verip, habîbi Muhammed "aleyhisselâm"a komşu eyler ve hazret-i Âişeye musâhib eyler) derler.

Bu îmânlı kadın, bu kelâmları işitip ve gözünün perdesi açılıp, ehl-i îmân hâtunlarını göre ve günâhkâr olup, azâb olunanları göre ve (Onların günâhlarını bağışla Rabbim!) diye, niyâzda buluna. Cenâb-ı izzetden, bir hitâb gele ki, (Yâ câriyem! Cümle murâdını hâsıl eyledim, ver emânetini, Habîbimin hâtunu ve kızı sana muntazırdırlar.) Hemen bu hitâbı işitince, canı titreye ve ayakları atıla ve terler döke ve can vermek üzere iken, iki melek gele. Ellerinde ateşden bir çomak, sağ yanında biri, sol yanında biri dura ve şeytân aleyhil-la'ne koşup gele ve gerçi bundan bize fâide yok ammâ, hele bir göreyim deyip eline bir cevâhir çanak içinde buzlu su, bu sûretle gelip, suyu göstere. O melekler, o habîsi görünce, ellerindeki çomaklarla vurarak, elindeki çanağı kırıp, kendisini kovalar. O müslimân hâtun bunu görüp güle. Sonra, o hûrî kızları, ona cevâhir kâse ile kevser şerâbı vereler, içe. Cennet şerâbının lezzetinden canı sıçrayıp kadehe yapışa ve melek-ül-mevt canını o kadehden ala. Melekler, çağırışıp, **(İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râci'ûn)** diyeler. Ve canı alıp gökleri seyr etdirip, Cennete götüreler ve oradaki makâmını gösterip, derhâl yine, meyyitin başı ucuna getireler.

Ne zemân ki, esvâbını çıkaralar ve saçını çözeler, rûhu hemen cesedinin başı ucuna gelip, der ki: (Ey yıkayıcı ! Âheste âheste tut! Zîrâ, Azrâîl pençesinden can yarası yemişdir. Ve tenim gâyet zahmet çekmişdir ve sarsılmışdır.) Teneşire geldikde, yine gelip diye

ki: (Suyu çok sıcak etme! Tenim pek za'îfdir. Tez beni elinizden halâs eyleyin ki, râhat olayım.) Yıkayıp kefene sarılınca, bir mikdâr dura, yine çağıra ve diye ki: (Bu cihânı son görüşümdür. Hısm ve akrabâlarımı göreyim ve onlar da beni görsünler ve ibret alsınlar. Onlar da yakında benim gibi öleceklerinden, ardımdan feryâd etmesinler. Beni unutmayıp, Kur'ân-ı kerîm okuyarak, dâimâ ansınlar. Benim mîrâsım için, aralarında çekişmesinler. Tâ ki, kabrde azâb görmiyeyim. Cum'alarda ve bayramlarda da beni hâtırlasınlar.)

Sonra, musallâ üzerine konuldukda, can yine çağırarak, (Râhat kalın, ey benim oğlum ve kızım, anam ve babam! Bunun gibi firâk günü yokdur. Hasretlik, görüşmemiz kıyâmete kaldı. Elvedâ olsun sizlere, ey ardımca göz yaşı dökenler!) der.

Nemâzı kılınıp, omuza alındıkda, yine çağıra ve diye ki, (Beni yavaş yavaş götürün! Eğer kasdınız sevâb ise, bana zahmet vermeyin! Sizden Allahü teâlâya hoşnudluk götüreyim!)

Kabr kenârına konuldukda, yine çağırır ve der ki: (Görün benim hâlimi de, ibret alın! Şimdi beni, karanlık yere koyup gidersiniz. Ben amelimle kalırım. Bu demleri görüp, vefâsız, yalancı dünyânın mekrine aldanmayınız!)

Kabrine koydukları zemân, can, başının ucuna gelir. Zinhâr, bir meyyiti, telkînsiz bırakmayalar. [Defnden sonra sâlih bir kimsenin **(Telkîn)** vermesi sünnetdir. Vehhâbîler, telkîn vermenin sünnet olduğuna inanmıyorlar. Bid'atdır diyorlar. Ölü işitmez, duyamaz, diyorlar. Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ" çeşidli kitâblar yazarak telkîn vermenin sünnet olduğunu isbât etdiler. Bu kıymetli kitâblardan biri Mustafâ bin İbrâhîm Siyâmî "rahime-hullahü teâlâ" hazretlerinin **(Nûr-ul-yakîn fî-mebhas-ittelkîn)** kitâbıdır. Burada, Taberânînin ve ibni Mendenin haber verdikleri hadîs-i şerîf yazılıdır. Bu hadîs-i şerîfde telkîn verilmesi emr olunmakdadır. **(Nûr-ul-yakîn)** kitâbı, binüçyüzkırkbeş (1345) senesinde Siyamda, Bankong şehrinde yazılmış, 1396 [m. 1976] senesinde, İstanbulda, ikinci bas-

kısı yapılmışdır.] Allahü teâlânın emriyle, meyyit, kabrde uykudan uyanır gibi, uyana ve göre ki, bir karanlık yerdedir. Hizmetçisine ve câriyesine veyâ kendisine dâimâ yardımda bulunan kimseye seslenip, (Bana mum getirin!) der. Asla ses ve sadâ gelmez. Kabr yarılıp, iki süâl meleği [Münker ve Nekîr] zuhûr eder. Bunların ağızlarından yalın ateşler ve burunlarından, siyâh dumanlar çıkmakda ola. Bu hâlde, ona yakın gelip diyeler: **(Men rabbüke ve mâ dînüke, ve men nebiyyüke),** ya'nî Rabbin kimdir ve dînin hangi dindir ve Peygamberin kimdir? Bunlara doğru cevâb verirse, o melekler, onu Hak teâlânın, ona rahmetiyle tebşîr edip giderler. Hemen o ânda kabrin sağ tarafından bir pencere açılır ve bir ay yüzlü kişi çıkıp, yanına gelir. Bu îmânlı hâtun ona bakıp şâd olur. (Sen kimsin?) diye süâl eder. (Ben senin, dünyâda, sabrından ve şükründen yaratıldım. Kıyâmete değin, sana yoldaş olurum) diye cevâb verir.

Harâmları istemekden kesilmedikce nefs,
Kalb, ilâhî nûrlara ayna olamaz hiç!

MAZLÛM, SABRLI VE GARÎB OLANLARIN ÖLÜMÜNE DÂİR, ŞEHÎDLER

Bunların ölümleri birdir. Birini diyelim, diğeri dahî ona benzer.

Garîb dahî, iki dürlüdür: Biri, uzak iklimde kalıp yanında akrabâsı ve âşinâsı bulunmaya. Biri dahî, mekânında fakîr ola. Kimse, tenezzül edip, onun yanına varmaz ola. Böyle mü'minler dahî, garîbdir ve ölürse şehîddir. Birisi, altmış yaşını geçe ve beş vakt nemâzını terk etmeye. Bu dahî şehîddir. [Harâm işlemesi ölümüne sebeb olan, meselâ, içki içerek zehrlenen, şehîd olmaz. Fekat, harâm işlerken başka sebeb ile ölürse, meselâ, binâ çökerek ölürse, şehîd olur. Kadınların, kızların yüzlerinden ve avuç içlerinden başka her yerleri avret mahallidir. Örtünmeleri farzdır. Ehemmiyyet vermiyen kâfir olur. Başı, saçı, kolu, bacağı açık olarak sokağa çıkmayan kadınlar, kızlar da şehîddir. Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına

(Ahkâm-ı islâmiyye) denir. Ahkâm-ı islâmiyyeyi öğrenen ve çocuklarına öğreten ana, baba da şehîddir.] Îmânı ve nemâzı olmazsa, şehîd olmazlar. Ve kâfir elinde esîr olduğu hâlde ölen müslimân dahî şehîddir. Zulm, işkence yapılarak öldürülen kâfir şehîd olmaz. Kâfir olarak ölen, aslâ Cennete girmez.

Bu kişiler, ne zemân ölüm yasdığına başlarını koyalar, gökler kapısı açılır ve yere o kadar melâike iner ki, hesâbını, ancak Mevlâ bilir. Bunların ellerinde, nûrdan tâc ve hulleler ola. O kişinin canını, izzet ile da'vet edeler. Nitekim Hak teâlâ, bu hâli, Fecr sûresinin sonunda beyân buyuruyor.

Bir şehîd dahî budur ki, yüzünü dergâh-ı izzete tutup, (Ey benim ma'budum! Ne ki, ömrüm olsa, bir şeye ümmîd bağlamadım, illâ hazretine. Ve dahî, kimseye boyun eğmedim. Dünyâ mekrine, din düşmanlarına aldanmadım. Yâ Rabbî! Şimdiki hâlde, senden ümmîdim budur ki, cemî' ümmet-i Muhammedi "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" afv ve mağfiret edesin) diye düâ ve niyâz ede. Bu dahî şehîddir.

O hâs melekler, o hullelere saralar. O ânda Hakdan nidâ gele ki: (Cennete götürün! Zîrâ, dünyâda, cümleden ziyâde nemâz kılardı ve müsâfiri sever, suçları bağışlar idi ve istiğfar eder idi. Ve beni çok zikr ederdi. Avret mahalli açık olarak sokağa çıkmazdı. Kendini harâmlardan pâk ederdi. Ve Peygamberlere ve islâmiyyete mutî' idi.)

Şimdi, o iki melekler ki, insanın iki omuzunda, dünyâda, hayr ve şer olarak, işlediklerini yazarlar, onlar diye ki: (Yâ Rabbî! Bizi dünyâda bu kuluna müvekkel eyledin. Şimdiki demde, izn ver bu kulunun canı ile göklere çıkalım.) Hitâb-ı izzet vârid ola ki: (Siz onun kabrinin yanında durun, tesbîh ve tekbîr edip, bana secdede bulunun ve sevâbını o kuluma bağışlayın.) Onlar dahî, kıyâmete değin, zikr ve tesbîh edip, sevâbını, o kulun defterine yazarlar.

[**TENBÎH:** Mısrdaki münâfıklar, ısyân ederek, halîfe Osmân "radıyallahü anh"ı öldürmek için, Medîneye geldiler. Medînedekiler

de yalan ve iftirâlarla bunları destekledi. Medînedeki müslimânlar, halîfeye yardım etmedi diyerek, Eshâb-ı kirâmı kötülediler. Hâlbuki, halîfe Cennetdeki şehîdlerin yüksek derecelerine de kavuşmak istiyordu ve bunun için düâ ediyordu. Kendisine yardıma gelenlere mâni' oldu. Bunları geri çevirdi. Bundan istifâde eden âsîler, halîfeyi kolayca şehîd etdi. Böylece, düâsı kabûl oldu. Murâdına kavuşdu. Şehîdler ölürken hiç acı duymaz. Cennetde verilecek olan ni'metler, lezzetler kendilerine gösterilip, bunların zevkleri içinde, rûhlarını meleklere seve seve teslîm ederler.]

KÂFİRLERİN ÖLÜMÜNE DÂİR

Bir kâfir, bir mürted, islâmiyyeti beğenmiyen, Kur'ân-ı kerîme çöl kanûnu diyen, insanların en üstünü, en şereflisi, Peygamberlerin efendisi Muhammed "aleyhisselâm"a (hâşâ) deve çobanı diyecek kadar ilm ve ahlâk yoksunu olan, beşeriyyete huzûr, se'âdet sağlayıcı, ilm, ahlâk, temizlik, sıhhat, adâlet kaynağı, medeniyyete ışık saçan islâmiyyeti, rûhsuz, bir leş kutusu olan habîs kafası ile bağdaşdıramıyarak, dinlere lüzûm yokdur diyecek kadar aşağılaşan, yularını nefsinin eline kapdırmış bir ahmak öleceği zemân, gözünden perde kaldırılır. Cennet kendisine gösterilir. Güzel bir melek ona: (Ey kâfir! Müslimânlara gerici, şehvetleri peşinde koşanlara, ahlâk prensiblerini çiğneyenlere, aydın, ilerici diyen alçak! Yanlış yolda idin. Hak olan islâm dînini beğenmezdin. Muhammed "aleyhisselâm"ın Allahü teâlâdan getirdiği bilgilere inanan, saygı gösteren bu Cennete gidecekdir) der. Cennetdeki ni'metleri görür.Cennet hûrîleri de: (Îmân edenler, Allahü teâlânın azâbından kurtulurlar) derler. Birâz sonra şeytân, bir papas şeklinde görünür. (Ey filân oğlu filân! O gelenler yalan söyledi. O gördüğün ni'metler hep senin olacakdır) der. Sonra Cehennem gösterilir. Ateşden dağları, katırlar gibi akrepleri, çıyanları vardır. Hadîs-i şerîflerde bildirilen azâbları görür. Cehennemdeki Zebânî denilen azâb melekleri, ateşden çomakla vururlar. Ağızlarından alevler çıkar. Boyları minâre gibi, dişleri öküz boynuzu gibidir. Gök gürültüsü gibi seslenirler. Kâfir bunların sesinden

titreyip, yüzünü şeytâna çevirir. Şeytân korkusundan dayanamayıp, kaçar. Melekler yakalayıp şeytânı yere vururlar. Bu kâfire gelip: (Ey islâm düşmanı! Dünyâda Resûlullaha "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" inanmadın. Şimdi de meleklere inanmadın, mel'ûn şeytâna yine aldandın) derler. Boynuna ateşden zincirler takıp, ayaklarını başından aşırıp, sağ elini sol böğrüne, sol elini sağına sokup, arkadan çıkarırlar. Âyet-i kerîme, bu hâli haber vermekdedir. Bağırır, dünyâdaki yaltakcılarını çağırır. Zebânîler cevâb verip: (Ey kâfir, ey müslimânlarla alay eden ahmak! Yalvarmak zemânı geçdi. Artık îmân kabûl olmaz, düâ kabûl olmaz. Küfrünün cezâsını çekmek zemânı geldi) derler. Dilini ensesinden çekerler. Gözlerini çıkarırlar. Dürlü dürlü çok acı azâblar yaparak, habîs rûhunu alır, Cehenneme atarlar. Allahü teâlâ, Muhammed "aleyhisselâm"ın dîninde ve yüce Peygamberin dînini doğru olarak bizlere ulaşdıran Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarında yazılı i'tikâdda olarak can vermemizi nasîb eylesin! Âmîn.

Ne kadar yaşasan, nihâyet öleceksin. Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki, **(Bir insanın rûhu vücûdünden ayrılınca, bir nidâ gelir ki, ey insan oğlu, sen mi dünyâyı terk eyledin, yoksa dünyâ mı seni terk eyledi? Sen mi dünyâyı topladın, yoksa dünyâ mı seni topladı? Sen mi dünyâyı öldürdün, yoksa dünyâ mı seni öldürdü? Cenâzeyi yıkamağa başlayınca üç nidâ gelir:**

1- Hani senin kuvvetli vücûdün? Seni hangi şey za'îfletdi?

2- Hani senin güzel konuşman, seni hangi şey susdurdu?

3- Hani senin sevgili dostların, seni neye bırakıp gitdiler?

Cenâze kefene sarılınca bir nidâ dahâ gelir: Azıksız yola çıkma! Bu yolculuğun geriye dönmesi yokdur, ebedî olarak geri gelemezsin. Varacağın yer azâb melekleriyle doludur. Tabut içine konunca, bir nidâ dahâ gelir. Eğer Hak teâlânın rızâsını kazandınsa ne mutlu sana, büyüklük ve se'âdet senindir. Eğer cenâb-ı Hakkın gazabını kazandınsa yazıklar olsun sana! Cenâze,

mezârının yanına varınca bir nidâ dahâ gelir. Ey insan oğlu! Dünyâda kabr için ne hâzırladın? Bu karanlık mezâr için ne nûr getirdin? Zenginlik ve şöhretinden ne getirdin? Bu çıplak kabri döşemek ve zînetlendirmek için ne getirdin? Cenâzeyi mezâra koydukları zemân, kabr bir nidâ eder ve der ki: Arkamda söylerdin, şimdi karnımda sükût edersin. Nihâyet cenâzenin defni bitip oralarda hizmet gören insanlar da ayrılıp gidince, Hak teâlâ hazretleri tarafından bir nidâ gelir: Ey benim kulum, yalnız kaldın; şu karanlık mezârda, seni bırakıp gitdiler. Bunlar, senin dostların, kardeşlerin, evlâdların ve candan adamların idi. Hâlbuki hiçbirinin sana fâidesi olmadı. Ey kulum, sen bana âsî oldun, emrimi tutmadın, hiç bu hâlini düşünmedin. Şâyed, ölen kimse îmân ile ölmüşse umulur ki, cenâb-ı Hak o kimseyi afvına mazhar kılar ve der ki, ey mü'min kulum! Seni kabrde garîb bırakmak şânıma yakışmaz. İzzet-ü **celâlim hakkı için, sana bir merhamet edeyim ki, dostların** şaşsın, **sana bir** şe**fkat edeyim ki, ana-babanın oğluna olan** şefkati**nden ziyâde olsun. Lutf-ü kereminden ol kulun bütün günâhını afv edip, kabri Cennet bağçesi olur ve Cennet hûrileri ve ni'metleri ile dolar. Allahü teâlâ** öyle **merhametlidir ki, günâhkâr kullarını afv eder. O kadar merhametlidir ki, günde kaç kerre kullarının ayblarını görüp** örter, **yüzlerine vurmaz. O hâlde, böyle bir hâlıkın emrlerini yapıp, yasaklarından ka**çınmalı, **her gün amel-i sâlih işleyip, yarının azâbından kurtulmalıdır.)**

Mü'minlerin günâhlı ve günâhsız hepsine, kabr süâli vardır. Yalnız günâhları afv edilmiyenlerine ve cümle kâfirlere kabr azâbı da vardır. Müslimânlar arasında lâf taşıyanlara ve halâda üzerine bevl sıçratanlara kabrde azâb olacakdır. [Kabr azâbı yalnız rûha değil, hem rûha ve hem de cesede olacakdır. Aklın ermediği şeyleri akl ile çözmeğe kalkışmamalıdır.]

Şâyed o kimse îmânsız ölmüşse, şiddetli azâblarla mahşer gününe kadar [sonra da, Cehennemde ebedî] azâb görür.

Ey zâir-i sâhib-nefes, hubb-ı sivâdan meyli kes.
Dünyâda kalmaz hiç kes, Allahü bes, bâkî heves.

Her ten biter bir derd ile, geh germ ile geh serd ile,
Uğraşmağa bir ferd ile, değmez bu dünyâ-yı ehas.

Ben de ferîd-i asr idim, fass-ı nigîn-i sadr idim,
Nakş-ı hümâyûn-ı satr idim, gösterdi çarh rû-yi abes.

Dil-haste oldum bir zemân, tedrîc ile bitdi tüvân,
Uçdu nihâyet murg-ı cân, çünki harâb oldu kafes.

Söndü çerâg-ı âfiyet, zulmetde kaldı şeş cihet,
Açıldı subh-ı âhıret, envâr-ı Hak'dan muktebes.

Buldum o dem Sübhânımı, arz eyledim ısyânımı,
Matlûb idüp, gufrânımı, rahmetle oldu dâd-res.

Yâ Rab! Bu abd-i rû'siyâh, etdimse de yüzbin günâh,
Dergâhını kıldım penâh, afvındır ancak mültemes.

Târîhdir ism-i Gafûr, lâbüdd ider sırrı zuhûr,
Afv olunur her bir kusûr, Allahü bes bâkî heves.

Abdürrahmân Sâmî Pâşa

[Ey ziyârete gelen diri insan! Allahdan başka hiçbir şeye gönül verme! Dünyâda kimse kalmaz. Allahdan başkası birşey yapamaz. Ondan başka kimse kalmaz!

Herkesin bir derdi olur. Tatlı, acı günler olur. Bu alçak dünyâ, kimse ile uğraşmağa değmez.

Ben de zemânın bir dânesi idim. Hükûmet reîsinin yüzük taşı [pırlanta] gibi idim. Sultânın fermânındaki imzâsı gibi idim. Felek

[kader] bana da ters yüz gösterdi.

Kalbim hasta oldu bir zemân. Gücüm kuvvetim gitdi her ân. Nihâyet can kuşum [rûhum] uçdu. Çünki kafes [bedenim] harâb oldu hemân.

Sağlamlığım mum gibi söndü. Her tarafım karardı. Âhıret güneşi doğdu. Allahın nûrları ile aydınlandı.

O anda Rabbime kavuşdum. Günâhlarım meydâna çıkdı. Afv edilmemi dileyince, beni sonsuz rahmeti ile karşıladı.

Yâ Rabbî! Yüzbin günâh işledim ise de, bu kara yüzüm ile, yüce kapına sığınıyorum. Senden, afvımı diliyorum.

Gafûr ismini bu yazıma târîh [1286] yapdım. Ma'nâsı elbet hâsıl olur. Kusûrlarım afv olunur. Allahdan başkası birşey yapamaz. Ondan başka kimse kalmaz!]

[A.Sâmî pâşa a'yân [Senato] a'zâsı iken 1295 [m. 1878] de vefât etmişdir.]

Izdırâb dolu, rü'yâdır bu hayât,
doğmuşuz ölmek üzere, değil mi?

Zevk ile geçerse de, birkaç sâat,
derd kovalar, zevklerin herbirini!

Gideriz her an, cehl ve gafletle,
ölüm denizi dibine hasretle.

Dürlü mihnetle ve bin meşakkatle,
mahvu perişân eder dünyâ bizi.

Biz ise seyr eyleyip, bu bünyâdı,
ararız halkı için, nedir bâdî.

Hâlıkı, halkı ve sırr-ı îcâdı,
bilmek isteriz Hakkın hikmetini,

Fekat, Hakkın koyduğu sırrın halli,
kulun aklı ile olamaz, bes belli.

İnsana acz ve gaflet ve cehli,
etdirirler sehv içinde sehvi.

KABR ZİYÂRETİ VE KUR'ÂN-I KERÎM OKUMAK

Kabr ziyâreti sünnetdir. Haftada bir, hiç olmazsa, bayramlarda ziyâret edilir. Perşembe veyâ Cum'a veyâ Cumartesi günü ziyâret dahâ sevâbdır. **(Şir'at-ül-islâm)** sonunda diyor ki, Kabr ziyâreti sünnetdir. Ziyâret eden, meyyitin çürüdüğünü düşünerek ibret alır. Osmân "radıyallahü anh" kabr yanından geçerken çok ağlar, sakalları ıslanırdı. Meyyit de, edilen düâdan fâidelenir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" akrabâsının ve Eshâbının "radıyallahü teâlâ anhüm" kabrlerini ziyâret ederdi. Selâm ve düâdan sonra, kıbleye arka verip, kabre karşı oturulur. Kabre elini yüzünü sürmek, toprağı öpmek hıristiyanların âdetidir. Hadîs-i şerîfde, **(Bir kimse, tanıdığının kabrine gidip selâm verince, onu tanır ve selâmına cevâb verir)** buyuruldu. Ahmed ibni Hanbel "rahimehullahü teâlâ" diyor ki, (Kabristândan geçerken İhlâs, iki Kul e'ûzüleri ve Fâtiha okuyup, sevâbı meyyitlere hediyye edilmelidir. Sevâbı onlara gider.) Enes bin Mâlikin "radıyallahü teâlâ anh" bildirdiği hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Âyet-el-kürsî okuyup, sevâbı meyyitlere gönderilince, Allahü teâlâ, bunu bütün meyyitlere ulaşdırır.)**

(Hazânet-ür-rivâyât)da diyor ki: (Diri iken ziyâret edilen âlimleri, vefâtından sonra ziyâret etmek için uzak yerlere gitmek de câizdir. İstifâde etmek bakımından, Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" ve Evliyânın ve Âlimlerin "rahime-hümullahü teâlâ" ziyâreti arasında fark yokdur. Yalnız dereceleri arasında fark vardır.)

[Bir müslimân, oturduğu odanın dıvarına bir levha asar ve levha üzerine, bir sevdiğinin ismini yazarsa veyâ onun kabri üzerine taş dikip, taşın üzerine yazarsa, odaya giren ve bu kabri ziyâret eden müslimânlar, levha ve taş üzerindeki ism sâhibinin rûhuna Fâtiha ve düâ okuyunca, Allahü teâlâ ism sâhibine rahmet eder, günâhlarını afv eder. Odanın dıvarına ve mezâr taşına ism yazmak, onu hâtırlamak

için değildir. İsm sâhibine Fâtiha ve düâ okunması içindir. Bunun için islâm memleketlerinde, odanın dıvarlarına ve mezârlar üzerine ism yazmak âdet olmuşdur. Bir velînin ismi yazılırsa, bu ismi okuyup, sâhibinden şefâ'at, düâ istenince, velî işitip, istiyen kimsenin dünyâ ve âhıret murâdları için, düâ eder ve düâsı kabûl olur.]

Kadınların ziyâret etmesi de câiz ise de, Resûlullahdan başkasının kabrini ziyâret etmemeleri dahâ iyidir. Hâid ve cünüb iken de ziyâret câiz ise de abdestli olmak sünnetdir. Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Bir mü'minin kabrini ziyâret edip, Allahümme innî es'elü-ke bi-hakkı Muhammedin ve âli Muhammedin en lâ-tü'azzibe hâzelmeyyit deyince, meyyitin azâbı ref' olunur.) (Ana-babasının veyâ bunlardan birinin kabrini her Cum'a ziyâret eden bir kimse afv olunur)** buyuruldu. Yalnız ana-babanın kabr toprağını öpmek câizdir. **(Kifâye)** kitâbında diyor ki, bir kimse, Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem", Cennet kapısının eşiğini öpmeğe yemîn etdim, ne yapayım dedikde, **(Ananın ayağını öp!)** buyurdu. Anam babam yok deyince, **(Kabrlerini öp! Kabrlerini bilmiyorsan, iki çizgi çizip onların kabri olarak niyyet ederek, bu çizgileri öp! Yemînini yerine getirmiş olursun!)** buyurdu.

Büyük zâtların kabrini ziyâret için uzak memleketlere gitmemek, başka bir işi için gidilince ziyâret etmek iyi olur. Yalnız, Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizi ziyârete gitmek sevâbdır. Peygamberleri "aleyhimüsselâm" ve Evliyâyı "aleyhimürrahme" ziyâret eden bunların mubârek rûhlarından istifâde eder. Bunlara olan sevgisi, bağlılığı kadar, kalbi temizlenir. Türbelerde günâh işliyen olursa, meselâ açık kadınlar da gelirse, ziyâreti terk etmemeli, bunlara mâni' olamazsa, kalbi nefret etmelidir. Nitekim kadın bulunan, şarkı, ilâhi, nutk söylenen mü'minin cenâzesine gitmek lâzımdır.

Kadınların kabr ziyâreti, üzülmek, ağlamak, bağırmak için ise ve erkekler arasına karışıp fesad çıkarmak için olursa harâmdır. Böyle

kadınlara la'net yağar. İhtiyâr kadınların, erkekler arasına karışmadan akrabâsının ve Evliyânın kabrlerini ziyâret etmesi câiz ise de, genç kızlara, böyle ziyâret de mekrûhdur. Kadınların cenâzede bulunmaları da böyledir.

(Cilâ-ül-kulûb)da diyor ki: Kabristâna gelen bir kimse, ayakda, **(Esselâmü aleyküm, yâ ehle dâr-il kavm-ilmü'minîn! İnnâ inşâallahü an karîbin biküm lâhikûn)** der. Sonra, Besmele ile onbir İhlâs ve bir Fâtiha okur. Sonra, **(Allahümme rabbel-ecsâdilbâliyeh, velızâmin nahire-tilletî harecet mineddünyâ ve hiye bike mü'minetün, edhıl aleyhâ revhan min indike ve selâmen minnî)** düâsını okumalıdır. Kabrin yanına gelince, meyyitin sağ [kabrin kıble] ve ayak tarafından yaklaşır. Selâm verir. Ayakda veyâ çömelip veyâ oturup, Bekara sûresinin başını ve sonunu, Yasîn-i şerîf sûresini, Tebâreke, Tekâsür, İhlâs-ı şerîf ve Fâtiha sûrelerini okuyup, meyyite hediyye eder.

Tenbîh: Başkası yerine hac etmeği bildirirken, âlimlerimiz buyuruyor ki, nemâz, oruc, sadaka ve Kur'ân-ı kerîm okumak, zikr etmek, tavâf yapmak, hac, ömre yapmak, Peygamberlerin, Evliyânın kabrlerini ziyâret etmek, mevtâ kefenlemek gibi farz veyâ nâfile ibâdetlerin ve hayrât ve hasenâtın sevâbını, başkalarının rûhuna hediyye etmek câizdir. İbâdeti yapana da ve onların rûhlarına da sevâb verilir. Bunun için, kabr başında veyâ başka yerde Kur'ân-ı kerîm okuyup, sevâbı mevtâlara hediyye edilmeli ve onlar için hemen düâ etmelidir. Çünki, Kur'ân-ı kerîm okunan yere, rahmet ve bereket iner. Burada edilen düâ kabûl olur. Kabr yanında okununca, kabre, rahmet, bereket dolar. Hanefî mezhebine göre, bir kimse, nâfile oruc, nemâz, sadaka, okumak sevâbını ölü veyâ diri başkasına hediyye ederse bunlara da sevâbı gider. Farzların sevâbı hediyye edilince de gider diyenler vardır. Sevâblar, meyyitlere taksîm edilmez. Herbirine hepsi verilir. Mâlikî ve şâfi'îye göre, okumak gibi yalnız beden ile yapılan ibâdetler, hediyye edilmez. Bunlar vâsıtası ile düâ edilir.

(Kitâb-ül-fıkh alel-mezâhib-il-erbe'a)da diyor ki, (Ölüden ibret almak ve âhıreti düşünmek için kabr ziyâret etmek, erkeklere sünnetdir. Hanefî ve Mâlikî mezheblerinde, Perşembe, Cum'a ve Cumartesi günleri ziyâret etmek müekked sünnet olur. Şâfi'î mezhebinde, Perşembe günü ikindiden Cumartesi günü güneş doğuncaya kadar müekked sünnet olur. Ziyâret edenin, meyyit için Kur'ân-ı kerîm okuması, ona düâ etmesi lâzımdır. Bunların meyyite fâidesi olur. Kabristâna girince, **(Esselâmü aleyküm yâ Ehle dâr-il kavmilmü'minîn! İnnâ inşâallahü an karîbin biküm lâhikûn)** demek sünnetdir. Yakın ve uzak her kabr ziyâret edilir. Hele Sâlihleri, Velîleri "rahime-hümullahü teâlâ" ziyâret için uzak yere gitmek sünnetdir. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek kabrini ziyâret etmek, ibâdetlerin en kıymetlilerindendir. Yaşlı kadınların da örtülü ziyâret etmeleri câizdir. Fitneye fesâda sebeb olunca, yaşlı kadınların da ziyâret etmeleri harâm olur. Ziyâret ederken, kabr etrâfında tavâf etmek, taşı, toprağı öpmek, ölüden bir şey istemek câiz değildir.) Evliyâdan "rahime-hümullahü teâlâ" şefâ'at etmeleri, Allahü teâlânın vermesine vesîle olmaları istenir.

İki şey vardır ki, bunların hasreti,
kimler olursa olsun, yakar herkesi.

Göz kan ağlasa, haklarını ödeyemez,
birisi gençlik, biri de din kardeşi!

ÜÇÜNCÜ CİLD, 9. cu MEKTÛB

İmâm-ı Rabbânî Müceddid-i elf-i sânî Ahmed Fârûkînin "rahime-hullahü teâlâ" (Mektûbât)ından üçüncü cildinin dokuzuncu mektûbu, Mîr Muhammed Nu'mân için yazılmışdır. (Resûlullahın getirdiklerini alınız!) âyet-i kerîmesini açıklamakdadır. Bu mektûb arabî olup tercemesi aşağıdadır:

Bismillâhirrahmânirrahîm! Haşr sûresinde, yedinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Resûlullahın size getirdiklerini alınız. Yasak etdiklerinden sakınınız ve Allahdan korkunuz!)** buyuruldu. [Emrleri yapmağa ve harâmlardan sakınmağa, **(İslâmiyyet)**e uymak denir.] Allahü teâlânın, yasaklardan kaçınız, dedikden sonra, Allahü teâlâdan korkunuz buyurması, yasaklardan sakınmanın dahâ mühim olduğunu göstermekdedir. Çünki, Allahü teâlâdan korkmak, ya'nî **(Takvâ),** harâmlardan sakınmakdır. Takvâ, dînin temelidir. Şübhelilerden de sakınmağa **(Vera')** denir. Resûlullah " sallallahü aleyhi ve sellem" **(Dîninizin direği vera'dır)** buyurdu. Başka bir hadîs-i şerîfde, **(Hiçbir şey, vera' gibi olamaz)** buyurdu. Dînimizin harâmlardan sakınmağa böyle ehemmiyyet vermesi, sakınılacak şeylerin dahâ çok olmasından ve fâidesinin dahâ fazla olmasındandır. Çünki, emrleri yapmakda da, sakınmak bulunmakdadır. Bir emri yapmak, bunu yapmamakdan sakınmak demekdir. Fâidesinin dahâ çok olması, nefse hiç uymamak olduğu içindir. Emri yaparken, nefs de lezzet alır. Bir işde, nefse uymak ne kadar az olursa, fâidesi o kadar dahâ çok olur. Ya'nî, Allahü teâlânın rızâsına dahâ çabuk kavuşdurur. Çünki ahkâm-ı islâmiyye, ya'nî islâmiyyetin emrleri ve yasakları, nefsi kahr etmek, yıpratmak içindir. Nefs, Allahü teâlânın düşmanıdır. Hadîs-i kudsîde, **(Nefsine düşmanlık et! Çünki, o benim düşmanımdır)** buyuruldu. Bunun için turuk-ı aliyye içinde, islâmiyyeti gözetmesi dahâ çok olanı, Allahü teâlâya dahâ yakın yol olur. Çünki, burada nefse uymamak, dahâ çokdur. Ehlinin bildiği gibi, bu da, bizim bulunduğumuz yoldur. Bunun içindir ki, büyüğümüz, önderimiz, derin âlim Behâüddîn-i Buhârî, (Allahü teâlâya kavuşduran yolların en kısasını buldum) bu-

yurdu. Çünki, bu yolda, nefse karşı gelmek dahâ çokdur. Bu yolda, islâmiyyeti gözetmenin çokluğuna gelince, kitâblarını inceliyen zekî ve insâflı bir kimse için, bunu anlamak pek kolaydır. Böyle olduğunu açıkça görür. Böyle açık olmakla berâber, birçok mektûbumda bunu etrâflı bildirdim. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir. O, bize yardımcı olarak yetişir. Çok iyi bir vekîldir. Efendimiz Muhammed aleyhisselâma ve Âline ve Eshâbına "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" ve doğru yolda olanlara salât ve selâm olsun!

ÜÇÜNCÜ CİLD, 84. cü MEKTÛB

Allahü teâlâya hamd olsun ve Onun seçdiği, sevdiği kullarına selâm olsun! Bu yolda çalışmak [Allahü teâlânın sevgisine kavuşmak] istiyenin, önce i'tikâdını, hak yoldaki âlimlerin [ya'nî Ehl-i sünnet âlimlerinin] bildirdiklerine göre düzeltmesi lâzımdır. [Bu derin âlimler, bütün bilgilerini, Eshâb-ı kirâmdan aldılar. Kendi düşüncelerini ve felsefecilerin fikrlerini, bunlara karışdırmadılar.] Allahü teâlâ, onların çalışmalarına bol bol mükâfat [karşılık] versin! Sonra, herkese lâzım olan fıkh bilgilerini öğrenmelidir. Bundan sonra, bu öğrendiklerini yapmalıdır. Ondan sonra, her zemânında, Allahü teâlâyı zikr etmelidir. [Ya'nî kalb hep Onun ismini ve sıfât-ı zâtiyyesini düşünmelidir.] Fekat, zikr yapmasını kâmil ve mükemmil olan bir zâtdan öğrenmesi şartdır. Nâkıs olandan [hele câhil ve sapık şeyhlerden] öğrenirse, kemâle eremez. Başlangıçda o kadar çok zikr etmelidir ki, farz nemâzları ve bunların sünnetlerini kıldıkdan sonra, zikrden başka bir ibâdet yapmamalı, Kur'ân-ı kerîm okumağı ve nâfile ibâdetleri başka zemâna bırakmalıdır. Abdestli de, abdestsiz de zikr etmelidir. Ayakda iken, otururken, yürürken, yatarken, hep bu vazîfeyi yapmalıdır. Sokakda giderken, yirken ve uyuyacağı zemân, zikrsiz olmamalıdır. Fârisî beyt tercemesi:

Zikr et hep zikr, oldukça cânın!
Kalbin pâklığı, zikrîledir Cânânın.

Zikri o kadar çok yapmalıdır ki, zikr olunandan [Allahü teâlâdan]

başka, kalbinde hiçbir arzû, düşünce kalmamalıdır. Ondan başka şeylerin ismleri ve nişânları kalbine gelmemelidir. Başka şeyleri düşünmek için kendini zorlasa da, kalbine getirememelidir. Kalbin, Allahü teâlâdan başka herşeyi böyle unutması, Ona kavuşmanın başlangıcıdır. Bu nisyân, matlûbun rızâsına, sevgisine kavuşmanın müjdecisidir. Arabî beyt tercemesi:

Nasıl Sü'âda kavuşulur acabâ!
Dağlar ve uçurumlar var arada.

[Sü'âd, bir ma'şûkanın ismidir.] İnsanı herşeye kavuşduran, yalnız Allahü teâlâdır. Doğru yolda olanlara selâm olsun! [Üçüncü cild, 17. ci mektûbda buyuruyor ki, (Kalb ile zikr etmek, onu Allahü teâlâdan başka şeylere düşkün olmakdan kurtarır. Bu düşkünlük, kalbin hastalığıdır. Kalb bu hastalıkdan kurtulmadıkca, hakîkî îmâna kavuşamaz ve ahkâm-ı islâmiyyeye, ya'nî Allahü teâlânın emrlerine, yasaklarına uyması güç olur. Bunlara uyarken niyyet etmek ve mubâhları yaparken, nefsin lezzet almasını düşünmemek de zikr olur.) Kalbin hastalığına sebeb, nefse uymasıdır. Nefs, Allahü teâlânın düşmanıdır. Ona itâ'at etmek istemez. Kendine de düşmandır. Kalbin her uzva, harâmları, kötü, zararlı şeyleri yapdırmasından zevk alır. Bu zevklerine kavuşmak için, dinsiz, îmânsız olmak ister. Kâfirlerle, mezhebsizlerle arkadaşlık etmek, onların kitâblarını, gazetelerini okumak, radyolarındaki, televizyonlarındaki zararlı yayınları da, kalbi hasta yapar. İslâmiyyete uymak, kalbi hastalıkdan kurtarır. Nefsi ise, hasta yapar. Zevklerini, arzûlarını, kalbe te'sîr kuvvetini azaltır.]

Kim bulur, zor ile, maksûda her zemân zafer?
Gelir elbet zuhûra, ne ise hükm-i kader.

114. cü MEKTÛB

Hindistânın büyük âlimlerinden Abdüllah-i Dehlevî "rahimehullahü teâlâ"nın (Mekâtib-i şerîfe) kitâbında yüzyirmibeş mektûb vardır. Yüzondördüncüsü, Hâcı Abdüllah Buhârîye yazılmış olup, fârisîden türkçeye tercemesi aşağıdadır:

Allahü teâlâda hiçbir noksanlık yokdur. O, hep doğru söyler, kullarına doğru yolu gösterir. Yüce önderimiz, sevgili Peygamberimiz Muhammed Mustafâya "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" ve Onun Âline ve Eshâbına "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" bizden selâmlar ve düâlar olsun! Buradaki [ya'nî Delhî şehrindeki] tarîkatçılar, dileklere kavuşmak için Esmâ okuyorlar. Mıska yazıyorlar. Böylece herkesi kendilerine çekiyorlar. Emîr-ül mü'minîn Alî "kerremallahü vecheh ve radıyallahü teâlâ anh" hazretlerini diğer üç halîfeden "radıyallahü anhüm" dahâ üstün tutuyorlar. Bunlara **(Şî'î)** denir. Üç halîfeye ve Eshâb-ı kirâma düşman olanlara **(Râfizî)** denir.

[Hazret-i Ebû Bekrin ve hazret-i Ömerin ve hazret-i Osmân Zinnûreynin hazret-i Alîden "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" dahâ üstün olduklarını **(Ehl-i sünnet vel cemâ'at)** âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ" çeşidli kitâblarında bildirmişler ve bunu âyet-i kerîmelerle, hadîs-i şerîflerle ve Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" icmâ'ı, ya'nî, sözbirliği ile isbât etmişlerdir. Bu kıymetli kitâblardan ikisi, Hindistândaki büyük âlimlerden şâh Veliyyullah Muhaddis Dehlevînin "rahime-hullahü teâlâ" **(İzâlet-ül-hafâ)** ve **(Kurret-ül-ayneyn)** kitâblarıdır. Arabî ve fârisî karışık olup, birincisi, Urdu diline tercemesi ile birlikde 1382 [m. 1962] de Pâkistânda basılmışdır. İkincisi türkçeye terceme edilerek, **(Eshâb-ı Kirâm)** kitâbının içinde neşredilmişdir. Ayrıca **(Hak Sözün Vesîkaları)** kitâbında vardır. Büyük âlim İbni Hacer-i Mekkînin "rahime-hullahü teâlâ" **(Es-savâik-ul-muhrika)** arabî kitâbı, İstanbulda, Hakîkat Kitâbevi tarafından ofset yolu ile basdırılmışdır.

Bu kitâbı okuyan insâflı bir müslimân, mezhebsizlerin yanlış yolda olduklarını iyice anlar. Bunlardan bir kısmı, bugün kendilerine **(Ca'ferî)** diyorlar. (Biz oniki imâmın yolundayız) diyerek gençleri aldatıyorlar. Hâlbuki Oniki imâmın yolunda olan müslimânlara **(Ehl-i sünnet)** denir. Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", (Oniki imâmı sevmek, son nefesde îmân ile ölmeğe sebeb olur) buyurmuşlardır.]

Cenâze alayları, devr yapmak için ziyâfetler yapdırıyorlar. [Cemâ'at ile nemâz kılmıyorlar. Câmi'lerde] Mevlid cem'ıyyetleri, ilâhîler, mersiyeler okutuyorlar. Tekkelerde çalgı, tambur dinliyorlar. Bunlar gibi dahâ nice bid'atleri tarîkat olarak yapıyorlar. Hattâ, Hindistândaki Cûkiyye ve Berehmen kâfirlerinin ibâdetlerini de tarîkate mal ediyorlar. Dünyâya düşkün olanlarla, fâsıklarla birlikde bulunuyorlar. Nemâzda Kavmeye, Celseye ve cemâ'ate, hattâ Cum'a nemâzına ehemmiyyet vermiyorlar. Selef-i sâlihînin zemânlarında böyle şeyler hiç yokdu. Bunların hiçbiri islâmiyyetde yokdur. **(Ehl-i Sünnet vel-cemâ'at)** âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ" böyle bid'atlerden kaçınırlardı. Allahü teâlâya şükrler olsun ki, Eshâb-ı kirâmda "radıyallahü teâlâ anhüm" bu çirkin bid'atlerin hiçbiri yokdu. Müslimân olmak istiyen ve Selef-i sâlihînin "rahime-hümullahü teâlâ" yolunda bulunmak isteyen kimsenin böyle tarîkatçılardan kaçması lâzımdır. Bunlar, din hırsızlarıdır. Allahü teâlânın kullarının dinlerini, îmânlarını yıkıyorlar. Zikr ve diğer yapdıkları şeyler kalbi, nefsi harekete getiriyor. [Bunlarda, hâller hareketler hâsıl olması değil, mâ-sivâdan temizlenmeleri lâzımdır.] Keşfin [kerâmetin, gayb olan şeylerden haber vermenin ve cin ile konuşmanın] zâten islâmiyyetde kıymeti yokdur. Cûkiyye kâfirleri de, keşf ve kerâmet göstermekdedir. Aklı olanların gözünü açması, doğruyu iğriden ayırması lâzımdır. Hem dîne sarılmak, hem de dünyâya düşkün olmak, bir insanda birlikde bulunamaz. Dünyâlık ele geçirmek için dînini vermek, aklı olanın yapacağı şey değildir. Buhâra şehrinin âlimleri, şeyhleri tevekkül sâhibi idiler. Dünyâya düşkün değildiler. Ziyâfetler vermek, dünyâya düşkün olanları toplamak, kalbi karar-

tır. O büyükler böyle şeylerden kaçınırlardı. Onlar, Selef-i sâlihînin "rahime-hümullahü teâlâ" doğru olan i'tikâdına, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" sünnetine sarılmışlardı. Her işlerinde **(Azîmet)** yolunu tutmuşlardı. Bid'atlerden sakınırlardı. Harâm ve mekrûh yollardan gelen şeylerden kaçınırlardı. Harâma sebeb olan mubâhlar da harâm olur. **(Zikr-i hafî)**, ya'nî sessiz zikr etmek, **(Zikr-i cehrî)**den, ya'nî sesle zikr etmekden dahâ efdaldir. Böyle zikr ederlerdi. Hadîs-i şerîfde bildirilen (ihsân) mertebesinde idiler. Kalbleri hep feyz kaynağına [ya'nî Allahü teâlâya] karşı idi. Böyle olan tesavvuf büyüğünün teveccühüne kavuşan sâdık, hâlis bir kimsenin kalbi, hattâ bütün latîfeleri hemen zikr etmeğe başlar. Huzûra, ya'nî Allahü teâlâdan başka hiçbir şeyin kalbde bulunmamasına ki, buna **(Müşâhede)** de denir ve cezbelere, **(vâridât)** denilen feyzlere, ya'nî zâhirini ve bâtınını nûrların kaplaması gibi ni'metlere kavuşur. Mürşidinin kalbinden feyz alanın kalbine Allahü teâlâdan başka hiçbir şeyin düşüncesi gelmez. Bütün a'zâsı sünnete uygun ve azîmet ile hareket eder. Bu ni'metler ne büyük se'âdetdir. Yâ Rabbî! Sevgili Peygamberin Muhammed Mustafâ "sallallahü aleyhi ve âlihi ve sellem" hurmetine ve O yüce Peygamberin yolunda bulunan meşâyıh-ı kirâm "rahmetullahi aleyhim ecma'în" hurmetine, bu çok kıymetli ni'met ile bizleri rızklandır. İmâm-ı Rabbânî, müceddid-i elf-i sânînin "rahmetullahi aleyh" feyzleri, insanın bütün latîfelerini bu ni'mete kavuşdurmakdadır.

CENNET YOLU İLMİHÂLİ KİTÂBININ SON SÖZÜ

Canlı cansız bütün varlıkların bir düzen içinde olduklarını görüyoruz. Her maddenin yapısında, her olayda, her reaksiyonda, hiç değişmiyen nizâm, matematik bağlantılar olduğunu öğreniyoruz. Bu düzenleri, bağlantıları, fizik, kimyâ, astronomi ve biyoloji kanûnları diye ismlendiriyoruz. Bu değişmez düzenden fâidelenerek, sanâyı', fabrikalar kuruyor, ilâclar yapıyor, aya gidiyor, yıldızlarla, atomlarla bağlantı kuruyoruz. Radyolar, televizyonlar, elektronik beyinler ve İnternetler yapıyoruz. Mahlûklarda, bu düzen olmasaydı, herşey rastgele olsaydı, bunların hiçbirini yapamazdık. Herşey çarpışır, bozulur, felâketler olurdu. Herşey yok olurdu.

Varlıkların düzenli, bağlantılı, kanûnlu olmaları, bunların kendiliklerinden, rastgele var olmadıklarını, herşeyin bilgili, kudretli, gören, işiten, dilediğini yapan bir varlık tarafından var edildiklerini göstermekdedir. O, dilediklerini var etmekde ve yok etmekdedir. Herşeyi var etmeğe ve yok etmeğe, başka şeyleri sebeb yapmışdır. Sebebsiz yaratsaydı, varlıkların birbiri arasında bu düzen olmazdı. Herşey karma-karışık olurdu. Onun varlığı da belli olmazdı. Hem de, fen, medeniyyet hâsıl olamazdı.

O, varlığını bu düzen ile belli etdiği gibi, kullarına çok acıyarak, var olduğunu ayrıca da bildirmişdir. Âdem aleyhisselâmdan başlıyarak, her asrda, dünyânın her yerindeki insanlar arasından en iyi, en üstün olarak yaratdığı birisine melek ile haber göndererek, kendini ve kendi ismlerini bildirmiş ve insanların dünyâda ve âhıretde râhat etmeleri, iyi yaşamaları için, ne yapmaları ve nelerden sakınmaları lâzım olduğunu açıklamışdır. Böyle, seçilmiş, üstün insanlara **(Peygamber)** denir. Bunların bildirdikleri emrlere ve yasaklara **(Din)** ve **(Ahkâm-ı dîniyye)** denir. İnsanlar eski şeyleri unutdukları için ve her zemân bulunan kötü kimseler, Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" kitâblarını ve sözlerini değiş-

dirdiklerinden, eski dinler unutulmuş, bozulmuşdur. Kötü insanlar, uydurma dinler de meydâna getirmişlerdir.

Herşeyi yaratan yüce Allah, insanlara çok acıdığı için, kullarına son bir Peygamber ve yeni bir din göndermişdir. Bu dîni, kıyâmete kadar koruyacağını, kötü insanlar saldıracaklar, değişdirmeğe, bozmağa kalkışacaklar ise de, kendisi bunu, bozulmamış olarak her yere yayacağını müjdelemişdir.

Allahü teâlâya şükrler olsun ki, dahâ küçük iken, bir olan yaratıcıya inanmış bulunuyoruz. Onun isminin **(Allah)** olduğunu ve son Peygamberinin **(Muhammed)** aleyhisselâm olduğunu ve bunun bildirdiği dînin **(İslâmiyyet)** olduğunu öğrenmek se'âdetine kavuşduk. Bu islâm dînini doğru olarak anlamak istedik. Lisede, üniversitede okurken, onu öğretecek bir kaynak aradık. Fekat, masonlara, komünistlere satılmış fen taklîdcileri ile, vehhâbîlere satılmış, mezhebsiz olmuş kimseler, gençliğin etrâfını sarmış idi. Dinlerini, dünyâya satmış olan bu mürtedler ve sapıklar, öyle kurnaz çalışmışlar ki, doğru yolu seçip ayırabilmek imkânsız olmuşdu. Allahü teâlâya yalvarmakdan başka çâre yokdu. Yüce Allahımız, Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" kitâblarını okumak nasîb eyledi. Fekat, ilerici geçinen **(Fen yobazları)**nın, fen bilgisi diyerek ve dîni dünyâ çıkarlarına âlet eden **(Din yobazları)**nın Kur'ân tercemesi diyerek aşılamış oldukları bozuk fikrler, rûhumuza işlemişdi. Allahü teâlâya sonsuz şükrler olsun ki, hakîkî din adamlarının uyarması ile, iyiyi kötüden ayırmağa başladık. Kafamıza yerleşdirilmiş olanların ilm değil, yaldızlanmış zehr olduklarını, bunların te'sîri ile kalbimizin kararmış olduğunu anlıyabildik. Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarını görmeseydik, dostu düşmandan ayıramıyacak, nefslerimizin ve din düşmanlarının hîlelerine, yalanlarına aldanacakdık. Dinsizliği, ahlâksızlığı ilericilik olarak tanıtan, sinsi düşmanların tuzaklarından kurtulamıyacakdık. Hâlis, temiz müslimân olan anamızla, babamızla ve onlardan edindiğimiz islâm bilgileri ile alay edecekdik. Sevgili Peygamberimiz "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", islâm

düşmanlarının tuzaklarına düşmememiz için, bizi îkaz ediyor: **(Dîninizi ricâlin ağızlarından öğreniniz!)** buyuruyor. Ricâl, ya'nî hakîkî din âlimi bulamayınca, bunların kitâblarından öğreneceğiz. Bid'at sâhiblerinin, mezhebsiz, câhil din adamlarının din kitâbları, kâfirlerin kitâbları gibi çok zararlıdır.

Kadınların, kızların başları, saçları, kolları, bacakları açık, erkeklerin de dizleri ile göbek arası açık olarak başkasının yanına çıkmaları harâmdır. Ya'nî, Allahü teâlâ, bunları yasak etmişdir. Allahü teâlânın emrlerini ve yasaklarını bildiren dört hak mezheb, erkeklerin avret yerlerini, ya'nî bakması ve başkasına göstermesi yasak edilmiş olan uzvlarını farklı olarak bildirmişlerdir. Her müslimânın, bulunduğu mezhebin bildirdiği avret yerini örtmesi farzdır. Buraları açık olanlara, başkalarının bakmaları harâmdır. **(Kimyâ-i se'âdet)**de diyor ki, (Kadınların, kızların, başı, saçı, kolları, bacakları açık sokağa çıkmaları harâm olduğu gibi, ince, süslü, dar, hoş kokulu elbise ile örtünerek çıkmaları da harâmdır. Böyle çıkmalarına izn veren, râzı olan, beğenen anası, babası, zevci ve kardeşi de, onun günâhına ve azâbına ortak olurlar). Ya'nî, Cehennemde birlikde yanacaklardır. Eğer tevbe ederlerse, afv olunur, yakılmazlar. Allahü teâlâ, tevbe edenleri sever. Âkıl, bâlig olan kızların ve kadınların, yabancı erkeklere görünmemeleri, hicretin üçüncü senesinde emr olundu. İngiliz câsûslarının ve bunların tuzaklarına düşmüş olan câhillerin, Hicâb âyeti gelmeden evvel olan örtünmemeği ileri sürerek, örtünmeği sonradan fıkhcılar uydurdu demelerine aldanmamalıdır.

Tekrâr bildirelim ki, bir çocuk âkıl ve bâlig olunca, ya'nî iyiyi fenâdan ayıracak ve evlenecek yaşa gelince, hemen îmânın altı şartını öğrenmesi, sonra **(Ahkâm-ı islâmiyye)**yi, ya'nî farzları, halâl ve harâm olan şeyleri öğrenmesi ve bunlara uyması, buna farz olur. Bir kız dokuz yaşına, bir oğlan oniki yaşına gelince (Âkıl ve bâlig) olur. Bunları, anasına, babasına, akrabâsına, ahbâbına sorup öğrenmesi farz olur. Müslimân olan bir kâfirin de, hemen bir din adamına, müftîye gidip, bunları öğrenmesi, bunların da öğretmeleri

veyâ hakîkî bir din kitâbı hediyye edip buradan okuyup öğrenmesini tenbîh etmeleri farz olur. Aferin, aferin deyip, öğretmezlerse veyâ kitâb vermezlerse, farzı yapmamış olurlar. Farzı yapmıyan, Cehennemde yanacakdır. Din adamını ve kitâbı arayıp da, buluncıya kadar öğrenmemesi özr olur.

Okuduğumuz doğru islâm bilgilerini gençlere duyurmak için ve herkesin dünyâda râhata, huzûra ve âhıretde sonsuz ni'metlere kavuşmalarına hizmet etmek için, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarından seçme, kıymetli yazıları neşr eylemeğe inşâallah devâm edeceğiz.

Murâdlara nâil olmak için, **(Salâten tüncînâ)** okumalıdır: (Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âl-i seyyidinâ Muhammedin salâten tüncînâ bihâ min cemî'il ehvâl-i vel-âfât ve takdî lenâ bihâ cemî'al hâcât ve tütahhirünâ bihâ min cemî'isseyyiât ve terfe'unâ bihâ a'ledderecât ve tübelligunâ bihâ aksalgâyât min cemî'il hayrât-i fil hayâti ve ba'del-memât).

Her dürlü sıkıntıdan ve tehlükeden korunmak ve şeytânların ve düşmanların zarar ve hücûmlarından kurtulmak için, **(İstigfâr)** okumanın çok fâideli olduğu hadîs-i şerîflerde bildirilmişdir.

Gelip geçdi ömrüm çabuk, bir yel esip geçmiş gibi,
hele, bana şöyle gelir, gözüm yumup, açmış gibi.

İşbu söze Hak tanıkdır, canlar gövdeye konukdur.
birgün ola, çıka, gide, kafesden kuş uçmuş gibi.

Hak teâlâ, intikâmın, kul eli ile alır.
İlm-i hâli bilmiyenler, onu kul yapdı sanır.

Cânım, kurban olsun senin yoluna,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed!

Gel şefâ'at eyle kemter kuluna,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed!

Mü'min olanların çokdur cefâsı,
Âhıretde olur zevk-u safâsı.

Onsekizbin âlemin Mustafâsı,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed!

Yedi kat gökleri seyrân eyleyen,
Kürsînin üstünde cevlân eyleyen,

Mi'râcda, ümmetin Hakdan dileyen,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed!

(Yûnüs) neyler iki cihânı sensiz,
Sen hak Peygambersin şeksiz şübhesiz!

Sana uymıyanlar, gider îmânsız,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed!

OSMANLI İLMİHÂL MEDENİYETİ

Yüceler Yücesi Seyyidül Ümem Nebiyyi Muhterem Peygamber efendimiz sallallahü aleyhi ve sellem, **(Allahü teâlânın çok sevdiği kimse, dinini öğrenen ve başkalarına öğretendir)** buyuruyor.

Şevâhid-ün Nübüvve kitabında, (Allahü teâlâ, bir kulunu severse onu fıkıh ilmiyle meşgul eder. Sonra da fıkıh âlimi olur) buyuruluyor.

İbni Âbidin hazretleri rahmetullahi aleyh buyuruyor ki; Her Müslüman erkek ve kadının ilmihâl öğrenmesinin farz olduğunu, âlimler sözbirliği ile bildirdi. Her Müslüman kadının hayz ve nifâs bilgilerini öğrenmesi farzdır. Erkeğin de evleneceği zaman, hayz ve nifâs bilgilerini öğrenmeleri lazımdır. **(Menhel-ül-varidin)** Allahü teâlânın emir ve yasaklarını doğru yapabilmek için herkese lazım olan bilgiler, ancak **ilmihâl** kitaplarından öğrenilir. Dinini seven ve kayıran insanların ilmihâl kitaplarını alıp, çoluk çocuğuna öğretmesi birinci vazifesidir. İlmihâlini öğrenmeyen ve çocuklarına öğretmeyenler, Müslümanlıktan ayrılmak, küfür felaketine düşmek tehlikesindedir. Resûlullah efendimiz, **(İlim bulunan yerde Müslümanlık vardır. İlim bulunmayan yerde Müslümanlık kalmaz)** buyurdu.

İslâmiyyet , Kur'ân-ı kerîm meâlinden, tercümesinden öğrenilmez. Kur'ân-ı kerîmi anlamak, murad-ı ilahiyi anlamak demektir. Günümüzdeki meâl anlayışı ise, yazarın, âyet-i kerimeden kendi anladığını bildirmesi demektir. Yani meâlle, murad-ı ilahi öğrenilmiş olmaz, aksine o meâli yazanın düşüncelerine esir olmuş oluruz. Kur'ân meâlini yazan yanlış yazmışsa, yazan da, okuyup kabul eden de küfre düşer. Kur'ân-ı kerîmi yanlış anlamak veya şüphe etmek imânı giderir. **Mektûbat-ı Rabbânî'**deki hadis-i şerifte, **(Kur'ânı kendi görüşüne göre tefsir eden kâfir olur)** buyuruldu. (Deylemî)

İşte bundan dolayı, Hazret-i Ebu Bekir Sıddık, peygamberlerden sonra insanların en üstünü olmasına rağmen, **(Kur'ân-ı kerîmi kendi görüşümle tefsir edersem, beni hangi yer taşır, hangi gök gölgeler?)** buyurmuştur. (Şir'a)

Yüce İslâm dininde felsefe yoktur. Temiz ve mübârek dinimiz İslâmiyyet bir düşünce değildir. Allahü teâlâ indindeki tek hakiki dindir. İslâm düşüncesi, İslam felsefesi tabirleri tamamen yanlıştır. Gençlerin temiz dimağlarını, saf kalplerini bozmak için uydurulmuş kelimelerdir.

İlmihâl kitapları asırlarca Selçukluların ve Osmanlıların yüce dinimiz İslâmiyyeti en doğru şekilde öğrendikleri kaynaklar olmuşlardır.

Osmanlı medeniyetini hazırlayan ve Allah sevgisi ile Allah korkusunu imân ve fıkıh bilgilerini insanların gönlüne yerleştiren, ihlas ile yazılmış **"Birgivî Vasiyetnâmesi"**, **"Ey Oğul İlmihâli"** ve "Mızraklı İlmihâl" gibi kitaplar olmuştur. Bu kitaplarda, ülkenin Padişahından dağdaki çobanına kadar herkese lazım olan, imân, ibadet ve ahlâk bilgileri toplanmış ve bunların herkes tarafından kolayca öğrenilmesi sağlanmıştı.

Müslümanın hayat bilgisi olan bu ilimler, toplumun her kesimi tarafından bilindiği ve tatbik edildiği için, okunmadan bile öğrenilir ve yaşanırdı. Bu sayede, insanın doğumundan ölümüne kadar tatbik edeceği İslâm bilgileri, her Müslümanın bir hayat tarzı olmuştu. **Padişah da, dağdaki çoban da, sabahleyin yatağından aynı şekilde sağ tarafından Besmele ile kalkar, sabah namazını kılmak için abdest hazırlığı yapılır ve namaz kılınırdı.** Kahvaltıya **"Besmele"** ile başlanır, **"Elhamdülillah"** ile bitirilirdi. Günlük dualarını okuyarak, güzel bir niyetle işine giderdi... Günlük hayatta, hep aynı olan bu davranışlar, bir ömür boyu devam ederdi.

Toplumun her kesiminde hep aynı imân, ibadet ve ahlâk hükümleri hâkim olurdu. Herkes birbirine yardım ederdi. Hatta Bosna'dan çıkıp Mekke'ye hacca giden bir Müslüman, uğradığı beldelerde ücret ödemeden yer, içer ve yatardı. Osmanlı ülkesinin insanları, hep birbirine nasihat eder, öğüt verirdi. İyiliğe teşvik ve kötülükten birbirlerini menederlerdi. Kısacası, **Osmanlıda Müslüman olan halk günlük hayatını, "İlmihâl" kitaplarında yazan bilgilere göre düzenlerdi. Hatta Müslüman olmayan vatandaşlar da, bu hayat tarzına göre hareket etmeye çalışırdı.** İşte böylece, yetmiş iki milletten ve çeşitli dinlerden meydana gelen Osmanlı halkının yaşayışı, bir **"İlmihâl Medeniyeti"**ni meydana getirmişti.

Bu hassasiyet ve uygulama Rabbine kavuşmak için gönül yolculuğuna çıkmış Osmanlı Müslümanlarını, İslâmiyetin zirvesi olan tasavvuf terbiyesine ulaştırmıştı. Dağdaki çoban da, zirveye ulaşmış olan da, günlük olaylar karşısında hep aynı tepkiyi verir, sebeplere yapışır ve; **"Bunda da bir hayır vardır"**, **"Hak şerleri hayreyler..."** der, kalp kırmayı en büyük cürüm ve günah bilirlerdi.

İslamın temel bilgileri, atasözleri ve halk deyimleri şeklinde zihinlere yerleşmişti: "Eden bulur… Eden kendine eder…" gibi nice özlü sözler, hep böyle bir kültürün ürünleriydi.

İşte bu **(İlmihâl Medeniyeti)**'nden; **"Sadaka taşları", "Zimem/alacak defterlerinin yırtılması" ve "Kışın aç kalan kurtlar ve yaralı kuşlar için vakıf kurulması"** gibi güzellikler doğmuştu.

MIZRAKLI İLMİHÂLİM

Bir Osmanlı kitabı
Ayan beyân hitabı
Anlatır her âdâbı
Mızraklı İlmihâlim.

Bahis bahis açıklar
Vurur kalbe ışıklar
Hakkı bulur âşıklar
Mızraklı İlmihâlim.

Geçerdi ele elden
Okuyan anlar hâlden
Akseder gonca gülden
Mızraklı İlmihâlim.

"Dahî" her sözün başı
Toplumun mihenk taşı
Gecelerin sırdaşı
Mızraklı İlmihâlim.

Bal tadında her cümle
Yenir sanki üzümle
Süzdüm gönül gözümle
Mızraklı İlmihâlim.

Doyum olmaz tadına
Okut hem evladına
Söyler er ve hatuna
Mızraklı İlmihâlim.

Siler kalblerden isi
Bir gönül mühendisi
Şeytana Hak mermisi
Mızraklı İlmihâlim.

Tam öğretir islâmı
Halâl ile haramı
Eğip bükmez kelâmı
Mızraklı İlmihâlim.

Feyiz akar arkında
Gönül bunun farkında
Yanar tüter aşkında
Mızraklı İlmihâlim.

Bir yemiş, yedi veren
Al kiraz gibi eren
Usulca kalbe giren
Mızraklı İlmihâlim.

Gönüllerde yer eden
Gönülleri bir eden
Hak yoluna er eden
Mızraklı İlmihâlim.

"Edep yâ hû" levhası
Bal dolu gönül tası
Biçilemez bahası
Mızraklı İlmihâlim.

Yazarı sâlih zâtmış
Uslûba şeker katmış
Okuyan nûra batmış
Mızraklı İlmihâlim.

Ahmed Bâdî Efendinin Riyâz-ı Belde-i Edirne kitabının 2. cild, 1. kitap s.1318-1320'de Mevlânâ Muhammed bin Kutbuddîn-i İznikî hakkında şu bilgiler verilmektedir:

Hadâyiku'ş-şakâyık'ta ve Tâcü't-tevârih'te sözkonusu zâtın biyografisi aşağıdaki gibidir:

İslamî ilimleri ve aklî ilimleri Molla Fenârî hazretlerinin huzurunda tamamlayıp, emsallerini geçmiş ve eşsiz bir konumda iken tasavvuf yoluna yönelip şerîat, tarîkat ve hakîkati kendinde topladı ve kalp temizliği mertebelerinde en yüksek dereceye ulaştı. Şeyh Sadreddin Konevî hazretlerinin Miftâhü'l-Gayb isimli kitabına kısa bir şerh yazmıştır. Ve bu zâtın Nusûs adlı kitabına da şerhi vardır. Bazı seçkin kitapların haşiyelerinde yer yer görülmekte olan bilgileri üstün faziletine delildir.

Vefâtı sekiz yüz seksen beş [m.1480] târihindedir. Mütercim Mevlânâ Mecdî bu zâtın tercemesi ekinde önde gelen şairlerden biri onun vefatına bu tarihi demiştir:

Şeyh bu dünyadan göçtü,
Firdevs Cenneti yurdu oldu.
Tarihini isteyene de ki:
Dâima Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.

Edirne'de vefât etmekle Zindanaltı'nda Tatar Han Kabristanı'nda El-Makâm isimli kabir yanında defn olunmuştur.

Ayrıca Evrâd-ı Zeyniye'yi şerh edip zahir ve bâtını onda bir araya getirdi. Bazı insanlardan nakledilmiştir ki Mevlânâ Kutbuddinzâde Muhyiddin Efendi İznik'te olan Orhan Medresesi'ni ve İznik kadılığını ve fetvâyı bir araya getirdi. O memleketde pek çok tahvilleri, borç senetleri ve fetva suretleri mevcuttur.

.....

Kendisinin babaları âlim-i rabbânî ve fazıl-ı semedani Şeyh Kutbuddîn İznikî 8 Zilkâde 821'de vefât edip İznik'te defn olunmuştur.

Osmanlı Sultanları mübârek ve çok yüce İslâm dinimizin Ehl-i sünnet akidesini, fıkıh ve ahlâk bilgilerini anlatan ilmihâl kitaplarını Osmanlı coğrafyasındaki bütün şehir, kasaba ve köylere yollamışlardır.

Osmanlı sultanı II. Mahmud Han, Es'ad Efendi'nin yazdığı Dürr-i Yektâ isimli Türkçe ilmihâlini ve torunu Ulu Hakan Halife Sultan II. Abdülhamid Han hazretleri rahmetullahi aleyh de Osmanlı Türkçesiyle yazılmış çok kıymetli bir eser olan Mızraklı İlmihâl ve Ey Oğul İlmihâli'ni, Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Coğrafyasında hemen her yere göndermiş ve halkının, dinini sahih kaynaklardan doğru bir şekilde öğrenmelerini temin etmişlerdir.

Sultan Abdülhamid Han bu sayede ülkenin düşman işgaline uğraması, din düşmanlarının eline geçmesi, ehli sünnetin sindirilmeye çalışılması gibi tehlikelere karşı böyle bir tedbir almayı münasip görmüştür.

Bu kitabları okuyan ecdadımız dinlerini doğru bir şekilde öğrenmişler, dinlerine sıkı bir şekilde sarılmışlar ve bozuk akımlardan zarar görmemişlerdir. Bu kitaplar, Anadolu'da bozuk akımlara, ideolojilere âdeta bir set çekmiştir.

Yüce Hakan Sultan Vahideddin Han hazretleri rahmetullahi aleyh dahi çok büyük bir âlim olup bizzat kendisi Nimet-i İslâm isminde İlmihâl kitabını hazırlamış ve Hacı Zihni Efendi ismi ile telif edilmiştir.

İlmihâl bilgileri Selçuklu Devleti zamanında dahi halkın dinini ve imânını muhafaza etmesine, temiz ve bid'atten uzak ehl-i sünnet kalmalarına çok katkı sağlamıştır.

Büyük müceddid Hüccetül İslâm Zeynü'd-din İmâm-ı Gazâlî kuddise sirrehül'aziz hazretlerinin "Eyyühe'l Veled /Ey Oğul" kitabı buna misaldir. Büyük Selçuklu Sultanı Muhammed Alparslan rahmetullahi aleyh: "Biz temiz müslümanlarız, bid'at nedir bilmeyiz. Bu sebepledir ki, Allahü teâlâ, halis Türkleri aziz kıldı" buyurmuşdur.